
**Cserné Dr. Adermann Gizella, Dr. Fodor Imréné,
Dr. Koltai Dénes, Kövesi Gusztáv, Kövesi Jenő,
Muity György, Dr. Nemeskéri Zsolt,
Dr. Szép Zsófia, Vámosi Tamás, Váradi Ákos**

**A felnőttek foglalkoztathatóságának növelésére irányuló
komplex képzési modellek, különös tekintettel a hátrányos
helyzetű csoportokra, javaslatok intézkedésekre**

Kutatási zárótanulmány

Budapest, 2006

Sorozatszerkesztő: Lada László
Szerkesztette: Dr. Benke Magdolna

Kiadja: Nemzeti Felnőttképzési Intézet
Felelős kiadó: Zachár László igazgató

A kutatást a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium támogatta
a Munkaerő-piaci Alap felnőttképzési célú keretéből

Kutatási összefoglaló	7
Bevezetés	17
I. Az esélyegyenlőség az EU és a hazai dokumentumokban	21
II. A hátrányos helyzetű rétegek Magyarországon	27
II.1. Alacsony iskolai végzettségűek, szakképzetlenek	27
II.1.1. Az alacsony végzettségűek csoportjának meghatározása	30
II.1.2. Az alacsony iskolai végzettségűek statisztikai jellemzése.....	31
II.2. A tartós munkanélküliek helyzetének statisztikai elemzése	39
II.3. Megváltozott munkaképességűek, fogyatékos személyek helyzete	45
II.3.1. A csoport meghatározása	46
II.3.2. A fogyatékosok és megváltozott munkaképességűek statisztikai elemzése	47
II.3.3. Az iskolai végzettség jellemzői.....	48
II.3.4. Gazdasági aktivitás	50
II.3.5. A fogyatékosok társadalmi-gazdasági helyzetképe.....	58
II.4. A 45 éven felüliek foglalkoztatási helyzete.....	58
II.4.1. Foglalkoztatási arányok	59
II.4.2. Az iskolai végzettség jellemzői.....	61
II.4.3. Nemzetgazdasági ág.....	62
II.4.4. Foglalkozási főcsoportok	63
II.4.5. Foglalkozási viszony	64
II.4.6. Képzésben való részvétel	65
II.4.7. A GKI felmérés eredményei	65
II.5. A gyermekgondozási ellátásban (gyed, gyes, gyet) részesülők csoportja	69
II.5.1. Gyermekgondozási segélyre jogosultak.....	69
II.5.2. Gyermekgondozási díjra jogosultak	69
II.5.3. Gyermeknevelési támogatásra jogosultak.....	70
II.5.4. Statisztikai elemzés	70
II.5.5. Munkaerő-piaci jellemzők.....	77
II.6. Munkaképes korhatár alatti, de már nyugdíjas felnőttek	92
III. A képzési programok módszertani jellemzői, a képzési differenciálás indoklása, az oktatókkal kapcsolatos elvárások	95
III.1. A képzési kínálatról.....	95
III.2. Differenciálás a képzési időben.....	97
III.3. A felnőttoktató módszertani kultúrája és speciális kompetenciái	98
III.4. A tanítási-tanulási módszerek a hátrányos helyzetű rétegek képzésében	102

III.5. A tanulás céljai és a tanulási tartalmak, mint módszert meghatározó tényezők.....	103
III.6. Tanuláselméletek	104
III.7. Teljesítményértékelés, vizsgáztatás.....	111
III.8. A hátrányos helyzetű rétegek munkaerő-piaci helyzetének javítását szolgáló képzési modellek néhány kívánatos módszertani jellemzője.....	112
IV. Speciális képzési programok a hátrányos helyzetű rétegek számára	115
IV.1. Képzési kínálat az Európai Unióban	116
IV.1.1. Speciálisan az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők számára kínált képzések.....	116
IV.1.2. Fogyatékosok, megváltozott munkaképességűek számára kínált programok	117
IV.1.3. Speciálisan az idősebb korosztály számára kínált képzések	125
IV.2. Képzési kínálat Magyarországon	127
IV.2.1. Alacsony iskolai végzettségűek	127
IV.2.2. Fogyatékosok számára kínált képzések	139
IV.2.3. Tartós munkanélküliek számára kínált képzések.....	143
IV.2.4. Gyermekvállalási támogatást igénybe vevők számára kínált képzések.....	144
V. A célcsoportok igényei kérdőíves felmérés alapján	145
V.1. A felmérés célja és eszközei	145
V.2. A megkérdezett célcsoportokra vonatkozó információk.....	145
V.3. Képzési motivációk	147
V.4. Képzési tartalom	148
V.5. Területi különbségek	152
V.6. Kor szerinti megoszlás	152
VI. A képző központok által végzett felmérés kiértékelése	155
VI.1. A kutatás célja és eszközei	155
VI.2. A megkérdezett célcsoportokra vonatkozó információk.....	155
VI.3. A folyamatban lévő képzés hatása a képzési tartalomra, célcsoportos vizsgálatok alapján	157
VI.4. Nemek szerinti megoszlás	159
VI.5. Területi különbségek	161
VI.6. Iskolai végzettség alapján történő megoszlás.....	162
VII. Mélyinterjú vizsgálat	167
VIII. A Regionális Képző központok körében végzett felmérés eredményei	171

IX. Összegzés, javaslatok	177
Irodalomjegyzék	217
Mellékletek	219

Kutatási összefoglaló

A kutatás célja, háttere

Az életminőség és a foglalkoztatottság szorosan összefüggő kategóriák társadalmi és egyéni szinten egyaránt. A piacgazdaságban a piac törvényei a munkaerőt ugyanúgy érintik, mint más termelési tényezőt. A munkaerőpiacon is verseny uralkodik, s a versenyben számtalan tényező jelenthet előnyt, vagy hátrányt. A társadalmi kohézió, mint célkitűzés magában foglalja az esélyegyenlőséghez szükséges feltételek javítását, a társadalmi polarizálódás csökkentését. A hátrányok mérséklését célozza a szociálpolitika, a foglalkoztatáspolitikai, az oktatáspolitikai egyes területei, az újraelosztás rendszerében a szociális kiadások, a munkaerő-piaci támogatások, az oktatási, képzési ráfordítások különböző szegmensei.

Az oktatás és képzés területe alapvetően az állami feladatok rendszerébe tartozik. Ezen belül a felnőttképzés vegyes finanszírozású (egyén, munkáltatók, állam), ahol az állami szerepvállalás hozzávetőlegesen 15-20 %. Az állami támogatás funkciója alapján elsősorban hátrányos helyzetű rétegek képzését, hátrányos helyzetű területeket érint, valamint, többnyire országosan kiemelt fejlesztési területeket, célokat támogat.

A felnőttképzési keretek a munkanélküliek képzési forrásait kivéve viszonylag rövid ideje állnak rendelkezésre. A hátrányos helyzetű rétegek képzését három fő forrás támogatja, a felnőttképzési normatíva, az MPA foglalkoztatási alaprésze és az MPA felnőttképzési célú keretének egy bizonyos hányada. Ezekon kívül indirekt forrás az adókedvezmény, ami csak részben érinti a hátrányos helyzetű rétegeket, valamint a saját munkavállalók képzési támogatásának elszámolása a hozzájárulási kötelezettségből, ami szintén csak részben érinti e rétegeket.

Ugyanakkor a hátrányos helyzetű rétegek viszont nem támogatási források szerint szegmentálódnak, hanem hátrányos helyzetük mibenléte, iskolai végzettségük, koruk stb. szerint. Eddig is részesültek támogatásban e rétegeket célzó képzési programok, illetve képzést végző szervezetek, de országos szinten még nem készültek ehhez differenciált, speciális képzési modellek. A képző központok, illetve a nagyobb képző cégek folytatnak hasonló célú képzéseket, és saját képzési programokkal is rendelkeznek. A források vegyes feladatrendszere, a képzések szétaprózott, képzési cépektől függő koordinálatlan halmaza átláthatatlanná teszi a hatékonyság mérését, a kereslet és kínálat összefüggéseit, s hogy a hátrányos helyzetű rétegek ellátása milyen mértékben elégíti ki az igényeket. Ez azért is lényeges probléma, mert ezekben az esetekben többnyire az állam a megrendelő, vagy a rászoruló egyén, míg a piaci verseny szempontjából releváns területeken a gazdaság szereplői a megrendelők, s az érdekérvényesítés is piaci alapon történik.

A hátrányos helyzetű rétegek képzésének hatékonysága (munkaerő-piaci, szociális, egyéni stb.) akkor növelhető, ha tervezhető, differenciált, a résztvevők igényeinek is megfelelő felzárkóztató, szakképző stb. képzési programok kerülnek bevezetésre, s részesülnek állami támogatásban, ösztönözve ezáltal a képzésben való részvételt, növelve a foglalkoztathatóságot.

A kutatás célja a hátrányos helyzetű rétegek, célcsoportok munkához jutási esélyeinek növelésével összefüggő lehetőségek feltárása, amelyek kihasználása elsősorban foglalkoztatáspolitikai és szociális célkitűzések elérését támogatja. Növeli a foglalkoztatottságot, aktivizálja az inaktív rétegeket, növeli az iskolai képzettségi színvonalat, segíti az egyéni karrier utak kiépítését, csökkenti az esélyhátrányok mértékét.

A kutatáscélja a pályázatban megnevezett rétegek (tartósan munkanélküliek, Gyes-en, Gyed-en lévők, munkaképes korhatár alatti, de már nyugdíjas felnőttek, megváltozott munkaképességű, vagy fogyatékkal élők, alacsony iskolázottságú, vagy szakképzetlen felnőttek, 45 év feletti munkavállalók) számára olyan képzési modellek kidolgozása, melyek speciális programok által segítik az egyének munkaerőpiaci helyzetét, karrier lehetőségeiket, javítják szociális helyzetüket. Olyan modellek kidolgozására van szükség, amelyek alkalmasak országos ajánlásra a képző cégeknek, s alkalmasak az állami támogatási körben a prioritásra.

A társadalmi, gazdasági fejlettséghez igazodó és a munkaerőpiaci folyamatokat leginkább aktív eszközökkel segítő foglalkoztatáspolitikai egyre differenciáltabb, a reálfolyamatokhoz egyre jobban, részleteiben is illeszkedő eszközökkel él. A differenciálás a különböző szegmentált/szegmentálódott rétegek, munkaerőpiaci helyzetek, célok szerint jelenik meg, sőt sok esetben az egyénre szabott szolgáltatás megvalósítása a cél. Az EU-s pénzkeretek további lehetőséget kínálnak a célok megvalósítására. A differenciált támogatási rendszerek viszont csak akkor lehetnek hatékonyak, ha a differenciálás valóságos csoportképző ismérvek, s jól definiált szakmai célok alapján történik.

A hátrányos helyzetű csoportok képzésének támogatása nem új foglalkoztatáspolitikai cél, a Munkaerőpiaci Alap foglalkoztatási alaprészből, az álláskereső képzésének támogatásán kívül is számos foglalkoztatási, képzési program került támogatásra. A hátrányos helyzetű csoportokat sok szempont szerint lehet meghatározni.

Foglalkoztatáspolitikai szempontból fontos célkitűzés a foglalkoztatási ráta növelése, elsősorban az inaktívak nagyobb mértékű aktivizálásával. Az inaktívak között a hátrányos helyzetűek viszonylag nagyobb arányban vannak jelen.

Munkaerőpiaci szempontból a munkaerő leglényegesebb jellemzője az iskolai végzettség, illetve a szakképzettség. A munkaerő kínálatot tekintve erőteljesen nő a népesség iskolázottsági szintje,

A népességre és a gazdasági aktivitásra vonatkozó előrejelzésekkel kapcsolatosan néhány lényeges következtetésre ki kell térni. A fiatal korosztály iskolázottsága lényegesen magasabb, mint az idősebb korosztályé. Ebből következik, hogy a demográfiai csere folytán 15-20 év múlva a munkaképes korú népesség iskolázottsága összességében lényegesen magasabb lesz a jelenleginél. Lényegesen megnő a felsőfokú végzettségűek aránya a népességen belül. Statikusan igaz az, hogy az iskolázottsági, képzettségi szint növekedésével arányosan csökken a munkanélküliség veszélye, ennek azonban munkaerőpiaci korlátai vannak. A megállapítás csak adott munkaerőpiaci kereslet mellett helyes, illetve azon túl is egy bizonyos pontig, ameddig kereslet jelentkezik felsőfokú végzettségűekre, vagy amilyen arányban a felsőfokú végzettségűek alacsonyabb szintű munkakörökben hajlandók elhelyezkedni. Az iskolázottság növekedése önmagában nem vezet többlet aktivitáshoz és nem jelent többlet munkahelyet sem. Ugyanakkor más oldalról az iskolázottság növekedése visszahat a gazdasági fejlődésre is, tehát közvetett módon befolyással van a munkahelyek számára, minőségére, a tudásalapú gazdaság reális jövőképe mindenképpen jelentősen növeli a felsőfokú végzettségűek iránti igényt minden ágazatban.

Más oldalról a gazdaságilag aktív népesség összetételét megváltoztatja az öregedés, valamint az iskolázottság emelkedésének hatása. 15-20 év múlva a 40 év felettiek jóval nagyobb arányban lesznek jelen a munkaerőpiacon, különösen, ha a nyugdíj korhatára tovább emelkedik. Az aktivitás a 20 évesek körében jelentősen lecsökken, mert kitolódott az iskolázási idő a felsőfokú végzettség megszerzésének ideje egyre inkább közelít a 25-30 éves korhoz. Fontos, statisztikailag és szociológiailag bizonyított tény, hogy az iskolai végzettség kialakulása 35 éves korig befejeződik. Ez következik abból, hogy e kor felett már nem jellemző, hogy a felnőttek iskolapadba ülnek, viszont az iskolai végzettséget csak iskolarendszerben lehet megszerezni. A felnőttképzés szempontjából tehát 35 éves kor felett már iskolai végzettség növelésről nemigen beszélhetünk, csak felzárkóztatásról, bizonyos közismereti tanulmányok pótlásáról lehet szó, valamint természetesen minden egyébről, amit a felnőttképzési tevékenységek tartalmaznak. 35 éves kor alatt az általános iskolával, vagy érettségivel nem rendelkezőket célszerű az iskolai rendszerű felnőttoktatásban iskolai végzettséghez juttatni.

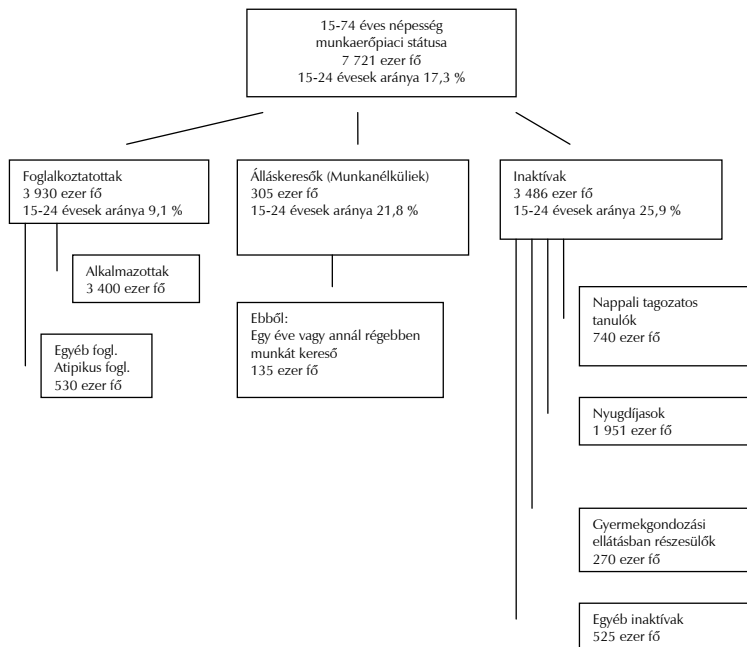
A szakképesítés megszerzése egészen más kérdés, azt 16 éves kor felett bármilyen korban meg lehet szerezni, sőt korlát nélkül halmozni, továbbfejleszteni is lehet.

Munkaerőpiaci szempontból érdemes figyelembe venni néhány fontos szempontot. A foglalkoztatáspolitikán a hangsúlyt elsősorban a keresleti oldalra helyezzük, és azt keressük, hogyan lehet bővíteni a kereslet megteremtésével a foglalkoztatást. Mindennek feltétele a kínálat olyan alakítása is, hogy az fedezze a kereslet mennyiségi, minőségi, strukturális igényét. A foglalkoztatottság a gazdaság és az intézményi szféra által meghatározott. Környezete és alakítója egyik oldalról a piac, a piaci szereplők, másik oldalról az ezt támogató kormányzati politikák. Ez az ún. első munkaerőpiac (versenyszféra és közszféra), ahol a normál és stabil foglalkoztatási viszonyok piaci

elven alakulnak ki. Kínálati oldalon a foglalkoztatáspolitikai ehhez kapcsolódó feladata a keresletnek megfelelő kínálat biztosítása, vagy legalábbis ennek elősegítése. Az első munkaerőpiacról kiszorulókat, a munkanélkülieket, a hátrányos helyzetűeket, a perifériára szorultakat munkahelyhez jutásának elősegítésére a munkaerőpiaci politika létrehozott egy sajátos ún. második munkaerőpiacot. Ennek működési köre a non-profit szféra, a szociális gazdaság intézményrendszere, a munkaerőpiaci szervezet, a civil szervezetek köre. Ezen a munkaerőpiacon társadalmilag támogatva jönnek létre pótlólagos munkahelyek, bár azon belül – munka- és társadalombiztosítási szempontból – normális munkáról van szó. A képzés, úgyis mint foglalkoztatáspolitikai eszköz célja, hogy a perifériára szorultakat a második munkaerőpiacra, a második munkaerőpiacon lévőket pedig az első munkaerőpiacra segítse. Mindez azért is lényeges, mert az állam által támogatott képzések fajtáinak, tartalmának meghatározásakor figyelembe kell venni, hogy elsősorban a munkaerőpiaci esélyek szempontjából releváns képzési csomagokat vegyük számításba.

Emellett létezik egy periférikus munkaerőpiaci szegmens is, egy olyan kvázi piaci szegmens, amely az első és második piacról kiszorulókat fogja át, róluk kíván gondoskodni, illetve olyan támogatást nyújtani, amelyik megnöveli az első, vagy a második munkaerőpiacba való belépés esélyét. Ezen a kvázi piacon nem munkaviszonyról, hanem csak szociális viszonyról beszélhetünk. Ide sorolhatók a munkanélküli- és szociális ellátásban részesülők, egyes speciális munkavállalási és személyes készség-fejlesztő és munkaerőpiaci ismeret-bővítő szolgáltatásokat igénybevevők.

A létszámok és arányok könnyebb áttekinthetősége érdekében az alábbi ábra mutatja a munkaerő-felmérés legfontosabb adatait.

A tanulmány elemzéseit, a felmérésekből származó következtetéseket figyelembe véve javasatainkat az alábbiakban foglaljuk össze.

- A támogatandó képzés valós munkaerő-piaci igényeket elégítsen ki.
- A képzési cél, tartalom és követelmények összhangban legyenek az adott célcsoport lehetőségeivel.
- Biztosítsák a képzési idő rugalmas meghatározását a felnőttek korábbi tanulási eredményeinek és tapasztalati tanulásának érvényesítésével.
- A felnőttoktatók a célcsoportok jellemzőinek megfelelő módszertani kompetenciákkal rendelkezzenek, a felkészülést megfelelő továbbképző rendszer biztosítsa.
- A képzési modellek alkalmazzák az aktív, cselekedtető tanulást, építsenek a konstruktivista tanulásfelfogásra.
- A csoportos oktatásnál támaszkodjanak a csoportdinamikai hatásokra, egyéni tanulásnál kövessék az önirányított tanulás jellemzőit.
- A tanulási eredmények értékelésében a szummatív értékelések mellett kapjon megfelelő hangsúlyt a formatív és diagnosztikus értékelés.
- Alacsony végzettségű egyének számára felkínált képzések közt központi szerepet játszanak az alapkompentenciák elsajátítására irányuló programok (írás, olvasás, számolás). Leszögezhető, hogy ezen kompetenciák nélkül a társadalomban és a munkaerőpiacon való érvényesülés alapjaiban kérdőjeleződik meg. A tendencia véleményünk szerint abba az irányba mutat, hogy a munkaerőpiacon minimálisan „elismert” iskolai végzettség egyre inkább az érettségi lesz, ezt jelzi a szakmák egyre

nagyobb arányban érettségihez való kötése. Éppen ezért a felnőttképzési piacnak arra is fel kell készülnie, hogy a hátrányos helyzetű csoportok számára egyre inkább elérhetővé tegye az érettségi megszerzését.

- A programok szinte kizárólagosan fizikai tevékenységre épülnek, mindössze néhány szakma tartozik a klasszikus szolgáltatás területére. A szellemi munkavégzés csupán egy-két szakmára korlátozódik. Ez nagyban összefügg azzal a ténnyel, hogy a hátrányos helyzetűek közül, elsősorban az alacsony végzettséggel rendelkezők közt sok a roma származású, és számukra a fizikai tevékenységgel járó szakmák a legvonzóbbak.
- A programok elsősorban a szorosan vett szakmai kompetenciák elsajátítására törekednek, megfigyelhető az általános értelmiségképző modulok hiánya. A szakmai vizsgáztatás során is elsősorban a gyakorlati tudás számonkérése kerül előtérbe, az elméleti tudás több esetben csak az általános ismeret szintjére korlátozódik.
- A szakmai gyakorlatok minden szakma esetében túlsúlyban vannak az elméleti képzéshez képest. Ez az arány átlagosan 70-30 %.
- Fogyatékkal rendelkező egyének esetében nagyon fontos a fogyatékek jellege, és ennek a szakmához, illetve követelményekhez való kapcsolata. A szakmai követelmények esetében fontos tartalmi elem a fogyatékek jellegének tanulási folyamatra gyakorolt hatása, illetve a képzési tartalom célcsoport igényeihez való alakítása.
- Munkaerő-piaci képzések esetében különösen fontos a képzés időtartamának helyes megállapítása, ugyanis a felmérések eredményei is azt igazolják vissza, hogy a képzésben való részvétel egyik fontos döntési tényezője a program hossza. A célcsoportokra jellemző szakmák iskolarendszerű képzésben történő elsajátítása átlagosan 2 év, munkaerő-piaci képzés formájában 6-8 hónap.
- A képzések áttekintése kapcsán célszerű külön megemlíteni az informatikai jellegű képzéseket. Az NFT több részében is megfogalmazza az információs társadalomból fakadó munkaerő-piaci kihívásokkal kapcsolatosan a „digitális írástudás” fejlesztésének elősegítését. A munkaerő-piacon az érvényesülés egyik feltételeként jelent meg az informatikai írástudás, amely a munkanélküliek hátrányos helyzetben lévők számára megkönnyíti az elhelyezkedést, illetve elősegítheti valamilyen új szakma megtanulását (átképzés, távoktatás keretében), és a munkavégzés napjainkban megjelenő új formájának, a távmunkának elterjedését. Munkaerő-piaci szempontból a jellemzően a 25-35 éves korú felnőttek részéről jelentkezik az informatikai tudás elsajátításának igénye, vizsgált célcsoportjaink közül elsősorban a gyes-gyeden lévőket, és a fogyatékkal élőket kiemelve. Ezzel is magyarázható az informatikai képzések térhódítása a programok területén.

A felnőttképzésben résztvevő oktatók, andragógusok

Amíg a közoktatásban a közoktatási törvény szabályozza azt, hogy az egyes fokozatokban és intézménytípusokban milyen végzettséggel és milyen kompetenciákkal lehet tanítani, addig a felnőttképzésben hasonló előírásokkal és elvárásokkal nem találkozunk. A szakmai képzettség természetes elvárás, de kevésbé fordítanak figyel-

met a képző intézmények az oktatók módszertani-andragógiai felkészültségére. A felnőttképzésben tanító, a hátrányos helyzetű és speciális sajátosságokkal rendelkező célcsoportokkal való sikeres együttműködéshez, eredményes tanuláshoz nagyobb oktatási-tanulásirányítási kompetenciára van szükség, mint a tanulásban nagyobb felkészüléssel és folytonossággal részt vevő felnőtt tanulók esetében.

Lényeges különbség az iskoláskorúak és a felnőttek tanulásában, hogy a gyerekek a tanultakat egy távoli jövőben akarják alkalmazni, míg a felnőttek a lehető leghamarabb gyakorlati hasznosulását szeretnék látni, ha tanulnak. Azonban nemcsak a képzési tartalmak kidolgozásánál fontos a tanultak hasznosíthatósága, hanem a felnőttoktatónak is tudatában kell lennie annak, hogy a tanulásban erős motiváló tényező az, ha az elsajátított tudás, kifejlesztett kompetenciák alkalmazhatóságáról már a képzés során meggyőződhet a tanuló.

A felnőttek tanulása néha inkább kényszer, mintsem érdeklődés vezérelte folyamat, illetve a nem-tudás beismerése. Metodikailag megfelelően felkészült andragógus kompenzálni tudja a tanulás kezdetben hiányzó hajtóerejét.

A tanár-diák viszonyban az alá-fölérendeltség helyett a partneri viszony a kívánatos és célravezető felfogásmód. A szakmai felkészültség mellett az empátia, a rugalmasság, az előítélet mentesség, a hitelesség a felnőttoktató kívánatos személyiség jegyei.

A hátrányos helyzetű és speciális csoportokkal foglalkozó andragógusnak speciális kompetenciákkal is kell rendelkezniük. A célcsoportok iskolai végzettsége alapján külön kiemelandő az alacsony iskolázottságúak célcsoportja, akár tartós munkanélküliek, akár gyesen, gyeden lévők, netán 45 év felettiiek. Az ilyen célcsoportok esetében a képzés fő célja lehet a hiányzó alapkészségek és alpműveltség pótlása, a munkaerő piacon keresett és használható kompetencia elsajátítása, jó esetben mindkettő. Amennyiben a képzés fő célja a hiányzó alapkészségek pótlása, úgy bizonyos tanítóktól elvárt módszertani felkészültséggel kellene rendelkeznie a felnőttoktatónak.

Azoknak az andragógusoknak, akik nem elsősorban az alapkészségeket akarják pótoltatni, hanem gyakorlati tevékenységre szeretnének felkészíteni alacsony iskolázottságú rétegeket, ismerniük kell, hogy miképpen lehet nemcsak könyvekből, hanem elsősorban a bemutatás, az audio-vizuális csatorna (video, dvd, számítógépes oktatóprogramok) és a gyakoroltatás útján kompetenciákat fejleszteni.

Az aluliskolázott rétegek számára a tanulási képességeket, a szociális alapkészségeket fejlesztő, önbizalom növelő tréningek is hatásosak lehetnek, ezért a tréneri kiképzés is fontos része lehet a célcsoportot fejlesztő andragógusok felkészültségének. A tanácsadás-orientálás mellett a segítő-támogató szerep is nagy jelentőséggel bír a tanulási folyamatok megindulásában és fenntartásában. A tutor és mentor képzésre vannak

kezdemenyezések, ezeknek a felkarolása és továbbfejlesztése feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű rétegek eséllyel vegyenek részt tanulási folyamatokban.

Az önálló tanulásra képes populációk – ami általában nem csak az iskolai végzettségtől függ, de attól azért nem választható el – andragógusai az általános felnőttoktatói készségek, képességek mellett olyan szak módszertani tudás birtokában kell, hogy legyenek, amivel a felnőttek számára önállóan használható tananyagokat képesek készíteni.

A szóban forgó populáció csoportos tanulási feladatokban is aktív tevékenységre képes, ezért az andragógusnak célszerű rendelkeznie azzal a módszertani felkészültséggel, ami lehetővé teszi ezeknek a módszereknek a használatát. Fontos az andragógus szociálpszichológiai felkészültsége, hiszen a csoportokban való tanulás olyan hatásokat is kifejt a csoporttagok magatartásának, viselkedésének, tudásának a változására, amit részben tervezni, részben kontrollálni érdemes.

A megváltozott képességű és a sérült emberek tanulási-tanítási folyamatainak segítése, irányítása a sérülés jellegétől függően igényel speciális szakértelmet. Fogyatékosok esetében a pszichológiai támogatás is lényeges eleme a sikeres tanulási folyamatoknak. Az érzékszervi fogyatékosok tanítására sajátos felkészültséggel rendelkező szakemberek tudnak sikerrel vállalkozni. Az általános képzésben a fejlesztő pedagógiai kompetenciákat kell ötvözni az andragógiai szakértelemmel. Az ilyen nehézséggel küzdő emberek számára szervezett szakmai képzések elméleti és gyakorlati oktatóinak lenne szüksége a gyógypedagógusok tudásának jó néhány területére. Erre az oktatói feladatra speciális továbbképzések segítségével lehet felkészíteni. Az értelmileg sérült vagy fogyatékos embereket a fogyatékoság mértékétől függően lehet képezni. Az enyhe fokban értelmi fogyatékosok képzése a határaik ismeretében az egészségesek között is megoldható.

A 45 év felettiéknél számba kell venni, hogy a hozott tapasztalati és műveltségállomány támogatja vagy gátolja az új ismeretek megtanulását, új készségek, jártasságok kifejlődését, sőt a társadalmi és munkatevékenységben való alkalmazásukat is. Az idősebb célpopulációk tanulásában a hozott állomány negatív transzfer hatása jelenti a leküzdendő nehézségeket. A pozitív átvitel pedig gyorsabbá és könnyebbé teszi a tanulást – a rendes korúak tanulásához viszonyítva is. Míg a gyermekeknél inkább cselekvési és gondolkodási sémákat dolgozunk ki, a felnőtt tanulóknál bizonyos megmerevedett mozgás- gondolkodásmintákat kell oldanunk, mielőtt a helyesebb és magasabb rendű megoldásokat megtanítanánk.

A kutatás során vizsgált rétegek alapvetően hátrányos helyzetben vannak a társadalomban, illetve a munkaerőpiacon, s ez hosszú távon így lesz. Érdemes számukra standard programokat létrehozni, valamint az éves költségvetésbe jogszábeli szinten

e programokat beépíteni. Javasoljuk a Munkaerőpiaci Alap képzési alaprésze szintjén (vagy a felnőttképzési célú kereten belül), annak bizonyos %-ában „Hátrányos helyzetűek képzése” címen keretreszt létrehozni, s létszámokkal, költségekkel tervezhető módon, évente pályázati rendszerben, standard minőségű és mennyiségű programot indítani. A tervezhetőség, az állandó lehetőségek biztosítása kiemelten fontos a rétegek szempontjából, egy idő után ismertté válik, a hatékonyság jelentősen nő az átláthatósággal, az ismertség növekedésével.

Célszerű a korábbi képzési programok (OFA, NFI, FMM) komplex monitoringja, értékelése, s új, ágazati szintű terv készítése.

Az ágazati (oktatás, képzés) tervben megfogalmazott feladatok közül meg kell jelölni azokat, amelyek az állami támogatások szempontjából prioritást élveznek. A feladatokhoz értelemszerűen forrásokat kell rendelni. E források jelenleg az iskolarendszerű képzések esetében a központi költségvetés, valamint az MPA képzési alaprésze. A felnőttképzés esetében a felnőttképzési normatíva a központi költségvetésben, valamint az MPA felnőttképzési célú kerete, az álláskereső képzésének forrása az MPA foglalkoztatási alaprésze decentralizált kerete, és a központi kerete, melynek célja különböző foglalkoztatási programok támogatása.

Társadalmi, gazdasági hatás

A hátrányos helyzetű csoportok komplex képzési rendszerének állandó állami támogatási formájának bevezetése nagymértékben elősegíti a társadalmi kohéziós célok, az esélyegyenlőség megteremtését támogató célok, valamint a foglalkoztatási célok megteremtését, így a foglalkoztatottság, a foglalkoztathatóság növelését, az álláskereső arányának csökkentését, az inaktív arányának csökkenését indukálja. Ez azért is lényeges, mert a gazdaság, a versenyszféra erőteljes növekedése esetén is csak a piacképes munkaerőpiaci kínálati szegmens helyzete javul automatikusan. A hátrányos helyzetűek mindenképpen – még a leggazdagabb társadalmakban is – állami, társadalmi segítségre szorulnak, a képzéseken túlmenően lényegében a második munkaerőpiac bővítésével. Csak annyi a különbség, hogy a fejlettebb országokban a versenyszférából befolyó közpénzek mértéke magasabb színvonalú segítséget, ellátást tesz lehetővé a rászorultak részére.

Egy működőképes, kidolgozott rendszer esetében évről-évre alapvetően csak a mértékekről kell dönten, ami a források növekedésével arányosan növelhető.

A széleskörűen ismert programok hatékonysága jóval nagyobb, mint az ad-hoc jellegű programoké. A nem piacképes munkaerőpiaci szegmensek aktivizálása csak nagyfokú állami segítséggel valósítható meg, ami a támogatáson kívül egyéb támogatást is jelent, mint például az információs rendszer, a módszertan, a szervezés, a fejlesztés biztosítása központi források segítségével. A rendszer működtetése egy-két év után decentralizálható a munkaügyi, képzési hálózatra, a civil szféra fokozottabb bevonásával.

Bevezetés

Az életminőség és a foglalkoztatottság szorosan összefüggő kategóriák társadalmi és egyéni szinten egyaránt. A piacgazdaságban a piac törvényei a munkaerőt ugyanúgy érintik, mint más termelési tényezőt. A munkaerőpiacon is verseny uralkodik, s a versenyben számtalan tényező jelenthet előnyt, vagy hátrányt. A társadalmi kohézió, mint célkitűzés magában foglalja az esélyegyenlőséghez szükséges feltételek javítását, a társadalmi polarizálódás csökkentését. A hátrányok mérséklését célozza a szociálpolitika, a foglalkoztatáspolitikai, az oktatáspolitikai egyes területei, az újraelosztás rendszerében a szociális kiadások, a munkaerőpiaci támogatások, az oktatási, képzési ráfordítások különböző szegmensei.

A kutatási cél háttere

Az oktatás és képzés területe alapvetően az állami feladatok rendszerébe tartozik. Ezen belül a felnőttképzés vegyes finanszírozású (egyén, munkáltatók, állam), ahol az állami szerepvállalás hozzávetőlegesen 15-20 %. Az állami támogatás funkciója alapján elsősorban hátrányos helyzetű rétegek képzését, hátrányos helyzetű területeket érint, valamint, többnyire országosan kiemelt fejlesztési területeket, célokat támogat.

A felnőttképzési keretek a munkanélküliek képzési forrásait kivéve viszonylag rövid ideje állnak rendelkezésre. A hátrányos helyzetű rétegek képzését három fő forrás támogatja, a felnőttképzési normatíva, az MPA foglalkoztatási alaprésze és az MPA felnőttképzési célú keretének egy bizonyos hányada. Ezekon kívül indirekt forrás az adókedvezmény, ami csak részben érinti a hátrányos helyzetű rétegeket, valamint a saját munkavállalók képzési támogatásának elszámolása a hozzájárulási kötelezettségből, ami szintén csak részben érinti e rétegeket.

Ugyanakkor a hátrányos helyzetű rétegek viszont nem támogatási források szerint szegmentálódnak, hanem hátrányos helyzetük mibenléte, iskolai végzettségük, koruk stb. szerint. Eddig is részesültek támogatásban e rétegeket célzó képzési programok, illetve képzést végző szervezetek, de országos szinten még nem készültek ehhez differenciált, speciális képzési modellek. A képző központok, illetve a nagyobb képző cégek folytatnak hasonló célú képzéseket, és saját képzési programokkal is rendelkeznek. A források vegyes feladatrendszere, a képzések szétaprózott, képzési cépektől függő koordinálatlan halmaza átláthatatlanná teszi a hatékonyság mérését, a kereslet és kínálat összefüggéseit, s hogy a hátrányos helyzetű rétegek ellátása milyen mértékben elégíti ki az igényeket. Ez azért is lényeges probléma, mert ezekben az esetekben többnyire az állam a megrendelő, vagy a rászoruló egyén, míg a piaci verseny szempontjából releváns területeken a gazdaság szereplői a megrendelők, s az érdekérvényesítés is piaci alapon történik.

A hátrányos helyzetű rétegek képzésének hatékonysága (munkaerő-piaci, szociális, egyéni stb.) akkor növelhető, ha tervezhető, differenciált, a résztvevők igényeinek is megfelelő felzárkóztató, szakképző stb. képzési programok kerülnek bevezetésre, s részesülnek állami támogatásban, ösztönözve ezáltal a képzésben való részvételt, növelve a foglalkoztathatóságot.

A kutatás célja

A kutatás célja a hátrányos helyzetű rétegek, célcsoportok munkához jutási esélyeinek növelésével összefüggő lehetőségek feltárása, amelyek kihasználása elsősorban foglalkoztatáspolitikai és szociális célkitűzések elérését támogatja. Növeli a foglalkoztatottságot, aktivizálja az inaktív rétegeket, növeli az iskolai képzettségi színvonalat, segíti az egyéni karrier utak kiépítését, csökkenti az esélyhátrányok mértékét.

A kutatás célja a pályázatban megnevezett rétegek (tartósan munkanélküliek, Gyes-en, Gyed-en lévők, munkaképes korhatár alatti, de már nyugdíjas felnőttek, megváltozott munkaképességű, vagy fogyatékkal élők, alacsony iskolázottságú, vagy szakképzetlen felnőttek, 45 év feletti munkavállalók) számára olyan képzési modellek kidolgozása, melyek speciális programok által segítik az egyének munkaerőpiaci helyzetét, karrier lehetőségeiket, javítják szociális helyzetüket. Olyan modellek kidolgozására van szükség, amelyek alkalmasak országos ajánlásra a képző cégeknek, s alkalmasak az állami támogatási körben a prioritásra.

A vizsgálni kívánt problémák, területek

- A kutatási célcsoportok helyzetének hazai és nemzetközi elemzése részben statisztikai, részben szakirodalom alapján,
- A célcsoportok foglalkoztatáspolitikai, képzési programjainak bemutatása, elemzése, értékelése a hazai és nemzetközi gyakorlat alapján,
- Felmérés alapján az egyes célcsoportokba tartozó egyének jellemzőinek, képzési igényeinek elemzése,
- Felmérés alapján az egyes célcsoportokat képző cégek programjainak, tapasztalatainak elemzése,
- A helyzetelemzés, a felmérési eredmények alapján javaslatok megfogalmazása a képzési modellekre indoklással, hatáselemzéssel,
- Költségszámítások az egyes modellekre vonatkozóan
- Javaslat a képzési modellek bevezetésére, pilot programra, továbbá a bevezetés milyen feltételekkel, milyen változtatási igényekkel, milyen ütemezésben, milyen lépésekkel hajtható végre.

A kutatástól várható eredmények és azok felhasználási területei

Komplex, magas színvonalú, nemzetközi szinten is terjeszthető képzési modellek, amelyek akkreditálhatók, s széles körű bevezetése esetén a hátrányos helyzetű rétegek

munkaerő-piaci helyzete javul, rövidül a tartósan munkanélküliek esetében a munka nélkül töltött időszak, több eséllyel találnak munkát, a gyes-en lévők könnyebben illeszkednek be újra a munka világába, a munkaképes korhatár alatti, de nyugdíjas felnőttek könnyebben juthatnak a nyugdíj mellett munkához, a szakképzetlenek nagyobb hányada jut szakmához stb. Az állami támogatást a célcsoportok esetében célszerű a korszerű képzési programokhoz kötni, továbbá továbbképzést kell szervezni a felnőtteket oktatók számára e tárgykorben.

I.

Az esélyegyenlőség az EU és a hazai dokumentumokban

A teljes foglalkoztatás, az esélyegyenlőség, a társadalmi kohézió célkitűzései minden átfogó dokumentumban, de különösen a foglalkoztatási dokumentumokban kiemelt jelentőséggel szerepelnek.

A lisszaboni célkitűzésekkel összhangban, a tagállamok foglalkoztatáspolitikájának három átfogó és egymással szorosan összefüggő célra kell irányulnia:

- teljes foglalkoztatás
- minőségi és produktív munka
- társadalmi kohézió és befogadás

A tagállamok foglalkoztatáspolitikájuk alakítása során figyelembe veszik e célokat, az esélyegyenlőség és a nemek közötti egyenlőség biztosítása alapvető fontosságú a három átfogó cél megvalósítása szempontjából.

Teljes foglalkoztatás

A tagállamok célja a teljes foglalkoztatás megvalósítása egy olyan átfogó megközelítésen alapuló foglalkoztatáspolitiká végrehajtásával, amely a keresleti és a kínálati oldalt érintő intézkedéseket egyaránt magába foglalja, és ezáltal elősegíti a foglalkoztatási ráták emelését a lisszaboni és a stockholmi célkitűzéseknek megfelelően. A teljes foglalkoztatás új értelmezés szerint azt jelenti, hogy mindazon munkaképes korú állampolgár, aki munkát szeretne vállalni, azt minél kisebb kompromisszumokkal megtehesse, miközben a munkanélküliségi ráta néhány, 3-6 %-os értéket mutat.

A tagállamok foglalkoztatás politikájának hozzá kell járulnia ahhoz, hogy az EU átlagos foglalkoztatási rátája elérje

- az összes foglalkoztatottra vonatkozóan 2005-re a 67 %-os, 2010-re a 70 %-os,
- nők esetében 2005-re az 57 %-os, 2010-re a 60 %-os,
- az idősebb munkavállalóknál 2010-re az 50 %-os szintet.

A munka minőségének és termelékenységének javítása

A munka minőségének javítása szorosan kapcsolódik a versenyképes és tudásalapú gazdaság megteremtésére irányuló törekvésekhez, és minden érintett együttes erőfeszítésére – és különösen a szociális párbeszédre – építve kell megvalósítani. A munka minősége többdimenziós fogalom, amely egyaránt foglalkozik a munka, munkahely,

valamint a szélesebb munkaerőpiac jellemzőivel is. A munka minősége magában foglalja a munka belső minőségét, a képzettséget, az egész életen át tartó tanulást és az előremeneteli lehetőségeket, a nemek közötti egyenlőséget, a munkahelyi egészségvédelmet és biztonságot, a munkaerőpiaci beilleszkedést és a munkaerőpiachoz való hozzáférést, a munkaszervezet és a család és munkahely összeegyeztetését, a szociális párbeszédet és a munkavállalói részvételt, a sokszínűséget és a hátrányos megkülönböztetés elleni fellépést, valamint a munkateljesítményhez kapcsolódó valamennyi tényezőt. A foglalkoztatási ráta emelését és a munka termelékenységének növelését együttesen kell megvalósítani.

A társadalmi kohézió és befogadás erősítése

A foglalkoztatás a társadalmi beilleszkedés elősegítésének kulcsfontosságú eszköze. A társadalmi befogadás területéhez kapcsolódó nyitott koordinációs mechanizmussal összhangban és egymást kölcsönösen kiegészítve, a foglalkoztatáspolitikai eszközöknek elő kell segíteniük a munkaerőpiaci részvételt, minden munkaképes nő és férfi minőségi foglalkoztatáshoz való hozzáféréseinek támogatásával, a munkaerőpiaci diszkrimináció elleni fellépéssel, valamint a munka világából való kirekesztődés megelőzésével.

A gazdasági és szociális kohéziót a térségi foglalkoztatási és munkanélküliségi egyenlőtlenségek mérséklésével, az EU elmaradott övezeteiben élők foglalkoztatási problémáira kínált megoldásokkal, valamint a gazdasági és társadalmi strukturális változások támogatásával is elő kell segíteni.

A magyar Nemzeti Foglalkoztatási Akcióterv az irányvonalakon belül a hátrányos helyzetűekkel kapcsolatban az alábbi célkitűzéseket tartalmazza:

Irányvonalak:

- Aktív és preventív intézkedések a munkanélküliek és az inaktívak számára
 - az egyéni szükségletek felmérése alapján hatékony és eredményes szolgáltatásokat kínálnak az álláskeresőknél, foglalkoztathatóságuk és beilleszkedési esélyeik javítása érdekében, különös figyelmet fordítva azokra az emberekre, akik a legnagyobb nehézségekkel néznek szembe a munkaerőpiacon
 - valamennyi munkanélküli embernek fel kell ajánlani egy újrakezdési lehetőséget képzés, átképzés, munkatapasztalat szerzés, munkalehetőség vagy egyéb, a foglalkoztathatóság javítását célzó eszköz formájában
 - biztosítani kell, hogy 2010-re a tartósan munkanélküliek 25 %-a vegyen részt valamilyen aktív intézkedésben képzés, átképzés, vagy egyéb foglalkoztathatóság javítását szolgáló eszköz formájában
- Munkahelyteremtés és vállalkozás
 - a vállalkozói készségek és menedzsment ismeretek oktatásának és képzésének támogatása, beleértve azokat a kezdeményezéseket is, amelyek a vállalkozóvá válást mint karrierlehetőséget mindenki számára elérhetővé teszik

- Felkészülés a változásokra, az alkalmazkodóképesség és a munkaerőpiaci mobilitás elősegítése
 - elő kell mozdítani a munkavállalók – különösen az alacsony képzettségű munkavállalók – képzésben való részvételét
- Humán tőke fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás támogatása
 - a 22 évesek legalább 85 %-a rendelkezzen felső-középfokú végzettséggel (EU átlagban)
 - az egész életen át tartó tanulásban résztvevő felnőtt munkavállalási korú népesség (25-64 éves korosztály) aránya az Európai Unióban átlagosan érje el legalább a 12,5 %-ot
- Munkaerő kínálat és az idősebb munkavállalók aktivitásának elősegítése
 - megfelelő támogató intézkedésekkel növelni kell a munkaerőpiaci részvételt pl. képzettség növelésével
 - segíteni kell az időskori aktivitást, mindenekelőtt azoknak a munkához kapcsolódó lehetőségeknek a javításával, amelyek hozzájárulhatnak a munkahelyek megtartásához, pl. továbbképzési lehetőségekkel
 - az intézkedéseknek arra kell irányulniuk, hogy az EU szintjén 2010-ig 5 évvel növekedjék a munkaerőpiacot ténylegesen elhagyók átlagos életkora, amelynek becsült értéke 2001-ben 59,9 év
- Nők és férfiak esélyegyenlősége
- A munkaerőpiaci integráció elősegítése és küzdelem a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő emberek diszkriminációja ellen
 - a korai iskolaelhagyás rátája EU szinten ne haladja meg a 10 %-ot
 - jelentősen csökkenteni kell a hátrányos helyzetű embereknek a munkanélküliségi ráta tekintetében megmutatkozó hátrányait valamennyi tagállamban
- A munka kifizetődővé és vonzóvá tétele
- A be nem jelentett munkavégzés átalakítása bejelentett munkává
- A regionális munkaerőpiaci különbségek csökkentése
 - biztosítani kell, hogy a kötámogatások az elmaradott régiókban a humán- és tudás-tőke fejlesztésére irányuló befektetések támogatására koncentrálódjanak, a megfelelő infrastrukturális fejlesztések támogatása mellett

2005-ben Magyarországon is megszületett az *egész életen át tartó tanulás stratégiája*, amelyhez kapcsolódóan a feladatokról szóló kormányhatározat a kutatás témájához kapcsolódóan az alábbi feladatokat fogalmazza meg:

- A nemzetközi tapasztalatok felhasználásával javaslatot kell kidolgozni az egész életen át tartó tanulás stratégiájának célkitűzéseit hatékonyabban ösztönző pénzügyi intézkedésekre.
- A különböző képzések közötti rugalmasabb átjárás, az egymásra épülés elősegítése érdekében szakmai intézkedési tervet kell készíteni a szakképesítések modularizációs rendszere a kreditrendszer, illetve az EUROPASS rendszerhez kapcsolódó kompetencia-kártyarendszer kialakítása és folyamatos fejlesztésére.

- Az egyén és a munkaerőpiac igényeinek harmonizálása érdekében célcsoport-centrikus (kor, iskolai végzettség, hátrányos helyzet, munkaerőpiaci státusz, társadalmi helyzet szerint differenciált) modul rendszerre alapozott intézkedési tervet kell összeállítani a képzési programok, tananyagok, tantervek kidolgozására és hozzáférhetőségének biztosítására.

A magyar kormány 100 lépés programja 22 programot tartalmaz a munka világával kapcsolatosan, melyből számos program a kutatás témájához – közvetlenül, vagy közvetve – kapcsolódó intézkedéseket tartalmaz:

- Álláskeresői támogatás (2005. november 1-jén lépett hatályba)
- A kék munka lehetőségével megteremtődik a magánszemélyeknél alkalmi munkát (háztartási munkát, gyermekfelügyeletet, javítási, karbantartási munkát, kertgondozást) végzők foglalkoztatási biztonsága. (A jogszabály 2005. augusztus 1-én lépett hatályba.)
- Rugalmasabbá válik az alkalmi munkavállalás a mezőgazdaságban, a mezőgazdasági szezonális idénymunkák esetében az alkalmi kék könyvvel való munkavállalás lehetőségét az eddigi havi 15-ről 60 napra emelték (Az intézkedés 2005. augusztus 1-én lépett hatályba)
- Alkalmi és szezonális munkákat közvetítő tevékenység szervezetének kialakítása
- Pályázati úton kerülnek kiválasztásra azok a szakmai tapasztalatokkal rendelkező non-profit szervezetek, amelyek alkalmasak az alkalmi és szezonális munkákat közvetítő tevékenység megvalósítására.
- Gyermeknevelési-, szociális támogatásokban részesülők legális munkavégzését akadályozó tényezők lebontása
- A szociális és munkaügyi szolgáltatások együttműködésével a szociális segélyből élő emberek aktív állás keresésének ösztönzése (Jogszabály 2005. november 1-jén lépett életbe).
- Átalakul a felnőttképzés támogatási rendszere, melynek eredményeként a felnőttképzési normatívában részesülő képző intézményeknek biztosítaniuk kell az elhelyezkedést, valamint a támogatást az 50 év felettiek esetében a második szakképesítés megszerzése érdekében is igényelni lehet.
- Közmunka, közhasznú munka, közcélú munka
- Elindult a pályakezdők „Start” programja
- Átalakul a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatáshoz nyújtott támogatások feltételeire vonatkozó szabályozás
- Megteremtődik a versenyképes tudáshoz való ingyenes hozzáférés lehetősége a fiatal és idősebb felnőttek számára a „Lépj egyet előre” program keretében

Összefoglalva a célokat, általános tendencia, hogy a nagyjívű feladatrendszeren belül egyre inkább cél a szinte testre szabott, az egyes célcsoportok, egyének igényeire épített programok kidolgozása, illetve az egyénre szabott szolgáltatások nyújtása. A témánk szempontjából elsődleges a hátrányos helyzetűek, az inaktívak támogatása,

törekedni kell a célcsoportok minél pontosabb behatárolására s az igényekhez mérten komplex, differenciált képzések kínálatára. Így a kutatás eredményei hozzájárulnak a dokumentumokban megfogalmazott feladatok teljesítéséhez.

II.

A hátrányos helyzetű rétegek Magyarországon

A hátrányos helyzet igen relatív fogalom, s ebből következően definíciója sokféle és rendkívül összetett. A foglalkoztatáspolitikai szempontjából röviden úgy lehet összefoglalni a hátrányos helyzet lényegét, hogy hátrányos helyzetűek azok, akiknek munkaerőpiaci esélyeik az átlagnál alacsonyabbak. Ezen belül az egyes csoportokat számtalan szempont szerint lehet szegmentálni. A szegmentáció általában a kialakult helyzet szerint történik, s kevésbé foglalkozik azzal, hogy az egyén önhibáján kívül került hátrányos helyzetbe, vagy milyen mértékben felelős azért. A hátrányos helyzet kialakulhat a munkaerőpiacon a hátrányos megkülönböztetés, a minden politikai, társadalmi törekvés ellenére jelen lévő negatív diszkrimináció miatt, mint faj, nem, kor, nemzetiség, vallás stb. szerinti megítélés, vagy piaci szempontból tényleges jellemzők alapján, mint például az egyén fogyatékosága, alacsony iskolai végzettség, szakképzettség hiánya, a közlekedés szempontjából hátrányos helyzetű lakhely, a gyakorlat hiánya pl. a pályakezdőknél és így tovább. Olyan hátrányos helyzetű csoportok is kialakulnak, ahol az egyén talán éppen az előbb említett hátrányokból fakadóan tartósan távol kerül a munka világától, s már pszichésen is problémát jelent a munkavállalás. Hasonlóképpen, részben pszichés okok szempontjából külön csoportot képeznek azok, akik munkaerőpiaci szempontból eredendően nincsenek hátrányos helyzetben, de ideiglenesen távol kerülnek a munka világától, tudásuk is részben pótlásra szorul, mint pl. a gyermekgondozási szabadságon lévők. A következőkben a kutatási pályázatban szereplő csoportok helyzetének elemzésére kerül sor.

II.1. Alacsony iskolai végzettségűek, szakképzetlenek

A népesség, illetve a munkaerőpiac szempontjából elsődleges csoportok iskolai végzettségi struktúrája lényeges adottságnak tekintendő a munkaerőpiac, illetve az oktatási, képzési rendszer tervezése szempontjából. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a népesség 0,7 %-a az általános iskola első évfolyamát sem végezte el, ez az arány a 25 év felettiek esetében sem csökken, tehát korcsoporttól független. A 15 év feletti népesség 88,8 %-a legalább általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Az előzőeket figyelembe véve összesen a 15 évesnél idősebb népesség 11,2 %-a (952 ezer fő) valamilyen szinten képezhető ugyan, de nem fejezte be az általános iskolát sem. A 18 évesnél idősebb népesség 38,2 %-a (3 097 ezer fő) legalább középiskolai érettségivel, a 25 évesnél idősebb népesség 12,6 %-a (888 ezer fő) pedig egyetemi, főiskolai diplomával rendelkezik. A 15 évesnél idősebb népesség 18,6 %-a (1581 ezer fő) érettségivel nem, de szakmai végzettséggel rendelkezik, vagyis hagyományos értelemben szakmunkás. A munkaerőpiacon jellemző a foglalkoztatottak magasabb átlagos iskolai végzettségűek aránya a munkanélküliekéhez viszonyítva.

Legmagasabb iskolai végzettség	Foglalkoztatottak		Munkanélküliek	
	száma, ezer (fő)	megoszlás (%)	száma, ezer (fő)	megoszlás (%)
8 általánosnál kevesebb	14,9	0,4	6,0	2,4
Általános iskola 8 osztálya	544,8	14,0	72,7	28,8
Szaktanulmányozó és szakiskola	1220,8	31,3	90,1	35,6
Középiskolai végzettség	1309,2	33,6	65,1	25,7
Ebből: szakmai végzettség	974,4	25,0	43,8	17,3
Akkreditált felsőfokú végzettség	10,9	0,3	..	0,1
Főiskola	467,1	11,9	12,6	5,0
Egyetem	315,9	8,1	5,9	2,3
PHD	16,8	0,4	..	0,1
Összesen	3900,4	100,0	252,9	100,0

1. táblázat

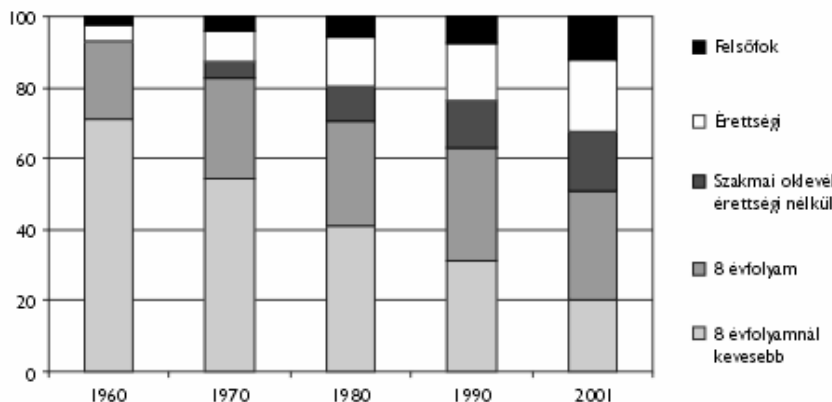
A foglalkoztatottak és a munkanélküliek száma
és megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2004
Forrás: KSH évkönyv, 2004

Az alacsony végzettségűek csoportja a számos rendelkezésre álló kutatás, statisztikai kimutatás alapján, továbbá már a közmegejtélés szerint is a hátrányos helyzetűekhez sorolható. E téma sűrűn előkerül mindennapjainkban, akár a médián keresztül, akár hétköznapi beszélgetések során, hiszen manapság már szinte mindenki tisztában van azzal, hogy magasabb iskolai végzettség birtokában könnyebben tud elhelyezkedni.

Hazánk iskolázottsági szintje javuló tendenciát mutat: a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők – akik 1980-ban még a foglalkoztatottak többségét alkották – 2001-ben már csak egyötödös részarányt tettek ki. Ezzel együtt minimális szintre csökkent (1 százalékot sem ért el) azoknak a foglalkoztatottaknak az aránya, akiknek az általános iskola 8. évfolyamánál alacsonyabb a végzettsége. Az érettségizett foglalkoztatottak részaránya az 1980. évi egyötöddel szemben 2001-ben egyharmadot ért el, a felsőfokú oklevéllel, diplomával rendelkezők aránya ugyanezen időszak alatt 10 százalékponttal növekedett, 2001-ben elérte a 18 százalékot.

Az iskolázottsági szint az utóbbi évtizedekben, években emelkedett hazánkban, a növekedés folytatódik, a demográfiai csere következtében az elkövetkező 10-15 évben a népesség iskolázottsága lényegesen megnövekszik. Az iskolai végzettség, a képzettség nemcsak azt befolyásolja, hogy ki, milyen foglalkozási pozícióban helyezkedik el, hanem azt is, hogy egyáltalán el tud-e helyezkedni. 2001-ben az általános iskolai végzettséggel sem rendelkező 15–74 évesek 9 százaléka volt tartósan munka nélkül, illetve tartozott azok közé a fiatalok közé, akik már kikerültek az iskolapadból, de még nem volt rendszeres munkájuk. Természetesen a harminc év alattiak között

a legmagasabb az arányuk: a legképzetlenebb férfiak egynegyede, a nők 40 százaléka tartozik a munkaerő-piaci szempontból rendkívül hátrányos helyzetűek közé. Az iskolai végzettség emelkedésével csökken a munkapiacról kiszakadók hányada; ugyanakkor még a fiatal diplomás férfiaknak is az 5, a nőknek pedig a 7 százaléka tartozott ebbe a csoportba 2001-ben.

1. ábra

A népesség iskolázottsága, 1960, 1970, 1980, 1990 és 2001 (%)

Forrás: Népszámlálás 2001/6., KSH

A népességre és a gazdasági aktivitásra vonatkozó előrejelzésekkel kapcsolatosan néhány lényeges következtetésre ki kell térni. A fiatal korosztály iskolázottsága lényegesen magasabb, mint az idősebb korosztályé. Ebből következik, hogy a demográfiai csere folytán 15-20 év múlva a munkaképes korú népesség iskolázottsága összességében lényegesen magasabb lesz a jelenleginél. Lényegesen megnő a felsőfokú végzettségűek aránya a népességben belül. Statikusan igaz az, hogy az iskolázottsági, képzettségi szint növekedésével arányosan csökken a munkanélküliség veszélye. Ennek azonban munkaerőpiaci korlátai vannak, ez csak adott munkaerőpiaci kereslet mellett igaz, illetve azon túl is egy bizonyos pontig, ameddig kereslet jelentkezik felsőfokú végzettségűekre, vagy amilyen arányban a felsőfokú végzettségűek alacsonyabb szintű munkakörökben hajlandók elhelyezkedni. Az iskolázottság növekedése önmagában nem vezet többlet aktivitáshoz és nem jelent többlet munkahelyet sem. Ugyanakkor más oldalról az iskolázottság növekedése visszahat a gazdasági fejlődésre is, tehát közvetett módon befolyással van a munkahelyek számára, minőségére, a tudásalapú gazdaság reális jövőképe mindenképpen jelentősen növeli a felsőfokú végzettségűek iránti igényt minden ágazatban.

Más oldalról a gazdaságilag aktív népesség összetételét megváltoztatja az öregedés, valamint az iskolázottság emelkedésének hatása. 15-20 év múlva a 40 év felettiék jóval nagyobb arányban lesznek jelen a munkaerőpiacon, különösen, ha a nyugdíj kor-

határa tovább emelkedik. Az aktivitás a 20 évesek körében jelentősen lecsökken, mert kitolódott az iskolázási idő a felsőfokú végzettség megszerzésének ideje egyre inkább közelít a 25-30 éves korhoz. Fontos, statisztikailag és szociológiailag bizonyított tény, hogy az iskolai végzettség kialakulása 35 éves korig befejeződik. Ez következik abból, hogy e kor felett már nem jellemző, hogy a felnőttek iskolapadba ülnek, viszont az iskolai végzettséget csak iskolarendszerben lehet megszerezni. A felnőttképzés szempontjából tehát 35 éves kor felett már iskolai végzettség növelésről nemigen beszélhetünk, csak felzárkóztatásról, bizonyos közismereti tanulmányok pótlásáról lehet szó, valamint természetesen minden egyébről, amit a felnőttképzési tevékenységek tartalmaznak. 35 éves kor alatt az általános iskolával, vagy érettségivel nem rendelkezőket célszerű az iskolai rendszerű felnőttoktatásban iskolai végzettséghez juttatni.

A szakképesítés megszerzése egészen más kérdés, azt 16 éves kor felett bármilyen korban meg lehet szerezni, sőt korlát nélkül halmozni is lehet.

Munkaerőpiaci szempontból lényeges megjegyezni, hogy az alacsony iskolázottságúak, a hátrányos helyzetű csoportok nagy százalékban kiszorulnak az első munkaerőpiacról (versenyképes munkaerőpiac a versenyszférában és a közsférában), s inkább tudnak elhelyezkedni a második munkaerőpiacon (nonprofit szféra, civil szféra, szociális gazdaság intézményrendszere, munkaerőpiaci szervezet).

II.1.1. Az alacsony végzettségűek csoportjának meghatározása

Az alacsony végzettségűek körét három vetületben vizsgálhatjuk, háromféleképpen definiálhatjuk, melyek:

- az abszolút,
- a relatív és
- a nemzetközi mércével mérten alacsony végzettségűek.

Az abszolút csoportba tartoznak azok a munkaerő-piaci alanyok, akik egy meghatározott minimum szintet sem érnek el iskolai végzettségeiket tekintve. Ők olyan alacsony végzettséggel rendelkeznek, hogy értelme sem lenne végzettségi szintjüket valamihez viszonyítva vizsgálni. E csoportba sorolhatók a még nyolc általánost sem végzettek, vagy azok, akik elvégezték az általános iskolát, de semmilyen egyéb szakképesítéssel nem rendelkeznek, amivel versenyképesebbé válnának a munkaerőpiacon.

A relatívan alacsony végzettségűek definiálása az iskolai erőforrások társadalmon belüli eloszlását vizsgálja, s ennek bizonyos alsó hányadát (például alsó kvantilis, kvartilis) tekinti „iskolai szegényeknek”. Tehát, ha például a magyarországi lakosság negyedének csak érettségije lenne, a további háromnegyedének pedig felsőfokú végzettsége, akkor – az alsó kvartilist tekintve határnak – alacsony végzett-

ségűeknek a csak érettségivel rendelkezőket neveznénk. A mai helyzet azonban természetesen korántsem így fest, a fenti példa csak két definíció különbségére mutat rá.

A végzettségi szint nemzetközi viszonylatban való mérésének súlya egyrészt a globalizációs, másrészt az EU munkaerőpiacának teljes megnyitása irányába vezető folyamatokat tekintve fokozatosan nő. A munkavállalók versenyképességének fokozása az egyre nyíltabb munkaerőpiacon elengedhetetlen, hiszen az a végzettség, ami hazánkban elegendőnek bizonyulhat, lehet, hogy nemzetközi szinten nem versenyképes, vagy fordítva. Az alacsony végzettségűek e szempont szerinti definiálása tehát az alacsony végzettséget a világ és az EU végzettségi szintjének viszonylatában határozza meg.

Ha konkrétan meg akarjuk nevezni az alacsony végzettségűeknek nevezett csoport tagjait, akkor a fenti definíció-lehetőségeket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy alacsony végzettségűeknek tekinthetjük egyrészt azokat, akik még az általános iskolát sem fejezték be, másrészt a munkaerőpiac szereplőinek azon tagjait, akik ugyan elvégezték az általános iskolát, ugyanakkor ezen kívül semmilyen végzettséget nem szereztek, azaz szakma nélkül szintén kevés esélyük van az elhelyezkedésre. E fenti meghatározás természetesen egy szűk értelemben vett definíció, ami a fentebb leírt definícióknak teljes egészét nem adja vissza, ugyanakkor vizsgálódásaink alapjául szolgálhat.

II.1.2. Az alacsony iskolai végzettségűek statisztikai jellemzése

Munkaerő-piaci szempontból relevánsnak tekinthető, munkaképes korú népesség statisztikai adatai szerint az általános iskolát befejezettek aránya igen magas: 95-98%. Ugyanez már nem mondható el a legalább középfokú végzettséggel rendelkezőkről, az ő arányuk 40-45%. E két adatból kiszámítható, hogy az általános iskolai (8 osztály) végzettséggel igen, de középfokú végzettséggel már nem rendelkezők körülbelül a lakosság felét teszik ki a munkaképes korosztályt tekintve (ld. 1. melléklet).

A felsőfokú végzettségűek aránya e korosztályon belül körülbelül 15%, amiből következtethető, hogy a középfokú végzettséggel igen, de felsőfokú végzettséggel már nem rendelkezők aránya 25-30% körüli értéket mutat.

E fenti statisztikából azonban nem derül ki, hogy e végzettségi szintek mennyire jelennek hátrányos helyzetet a munkaerőpiacon. Ennek szemléltetésére szolgál a következő táblázat, melynek adatai rámutatnak arra, hogy a nem foglalkoztatottak milyen arányban oszlanak meg a végzettségek szerint.

Korcsop ort (év)	Összesen	Az általános iskola első évfolyamát sem végezte el	Általános iskola				Középiskola		Egyetem, főiskola stb.
			Együtt	1-3.	4-7.	8.	Érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	Érettségivel	
				osztály					
Munkát nem keres									
15-19	573 967	3 641	460 520	1 613	33 030	425 877	22 746	87 060	-
20-24	283 399	3 015	57 814	824	7 217	49 773	39 753	175 335	7 482
25-29	173 038	2 785	55 508	836	6 463	48 209	44 315	52 353	18 077
30-39	232 051	5 533	91 255	2 119	11 147	77 989	58 261	53 539	23 463
40-49	289 180	7 049	143 895	4 908	15 333	123 654	74 438	51 920	11 878
50-54	222 648	3 572	111 292	2 823	10 491	97 978	46 791	49 934	11 059
55-59	403 621	4 181	249 465	3 779	25 443	220 243	27 918	91 801	30 256
60- X	2 011 012	20 840	1 588 860	36 336	676 495	876 029	686	269 447	131 179
Összesen	4 188 916	50 616	2 758 609	53 238	785 619	1 919 752	314 908	831 389	233 394
Munkát keres									
15-19	38 935	73	21 184	151	2 587	18 446	11 562	6 116	-
20-24	110 609	114	36 380	271	3 308	32 801	37 661	32 218	4 236
25-29	96 085	117	36 175	300	3 037	32 838	35 557	19 232	5 004
30-39	151 918	402	61 273	809	5 106	55 358	55 610	29 406	5 227
40-49	149 166	678	66 896	1 498	5 600	59 798	47 144	29 158	5 290
50-54	47 024	266	21 261	455	1 823	18 983	11 654	11 547	2 296
55-59	18 764	141	9 907	184	1 100	8 623	2 850	4 265	1 601
60- X	11 693	154	8 295	213	2 918	5 164	17	2 064	1 163
Összesen	624 194	1 945	261 371	3 881	25 479	232 011	202 055	134 006	24 817
Munkánélküli									
15-19	26 529	24	14 168	108	1 852	12 208	8 530	3 807	-
20-24	75 949	53	26 163	195	2 447	23 521	26 478	20 381	2 874
25-29	63 924	56	25 011	240	2 225	22 546	23 720	12 045	3 092
30-39	101 440	275	42 470	598	3 728	38 144	37 038	18 609	3 048
40-49	101 835	461	46 151	1 080	4 014	41 057	32 202	19 605	3 416
50-54	31 813	173	14 361	312	1 244	12 805	7 882	7 840	1 557
55-59	11 941	78	6 121	111	690	5 320	1 903	2 772	1 067
60- X	2 779	16	1 524	27	204	1 293	7	783	449
Összesen	416 210	1 136	175 969	2 671	16 404	156 894	137 760	85 842	15 503
Egyéb munkát kereső									
15-19	12 406	49	7 016	43	735	6 238	3 032	2 309	-
20-24	34 660	61	10 217	76	861	9 280	11 183	11 837	1 362
25-29	32 161	61	11 164	60	812	10 292	11 837	7 187	1 912
30-39	50 478	127	18 803	211	1 378	17 214	18 572	10 797	2 179

Korcsport (év)	Összesen	Az általános iskola első évfolyamát sem végezte el	Általános iskola				Középiskola		Egyetem, főiskola stb.
			Együtt	1–3.	4–7.	8.	Érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	Érettséggel	
				osztály					
40–49	47 331	217	20 745	418	1 586	18 741	14 942	9 553	1 874
50–54	15 211	93	6 900	143	579	6 178	3 772	3 707	739
55–59	6 823	63	3 786	73	410	3 303	947	1 493	534
60– X	8 914	138	6 771	186	2 714	3 871	10	1 281	714
Összesen	207 984	809	85 402	1 210	9 075	75 117	64 295	48 164	9 314

2. táblázat

A nem foglalkoztatott 15 éves és idősebb népesség a munkakeresés ténye, a legmagasabb befejezett iskolai végzettség és korcsport szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001.

A munkát kereső csoportok tekintetében egyértelműen tudjuk vizsgálni a végzettségi szint és a nem foglalkoztatottak számának összefüggéseit. Látható, hogy a munkát kereső nem foglalkoztatottak közül az általános iskola valahány osztályát elvégzők vannak a legtöbbben, őket követik a szakmai oklevéllel igen, de érettséggel nem rendelkezők, továbbá jelentős hányadot képviselnek azok, akiknek az érettségi a legmagasabb végzettségük. Az egyetemet, főiskolát végzettek körében ez a szám csekély a többi kategóriához képest. Azok, akik az általános iskola első évfolyamát sem végezték el, ebben a csoportban elenyésző számban szerepelnek. Az általános iskola valahány osztályát elvégzők között egyértelmű túlnyomó többséget képvisel azok csoportja, akik az általános iskola mind a nyolc osztályát elvégezték. Ők mintegy 90%-át teszik ki annak a körnek, akik az általános iskola valahány osztályát elvégezték (a munkát keresők közül).

A kimutatást összességében elemezve elmondhatjuk, hogy az összes nem foglalkoztatott (5.437.304) közül a három jelentős csoport a nyolc általánost elvégzettek (számuk összesen 2.383.774, ami az összes 43,8%-a), az érettséggel rendelkezők (1.099.401, arányuk 20,2%), továbbá a szakmai oklevéllel igen, de érettséggel nem rendelkezők (719.018, arányuk 13,2%) csoportja.

További vizsgálódásaink témája a területi megoszlás lesz, vagyis megvizsgáljuk azt, hogy a főváros és a vidék viszonylatában, valamint az egyes országrészekben, megyékben hogyan alakul a lakosság végzettségi szintje.

Terület, igazgatási rang	10–X éves			15–X éves			18–X éves			25–X éves		
	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
	általános iskola első évfolyamát sem végezte el			legalább általános iskola 8. évfolyam			legalább középfiskolai érettségivel			egyetem, főiskola stb. oklevéllel		
Főváros	0,6	0,6	0,6	94,2	96,4	92,4	58,7	58	59,2	23,8	27,9	20,7
Megyeszékhely (m.jv.)	0,4	0,4	0,4	93,2	95,6	91,2	50,2	48,3	51,7	18,2	20,7	16,2
Többi megyei jogú város (m.jv.)	0,4	0,4	0,4	92,7	95,3	90,4	41,5	39,7	43,2	13	14,6	11,6
Többi város	0,7	0,6	0,7	88,8	92,2	85,7	35,5	33	37,8	10,7	11,4	10,1
Városok együtt	0,6	0,5	0,6	91,7	94,4	89,3	46,3	44,3	48	16,5	18,6	14,9
Községek, nagyközségek	0,9	0,8	1	83,5	88,4	79	22,9	20,7	25	5,5	5,5	5,5
Ország összesen	0,7	0,6	0,7	88,8	92,3	85,8	38,2	35,9	40,2	12,6	13,8	11,6
Régiók												
1 Közép-Magyarország	0,6	0,6	0,6	92,6	95,2	90,5	51	49,2	52,5	19,4	22,1	17,2
2 Közép-Dunántúl	0,5	0,5	0,5	89,8	92,9	86,9	34,3	32,1	36,2	10,4	11,5	9,5
3 Nyugat-Dunántúl	0,5	0,5	0,5	89,8	93,1	86,8	36,1	34,1	38	10,9	11,9	10,1
4 Dél-Dunántúl	0,9	0,7	1	87,4	91,4	83,9	32	30,3	33,6	9,9	10,7	9,2
5 Észak-Magyarország	0,8	0,7	1	86,2	90,8	82,2	33,2	31,3	34,8	9,3	10	8,7
6 Észak-Alföld	1	0,9	1,1	85	89,2	81,3	30,9	27,8	33,7	9,4	9,5	9,2
7 Dél-Alföld	0,6	0,6	0,6	86,8	90,4	83,7	32,3	29,5	34,8	9,8	10,3	9,4
Főváros												
1 Budapest	0,6	0,6	0,6	94,2	96,4	92,4	58,7	58	59,2	23,8	27,9	20,7
Megyék												
7 Bács-Kiskun	0,8	0,7	0,8	85,8	89,6	82,4	28,9	26,4	31,1	9	9,7	8,4
4 Baranya	0,7	0,6	0,9	89,1	92,6	86	34,9	33,3	36,3	11	11,9	10,3
7 Békés	0,6	0,5	0,6	85,4	89,3	81,9	30,1	27,1	32,7	8,1	8,3	7,9
5 Borsod-Abaúj-Zemplén	0,9	0,7	1	86,8	91,1	83	34	32,1	35,6	9,5	10,2	8,9
7 Csongrád	0,4	0,4	0,4	89,4	92,3	86,9	38,6	35,6	41,2	12,5	13	12
2 Fejér	0,6	0,6	0,5	89,9	93,1	86,9	34,7	32,4	36,8	10,8	12	9,7
3 Győr-Moson-Sopron	0,4	0,4	0,4	91	93,7	88,6	38,1	35,8	40,2	11,7	12,9	10,7
6 Hajdú-Bihar	0,9	0,9	1	86,3	89,9	83,1	34	30,3	37,2	10,8	10,9	10,7

Terület, igazgatási rang	10-X éves			15-X éves			18-X éves			25-X éves		
	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
	általános iskola első évfolyamát sem végezte el			legalább általános iskola 8. évfolyam			legalább középiskolai érettségivel			egyetem, főiskola stb. oklevéllel		
5 Heves	0,7	0,6	0,8	85,6	90,7	81,2	33,4	31,5	35,1	9,9	10,7	9,1
6 Jász-Nagykun-Szolnok	0,8	0,6	0,9	85	89,3	81,2	30,5	28,4	32,3	8,9	9,4	8,5
2 Komárom-Esztergom	0,5	0,5	0,5	90	93	87,3	34,4	32	36,6	9,7	10,5	9
5 Nógrád	0,9	0,8	0,9	85	89,9	80,8	30	28,4	31,5	7,8	8,4	7,3
1 Pest	0,6	0,5	0,6	89,9	93,2	86,9	37,5	34,5	40,1	11,7	12,5	10,9
4 Somogy	1	0,8	1,2	86,4	90,7	82,7	30,5	28,9	31,9	9,3	10,4	8,4
6 Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,2	1	1,4	83,8	88,4	79,6	28,3	24,9	31,4	8,3	8,3	8,4
4 Tolna	0,9	0,8	1	85,9	90,3	81,9	29,2	27,1	31,1	9	9,4	8,6
3 Vas	0,4	0,4	0,4	90,3	93,4	87,4	35,8	33,8	37,6	10,6	11,3	9,9
2 Veszprém	0,4	0,4	0,5	89,5	92,6	86,6	33,6	31,9	35,3	10,6	11,7	9,6
3 Zala	0,8	0,8	0,9	87,5	91,7	83,8	33,6	31,8	35,2	10,1	11	9,4

3. táblázat

A népesség iskolai végzettség és nemek szerint (a megfelelő korúak százalékában)

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001.

Az általános iskola első osztályát sem végeztek elenyésző számban vannak az össz-népességhez mérten, ez körülbelül 0,5-1 %-ot jelent. Ez az arányszám a legkisebb a megyeszékhelyeken és a többi megyei jogú városban (0,4%), Budapestet nem beleértve, ahol 0,6%. A községek, nagyközségek helyzete azonban a városokénál sokkal rosszabb ebből a szempontból, ott tudniillik 0,9 % ez az arány. A régiók tekintetében kifejezetten rossz helyzetű Észak-Magyarország (0,8%), Dél-Dunántúl (0,9%) és Észak-Alföld (1%), legalacsonyabb az az arány Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon (0,5%). A megyék közül főként „vezet” a végzettség nélküliek arányában Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (1,2%), ugyanakkor magas az arányuk még Borsod-Abaúj, Hajdú-Bihar, Nógrád és Tolna megyében (0,9%), valamint Somogy megyében (1%). Csongrád, Győr-Moson-Sopron, Vas és Veszprém megyében ugyanakkor jóval alacsonyabb ez a mutató, e megyékben a lakosság 0,4 %-a nem végezte el még az általános iskola első osztályát sem.

Az általános iskolát végzettek vonatkozásában a fővárosi lakosság képzettségnek mondható, hiszen itt a legmagasabb a legalább nyolc általánossal rendelkezők aránya (94,2%). Várhatóan itt is a községekben a legrosszabb a végzettségi színvonal, a közsé-

gek, nagyközségek lakosságának mindössze 83,5 %-a legalább ilyen végzettségű, ami több mint 10%-kal kevesebb a fővárosi aránynál. Régiók tekintetében legalacsonyabb aránnyal Észak-Alföld rendelkezik (85%), míg Közép-Magyarország 92,6%-kal az élen áll. Ebből a szempontból is Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a leghátrányosabb megye, ugyanis itt a népességnek mindössze 83,8%-a végezte el az általános iskolát.

Az érettségivel rendelkezők hányadát vizsgálva már nagyobb szakadást vehetünk észre: míg a fővárosban ez 58,7%, a községeknél, nagyközségeknél csak 22,9%. A korábbiakból sejthetően e szempontból is Közép-Magyarország végzett a legjobb (51%) és Észak-Alföld a legrosszabb (30,9%) helyen. A megyék között is tendenciózan Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéhez tartozik a legkisebb arányszám (28,3%), de Bács-Kiskun és Tolna megye sem éri el a 30%-ot.

Összegezve tehát megállapíthatjuk, hogy a végzettségi szint legalacsonyabb Észak-Alföldön, a megyék közül pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Közép-Magyarország és a főváros a legmagasabb végzettségi szinttel rendelkező térség. Továbbá fontos tanulság a városok és a községek közti jelentős mértékű végzettségbeli különbség.

A következő kimutatás segítségével a munkanélküliség tartósságát, a munkaerőpiacról való kiszakadás esélyeit elemezhetjük.

Legmagasabb iskolai végzettség	Egyszer volt munkanélküli	Kétszer volt munkanélküli	Háromszor vagy többször volt munkanélküli	Ismeretlen	Összesen
Befejezetlen általános	43	27	25	5	100
Befejezett általános	63	18	13	5	100
Szakmunkásképző	70	21	8	1	100
Gimnázium	77	18	4	2	100
Szakközépiskola	80	17	3	1	100
Technikum	82	14	4	1	100
Főiskola, egyetem	81	15	1	3	100
Összesen	72	19	8	2	100

4. táblázat

A munkanélküliek megoszlása a munkanélküliség száma és a legmagasabb iskolai végzettség szerint (%)

Forrás: A tudás társadalma I-II., Stratégiai Kutató Intézet, Bp., 2000 Információs Társadalom
Kötetek 5. Ifjúság 2000. 1. Szerk: Szabó A., Bauer B., Laki L. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.

A felmérés azt mutatja, hogy minél magasabb a végzettség, annál kevesebb esély van arra, hogy valaki többször is munkanélkülivé váljon, annál kisebb a veszélye a munkaerőpiacról való kiszakadásnak.

Vizsgáltuk már a magyarországi össznépeség iskolázottságát, a nem foglalkoztatottak iskolai végzettségét, azt azonban még nem elemeztük, hogy az egyes végzettségi szinteken belül miként alakul a gazdasági aktivitás. Erre szolgál az alábbi kimutató.

	Befejezetlen általános			Általános			Szakmunkásképző			Érettségi			Diploma		
	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő
Foglalkoztatott	10,9	15,5	7,8	37,8	42,4	34,5	68,6	72,6	60	67,6	75,1	62,7	80,8	85,1	76,9
Munkanélküli	6,9	10,2	4,7	7,2	10,1	5,1	8	8,7	6,5	4,1	4,3	3,9	1,6	1,7	1,5
Gyes, gyed	4,6	0,3	7,5	3,7	0,2	6,2	4,3	0,2	13,1	4,4	0,1	7,2	4,2	0,1	7,9
Öregségi, özvegyi nyugdíjas	33,8	23,9	40,4	24,9	19,2	29,1	1,6	1,2	2,3	11,2	8	13,3	7,9	7,4	8,2
Rokkantnyugdíjas	22,7	28,8	18,6	15,3	17,1	14	8,7	9,4	7,3	6,3	6,9	5,9	2,6	3,1	2,1
Egyéb inaktív, eltartott	21,1	21,2	20,9	11	10,9	11,1	8,8	7,9	10,8	6,5	5,6	7	3	2,5	3,5
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

5. táblázat

A különböző iskolai végzettségek gazdasági aktivitás szerinti összetétele,
25–64 évesek (%)

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001.

Statisztikailag vizsgálva látható, hogy a végzettség növekedésével nő a foglalkoztatottak aránya. Míg a befejezetlen általános iskolával rendelkezőknek csupán 10,9%-a volt foglalkoztatott 2001-ben, az az arány a befejezett általános iskolai végzettséggel rendelkezők körében már 37,8%, majd négyszerese az előző csoportnak. Érdekes, hogy a szakmunkásképző végzettséggel rendelkezők magasabb aránya tud elhelyezkedni, mint az érettségizetteknek. Ugyanakkor a szakmunkásképző végzettséggel és az érettségivel rendelkezőket összehasonlítva észrevehetjük, hogy az érettségizettek körében a nők és a férfiak külön-külön magasabb arányban foglalkoztatottak, mint a szakmunkások. Ez annak köszönhető, hogy a szakmunkásképzőt végzetek körében több a férfi és a férfiak mindenhol magasabb arányban foglalkoztatottak, mint a nők, ezért az összeset vizsgálva az arányszám kiszámításánál a magasabb arányszámú férfiak nagyobb súllyal szerepelnek.

A kimutató adatai szerint a nők minden esetben kisebb arányban foglalkoztatottak, mint a férfiak. Ez hatványozottan igaz a befejezetlen általános iskolai végzettséggel rendelkezők csoportjára. E körben a férfiaknál a foglalkoztatottak aránya (15,5%) több mint kétszerese a nőkének (7,8%). Ugyanakkor a nők esetében alacsonyabb a munka-

nélküli ráta, mint a férfiakéban. Itt két lényeges tényező érvényesül. A nők körében nagyobb az inaktivitás, ide tartoznak a Gyes-en, Gyed-en lévők, a nyugdíjasok az eltartottak. Ugyanakkor gazdaságilag aktívnak számítanak a munkanélküliek (állást keresők) s e körben a nők nagyobb arányban fogadják el a munkaügyi központok által felajánlott álláshelyeket, akkor is ha kedvezőtlenek, ha alacsonyabb iskolai végzettség igényelnek, vagy az igényelnél alacsonyabb keresetet jelentenek.

Fontos megjegyezni, hogy a befejezetlen általános és az általános iskolai végzettséggel rendelkezők között a munkanélküliek aránya nem olyan kirívóan magas, mint amennyire alacsony a foglalkoztatottak száma. Ez azzal magyarázható, hogy e körökben a nyugdíjasok aránya igen magas, akik szintén nem foglalkoztatottak. Ez pedig annak lehet az oka, hogy a végzettség szintje folyamatosan emelkedik, tehát az idősebbek nagyobb hányada tartozik az alacsonyabb végzettségűek közé, mint a fiataloké.

A munkanélküliek arányát tekintve az első három végzettségi szinthez tartozók (befejezetlen általános, befejezett általános, szakmunkásképző) körülbelül azonosak (6,9%; 7,2%; 8%), ugrásszerű csökkenés figyelhető meg azonban az érettségizettek táborában (4,1%). A végzettség szintjének folyamatos emelkedését támasztja alábbi táblázat, amely az általános iskolai végzettséggel sem rendelkezők arányát mutatja be az 1990., 1996. és 2001. évet összehasonlítva.

Év	15-19 éves	20-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	50-59 éves
Férfi						
1990	7,0	3,4	3,1	3,4	6,5	20,9
1996	7,2	2,4	2,2	2,2	2,8	7,9
2001	7,3	2,3	2,1	2,1	2,4	4,1
Nő						
1990	5,0	3,1	4,0	3,9	7,7	29,7
1996	5,0	2,1	2,2	3,0	3,3	11,1
2001	5,2	2,0	2,1	2,6	3,1	5,3

6. táblázat

Az általános iskolai végzettséggel sem rendelkezők aránya korcsoportok és nemek szerint (%)

Forrás: Népszámlálások

A 15-19 évesek csoportjától eltekintve beláthatjuk, hogy az arány az idő előrehaladtával csökken. Különösen 1990-ről 1996-ra figyelhetünk meg nagy mértékű változást. A korosztályok növekedésével az arányok különbsége az évek összehasonlításában növekedő tendenciát mutat.

II.2. A tartós munkanélküliek helyzetének statisztikai elemzése

Magyarországon a munkaügyi központok a már 1 éve vagy annál régebben megszakítás nélkül minden hónapban regisztrált munkanélkülieket tekintik tartós munkanélkülinek. Bizonyos munkaadókra vonatkozó adó-, TB- és EHO kedvezmények, illetve foglalkoztatási támogatások esetén a legalább 6 hónapja nyilvántartott munkanélküliek számítanak tartós munkanélkülinek, elemzésünk során azonban mi a munkaügyi központok besorolását fogjuk használni.

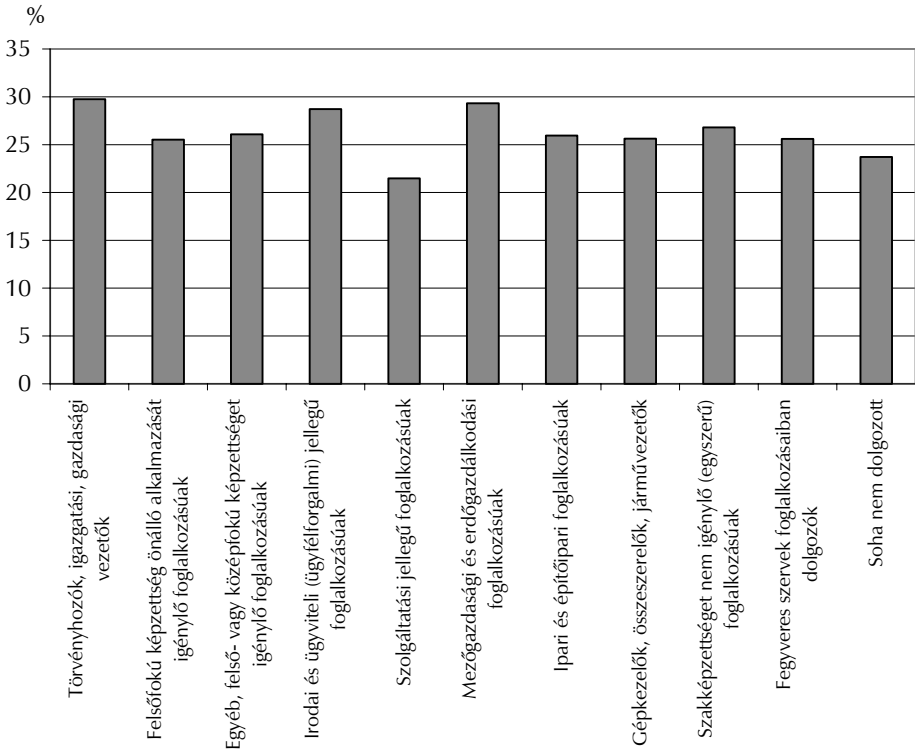
A Népszámlálás adatai szerint 2001-ben összesen 416.210 fő volt nyilvántartva munkanélküliként Magyarországon, ebből 105.921-en már több mint 12 hónapja kerestek munkát (ld. 3. melléklet). Ez azt jelenti, hogy a regisztrált munkanélküliek több mint negyede, 25,4%-a volt tartós munkanélküli. Ha ezt összevetjük az Állami Foglalkoztatási Szolgálat 2005-ös adataival, láthatjuk, hogy 4 év alatt nem változott a helyzet lényegesen: a 401.175 regisztrált munkanélküliből 100.803 fő tartósan szerepelt a nyilvántartásban (ld. 6. melléklet). Ez 25,1%-os tartós munkanélküliségi aránynak felel meg.

Az utolsó foglalkozási főcsoportok szerint vizsgálva a munkanélkülieket megállapíthatjuk, hogy a legnagyobb csoportot az ipari és építőipari foglalkozásúak, illetve a szakképzettséget nem igénylő foglalkozásúak alkotják a munkanélkülieken belül. A tartós munkanélküliek aránya az adott főcsoporton belül a 2. ábrán látható módon alakul.

Foglalkozási csoportok szerint vizsgálva a tartós munkanélküliek aránya a legmagasabb a növényvédelmi, növény-egészségügyi és talajvédelmi foglalkozású munkanélküliek között (37,1%), de szintén magas, 30% feletti az alábbi foglalkozási csoportok esetén (ld. 7. táblázat):

- törvényhozó, országos igazgatási, érdekképviselési vezető (35,7%)
- bányászati foglalkozású (34,2%)
- halászati foglalkozású (32,7%)
- igazságszolgáltatási, élet- és vagyonvédelmi ügyintéző (32,5%).

Legalacsonyabb a tartós munkanélküliek aránya a kereskedelmi, vendéglátóipari foglalkozású (20,4%), illetve a felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozású munkanélküliek közül az egyéb magasan képzett ügyintézők (20,5%) esetében.

2. ábra

Tartós munkanélküliek aránya a munkanélkülieken belül az utolsó foglalkozási főcsoport szerint, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

Foglalkozási főcsoport, kiemelt foglalkozási csoport	Összesen	1 hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–18	19–24	Több mint két éve
			hónapja				
		keres munkát					
Törvényhozók, igazgatási, gazdasági vezetők							
Törvényhozó, országos igazgatási, érdekképviselői vezető	100,0	7,1	28,6	28,6	3,6	14,3	17,9
Területi, helyi önkorm., közig., igazságszolg. érdekképv. vezető	100,0	14,0	31,4	26,2	7,6	7,0	14,0
Gazdasági, költségvetési szervezet vezetője	100,0	12,7	28,3	28,6	4,6	9,5	16,4
Kisszervezet vezetője	100,0	15,2	27,7	30,4	4,1	7,8	14,8
Együtt	100,0	13,1	28,3	28,9	4,5	9,2	16,0
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásúak							
Műszaki és természettudományi foglalkozású	100,0	15,9	28,9	27,6	4,3	7,3	16,2
Egészségügyi foglalkozású	100,0	19,4	28,7	28,0	4,1	7,3	12,4
Szociális foglalkozású	100,0	20,3	29,4	26,7	2,1	9,6	11,8
Szakképzett pedagógus	100,0	15,1	25,9	33,4	4,9	8,4	12,3
Gazdasági, jogi és társadalomtudományi foglalkozású	100,0	16,3	31,8	28,7	4,4	7,8	11,1
Kulturális, művészeti és vallási foglalkozású	100,0	16,6	25,4	29,9	4,1	8,4	15,7
Egyéb magasan képzett ügyintéző	100,0	25,0	20,5	34,1	6,8	4,5	9,1
Együtt	100,0	16,1	28,3	30,1	4,4	8,0	13,1
Egyéb, felső- vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásúak							
Technikus és hasonló műszaki foglalkozású	100,0	14,1	27,3	29,9	4,7	9,0	15,0
Egészségügyi foglalkozású	100,0	14,0	29,0	32,0	3,9	9,4	11,7
Szociális és munkaerő-piaci szolgáltatási foglalkozású	100,0	15,5	29,5	30,3	5,8	9,5	9,4
Pedagógus foglalkozású	100,0	14,6	31,1	30,9	4,4	6,5	12,5
Igazságszolgáltatási, élet- és vagyonvédelmi ügyintéző	100,0	11,4	22,4	33,8	5,0	10,1	17,3

Gazdasági, pénzügyi és üzemeltető	100,0	14,6	29,7	30,5	4,9	8,6	11,7
Kulturális, művészeti, és vallási foglalkozású	100,0	13,9	28,1	29,4	5,3	8,7	14,6
Egyéb üzemeltető	100,0	19,6	29,8	29,3	3,8	6,6	10,9
Együtt	100,0	14,5	28,9	30,6	4,7	8,8	12,6
Irodai és ügyviteli (üzemeltetői) jellegű foglalkozásúak							
Irodai jellegű foglalkozású	100,0	13,8	25,6	30,7	5,1	9,3	15,4
Üzemeltetői (üzemeltetői) jellegű foglalkozású	100,0	14,9	31,7	27,8	4,5	8,9	12,2
Együtt	100,0	14,1	27,2	30,0	4,9	9,2	14,6
Szolgáltatási jellegű foglalkozásúak							
Kereskedelmi, vendéglátóipari foglalkozású	100,0	16,9	33,6	29,1	4,1	7,4	8,9
Közlekedési, postai és hírközlési foglalkozású	100,0	13,1	27,7	30,5	4,5	9,3	14,9
Nem anyagi jellegű szolgáltatási foglalkozású	100,0	16,1	31,1	29,9	4,7	7,9	10,3
Együtt	100,0	16,4	32,7	29,3	4,3	7,6	9,6
Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak							
Mezőgazdasági foglalkozású	100,0	11,4	29,2	30,3	5,2	10,5	13,5
Erdő- és vadgazdálkodási foglalkozású	100,0	10,8	28,2	31,0	4,7	10,6	14,8
Halászati foglalkozású	100,0	11,5	30,9	24,8	5,5	10,9	16,4
Növényvédelmi, növény- egészségügyi és talajvédelmi fogl.	100,0	10,0	22,9	30,0	2,9	11,4	22,9
Együtt	100,0	11,3	29,1	30,3	5,1	10,5	13,7
Ipari és építőipari foglalkozásúak							
Bányászati foglalkozású	100,0	8,8	23,2	33,9	6,1	9,8	18,3
Élelmiszer-ipari foglalkozású	100,0	13,1	33,2	29,0	4,0	9,8	10,9
Könnyűipari foglalkozású	100,0	14,2	29,0	31,7	4,5	9,4	11,3
Vas- és fémipari foglalkozású	100,0	13,5	29,3	30,1	4,6	9,2	13,2
Háziipari, vegyesipari és raktározási foglalkozású, laboráns	100,0	12,8	28,2	31,2	4,5	10,0	13,3
Építőipari foglalkozású	100,0	13,7	32,4	29,0	4,3	8,7	11,8
Együtt	100,0	13,6	30,4	30,1	4,5	9,2	12,3
Gépezetők, összeszerelők, járművezetők							
Feldolgozóipari gépek kezelője	100,0	14,3	32,1	29,9	4,1	8,6	11,0

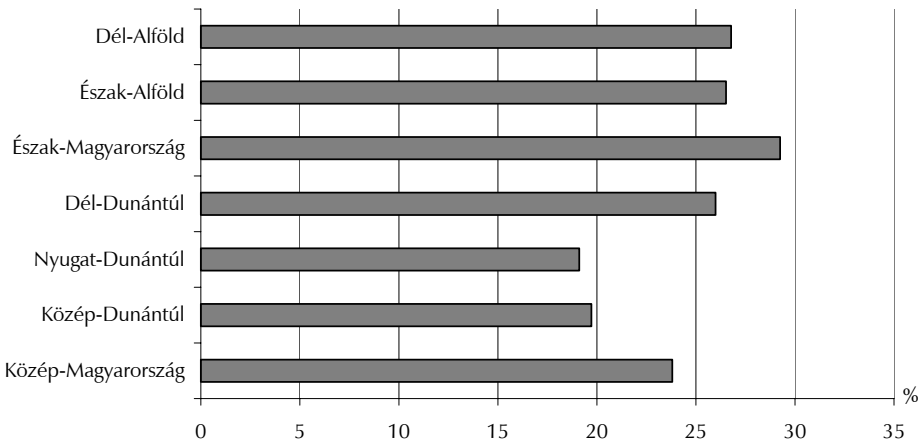
Egyéb helyhez kötött gépek kezelője	100,0	13,3	27,9	30,6	4,5	10,3	13,3
Mobil gépek kezelője	100,0	13,5	31,0	28,4	4,4	8,8	13,9
Együtt	100,0	13,8	31,2	29,3	4,3	8,9	12,5
Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak							
Egyszerű, szolgáltatási jellegű foglalkozású	100,0	11,8	30,7	30,8	4,8	9,8	12,1
Egyszerű mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozású	100,0	10,4	29,6	30,5	4,7	11,2	13,6
Együtt	100,0	11,8	30,6	30,8	4,8	9,9	12,2
Fegyveres szervek foglalkozásaiban dolgozók	100,0	14,6	29,6	30,2	4,8	7,2	13,6
Soha nem dolgozott	100,0	15,8	22,6	37,8	3,9	9,6	10,3
Ismeretlen	100,0	20,2	25,7	32,2	3,5	7,4	11,0
Összesen	100,0	14,0	29,4	31,1	4,4	9,1	11,9

7. táblázat

A munkanélküliek megoszlása az utolsó foglalkozási főcsoport, csoport és a munkakeresés időtartama szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

Területileg vizsgálva a kérdést, a népszámlálás adatai szerint legmagasabb a tartós munkanélküliek aránya az Észak-magyarországi Régióban (29,2%), legalacsonyabb pedig a Nyugat-Dunántúli Régióban (19,1%). A többi régióban az alábbiak szerint alakul a tartós munkanélküliek aránya a regisztrált munkanélküliek között:

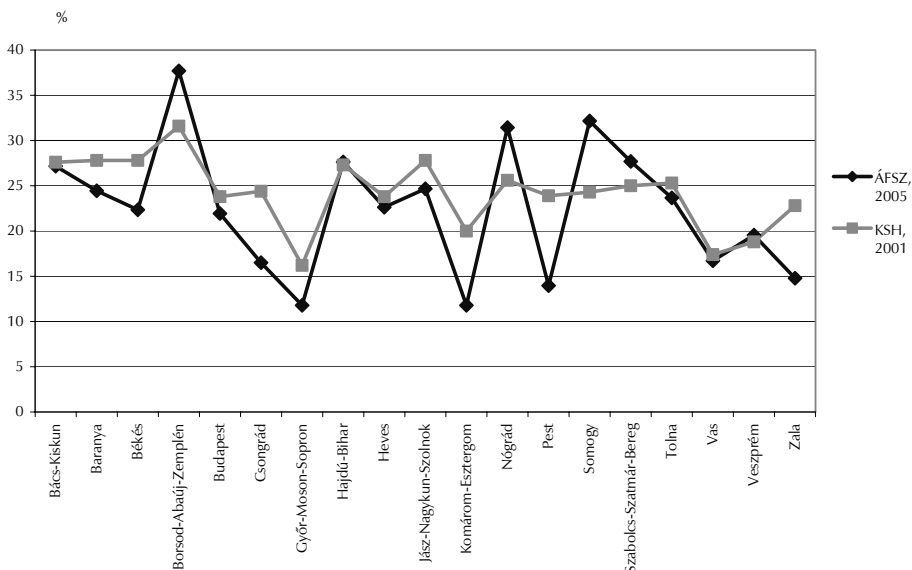

3. ábra

A tartós munkanélküliek aránya az egyes régiókban, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A megyék közül 2001-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legmagasabb (31,6%) a tartós munkanélküliek aránya a nyilvántartott munkanélküliek között, míg Győr-Moson-Sopron megyében a legalacsonyabb (16,2%). Az ÁFSZ, illetve a megyei munkaügyi központok adatai szerint legmagasabb és a legalacsonyabb rátával 2005-ben is az említett két megye rendelkezett (ld. 6. melléklet). Az országos átlag 2005-ben is csaknem ugyanannyi, mint a 2001-es népszámlálás idején volt, azonban a két időszak adatai között megyénként jelentős eltérést tapasztalhatunk. 2001-ben jóval kisebb volt a megyék tartós munkanélküliségi rátái közti különbség, 2005-ben azonban meglehetősen nagy az ingadozás az egyes megyék adatai között.

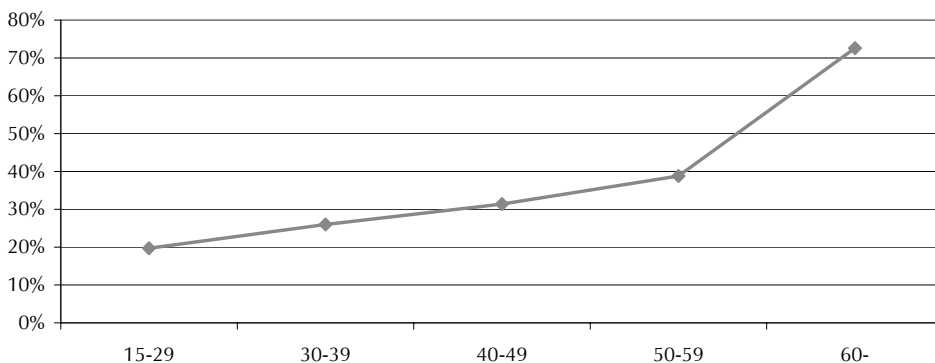

4. ábra

A tartós munkanélküliek aránya a munkanélkülieken belül megyénként

Forrás: www.afsz.hu

Korcsoportok szerint vizsgálva a tartós munkanélküliség kérdését, a Népszámlálás adatai nyújthatnak számunkra információt. Korcsoportonkénti bontásban csak a munkát keresők csoportjáról állt rendelkezésünkre adat, amely természetesen nem azonos a munkanélküliek csoportjával, hiszen előbbi kategóriába többen tartoznak (2001-ben 416.210 fő volt munkanélküli, míg 624.194-en kerestek munkát). Az 5. ábrán látható, hogy az életkor növekedésével párhuzamosan nő a munkát keresők között a több mint 1 éve munkát keresők aránya. Különösen a 60 évnél idősebb korosztályban tapasztalható ugrásszerű növekedés, de már 40 éves kor felett is igen magas, 30% feletti ez az arány.

5. ábra

Az 1 éven túl munkát keresők aránya az összes munkakeresőn belül korcsoportok szerint, 2001

II.3. Megváltozott munkaképességűek, fogyatékos személyek helyzete

A társadalmi kirekesztődés egyik központi eleme a bizonytalan munkaerő-piaci pozíció és a munkaerőpiacról való tartós kiszorulás: a tartós munkanélküliség vagy inaktivitás. Magyarországon egyes társadalmi csoportok, elsősorban a roma és a megváltozott munkaképességű emberek különösen érintettek a munkaerő-piaci hátrányok által, illetve esetükben a hátrányok gyakran halmozottan jelentkeznek.

A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci jelenléte marginális: az elhelyezkedési lehetőségeket korlátozza a munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó intézmények és a fogadó munkahelyek akadálymentesítésének alacsony szintje, valamint a munkaadói oldal nem megfelelő fogadókészsége. A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci integrációjának további gyakori akadály a piacképes, korszerű szaktudás, szakképzettség hiánya.

A fogyatékos-sággal élők a munkaerőpiacon kiemelt hátránnyal indulnak. A fogyatékos-sággal élő emberek aránya a népességen belül az 1990. évi 3,5%-ról 2001-re 5,7%-ra emelkedett. Életkörülményeik sok tekintetben jelentősen kedvezőtlenebbek az átlagnépességénél. Bár iskolázottsági szintjük jelentősen javult az utóbbi évtizedben, ám még mindig jelentősen elmarad az országos átlagtól. Foglalkoztatási mutatóik igen rosszak, 2001-es adatok szerint mindössze 9%-uk volt foglalkoztatott, és az e körbe tartozó népesség több mint fele olyan háztartásban élt, amelynek egyáltalán nem volt foglalkoztatott tagja.

Mindezek arra engednek következtetni, hogy a megváltozott képességűek és a fogyatékosok munkaerő-piaci feszültségei komoly, jelenlévő probléma, amelynek kezelése – noha az utóbbi években sokat fejlődött – még nem megoldott. Erre mutat az a tény is, hogy az Európai Unióban a fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességűek

foglalkoztatottsági helyzete és esélyegyenlősége köztudottan jóval magasabb szinten áll hazánkénál. Éppen ezért legsürgetőbb célunk kell, hogy legyen legalább az EU-ra vonatkozó mutatókhoz hasonló eredmények elérése.

II.3.1. A csoport meghatározása

Az 1991.évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szerint megváltozott munkaképességű személy az, aki:

- testi vagy szellemi fogyatékos, vagy
- akinek az orvosi rehabilitációt követően munkavállalási és munkahely-megtartási esélyei testi vagy szellemi károsodása miatt csökkennek.

A 8/1983. (VI. 29.) EÜM-PM együttes rendelet „A megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatásáról és szociális ellátásáról” alapján megváltozott munkaképességűnek tekinthető az a személy, aki:

- egészségi állapota romlásából eredő munkaképesség-változás miatt eredeti munkakörben, rehabilitációs intézkedés nélkül, teljes értékű munka végzésére tartósan alkalmatlanná vált, de öregségi vagy rokkantsági nyugdíjban, baleseti rokkantsági nyugdíjban, öregségi vagy munkaképtelenségi járadékban nem részesül;
- üzemi baleset vagy foglalkozási betegség következtében baleseti járadékban részesül és eredeti munkakörében munkáltatójánál teljes értékű munka végzésére tartósan alkalmatlanná vált;
- gümőkóros betegség miatt munkáltatójánál, jogszabályi tilalom folytán nem foglalkoztatható;
- a fegyveres erőktől, a fegyveres testületektől és a rendészeti szervektől megváltozott munkaképessége, illetőleg egészségi okból szolgálatra való alkalmatlansága miatt leszerelt.

Fogyatékosok:

Az 1998. évi XXVI. törvény A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról alapján fogyatékos személy az, aki érzékszervi – így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.

Az ENSZ közgyűlése által 1993. december 20-án elfogadott 48/96 számú határozat, amely a fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető követelményeit tartalmazza, a fogyatékossg fogalmát a következőképpen határozza meg: „a világ tetszőleges országának bármely népességcsoportjában előforduló

nagyszámú különböző funkcionális korlátozottság. A fogyatékoság okozója lehet fizikai, értelmi vagy érzékszervi károsodás, egészségi állapot vagy lelki betegség.”

II.3.2. A fogyatékosok és megváltozott munkaképességűek statisztikai elemzése

A 2001-es népszámlálás keretében felmérésre kerültek a fogyatékos személyek is. Ebben az értelemben fogyatékos az, aki a népszámlálás során annak vallotta magát. Bár ez a statisztikai felmérés nem tesz különbséget a megváltozott munkaképesség és a fogyatékoság között, véleményünk szerint a megváltozott munkaképességű válaszadók a legtöbb esetben fogyatékosnak vallották magukat. Például a testi fogyatékkal élő megváltozott munkaképességű személyek a legtöbb esetben bizonyosan belekerültek a felmérésbe. A valamilyen szervi betegségben szenvedők (például súlyos tüdőbetegek, akik emiatt már nem tudnak teljes értékű munkát végezni) viszont valószínűleg kimaradtak az adatgyűjtésből. Így a népszámlálás során fogyatékosként számbavett személyek adatai a fogyatékosok csoportján túlmutatva tartalmazzák a megváltozott munkaképességűek jelentős részének adatait. Mivel a népszámlálás adatai ezt nem teszik lehetővé, tanulmányunkban nem tudjuk szétválasztani a két kategóriát. Így a megváltozott munkaképességűek elemzését a népszámlálás során fogyatékos személyeként felmért csoporton végeztük.

	0–14	15–39	40–59	60–X	Összesen	Átlagos életkor
Mozgássérült	3 320	15 648	76 337	114 626	209 931	60,3
Alsó, felső végtag hiánya	267	1 332	4 931	8 521	15 051	59,8
Egyéb testi fogyatékos	1 077	3 926	11 957	9 618	26 578	53,0
Gyengénlátó	2 731	10 179	14 347	27 858	55 115	56,0
Egyik szemére nem lát	438	2 183	5 109	10 752	18 482	60,5
Vak	334	993	2 065	6 051	9 443	62,9
Értelmi fogyatékos	10 550	24 086	13 498	8 829	56 963	35,4
Nagyothonlító	1 562	4 600	9 173	29 344	44 679	63,5
Siket, siketnéma, néma	692	2 275	2 672	3 247	8 886	49,6
Beszédhibás	1 242	1 861	2 111	2 086	7 300	43,1
Egyéb	6 590	17 211	63 035	37 742	124 578	51,4
Összesen	28 803	84 294	205 235	258 674	577 006	55,1

8. táblázat

A fogyatékos személyek a fogyatékoság típusa és korcsoport szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A foglalkoztatás szempontjából két korcsoport érdekes, a 15-39 és a 40-59 évesek. A népszámlálás szerint e kettőbe összesen 289.529 fogyatékos személy tartozott. Az összes fogyatékos személy közül kiemelkedő a mozgássérültek aránya, a 209.931 fő

36,38%-ot tesz ki. A második legnagyobb csoportot az értelmi fogyatékosok alkotják, a fogyatékosok 9,87%-a tartozik ide. Ha csak a 15-39 éveseket vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy az értelmi fogyatékosok száma – 24.086 fő – meghaladja még a mozgássérültek számát – 15.648 fő – is. Ha összeadjuk a gyengénlátók, egyik szemükre nem látók és vakok létszámát, akkor egy további igen jelentős méretű csoportot kapunk (83.040 fő). Foglalkoztatási szempontból jelentős figyelmet kell még fordítani a siketekre is. Az ő létszámuk (nagyothallók, siketek, siketnémák, némák együtt) 53.565 fő.

II.3.3. Az iskolai végzettség jellemzői

Ha a fogyatékosok foglalkoztatásáról beszélünk, nem lehet kihagyni az iskolai végzettséget sem. A lenti táblázat tartalmazza a már munkaképes korú fogyatékos személyek legmagasabb iskolai végzettségét. Ahhoz, hogy helyzetükről használható képet tudjunk kialakítani, az adatokat célszerű összehasonlítani az egészséges népesség iskolai végzettségével, továbbá érdemes azokat a fogyatékosok típusa szerint is vizsgálni.

Korcsoport (év)	Összesen	Általános iskola			Középiskola		Egyetem, főiskola stb.
		Első évfolyamát sem végezte el	1–7.	8.	Érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	Érettségivel	
			Évfolyam				
fogyatékosok							
7-14	21 286	4 908	16 034	344	0	0	0
15-39	84 294	9 791	8 202	33 823	15 825	13 389	3 264
40-59	205 235	7 209	14 619	84 976	43 005	42 396	13 030
60-	258 674	5 636	113 340	101 844	81	25 637	12 136
Összesen	569 489	27 544	152 195	220 987	58 911	81 422	28 430
nem fogyatékosok							
7-14	962 522	101 344	824 899	36 279	0	0	0
15-39	3 490 199	8 758	79 380	1 012 246	950 686	1 075 357	363 772
40-59	2 642 092	11 040	71 673	846 131	570 996	745 730	396 522
60-	1 822 885	15 477	605 161	795 726	722	260 487	145 312
Összesen	8 917 698	136 619	1 581 113	2 690 382	1 522 404	2 081 574	905 606

9. táblázat

A 7 éves és idősebb népesség fogyatékos, legmagasabb befejezett iskolai végzettség és korcsoport szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A táblázatot elemezve megállapíthatjuk például, hogy a fogyatékosok 4,84%-a még az általános iskola első évfolyamát sem végezte el, szemben a nem fogyatékos népes-

séggel, akik közül csak 1,53%-uk. Az általános iskola a nyolc osztálya a fogyatékosok 38,80%-ának, míg a nem fogyatékosoknak ennél kevesebb, 30,17%-ának jelenti a legmagasabb végzettséget, tehát ennél a végzettségnél még mindig a fogyatékosok mutatják a magasabb arányt. A legfeljebb érettségit szerzők esetén azonban már a nem fogyatékosok mutatják a magasabb arányt, 23,34%-ot a 14,30%-kal szemben. Az érettségi nélküli középiskolai végzettség tekintetében is hasonló a helyzet, a számításokat elvégezve 17,07 illetve 10,34%-ot kapunk. Végül a felsőfokú végzettségig jutók arányát tekintve megállapíthatjuk, hogy a fogyatékosok jelentősen kisebb hányada jut el eddig a szintig, mint a nem fogyatékosoknak. Míg az előbbieket mindössze 4,99%-a, addig az utóbbiak 10,15%-a.

Összefoglalva a legmagasabb iskolai végzettségek vizsgálatát megállapíthatjuk, hogy a fogyatékosok helyzete rosszabb, mint a nem fogyatékosoké, mivel náluk az alacsony, általános iskolai és annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezők aránya magasabb, míg az e feletti végzettségűek aránya alacsonyabb, mint a nem fogyatékos személyek esetén.

A fogyatékosság típusa	Összesen	Az általános iskola első év-folyamát sem végezte el	Általános iskola				Középiskola		Egyetem, főiskola stb.
			együtt	1-3.	4-7.	8.	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségivel	
				osztály					
Mozgássérült	206 611	2 272	141 014	3 175	51 985	85 854	20 717	31 600	11 008
Alsó, felső végtag hiánya	14 784	136	10 112	247	3 376	6 489	1 656	2 100	780
Egyéb testi fogyatékos	25 501	351	15 327	408	4 072	10 847	4 056	4 367	1 400
Együtt	246 896	2 759	166 453	3 830	59 433	103 190	26 429	38 067	13 188
Gyengénlátó	52 384	458	34 328	981	13 965	19 382	4 692	9 380	3 526
Egyik szemére nem lát	18 044	161	12 317	359	4 968	6 990	1 691	2 691	1 184
Vak	9 109	321	6 569	272	3 005	3 292	452	1 264	503
Együtt	79 537	940	53 214	1 612	21 938	29 664	6 835	13 335	5 213
Értelmi fogyatékos	46 413	16 010	27 451	2 862	9 147	15 442	1 480	1 180	292
Nagyothalló	43 117	611	31 611	1 182	14 398	16 031	3 255	5 327	2 313
Siket, siketnéma, néma	8 194	827	5 390	267	1 549	3 574	1 195	587	195

A fogyatékoság típusa	Összesen	Az általános iskola első év-folyamát sem végezte el	Általános iskola				Középiskola		Egyetem, főiskola stb.
			együtt	1-3.	4-7.	8.	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségivel	
				osztály					
Beszédhibás	6 058	287	4 020	256	1 261	2 503	740	759	252
Egyéb	117 988	1 202	68 665	1 539	16 887	50 239	18 977	22 167	6 977
Összesen	548 203	22 636	356 804	11 548	124 613	220 643	58 911	81 422	28 430

10. táblázat

A 15 éves és idősebb fogyatékos személyek legmagasabb befejezett iskolai végzettség és a fogyatékoság típusa szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

Ebből a táblázatból megtudhatjuk, hogy az egyes fogyatékoság típusok hogyan állnak kapcsolatban a legmagasabb befejezett iskolai végzettséggel. Megfigyelhető, hogy a valamilyen testi fogyatékosággal rendelkezők 5,34%-a rendelkezik egyetemi vagy főiskolai végzettséggel, míg az értelmi fogyatékosoknak mindössze 0,63%-a, és a halláskárosultaknak (nagyothallót, siketet, illetve a siketnémát és a némát is ide sorolva) is csak 4,88%-a. A látáskárosultaknál (gyengénlátók, egyik szemükre nem látók és vakok) viszont az előbbi csoportoknál tapasztaltaknál magasabb az arány 6,55%-uk végzett főiskolán vagy egyetemen.

A legalacsonyabb iskolai végzettség (akik az általános iskola első osztályát sem végezték el) terén a legrosszabb arány az értelmi fogyatékosoknál tapasztalható, 34,49%-uk tartozik ebbe a csoportba. A legkedvezőbb helyzet a mozgássérült személyeknél látható, csak 1,11%-uk tartozik a legalacsonyabb végzettségi kategóriába.

II.3.4. Gazdasági aktivitás

A fogyatékosok gazdasági aktivitását is érdemes mindkét oldalról megvizsgálni. Így megállapíthatjuk, hogy mindössze 8,98%-uk foglalkoztatott. Ez kritikusan alacsony, hiszen a nem fogyatékosok között a foglalkoztatottak aránya 37,82%. Persze a foglalkoztatásról úgy kapunk pontosabb képet, ha a gazdaságilag aktív népességet vizsgáljuk, nem pedig a teljeset. Már az aktív népesség aránya is sokat elárul: a fogyatékosok 11,01, míg a nem fogyatékosok 42,02%-a aktív. Ezen belül az aktív keresők aránya is igen eltérő, 59,15 és 87,76%. A fogyatékosok körében azonban sokkal magasabb a gyermekgondozási ellátás vagy nyugdíj, járadék mellett dolgozók aránya: 22,42% (a nem fogyatékosoknál csak 2,24%).

Gazdasági aktivitás	Összesen	0–14	15–29	30–39	40–49	50–59	60–X
Fogyatékos személyek							
Gazdaságilag aktív népesség							
Aktív kereső	37 567	–	7 803	7 665	12 424	9 252	423
gyermekgondozási ellátás vagy nyugdíj, járadék mellett dolgozó	14 239	–	1 510	2 214	4 023	4 568	1 924
Foglalkoztatott együtt	51 806	–	9 313	9 879	16 447	13 820	2 347
Munkanélküli	11 706	–	2 670	2 335	3 943	2 515	243
Gazdaságilag aktív népesség együtt	63 512	–	11 983	12 214	20 390	16 335	2 590
Gazdaságilag nem aktív népesség							
gyermekgondozási ellátásban részesülő	2 648	–	1 244	1 010	349	43	2
Saját jogú öregségi nyugdíjas, járadékos	207 118	–	–	–	896	13 863	192 359
rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos	196 791	–	11 767	18 143	53 644	82 762	30 475
hozzátartozói jogú nyugdíjas, járadékos	26 999	6	231	294	552	1 015	24 901
Egyéb inaktív kereső	9 259	75	1 360	1 685	3 202	2 577	360
Inaktív kereső együtt	442 815	81	14 602	21 132	58 643	100 260	248 097
Eltartott	70 679	28 722	20 213	4 150	5 302	4 305	7 987
Gazdaságilag nem aktív népesség együtt	513 494	28 803	34 815	25 282	63 945	104 565	256 084
Összesen	577 006	28 803	46 798	37 496	84 335	120 900	258 674
Nem fogyatékos személyek							
Gazdaságilag aktív népesség							
Aktív kereső	3 548 017	–	975 195	907 770	1 067 668	576 999	20 385
gyermekgondozási ellátás vagy nyugdíj, járadék mellett dolgozó	90 446	–	4 361	7 973	10 848	31 142	36 122
Foglalkoztatott együtt	3 638 463	–	979 556	915 743	1 078 516	608 141	56 507
Munkanélküli	404 504	–	163 732	99 105	97 892	41 239	2 536

Gazdasági aktivitás	Összesen	0–14	15–29	30–39	40–49	50–59	60–X
Gazdaságilag aktív népesség együtt	4 042 967	–	1 143 288	1 014 848	1 176 408	649 380	59 043
Gazdaságilag nem aktív népesség							
gyermekgon- dozási ellátásban részesülő	290 756	–	168 243	106 900	14 849	691	73
Saját jogú öreg- ségi nyugdíjas, járadékos	1 816 512	–	–	–	8 711	259 917	1 547 884
rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos	380 376	–	7 100	24 909	110 903	192 985	44 479
hozzátartozói jogú nyugdíjas, járadékos	140 380	292	1 396	1 421	3 538	7 052	126 681
Egyéb inaktív kereső	234 702	383	64 195	60 241	66 645	39 889	3 349
Inaktív kereső együtt	2 862 726	675	240 934	193 471	204 646	500 534	1 722 466
Eltartott	2 715 616	1 665 458	833 882	63 776	67 920	43 204	41 376
Gazdaságilag nem aktív népesség együtt	5 578 342	1 666 133	1 074 816	257 247	272 566	543 738	1 763 842
Összesen	9 621 309	1 666 133	2 218 104	1 272 095	1 448 974	1 193 118	1 822 885

11. táblázat

A népesség fogyatékoság, gazdasági aktivitás és korcsoport szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

Ennek ellenére mégis kevesen vannak munkanélküliként regisztrálva. „Hivatalosan” a fogyatékosok 2,03%-a, míg a nem fogyatékosok 4,04%-a munkanélküli. Ha azonban itt is vizsgáljuk a gazdaságilag aktív népesség szűkebb körét, akkor azt láthatjuk, hogy a fogyatékos aktívak körében magasabb a munkanélküliség, 18,43%, a nem fogyatékos aktívak körében pedig 10,01%. Ez a kettősség abban is megmutatkozik, hogy sok fogyatékos rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos. Így náluk a rokkantsági nyugdíjasok, baleseti járadékosok aránya 34,10%, ezzel ellentétben a nem fogyatékosok körében csak 3,95%. Az eltartottak aránya a fogyatékos személyeknél viszont már alacsonyabb (12,25%), mint a nem fogyatékosoknál (28,22%).

A fogyatékoság típusa	Összesen	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktív kereső			Eltartott
				Együtt	ebből:		
					saját jogú nyugdíjas, járadékos	rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos	
Mozgássérült	209 931	13 193	2 667	182 657	90 880	76 941	11 414
Alsó, felső végtag hiánya	15 051	1 122	213	13 036	6 770	5 797	680
Egyéb testi fogyatékos	26 578	3 253	903	19 860	7 901	10 531	2 562
Együtt	251 560	17 568	3 783	215 553	105 551	93 269	14 656
Gyengénlátó	55 115	8 634	1 632	37 441	23 230	8 832	7 408
Egyik szemére nem lát	18 482	1 641	698	14 697	9 095	3 995	1 446
Vak	9 443	543	78	7 922	4 317	2 771	900
Együtt	83 040	10 818	2 408	60 060	36 642	15 598	9 754
Értelmi fogyatékos	56 963	3 992	671	26 903	4 869	18 845	25 397
Nagyothonlakó	44 679	4 777	922	35 243	25 355	5 749	3 737
Siket, siketnéma, néma	8 886	1 090	153	6 123	2 567	3 044	1 520
Beszédhibás	7 300	1 164	333	3 809	1 820	1 534	1 994
Egyéb	124 578	12 397	3 436	95 124	30 314	58 752	13 621
Összesen	577 006	51 806	11 706	442 815	207 118	196 791	70 679

12. táblázat

A fogyatékos személyek gazdasági aktivitás és a fogyatékoság típusa szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A fogyatékoság típusa és a gazdasági aktivitás közötti kapcsolatot elemezve a következő megállapításokat tehetjük. A foglalkoztatottságot tekintve a vakok vannak a legrosszabb helyzetben, mindössze 5,75%-uk dolgozik. Ez azonban annak köszönhető, hogy igen magas az átlagéletkoruk, 62,9 év, míg a összes fogyatékosnak csak 55,1 év. Ennek megfelelően a vakoknál sokkal magasabb a saját jogú nyugdíjasok, járadékosok aránya (45,72%, míg a fogyatékosok átlaga 35,89%). A mozgássérülteknél is hasonló a helyzet azzal a különbséggel, hogy a rokkantsági nyugdíjban, baleseti járadékban részesülők aránya magasabb; az aktívak azonban itt is csak 7,55%-ot tesznek ki. A munkanélküliek aránya viszont náluk már magasabb, 1,27% (a foglalkoztatottaké pedig 6,28%). A fenti két csoporton (vakok és mozgássérültek) kívül kritikus helyzetben vannak még az értelmi fogyatékosok is, hiszen aktivitási arányuk csak 8,19%, foglalkoztatási arányuk pedig mindössze 7,01%.

A fogyatékos-ság típusa	Összesen	1 hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–17	18–23	Két éve vagy ennél régebben
			hónapja				
		keres munkát					
Mozgássérült	2 667	241	481	825	74	140	906
Alsó, felső végtag hiánya	213	28	41	59	5	11	69
Egyéb testi fogyatékos	903	91	178	269	36	44	285
Együtt	3 783	360	700	1 153	115	195	1 260
Gyengénlátó	1 632	205	410	491	57	91	378
Egyik szemére nem lát	698	71	160	215	24	21	207
Vak	78	11	8	24	–	1	34
Együtt	2 408	287	578	730	81	113	619
Értelmi fogyatékos	671	81	155	197	25	25	188
Nagyothonlító	922	93	220	292	20	34	263
Siket, siketnéma, néma	153	12	38	52	1	6	44
Beszédhibás	333	45	90	86	11	18	83
Egyéb	3 436	321	692	1 125	113	131	1 054
Összesen	11 706	1 199	2 473	3 635	366	522	3 511

13. táblázat

A 15 éves és idősebb fogyatékos munkanélküliek a fogyatékos-ság típusa és a munkakeresés időtartama szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A munkakeresés időtartamára vonatkozó adatok alapján mondhatjuk például, hogy a vakok vagy gyorsan találnak munkát, vagy pedig nagyon lassan. Ez következik abból, hogy esetükben a legmagasabb az arány a munkakeresés időtartamának mind a legrövidebb (1 hónapnál rövidebb, 14,10%), mind pedig a leghosszabb (két éve vagy ennél régebben, 43,59%) kategóriájában. A többiekhez képest hamar el tudnak helyezkedni a beszédhibások, legfeljebb 5 hónap alatt a 40,54%-uk talál munkát.

Foglalkozási főcsoport	Összesen	Mozgássérült	Alsó, felső végtag hiánya	Egyéb testi fogyatékos	Gyen-génlátó	Egyik szemére nem lát	Vak	Értelmi fogyatékos	Nagyoathalló	Siket, siketnéma, néma	Beszédhibás	Egyéb
Törvényhozók, igazgatási, érdekképviselési vezetők, gazdasági vezetők	3 573	1 104	79	206	598	271	8	–	302	26	44	935
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásúak	5 904	1 881	139	300	1 306	325	59	–	453	33	89	1 319
Egyéb, felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásúak	6 801	2 030	141	456	1401	283	30	–	554	73	114	1 719
Irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásúak	2 897	1 039	69	131	549	74	144	2	173	25	23	668
Szolgáltatási jellegű foglalkozásúak	5 830	1 461	90	345	1 274	45	109	108	475	75	118	1 730
Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak	2 211	535	54	161	347	170	2	167	212	16	80	467
Ipari és építőipari foglalkozásúak	12 099	2 495	274	882	1 517	126	115	1 754	1 442	539	331	2 624
Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők	5 189	1 221	135	331	667	155	38	576	539	136	138	1 253
Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak	7 025	1 373	133	419	891	179	37	1 385	599	164	224	1 621

Foglalkozási főcsoport	Összesen	Mozgássérült	Alsó, felső végtag hiánya	Egyéb testi fogyatékos	Gyengélátó	Egyik szemére nem lát	Vak	Értelmi fogyatékos	Nagyoathalló	Siket, siketnéma, néma	Beszédhibás	Egyéb
Fegyveres szervek foglalkozásaiban dolgozók	277	54	8	22	84	13	1	–	28	3	3	61
Összesen	51 806	13 193	1 122	3 253	8 634	1 641	543	3 992	4 777	1 090	1 164	12 397

14. táblázat

A fogyatékos foglalkoztatott személyek foglalkozási főcsoport és a fogyatékoság típusa szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A fogyatékosok kiemelten az ipari, építőipari (23,35%) illetve a szakképzettséget nem igénylő (13,56%) foglalkozáscsoportokban alkalmazzák. Ettől az átlagtól eltérő képet mutatnak a mozgássérültek, akiket az átlagnál nagyobb mértékben foglalkoztatják a magasabb, és kisebb mértékben az alacsonyabb végzettséget igénylő csoportokban. Így felső- vagy középfokú végzettséget igénylő foglalkozáscsoportokban (ami az első három csoport) 38,02%-uk dolgozik. A mozgássérültekkel ellentétben az értelmi fogyatékosokat egyáltalán nem foglalkoztatják ezekben a csoportokban. Ők főleg az ipari és építőipari foglalkozásaik (43,94%), gépkezelők, összeszerelők, járművezetők (14,43%), szakképzettséget nem igénylő foglalkozásaik (34,69%) csoportjában tudnak elhelyezkedni.

Nemzetgazdasági ág	Összesen	Mozgássérült	Alsó, felső végtag hiánya	Egyéb testi fogyatékos	Gyengélátó	Egyik szemére nem lát	Vak	Értelmi fogyatékos	Nagyoathalló	Siket, siketnéma, néma	Beszédhibás	Egyéb
Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat	3 343	882	107	269	531	199	7	157	302	30	115	744
Bányászat	127	35	2	8	15	4	–	4	20	2	5	32

Nemzetgazdasági ág	Összesen	Mozgássérült	Alsó, felső végtag hiánya	Egyéb testi fogyatékos	Gyengénlátó	Egyik szemére nem lát	Vak	Értelmi fogyatékos	Nagyothonlól	Siket, siket-néma, néma	Beszédhibás	Egyéb
Feldolgozóipar	16 218	3 502	374	993	2 028	429	171	2 889	1 643	575	384	3 230
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	990	256	26	71	159	15	11	8	118	8	23	295
Építőipar	2 419	460	60	193	389	71	6	86	313	65	89	687
Kereskedelem, javítás	5 730	1 703	99	383	1 003	127	30	215	414	95	104	1 557
Szálláshely- szolgáltatás, vendéglátás	1 318	329	31	81	260	32	5	22	116	19	21	402
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	2 669	681	84	206	447	76	14	24	257	51	71	758
Pénzügyi tevékenység	671	198	14	40	144	28	5	–	55	7	5	175
Ingtatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	4 044	1 077	80	246	793	158	42	57	390	60	108	1 033
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	3 317	947	67	196	701	179	39	60	289	40	56	743
Oktatás	3 927	1 141	67	211	870	176	49	47	320	40	42	964
Egészségügyi, szociális ellátás	4 462	1 222	66	208	879	75	100	310	323	61	78	1 140
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	2 571	760	45	148	415	72	64	113	217	37	63	637
Összesen	51 806	13 193	1 122	3 253	8 634	1 641	543	3 992	4 777	1 090	1 164	12 397

15. táblázat

A fogyatékos foglalkoztatott személyek nemzetgazdasági ág és a fogyatékoság típusa szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A fogyatékosok foglalkoztatását vizsgálhatjuk annak nemzetgazdasági ágankénti megoszlása szerint is. E táblázatra támaszkodva megfigyelhető például az, hogy a fogyatékos személyeket leginkább a feldolgozóiparban (31,31%) és a kereskedelem, javítás ágban (11,06%) alkalmazzák. Természetesen a fogyatékoság típusa szerint itt is jelentkeznek jelentős eltérések. Így míg a mozgássérültek a feldolgozóiparban az átlagnál kisebb mértékben (26,54%) helyezkednek el, addig a például a vakok valamivel nagyobb mértékben (31,49%), az értelmi fogyatékosok pedig több mint kétszer

akkora arányban (72,37%). Ez egyébként mutatja azt, hogy az értelmi fogyatékosok igen jelentős hányada ebben a nemzetgazdasági ágban dolgozik, 6% feletti arányuk ezen kívül csak egy ágban, az egészségügyi, szociális ellátás területén dolgozik (7,77%). Ebben az ágban a vakok közül igen sokan találtak állást, 18,42%-uk.

II.3.5. A fogyatékosok társadalmi-gazdasági helyzetképe

A Központi Statisztikai Hivatal 2001-es népszámlálásának adataira támaszkodó statisztikai elemzést összefoglalva a következőket mondhatjuk el az érintett csoport létszámáról, foglalkoztatásáról.

Összesen 577.006 fogyatékos személy került felmérésre, melyek közül 289.529-en 15 és 59 év közöttiek (leginkább ők vesznek részt a munkaerőpiacon). Közülük legtöbben mozgássérültek (91.985 fő).

Iskolai végzettségüket tekintve a fogyatékosok hátrányban vannak a nem fogyatékosokkal szemben. Nagyobb arányuknak van ugyanis csak általános iskolai, vagy annál alacsonyabb végzettsége. A végzettségi szint emelkedésével a különbség egyre inkább nő, a felsőfokú végzettségénél már kétszeres. Az alacsony végzettség problémája leginkább az értelmi fogyatékosok esetén szembeötlő, legkedvezőbb helyzetben pedig a mozgássérültek vannak.

A fogyatékosok gazdasági aktivitásáról az mondható el, hogy a nem fogyatékosok gazdasági aktivitási rátájának mindössze negyede a fogyatékosok rátája. Az aktívak között majd kétszeres a munkanélküliség aránya. A rokkantsági nyugdíjjal, baleseti járadékkal rendelkezők aránya majd tízszerese a nem fogyatékosoknál tapasztalhatónál. A legalacsonyabb aktivitási ráták a mozgássérülteknél, vakoknál, értelmi fogyatékosoknál mutatkoznak. A fogyatékos munkanélküliek nagy számban két évnél tovább keresnek állást, csaknem 30%-uk tartozik ebbe a kategóriába.

A foglalkozási főcsoportokat tekintve a fogyatékosok leginkább az ipari, építőipari illetve a szakképzettséget nem igénylő foglalkozáscsoportokban találnak munkát. Ettől eltérően a mozgáskorlátozottak a magasabb, míg az értelmi fogyatékosokat az alacsonyabb képzettséget igénylő csoportokba tartozó állásokban alkalmazzák.

Nemzetgazdasági ágakat tekintve a fogyatékosok majd harmada dolgozott a feldolgozóiparban, de a kereskedelemben is több, mint a tizedük. Ettől való eltérés, a fentiekhez hasonlóan, leginkább az értelmi fogyatékosoknál figyelhető meg, csaknem háromnegyedüket foglalkoztatják a feldolgozóiparban.

II.4. A 45 éven felüliek foglalkoztatási helyzete

Míg külföldön ritkábban látni fiatal, harmincas éveiben járó vezetőt, Magyarországon ez a korosztály felülreprezentált a versenyszférában. Bár a 45 feletti

munkavállalók külföldön is problémákkal küzdenek a munkaerőpiacon, itthon még nehezebb helyzetben vannak.

A 45 év felettiek általában félnek állásuk elvesztésétől, a Hewitt-Figyelő Legjobb munkahely felmérése szerint csak 13 százalékuk hisz abban, hogy gyorsan és könnyen találna munkát. Talán ennek is köszönhető, hogy gyakran motiváltabbak munkahelyükön, hiszen igyekeznek megtartani állásukat. A rendszerváltás jó helyzetbe hozta Magyarországon a fiatal munkavállalókat, külföldön azonban gyakran 20-30 év iparági tapasztalat kell ahhoz, hogy valaki felsővezetői pozícióba kerüljön. Itthon a 45 felettiek hátrányos megkülönböztetése a versenyszféra különleges helyzetéből adódik, ami viszont a rendszerváltásnak köszönhető. A kilencvenes évek elején nemcsak azért keresték a fiatalokat, mert rugalmasak és betaníthatóak voltak, hanem mert rengeteg új szakma is keletkezett, amit szintén ők töltöttek be. A magyarországi ifjú igazgatók gyakran nem szívesen vesznek fel szüleik korabeli beosztottakat, pedig az idősebb munkavállalók megbízható tudással, nagy munkatapasztalattal rendelkeznek, elégedettebbek, és sokkal kevésbé kritikusak vállalatukkal szemben. Emellett elkötelezettségükkel és tenni akarásukkal sincs baj: e korosztály tagjainak 60 százaléka vallja, hogy cége arra ösztönzi, nap mint nap a legtöbbet hozza ki magából, míg a náluk fiatalabb dolgozók csupán 38 százaléka ért egyet ezzel az állítással.

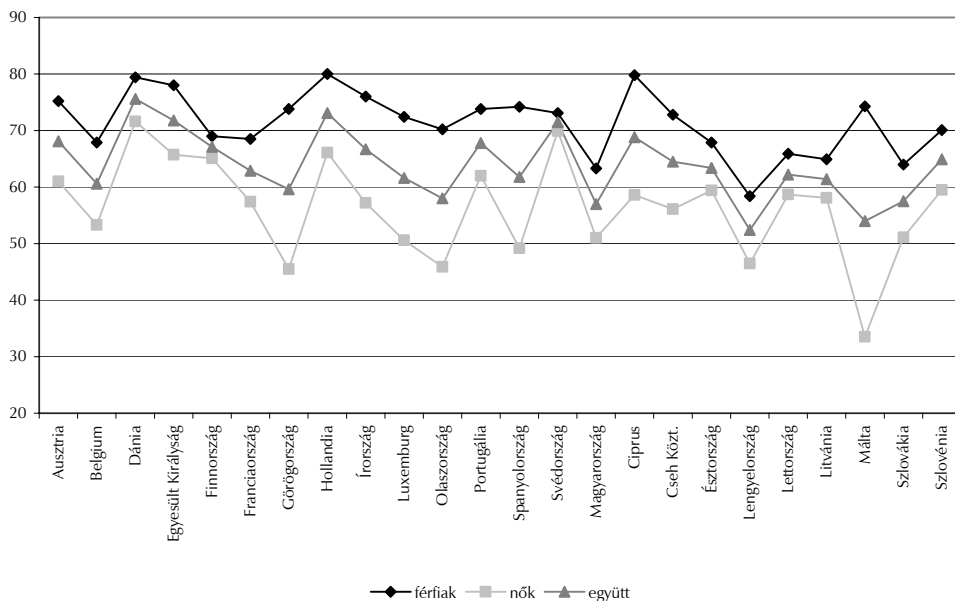
Európa országainak nagy része a népességfogyás problémájával küszködik. Ez a népesség öregedését jelenti, amellyel együtt jár, hogy egyre kisebb munkavállalói körnek kell ellátnia a társadalom többi részét. A terhek aránytalan növekedése, illetve az eltartásra szorulóknak rendkívül alacsony életszínvonala csak úgy kerülhető el, ha megváltozik a jelenlegi szemlélet és gyakorlat a foglalkoztatás korstruktúráját illetően. Ez egyfelől a munkaadók toleranciájának növelését igényli az idősebb munkavállalókkal szemben, ezen korosztályok értékeinek rehabilitálását előfeltételezi állami szinten. Másfelől elengedhetetlen az érintett korosztályok tudásának felfrissítése, karbantartása a munkában tarthatóság érdekében, de legalább ilyen fontos önbizalmuk helyreállítása a hosszú idő óta tartó leértékelő társadalmi magatartás ellensúlyozására. További kiemelt előfeltétel az egészségmegőrzés, mint a munkavégzés egyik előfeltétele.

A jelenlegi hazai helyzet sajnos egyelőre igencsak lehangoló, hiszen a munkaadók legnagyobb része idegenkedik az idősebb korosztályhoz tartozók felvételétől, legfeljebb a fiatalon hozzájuk került dolgozók foglalkoztatására hajlandók azok idősebb korában is.

II.4.1. Foglalkoztatási arányok

2004 IV. negyedévében Magyarországon a népesség 57%-a volt foglalkoztatott. Érdekes ezt az arányt összevetni a többi uniós ország adataival: szemmel látható,

hogy Magyarország igen alacsony foglalkoztatási rátával rendelkezik. Míg a nők esetén korántsem rossz a helyzet (51%), hiszen számos ország alacsonyabb értékekkel bír, addig a férfiak foglalkoztatása terén hazánk az utolsó előtti helyen, Lengyelország előtt kullog a vizsgált országok között (63,3%).

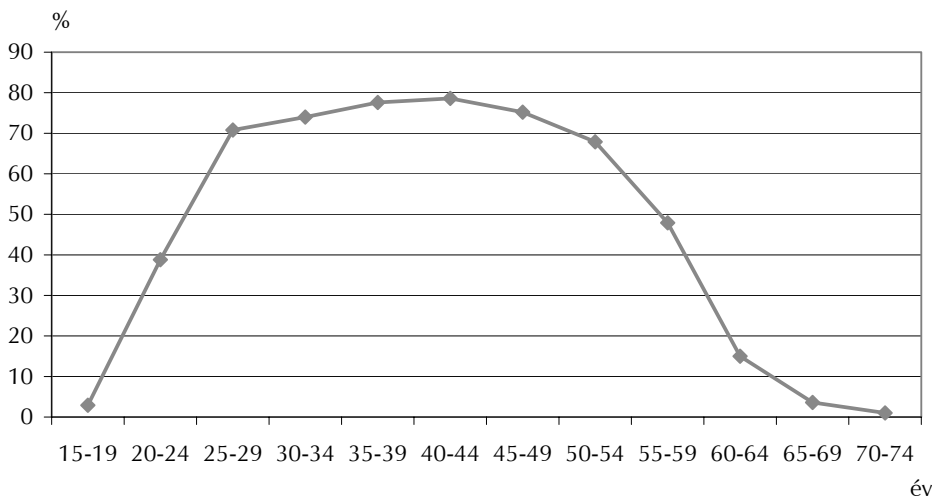

6. ábra

A 15-64 éves népesség foglalkoztatási aránya az Európai Unió tagországaiban, 2004 IV. negyedévében

Forrás: KSH, Munkaerőpiaci jellemzők 2005. II. negyedévében

Korcsoportok szerint vizsgálva a magyar népesség foglalkoztatási arányát, láthatjuk, hogy a 45-49 éves korosztály az utolsó ötéves korcsoport, amelyben a népesség gazdasági aktivitása viszonylag még magas. Ugyancsak ez az a korcsoport, amely a 45 éven felüli, illetve egyúttal a teljes népesség legjelentősebb részcsoportját alkotja (18,2 illetve 9,7%). Ezért, amennyiben el szeretnénk kerülni azt a ma érvényes tendenciát, mely szerint átlépve a következő korcsoportba radikálisan esik az aktivitás, jelentős előrelépést kell elérni a munkaerő-kereslet bővítésében. Ennek hiányában a foglalkoztatási feszültségek már az évtized vége felé érzékelhetően erősödni fognak, de a népesség öregedéséből származó problémák 15-20 év múlva – az említett 45-49 éves korosztály nyugdíjba vonulásával – fognak lökésszerűen megjelenni.

7. ábra

Foglalkoztatási arány korcsoportok szerint 2005 II. negyedévében

Forrás: KSH, Munkaerő-piaci jellemzők 2005. II. negyedévében

II.4.2. Az iskolai végzettség jellemzői

A foglalkoztathatóság esélye erősen javul az iskolai végzettség szintjének emelkedése mentén. A felsőfokú végzettség és a felsőfokú tanulmányokra felkészítő középfokú végzettségek jó esélyt adnak birtokosaiknak az újabb és újabb szakmák elsajátítására. A legrosszabb munkaerő-piaci esélye az alacsony iskolai végzettségűeknek van. Nemcsak azért, mert elég szűk azoknak a munkahelyeknek a kínálata, amelynek betöltéséhez elég az alacsony végzettség, hanem azért is, mert az átképzés, továbbképzés hatékonysága is nagyon rossz esetükben. Az életkor előrehaladtával romlanak azon fizikai képességeik, melyek az alacsony végzettséggel ellátható fizikai munkakörökhöz szükségesek.

A 2001-es népszámlálás adatai szerint a 45 éven felüli népesség képzési színvonala valamivel alacsonyabb, mint a fiatalabb korosztályoké. Az életkor előrehaladtával kismértékben nő azoknak az aránya, akiknek az általános iskola a legmagasabb végzettségük, csökken viszont a felsőfokú végzettséggel rendelkezők részaránya. A felsőfokú végzettségben mutatkozó különbségek azonban nem olyan nagyok, különösen 59 éves korig, ami indokolná a foglalkoztatásban meglévő különbségeket.

Korcsport (év)	Általános iskola első évfolyamát sem végezte el		Legalább általános iskola 8. évfolyam		Legalább középiskolai érettségivel		Egyetem, főiskola stb. oklevéllel	
10–11	2 199	0,9						
12–14	3 006	0,8						
15–19	3 794	0,6	626 588	93,7	104 012	37,6		
20–24	3 620	0,4	792 006	97,9	412 090	50,9		
25–29	3 669	0,5	770 578	97,9	353 851	45	116 199	14,8
30–34	3 678	0,5	685 783	97,8	314 352	44,9	107 237	15,3
35–39	3 788	0,6	593 407	97,5	271 477	44,6	97 909	16,1
40–44	4 630	0,7	687 615	97	299 127	42,2	105 714	14,9
45–49	4 555	0,6	803 107	97,4	350 629	42,5	118 503	14,4
50–54	4 440	0,6	681 190	96,7	313 822	44,5	100 583	14,3
55–59	4 624	0,8	570 874	93,7	234 100	38,4	84 752	13,9
60–64	5 111	1	464 267	86,7	156 700	29,3	50 978	9,5
65–69	5 117	1	361 514	73,7	111 760	22,8	41 833	8,5
70–74	3 690	0,8	265 935	60,8	86 883	19,9	32 945	7,5
75– X	7 195	1,2	250 229	40,5	88 229	14,3	31 692	5,1
Összesen	63 116	0,7	7 553 093	88,8	3 097 032	38,2	888 345	12,6

16. táblázat

A népesség korcsport és legmagasabb iskolai végzettség szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

II.4.3. Nemzetgazdasági ág

A népszámlálás adatai szerint az idősebb korú munkavállalók nagyobb hányada dolgozik a mezőgazdaságban, mint a fiatalok vagy középkorúak közül. Szintén nagyobb arányban dolgoznak idősebbek az oktatás, valamint az egészségügyi, szociális ellátás területén, viszont kisebb hányaduk vállal munkát a feldolgozóiparban és a kereskedelemben.

Nemzetgazdasági ág, kiemelt ágazat	15-29 éves		30-39 éves		40-49 éves		50-59 éves		60-x éves	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat	36 228	3.7	46 890	5.1	69 270	6.3	45 595	7.3	5 123	8.7
Bányászat	1 154	0.1	2 016	0.2	3 066	0.3	1 692	0.3	64	0.1
Feldolgozóipar	271 318	27.4	214 668	23.2	263 080	24.0	140 336	22.6	7 467	12.7
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	10 031	1.0	18 602	2.0	26 366	2.4	15 734	2.5	641	1.1
Építőipar	64 363	6.5	60 586	6.5	69 900	6.4	39 152	6.3	2 379	4.0
Kereskedelem, javítás	171 737	17.4	139 145	15.0	138 435	12.6	65 166	10.5	6 194	10.5
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	51 410	5.2	31 283	3.4	32 966	3.0	16 892	2.7	1 402	2.4
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	66 362	6.7	82 885	9.0	91 337	8.3	46 102	7.4	2 252	3.8
Pénzügyi tevékenység	18 973	1.9	19 532	2.1	20 413	1.9	10 106	1.6	654	1.1
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	95 339	9.6	62 079	6.7	69 897	6.4	44 269	7.1	7 554	12.8
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	67 586	6.8	73 493	7.9	82 709	7.6	51 368	8.3	4 633	7.9
Oktatás	44 661	4.5	78 098	8.4	110 388	10.1	67 705	10.9	8 660	14.7
Egészségügyi, szociális ellátás	48 554	4.9	59 960	6.5	75 962	6.9	50 251	8.1	6 909	11.7
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	24 534	2.5	24 227	2.6	28 695	2.6	20 385	3.3	4 182	7.1
Egyéb szolgáltatás	15 595	1.6	11 329	1.2	11 562	1.1	6 782	1.1	687	1.2
Alkalmazottat foglalkoztató magánháztartás	466	0.0	438	0.0	561	0.1	266	0.0	42	0.1
Területen kívüli szervezetek	558	0.1	391	0.0	356	0.0	160	0.0	11	0.0
Összesen	988 869	100.0	925 622	100.0	1 094 963	100.0	621 961	100.0	58 854	100.0

17. táblázat

A foglalkoztatottak nemzetgazdasági ág és korcsoport szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

II.4.4. Foglalkozási főcsoportok

Foglalkozási főcsoportok szerint az idősebb foglalkoztatottak között a vezetői munkakörben dolgozók száma magasabb, ami logikus következménye annak, hogy a vezetői munkakörök betöltéséhez a szakmai kvalitásokon túlmenően sok tapasztalatra és vezetői gyakorlatra van szükség. Ugyanakkor a munkavállalók is jobban ragaszkodnak a már elért vezetői posztokhoz. A felsőfokú végzettséggel betölthető munkakörökben – az ún. szellemi munkakörökben – szintén több idősebb korú dolgozik, mint általá-

ban, és ugyanez mondható el a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások, valamint a szakképzettséget nem igénylő foglalkozások esetén is. A szolgáltatási jellegű foglalkozásuk között ellenben látványosan kisebb arányban képviseltetik magukat az idősebb korú munkavállalók.

Foglalkozási főcsoport	15–29 éves		30–39 éves		40–49 éves		50–59 éves		60-x éves	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Törvényhozók, igazgatási, gazdasági vezetők	37 727	3.8	69 216	7.5	105 741	9.7	79 754	12.8	7 325	12.4
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő fogl.	95 998	9.7	121 405	13.1	133 726	12.2	85 978	13.8	18 330	31.1
Egyéb, felső- vagy középfokú képzettséget igénylő fogl.	149 099	15.1	136 678	14.8	155 881	14.2	92 192	14.8	7 050	12.0
Irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásuk	57 664	5.8	48 777	5.3	65 707	6.0	34 874	5.6	2 571	4.4
Szolgáltatási jellegű foglalkozásuk	216 830	21.9	146 582	15.8	144 249	13.2	68 425	11.0	5 823	9.9
Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásuk	23 552	2.4	27 746	3.0	37 145	3.4	22 885	3.7	4 191	7.1
Ipari és építőipari foglalkozásuk	213 209	21.6	188 312	20.3	219 620	20.1	117 118	18.8	5 665	9.6
Gépkészítők, összeszerelők, járművezetők	115 680	11.7	109 336	11.8	129 989	11.9	60 049	9.7	2 482	4.2
Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásuk	51 440	5.2	54 163	5.9	88 859	8.1	56 364	9.1	5 236	8.9
Fegyveres szervek foglalkozásaiban dolgozók	27 670	2.8	23 407	2.5	14 046	1.3	4 322	0.7	181	0.3
Összesen	988 869	100.0	925 622	100.0	1 094 963	100.0	621 961	100.0	58 854	100.0

18. táblázat

A foglalkoztatottak foglalkozási főcsoport és korosztály szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

II.4.5. Foglalkozási viszony

A népszámlálás adatai szerint az összes korosztályban az alkalmazottak teszik ki a foglalkoztatottak döntő hányadát. Az életkor növekedésével azonban jól láthatóan csökken az alkalmazotti státuszban lévők aránya, míg értelemszerűen a vállalkozásokban dolgozók aránya nő. Ez sok esetben kényszermegoldás is lehet, hiszen sok elbocsátott alkalmazott – belefásulva a (talán magasabb koruk miatt is) reménytelennek tűnő munkakeresésbe – inkább önálló vállalkozásba kezd.

Korcsoport	Összesen	Alkalmazásban álló		Önálló, egyéni vállalkozó				Társas vállalkozás, szövetkezet dolgozó tagja, segítő családtag	
				együtt		alkalmazott nélkül	alkalmazottal		
15–29 éves	988 869	893 843	90.4	62 707	6.3	52 281	10 426	32 319	3.3
30–39 éves	925 622	771 154	83.3	103 059	11.1	80 377	22 682	51 409	5.6
40–49 éves	1 094 963	898 563	82.1	128 589	11.7	99 055	29 534	67 811	6.2
50–59 éves	621 961	508 089	81.7	72 094	11.6	55 118	16 976	41 778	6.7
60–X éves	58 854	38 962	66.2	15 381	26.1	12 531	2 850	4 511	7.7

19. táblázat

A foglalkoztatottak korcsoport és foglalkozási viszony szerint

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

II.4.6. Képzésben való részvétel

A képzésben való részvételt tágan kell értelmezni, egyaránt ide tartozik a konferenciákon, tudományos üléseken való részvétel, a tanfolyami képzés, az autodidakta tanulás, illetve a távoktatásban való részvétel. A KSH munkaerő-felmérése szerint ennek ellenére a 30-44 éves foglalkoztatottnak csupán 3,3%-a, a dolgozó 45-64 évesek 1%-a, az 55-64 évesek 0,6%-a vesz részt valamilyen képzésben. E tekintetben is jelentős a lemaradásunk az Unió átlagához képest, ahol a középkorú munkavállalók (25-54 évesek) több mint 9%-a, az 55-64 évesek 5%-a vesz részt képzésben.¹

II.4.7. A GKI felmérés eredményei

A GKI Gazdaságkutató Rt. 2004-ben lakossági kérdőíves felmérést végzett a 45 éven felüli munkavégzők körében, amely felölelte a korosztály egészségi állapotának, munkaerő-piaci aktivitásának és képzési sajátosságának leírását. A kutatás röviden az alábbi eredményekkel járt:²

Egészségi állapot

A válaszadók több mint egynegyede teljesen egészségesnek érzi magát, több mint felüknek csak kisebb, a rendszeres munkavégzést alapvetően nem akadályozó egészségi problémái vannak. Mindössze egytizedük számolt be jelentősebb, olykor a munkavégzést is akadályozó problémákról. A rendszeres munkavégzés egészségi okokból

1 Adler Judit: A 45 éven felüliek foglalkoztatási helyzete – Vezetői összefoglaló

2 Adler Judit: A 45 éven felüliek foglalkoztatási helyzete – Vezetői összefoglaló

történő feladására a megkérdezett valamivel több, mint egytizede kényszerült. A teljesen egészségesek aránya a 45-50 év közöttiek 50%-a, míg az 51-55 év közöttiek között csak 25%. Úgy látszik, az 50. életév ebből a szempontból „vívóváltó”. A 45 és 62 év közötti korcsoportot alkotó, dolgozó emberek döntő többsége tehát egészségi szempontból alkalmas a rendszeres munkavégzésre.

A fizikai munkavégzés lényegesen gyorsabban „használja el” a szervezetet, mint a szellemi tevékenység. A legjobb fizikai állapotban a középfokú végzettségű beosztott szellemi dolgozók vannak, az ő körükben vélhetően a stresszel kapcsolatos „értelmi-ségi” betegségek ritkábbak, mint a vezetők-irányítók, valamint a beosztott diplomások körében. Minél rövidebb időt töltött valaki az iskolarendszerben, annál kisebb az esélye, hogy kedvező egészségi állapotát sokáig megőrizze.

A dolgozó 45 és 62 év közötti korosztály egészségi szempontból nincs kritikus állapotban. A helyzet megítélése szempontjából nem szabad szem elől téveszteni, hogy a munkaerőpiacról egészségi okból már kiszorultak problémái itt nem jelennek meg, mivel a magyar munkaerőpiac az egészségi állapot szempontjából kontraszelekción esett keresztül már a '90-es évek elején.

A munkaerő-felmérés 2002 II. negyedévében lebonyolított kiegészítő vizsgálata felhívta a figyelmet a betegséggel, fogyatékkal élők alacsony foglalkoztatási szintjére. A felvétel időpontjában érvényes magyar nyugdíjba vonulási szabályok szerint, a 656 ezer munkavállalási korúnak minősülő tartós egészségi problémával küzdő személy közül kevesebb, mint 95 ezer (15%-uk) volt jelen a munkaerőpiacon, ebből is közel 10 ezren munkanélküliként.

Gazdasági aktivitás

A 45 év feletti dolgozóknak csak kis része nyilatkozott úgy, hogy jelentősen lelassult a munkatempója (17%), s megkopott a szakmai tudása (6%). Az erről beszámolóknak döntő többsége fizikai dolgozó. Fizetésének alakulásával a válaszadók 40%-a elégedett abban az értelemben, hogy dinamikája eléri vagy meghaladja az átlagost. A populáció másik 40%-a határozottan elégedetlen bérdinamikájával, ebbe a csoportba elsősorban fizikai dolgozók tartoznak.

A válaszadók véleménye szerint a pusztán az életkor miatti elbocsátás csak nagyon ritkán fordul elő a magyar munkaerőpiacon. (A feltett kérdés azt tartalmazta, hogy az elbocsátás egyedüli oka az életkor. Ez persze nem jelenti azt, hogy az életkor, egyéb tényezőkkel összekapcsolódva nem jelenthet elbocsátási okot a munkaadók számára.) A megkérdezettek mindössze 3%-a állította, hogy életkora miatt küldték el munkahelyéről. (Az életkoruk miatt elbocsátottak, de a munkaerő-piacra visszatérni nem tudók válaszai itt nem jelennek meg!)

A felmérés résztvevőinek 71%-a nem változtatott állást 45 éves kora után, 12-12%-uk egyszer változtatott munkahelyet a saját, illetve munkaadójának felmondása után, s mindössze 5% azok aránya, akik többször is váltottak. A munkavállalók viselkedése óvatos és megfontolt – általában csak akkor mondanak fel, ha szinte biztos, hogy találnak másik állást magunknak. Az alacsony iskolai végzettségűeknek jóval gyakrabban mondanak fel, mint a magasán képzett munkaerőnek. Leginkább „kapósak” a munkaadók körében az érettségizett – s tovább képezhető – fizikai dolgozók. A válaszadók 83%-a 45 éves kora után egyszer sem, 15%-uk egy, 2%-uk több alkalommal volt munkanélküli. A válaszadó állástalanok csaknem négytizede tíz hónapnál hosszabb idő alatt talált új állást magának, ezek átlagosan több mint két évig vártak a munkaerőpiaci visszatérésre. A vizsgált korosztály számottevő részének komoly nehézségeket okoz az újbóli munkába állás.

Képzés

A képzések döntő többségét (80%-át) a munkaadók finanszírozzák, s ezek elsősorban szakmai továbbképző jellegűek. A foglalkoztatottak szerint az elvégzett képzések 70%-a így vagy úgy, de hasznosult a munkaerőpiacon. Növekedett a képzéseken résztvevők önbizalma, s sokuk számára segítséget jelentett munkahelyük megtartásában. A tartósan munkanélkülieknek pedig lényegében ez az egyetlen lehetőség a munkához való visszatérésre.

A legfeljebb nyolc általánost végzetek mindössze 5%-a járt tanfolyamra, míg a szakközépiskolát végzetek csaknem fele, a felsőfokú végzettségűeknek pedig csaknem kétharmada. A képzések háromnegyed része szakmai továbbképző jellegű volt. A válaszadók 85%-a nem szerzett a korábbiánál magasabb iskolai végzettséget. A magasabb végzettséget szerzők több mint 40%-a szakmunkás-bizonyítványhoz, 18%-a technikus oklevélhez, egynegyedük közép- vagy felsőfokú szaktanfolyami végzettséghez jutott. A fennmaradó 15% szerzett főiskolai vagy egyetemi oklevelet, ezek kivétel nélkül mind másoddiplomát szereztek.

A GKI Rt. a másik oldal, a vállalkozók véleményét is felmérte a 45 éven felüliek foglalkoztatásával, képzésével kapcsolatosan.

A cégvezetők életkorral kapcsolatos véleményei

A 45 éven felüli dolgozók aránya a közép- és nagyvállalatoknál magasabb, mint a mikro- és kisvállalatoknál, illetve az állami szektorban, mint a magánszektorban (s különösen, mint a külföldi többségű cégeknél). Az elmúlt öt évben megvalósult leépítések során – a kapott válaszok tanúsága szerint – az 55 év felettieket nagyrészt „megkímélték”, míg a 45 és 55 év közöttiek az elbocsátási rangsorban megelőzték a 15 és 29 év közötti munkavállalókat. Új dolgozók felvételénél a cégek egyharmada kifejezetten törekszik fiatal munkaerő megszerzésére, 20%-uk csak akkor vesz fel 45 éven

felülit, ha nem talál mást. Ugyanakkor a fiatalon felvett dolgozókat szívesen alkalmaz-
zák 45 éves koruk után is. A vállalati prognózisok szerint a következő öt évben nem
várható jelentős életkor szerinti átrendeződés a munkaerőpiacon.

Képzés vállalati szemszögből

A felmérésben részt vevő cégek háromnegyede szervezett valamilyen képzést dolgo-
zói számára az elmúlt öt évben. Ebből 18%-uk egyszer, 55%-uk többször is szervezett
szakmai képzést, illetve továbbképzést dolgozói számára (beleértve ezekben a munka-
végzéshez szükséges általános jellegű ismereteket adó tanfolyamokat is, mint például
a nyelv- vagy a számítógépes ismeretek oktatását is). A képzések gyakorisága a válla-
lati méret növekedésével emelkedik. A külföldi tőkével működő vállalatok élen járnak
dolgozóik képzésében. A vállalati képzést elsöprő többségben (82%) maguk a cégek
finanszírozták, s nagyobb részt munkaidőben kerültek megrendezésre. A cégvezetők
csaknem 60%-a szerint a képzési politikájukat életkori szempontok nem befolyásolják,
ahol viszont igen ott a képzéssel elsősorban megcélzott csoport a 30-44 éveseké.

2000-2003 között 5 megyében összesen 8 programot indítottak kifejezetten 45 éven
felüli munkanélküliek elhelyezése érdekében. A programok közül 6 a nők munka-
vállalási esélyeinek segítését célozta. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a komplex
programok sikeresebben segítik a munkanélküliek elhelyezkedését, mint az egyéni
támogatások. A programok sikerét a munkanélkülieknek nyújtott többlétszolgáltatá-
sok, a hosszabb ideig tartó személyes törődés alapozza meg, ami az idősebb mun-
kanélküliek esetében különösen fontos, mert rendkívül nehezen mozgósíthatóak. A
45 év felettiek számára szervezett programok mindegyikéhez szorosan hozzátartozott
a munkanélküliek többszöri megkeresése, személyes beszélgetéseken való „motivá-
lása”, interjúk készítése, esetleg klub-foglalkozásokon, konferenciákon való tájékozta-
tása. Mindez a munkaügyi kirendeltségek számára jóval több munkát jelent, biztosítja
az adott csoport „szűrését”, megismerését, és így lehetőséget ad arra, hogy a prog-
ramba bevontakon kívül is sokaknak egyéni segítséget, támogatást tudjanak nyújtani,
mégpedig személyre szabottan. Ezért szerencsés, hogy egyre szélesedik a munkaügyi
szervezetek és a civil szervezetek közötti együttműködés, kialakulóban van egy új
munkamegosztás.

A programokhoz mindig kapcsolódnak különböző formában különféle személyiség
erősítő, felkészítő tréningek – sokszor többféle is –, amelynek az a célja, hogy különö-
sen a programok megkezdése előtt megerősítsék a résztvevőket abban, hogy érdemes
részt venni a programban, és meg tudnak felelni a követelményeknek. A tapasztalatok
szerint az idősebbek hosszabb idejű, vagy többszöri tréninget, szorosabb mentori kap-
csolattartást igényelnek, mint a fiatalok.

A programok sikerének kritikus pontja az üres, betölthető állások feltárása. A legsi-
keresebb programok esetében még a programok indítását megelőzően megtörtént a

foglalkoztatásukat bővíteni kívánó intézményekkel, munkáltatókkal való kapcsolatfelvétel. Ebben a tevékenységben is jelentős szerepet töltenek be a civil szervezetek.

II.5. A gyermekgondozási ellátásban (gyed, gyes, gyet) részesülők csoportja

A gyermekgondozás címen ellátásban részesülők csoportja magában foglalja a gyed, gyes, gyet juttatásokat igénybe vevőket egyaránt. Az alábbiakban röviden áttekintjük, kik is tartoznak pontosan az említett csoportokba.

II.5.1. Gyermekgondozási segélyre jogosultak

A gyermekgondozási segély (gyes) olyan havi rendszerességgel járó támogatás, amelyre a szülő, a nevelőszülő vagy a gyám jogosult

1. a saját háztartásában nevelt gyermeke 3. életévének betöltéséig
2. ikergyermekek esetében a gyermekek tankötelessé válása évének végéig (ha különböző évben válnak tankötelessé, a segélyt annak az évnek a végéig folyósítják, amikor az utolsó gyermek is tankötelessé válik, de legkésőbb a 10. életévük betöltéséig)
3. tartósan beteg, vagy a súlyosan fogyatékos gyermekek esetén a 10. életév betöltéséig.

A gyermekgondozási segélyben részesülő szülő kereső tevékenységet

1. a gyermek egyéves koráig nem folytathat (2004-ben még a gyermek másfél éves koráig nem dolgozhatott a szülő);
2. a gyermek egyéves kora után napi 4 órát (heti 20 órát) meg nem haladó időtartamban folytathat, vagy időkorlátozás nélkül, ha a munkavégzés az otthonában történik.

A gyes összege nem függ a gyermekek számától, havi összege pedig azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével – ez 2004-ben 23 200 forint, 2005. január 1-től pedig havonta 24 700 forint. Ettől csak abban az esetben tér el a gyes összege, ha a szülő ikergyermekeket nevel, ekkor ugyanis – szintén a gyermekek számától függetlenül – a gyes összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 200%-a, azaz 2004-ben 46 400 forint, 2005. január 1-jétől 49 400 forint.

II.5.2. Gyermekgondozási díjra jogosultak

Az egészségbiztosítási szempontból biztosítottnak tekinthető szülő – anya vagy akár az apa is – a gyermek két éves koráig gyermekgondozási díjban (gyed) részesülhet. A gyermekgondozási díj a terhességi-gyermekágyi segély (tgyás) igénybevételét vagy az annak megfelelő időtartamot követően folyósítható az egyik szülő részére.

A gyedre való jogosultság szempontjából szülőnek kell tekinteni:

1. a vér szerinti és örökbefogadó szülőt;
2. a szülővel együtt élő házastársat;
3. azt a személyt, aki a saját háztartásában élő gyermeket örökbe kívánja fogadni, ha az erre irányuló eljárás már folyamatban van; valamint
4. a gyámot.

A gyermekgondozási díj a naptári napi átlagkereset 70 %-a, de a maximális összege 2004-ben és 2005-ben is a havi 83 000 forintot nem haladhatja meg. A gyed összegének megállapításánál jövedelemként csak azt az összeget (a továbbiakban: jövedelem) lehet figyelembe venni, amely után a biztosított egészségbiztosítási járulék fizetésére kötelezett volt.

II.5.3. Gyermeknevelési támogatásra jogosultak

A gyermeknevelési támogatásra (gyet) az a szülő, nevelőszülő vagy gyám jogosult, aki saját háztartásában három vagy több kiskorút nevel. A támogatás a legfiatalabb gyermek 3. életévének betöltésétől a 8. életévének betöltéséig jár. A gyesben (gyermekgondozási segélyben) részesülő szülő azonban egyidejűleg nem jogosult erre a támogatási formára is.

Az a személy, aki gyermekei után gyermeknevelési támogatásban részesül, kereső tevékenységet csak napi négy órát meg nem haladó időtartamban folytathat. Ezt az időkorlátozást azonban figyelmen kívül kell hagyni otthoni munkavégzés esetén.

A gyet összege nem függ a gyermekek számától, havi összege pedig azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével. Ez 2004-ben 23 200 forint volt, 2005. január 1-jétől pedig havonta 24 700 forint.

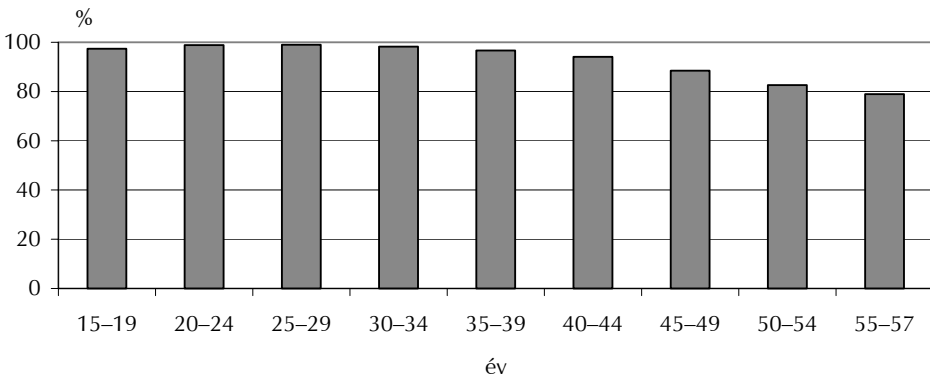
II.5.4. Statisztikai elemzés

Általános jellemzők

A gyermekgondozás címen ellátásban részesülők statisztikai szempontból a gazdaságilag nem aktív, ezen belül is az inaktív keresők kategória részét képezik, hiszen kereső tevékenységet nem folytatnak, azonban rendelkeznek jövedelemmel. A gyermekgondozási ellátásban részesülők azon csoportja, amely a statisztikai adatfelvétel időpontjában kereső tevékenységet végzett, a gazdaságilag aktív népesség, ezen belül a foglalkoztatottak között kerül kimutatásra.

A népszámlálás adatai szerint összesen 293.404 fő részesült gyermekgondozási ellátásban a 2001. évben. Ennek döntő többsége, 80-90%-a nő volt, csupán az

idősebb korosztályokban figyelhető meg a férfiak részarányának növekedése (ld. 9. számú melléklet).

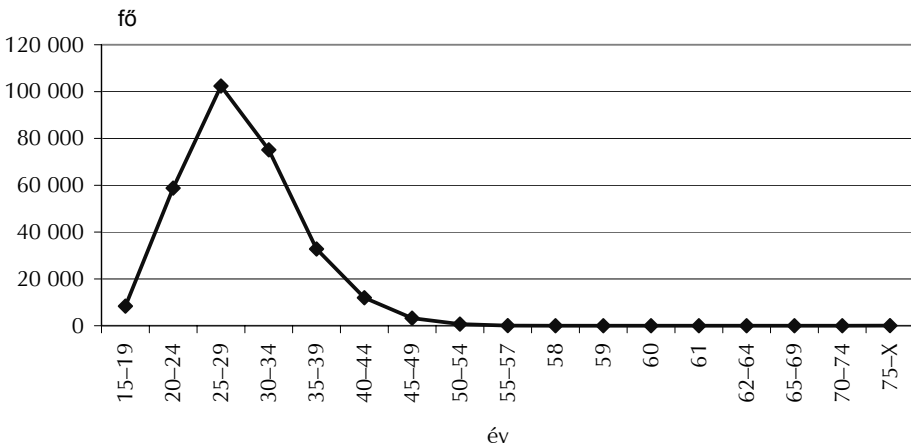

8. ábra

A nők aránya a gyermekgondozási ellátásban részesülők között, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

Korcsoportonként vizsgálva a kérdést, láthatjuk, hogy a 25-29 éves korcsoportból részesülnek a legtöbben gyermekgondozási ellátásban, őket követi a 30-34, majd a 20-24 éves korcsoport. 55 éves kor felett gyakorlatilag elenyésző a gyermekgondozási címen juttatást igénybe vevők száma (ld. 9. számú melléklet).

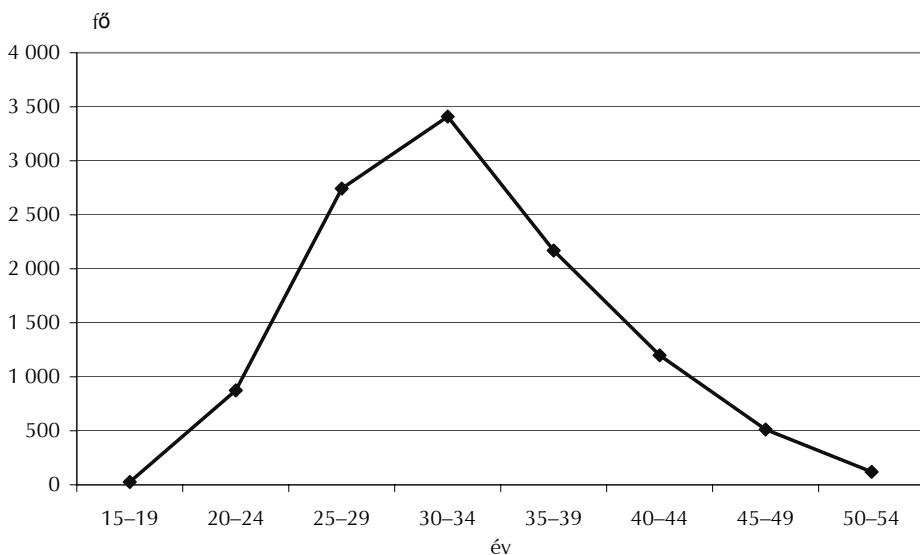
9. ábra

Gyermekgondozási ellátásban részesülők száma korcsoport szerint, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A KSH munkaerő-piaci felmérésének adatai szerint 1998 és 2004 között a kisgyermeket nevelők (azaz a gyese, gyeden, gyeten lévő) száma a 15–24 éves inaktívak körében folyamatosan 79 ezerről 42 ezerre, arányuk 8,5%-ról 4,5%-ra csökkent. A 25–29 évesek körében a kisgyermekesek száma az említett időszakban nem változott, 2004-ben az 1998. évi értékhez hasonlóan 97 ezer volt. A számbeli változatlanság ellenére a 25–29 éves kisgyermekesek inaktívakon belüli aránya 2000-től némileg mérséklődött. A 30–34 éves korcsoportban viszont 61 ezerről 86 ezerre emelkedett a gyermeknevelés miatt inaktívak száma, ami a gyermekvállalás idejének kitolódására utal.

Érdemes azt is megemlíteni, hogy a gazdaságilag inaktív kisgyermeket nevelők mellett 2001-ben több mint 11 ezer – javarészt nő – volt, aki a gyermekgondozás mellett munkát is vállalt. Ezek legnagyobb része a 30–34 éves, illetve a 25–29 éves korcsoportból került ki (ld. 1 számú melléklet).

10. ábra

Gyermekgondozási ellátás mellett dolgozók száma, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

A KSH évente elvégzett munkaerő-felmérésének adatai szerint 2004-ben összesen 292 ezren részesültek valamilyen fajta gyermekgondozási segélyben. Számuk 2000 óta az alábbiak szerint alakult:

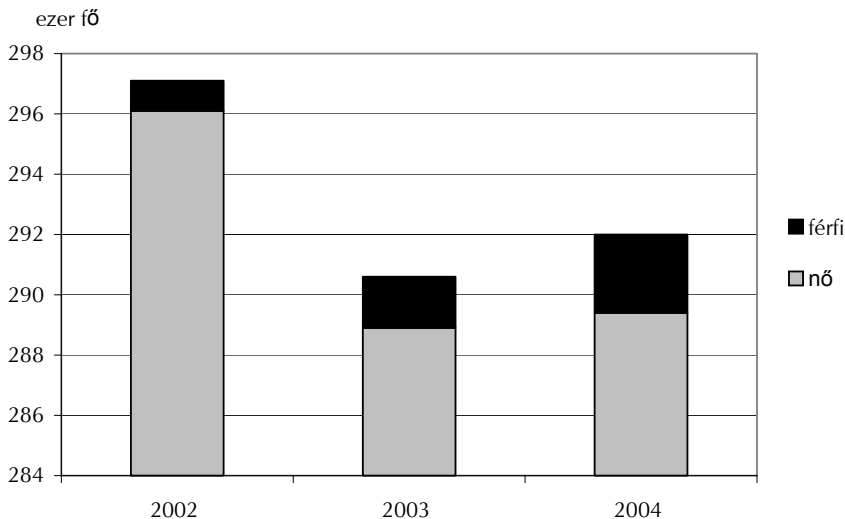
	2000	2001	2002	2003	2004
Népesség					
0–14 éves	1729.2	1692.0	1659.9	1633.7	1606.1
Munkavállalási korú népesség	6286.4	6285.4	6395.3	6365.1	6419.9
Munkavállalási koron felüli népesség	2206.0	2223.2	2123.4	2143.6	2090.8
Összesen	10221.6	10200.7	10178.6	10142.4	10116.0
Munkaerőforrás					
Munkavállalási korú népesség	6286.4	6285.4	6395.3	6365.1	6419.9
Munkavállalási koron kívüli népességből gazdaságilag aktív	77.1	80.7	63.0	74.6	65.3
Összesen	6363.5	6366.1	6458.3	6439.7	6485.2
Munkaerő-felhasználás					
Foglalkoztatott	3944.5	3946.9	3952.8	3975.7	3991.6
Regisztrált munkanélküli	404.5	372.4	342.8	344.9	359.9
Gazdaságilag aktív népesség	4349.0	4319.3	4295.6	4320.6	4351.5
Külföldön dolgozó	30.0	32.0	32.0	39.0	44.0
Munkavállalási korú gazdaságilag nem aktív népesség	1984.5	2014.8	2130.7	2080.1	2089.7
Ebből:					
Tanuló	699.7	690.4	681.0	696.8	723.0
Nyugdíjas	568.6	558.6	631.8	634.0	630.8
Gyesen és gyeden lévők	243.3	246.8	245.8	240.6	245.4
Gyermekgondozási támogatást igénybe vevő	53.8	52.6	51.3	50.0	46.6
Összesen	6363.5	6366.1	6458.3	6439.7	6485.2

20. táblázat

A nemzetgazdaság összevont munkaerőmérlege (ezer fő)

Forrás: KSH, A nemzetgazdaság munkaerőmérlege 1990-2004

A fenti táblázatból látható, hogy a gyermekgondozás címén ellátásban részesülők száma 2001 óta folyamatosan csökken, nő azonban a férfiak részaránya a csoporton belül (ld. 10. számú melléklet).

11. ábra

Gyermekgondozási ellátásban részesülők nemek szerint

Forrás: KSH, A nemzetgazdaság munkaerőmérlege 1990-2004

Területi egységenként vizsgálva a gyermekgondozási ellátásban részesülők számát és megoszlását, az alábbi kép bontakozik ki előttünk: a gyermekgondozási segélyt igénybe vevők ezer szülőképes nőre jutó száma Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legmagasabb (89,6 illetve 88,1), míg Vas és Zala megyében a legalacsonyabb (46,7 illetve 49,7). Ugyanez a mutatószám a gyermekgondozási díj esetében legmagasabb Pest megyében (Budapestet is beleértve) és Vas megyében (43,8 illetve 38,9), legalacsonyabb pedig Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (17,1 illetve 18,3). A gyermeknevelési támogatás esetében az igénybe vevők ezer szülőképes nőre jutó száma legmagasabb Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (35,2 illetve 33,6), legalacsonyabb Budapest-Pest és Győr-Moson-Sopron megyében (egyenként 12,9).

Területi egység	Gyermekgondozási segély		Gyermekgondozási díj		Gyermeknevelési támogatás	
	az igénybe vevők havi átlagos száma	ezer szülőképes korú nőre jutó	az igénybe vevők havi átlagos száma	ezer szülőképes korú nőre jutó	az igénybe vevők havi átlagos száma	ezer szülőképes korú nőre jutó
Budapest-Pest	41 386	58.5	30 958	43.8	9 113	12.9
Közép-Magyarország	41 386	58.5	30 958	43.8	9 113	12.9
Fejér	7 146	66.9	3 425	32.0	1 942	18.2
Komárom-Esztergom	4 772	60.8	1 985	25.3	1 183	15.1
Veszprém	4 939	53.7	2 349	25.5	1 628	17.7
Közép-Dunántúl	16 857	60.8	7 759	28.0	4 753	17.1
Győr-Moson-Sopron	5 761	52.3	4 086	37.1	1 416	12.9
Vas	3 054	46.7	2 541	38.9	958	14.7
Zala	3 659	49.7	1 776	24.1	1 088	14.8
Nyugat-Dunántúl	12 474	50.1	8 403	33.7	3 462	13.9
Baranya	6 301	62.0	2 456	24.2	1 698	16.7
Somogy	6 031	74.7	1 783	22.1	1 666	20.6
Tolna	3 912	64.9	1 460	24.2	1 120	18.6
Dél-Dunántúl	16 244	66.9	5 699	23.5	4 484	18.5
Borsod-Abaúj-Zemplén	15 846	88.1	3 076	17.1	6 043	33.6
Heves	5 393	69.5	1 643	21.2	1 596	20.6
Nógrád	4 078	79.2	1 109	21.5	1 014	19.7
Észak-Magyarország	25 317	82.0	5 828	18.9	8 653	28.0
Hajdú-Bihar	11 368	81.6	3 546	25.5	3 525	25.3
Jász-Nagykun-Szolnok	7 613	76.8	2 159	21.8	2 438	24.6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13 237	89.6	2 705	18.3	5 196	35.2
Észak-Alföld	32 218	83.4	8 410	21.8	11 159	28.9
Bács-Kiskun	9 435	71.3	3 497	26.4	2 540	19.2
Békés	6 415	68.8	2 153	23.1	1 948	20.9
Csongrád	6 154	58.3	2 999	28.4	1 545	14.6
Dél-Alföld	22 004	66.4	8 649	26.1	6 033	18.2
Nem besorolható*	483	-	2 236	-	-	-
Ország összesen	166 983	66.7	77 942	31.1	47 657	19.0

21. táblázat

A gyermekneveléssel összefüggő ellátások területi egységeként, 2003

Forrás: KSH Szociális statisztikai évkönyv, Budapest 2004

*A Vasutas Társadalombiztosítási Igazgatóság és a Magyar Államkincstárral külön megállapodást kötők adatai.

A 22/a., 22/b. és 22/c. táblázatot áttekintve láthatjuk, hogy 2000 és 2003 között a gyes, gyes és a gyet esetén egyaránt nőttek valamelyest az állam kiadásai. Az igénybe vevők havi átlagos száma ezzel szemben a gyed kivételével abszolút értékben és a szülőképes korú nők százalékában kifejezve is csökkent.

Év	Az igénybe vevők havi átlagos száma	A szülőképes korú nők %-ában	Kiadás, millió Ft	Egy segélyezettre jutó havi átlagos kiadás, Ft
2000	192 838	7.5	38 418	16 602
2001	182 888	7.2	39 109	17 820
2002	171 768	6.8	40 705	19 748
2003	166 983	6.7	44 375	22 145

22/a. táblázat

Gyermekgondozási segély

Év	Az igénybe vevők havi átlagos száma	A szülőképes korú nők %-ában	Kiadás, millió Ft	Egy főre jutó havi átlag
2000	54 008	2.1	20 381	31 448
2001	62 904	2.4	29 646	39 274
2002	70 167	2.8	37 807	44 901
2003	77 942	3.1	45 589	48 742

22/b. táblázat

Gyermekgondozási díj

Év	Az igénybe vevők havi átlagos száma	A szülőképes korú nők %-ában	Támogatásra kifizetett összeg, millió Ft	Egy segélyezettre jutó havi átlagos kiadás, Ft
2000	52 572	2.06	10 644.4	16 873
2001	51 333	2.02	10 999.2	17 855
2002	50 336	1.99	12 178.9	20 163
2003	47 657	1.90	12 524.9	21 901

22/c. táblázat

Gyermeknevelési támogatás

Forrás: KSH Szociális statisztikai évkönyv, Budapest, 2004

A gyermekvállalással összefüggő támogatások állami szinten történő növekedése önmagában még nem sokat árul el, ehelyett helyesebb, ha a gyermekgondozási ellátások reálértékének alakulását tekintjük át. A 23. táblázatból jól látszik, hogy a megelőző évhez viszonyítva mind a gyes, mind pedig a gyed reálértéke növekedett, nem ez a

helyzet azonban, ha 1990-et választjuk bázisévnek: 2003-ra a gyes értéke az 1990. évi értékének 89,1%-ra esett vissza, igaz, a gyed reálértéke viszont jelentősen nőtt ugyanezen időszakban.

Év	A gyermekgondozási díj		A gyermekgondozási segély	
	egy családra jutó havi átlagos összegének reálértéke %			
	előző év=100	1990=100	előző év=100	1990=100
2000	-	96.7	99.9	80.4
2001	114.4	110.7	98.3	79.0
2002	108.5	120.1	105.2	83.2
2003	103.7	124.6	107.1	89.1

23. táblázat

A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások reálértéke

Forrás: KSH Szociális statisztikai évkönyv, Budapest, 2004

II.5.5. Munkaerő-piaci jellemzők

A gyermekgondozási ellátásban részesülőkkel kapcsolatos általános statisztikai információk áttekintése után ki kell térnünk e csoport munkaerő-piaci helyzetére is.

A KSH a munkaerő-felméréshez kapcsolódva három alkalommal, 1993-ban, 1996-ban és 1999-ben vizsgálta a gyermekek otthoni nevelését segítő támogatásokat igénybe vevő nők helyzetét. 2002-ben Frey Mária végzett statisztika kutatást a HU9918-13 számú PHARE program keretében, amelynek során 283 ezer gyermekvállalási ellátásban részesülő szülőt kérdezett meg. Az 5. táblázatból látszik, hogy 1999-ről 2002-re 3 százalékponttal nőtt azon gyermekgondozási ellátásban részesülők száma, akik a gyermek születését megelőzően kereső munkát végeztek. A fennmaradó 23,2 százalék a gyermekgondozási támogatás igénybevétele előtt nem rendelkezett munkaviszonnyal. Ezek egyötöde azért nem, mert tanult, háromnegyede háztartásbeli volt, 4,4%-uk pedig vállalkozóként dolgozott saját vagy családtagjai vállalkozásában.

Időpont	Összesen	Munkaviszonyban				Munkaviszonyban nem állók=		
	Ezer fő	állt		nem állt		100%, ebből:		
	=100%	ezer fő	%	ezer fő	%	tanult	htb.volt	vállalkozó volt
1999. okt.-dec.	290,0	214,0	73,8	76,0	26,2	17,1	77,6	5,3
2002. febr.-máj.	282,9	217,2	76,8	65,6	23,2	19,9	75,7	4,4

24. táblázat

A gyes, gyed, gyet igénybevétele előtti munkaerőpiaci státusz, 1999, 2002

Forrás: Frey Mária

A felmérés időpontjában a gyeden lévőek többségénél két év sem telt el azóta, hogy fizetett munkájukat gyermekük nevelésével váltották fel. Ez részben adódik a gyedet 2000 januárban történt újbóli bevezetéséből, illetve a gyed biztosítási előzményhez kötöttségéből. A gyesen és gyeten lévőknél viszont azt tapasztaljuk, hogy egyre nagyobb közöttük a munkaerőpiactól tartósan távol lévőek aránya (25. táblázat). 1999-ben a gyesen lévőek jó kétharmadánál legfeljebb három év telt el az utolsó munkavégzés óta, 2002-re ennek átlagos időtartama négy évre nőtt. A gyeten lévőek fele pedig már 1999-ben is több mint hét éve dolgozott utoljára. Ez 2002-ben 66,9%-ukra volt jellemző.

Az utolsó munkavégzés óta eltelt idő	Gyesen lévőek		Gyeten lévőek		Gyeden lévőek, 2002
	1999	2002	1999	2002	
1 évnél rövidebb ideje	18,5	9,8	4,8	2,4	20,6
egy éven túl – két éve	24,9	17,3	7,1	3,7	33,9
két éven túl – három éve	24,3	6,5	7,1	0,6	4,7
három éven túl – négy éve	10,4	28,0	7,1	4,3	20,7
négy éven túl – öt éve	5,8	10,2	7,1	12,7	7,9
öt éven túl – hat éve	4,6	6,6	7,1	4,1	4,6
hat éven túl – hét éve	4,1	6,5	9,5	5,3	2,2
7 éven túl – kevesebb, mint 8 év	2,3	4,6	7,1	4,6	1,0
8 éve vagy régebben	5,1	10,5	43,1	62,3	4,5
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

25. táblázat

A gyermekgondozási támogatás igénybevétele előtt munkaviszonyban állók megoszlása az utolsó munkavégzéssel töltött év óta eltelt idő szerint, 1999, 2002 (%)

Forrás: Frey Mária

Markáns különbségek figyelhetők meg a gyesen, gyeden és gyeten lévőek foglalkozási főcsoportok szerinti összetételében (26. táblázat). Míg a gyeden lévőek struktúrája meglehetősen hasonlít a foglalkoztatott nők összességéhez – a fizikai-szellemi arányok szinte azonosak -, a gyesen lévőek között már csak 38,1%, a gyeten lévőek között pedig 27,5% a szellemi foglalkozásból szülni ment nők aránya, szemben a foglalkoztatott nők 53,4%-os átlagos mutatójával. A kevésbé kvalifikált munkakörökben dolgozó nők körében minden bizonnyal a munkanélküliség elkerülésének az esélye növelte a gyese-, gyete- iránti érdeklődést, továbbá az a tény, hogy a munkavégzéssel elérhető kereset és a segély között – hozzávéve a munkába járással párosuló többletköltségeket, illetve az otthoni munkával elérhető megtakarításokat – nincs akkora különbség, ami a foglalkoztatást a „főállású anyasággal” szemben kifizetődővé tenné. Különösen szembetűnő ez a jelenség a szakképzettséget nem igénylő foglalkozások esetében, aminek részese-dése a gyeten lévőek között 15%, a gyesen lévőkében 7,6%, a gyeden lévőkében 5,6%, a foglalkoztatott nők összességében pedig 8%.

Foglalkozási főcsoportok	Foglalkoztatott nők	Gyesen lévő	Gyeden lévő	Gyeten lévő	Együtt
Törvényhozók, igazgatási, érdekképviselési, gazdasági vezető	5,2	2,1	4,1	0,8	2,6
Felsőfokú végzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	15,1	10,2	14,7	4,4	10,9
Egyéb felsőfokú végzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	19,5	15,0	23,1	10,4	17,1
Irodai és ügyviteli foglalkozások	13,7	10,8	11,8	11,9	11,3
Szolgáltatás jellegű foglalkozások	19,2	26,6	19,1	18,5	22,8
Mezőgazdasági foglalkozások	2,0	1,7	0,5	3,9	1,6
Ipari és építőipari foglalkozások	8,2	16,4	10,5	21,2	15,1
Gépkészítők, összeszerelők, járművezetők	7,9	9,6	10,6	13,8	10,6
Szakképzettséget nem igénylő foglalkozások	9,2	7,6	5,6	15,0	8,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

26. táblázat

A gyermeknevelési támogatás igénybevétele előtt munkaviszonyban álló, ill. a foglalkoztatott nők megoszlása foglalkozási főcsoportok szerint 2002. I. negyedév (%)

Forrás: Frey Mária

Az előzőekben már láttuk, hogy a gyermeknevelés címen támogatásban részesülők döntő többsége nem vállal munkát kisgyermek nevelése mellett (ld. 9. számú melléklet), azonban ez nem jelenti azt, hogy nem is szeretnének. A 27. táblázatban látható, hogy 2005 II. negyedévében 5.400 volt azon munkanélküliek száma, akik tanulás, gyed, gyes vagy nyugdíj mellett szerettek volna dolgozni. Ez a szám természetesen csupán jelzésértékű lehet számunkra, hiszen a táblázatban nincsenek elkülönítve a gyed, gyes mellett dolgozni kívánók.

A munkakeresés elsődleges oka	2004			2005		Változás az előző év azonos időszakához
	II.	III.	IV.	I.	II.	2004. II. – 2005. II.
Elvesztette az állását	130.6	134.4	140.3	166.6	166.6	36.0
Felmondott	25.6	26.7	27.1	26.0	27.1	1.5
Önálló vállalkozása megszűnt vagy szünetelteti	3.8	3.4	3.2	3.6	4.9	1.1

A munkakeresés elsődleges oka	2004			2005		Változás az előző év azonos időszakához
	II.	III.	IV.	I.	II.	2004. II. – 2005. II.
Önálló vállalkozása tönkrement	1.5	1.9	2.3	2.3	2.7	1.2
Időszakos vagy szezonális munkája befejeződött	18.2	17.5	20.3	26.0	21.6	3.4
Befejezte a tanulást	23.1	32.0	31.0	28.4	28.7	5.6
Katonaságtól leszerelt	3.4	2.6	2.8	1.6	1.2	-2.2
Gyed, gyés ideje lejárt	8.9	11.0	10.5	11.8	13.8	4.9
Családi, anyagi körülményei megváltozta	6.3	5.8	7.0	6.8	6.9	0.6
Tanulás, gyed, gyés vagy nyugdíj mellett szeretne dolgozni	5.1	4.7	5.3	6.8	5.4	0.3
Egyéb	13.0	11.3	11.8	11.5	13.0	0.0
Összesen	239.5	251.3	261.6	291.4	291.9	52.4

27. táblázat

A munkanélküliek száma a munkakeresés elsődleges oka szerint (ezer fő)

Forrás: KSH, Munkaerő-piaci jellemzők 2005.II. negyedévében, 2005

Fenti táblázatban természetesen nem jelennek meg azok a nem munkanélküli kisgyermekesek, akik gyermekük nevelése mellett szívesen vállalnának munkát. Erre vonatkozóan Frey Mária 2002-es kutatásából kaphatunk információt. Felmérése szerint a gyesen, gyeten lévők 92,5%-a nem dolgozik a gyermekgondozási ideje alatt, mégpedig közel kétharmaduk azért, mert a rendelkezésre álló időt teljes egészében a gyermekeire kívánja fordítani (ld. 28. táblázat). Ugyanakkor tekintélyes (18,4%) azoknak az aránya is, akik vállalnának munkát, de ezt azért nem tudják megtenni, mert nincs kire hagyni a gyermekeiket. Itt tehát 65 ezer körüli olyan inaktív személyről van szó, akik mobilizálhatók lennének munkavégzés céljára, ha az ehhez szükséges infrastrukturális háttér rendelkezésre állna és volna hozzá munkalehetőség.

Csoportok	Főváros	Város	Község	Együtt
Dolgozók aránya az összesből	3,2	8,1	8,2	7,5
Ebből (100%):				
– rendszeresen	37,7	28,1	43,3	35,6
– alkalmilag	62,3	71,9	56,7	64,4
végez kereső tevékenységet				
Nem dolgozók aránya	96,8	91,9	91,8	92,5

Csoportok	Főváros	Város	Község	Együtt
Nem-dolgozók (=100%) megoszlása a kereső tevékenység mellőzésének okai szerint:				
– csak a gyerekekkel akar foglalkozni	73,1	63,7	61,9	64,2
– nincs kire hagyni a gyereket	17,3	17,7	19,5	18,8
– nem talál ilyen munkát	6,1	12,4	16,0	13,0
– egyéb	3,5	6,2	2,6	4,4

28. táblázat

A gyés, gyet ideje alatt munkát vállalók aránya, továbbá a nem dolgozók megoszlása a keresőtevékenység mellőzésének okai szerint, településtípusonként (%)

Forrás: Frey Mária

A kutatás adatai szerint a fővárosban jóval nagyobb azoknak a kismamáknak az aránya, akik a gyés, gyet idejét csak gyermeknevelésre kívánják fordítani, mint a vidéki városokban vagy a községekben. Az utóbbiakban ugyanakkor sokkal többeket érintő akadálya a munkavállalásnak az álláshiány, mint Budapesten. Az az ok, hogy nincs kire hagyni a gyerekeket a munkavégzés alatt, többé-kevésbé azonos mértékben gátolja a foglalkoztatást a fővárosban és vidéken. Érdekes módon a legalacsonyabb – legfeljebb 8 általános – és legmagasabb – egyetemi – végzettségű nők körében a legnagyobb azok aránya (egynegyed körüli), akik azért nem dolgoznak a gyés ill. gyet ideje alatt, mert a gyermekfelügyeletet nem tudják megoldani. Emellett az alacsony iskolai végzettségűeknél az is akadályát képezi a munkavállalásnak, hogy nem találnak állást.

Az „egyéb” ok miatt nem dolgozók aránya nem jelentős, mindössze 4,4%. A kérdőívekre adott szöveges indoklásból a következők derültek ki ennek tartalmáról: kihasználva a lehetőséget, hogy fizetik a gyés alatti felsőfokú képzésben résztvevők tandíját, tanulnak, vagy a munkaügyi központ által szervezett tanfolyamokon vesznek részt; gyermekük betegsége miatt nem tudnak munkát vállalni, ill. azért nem dolgoznak, mert nincsenek rászorulva.

A gyésen, gyeden lévők munkakeresését önbizalomhiányukon és a munkaadók előítéletén kívül hátráltatja a leépült intézményrendszer is, hiszen az elmúlt másfél évtizedben megszűntek a vállalati óvodák, bölcsődék. A KSH felmérése szerint a háromévesnél fiatalabb gyermekeknek valamivel kisebb hányada volt 2001-ben bölcsődés (10%), mint 1990-ben (11%). E korosztály ellátása – alacsony és csökkenő születésszám mellett – növekvő arányban otthon, gyermekgondozási segély vagy díj igénybevételével folyik. A felmérés időpontjában a dolgozó anyák háromnegyede, a háztartásbeliek 41%-a, a gyés, gyed, gyeten lévők 14%-a vette igénybe a gyermekintézményeket. A kisgyermekes háztartások 12%-a részlegesen, jelentős hányada (38%-a) azonban egyik gyermek esetében sem élt a lehetőséggel. Egynyolcaduk drágállotta a szolgáltatást, további 5%-uk az infrastruktúra hiányában nem tudta igénybe venni. (Ez az arány a községekben az átlag kétszerese volt.) A gyermekintézménybe nem járó gyermekek felügyeletét

79%-ban az anyák látták el, akiknek többsége gyed, gyes vagy gyet igénybevételével gondozta gyermekét, 12%-uk háztartásbeli, 5%-uk munkanélküli volt. A közeli vagy távolabbi családtagok részvétele a gyermeknevelésben 15% volt. Ezen belül a külön háztartásban élő nagyszülők átlagosan a háztartások 7%-ában gondoskodtak napközben az unokákról, de ennek többszöröse (25%) volt a nagyszülői segítség a dolgozó anyák esetében. A százezer forint egy főre jutó jövedelem feletti – magasabb jövedelműnek tekintendő – családok 52%-ában az anya gyermeknevelési ellátás igénybevételével, a többiben jellemzően a külön háztartásban élő nagyszülő látta el a gyermeket. Leginkább a kisebb gyermekes családokat támogatták a nagyszülők. A napközbeni felügyeletre az esetek töredékében fogadtak valakit pénzért. A családok több mint fele kapott valamilyen nagyszülői segítséget – többségében ételmyszer-, anyagi- vagy egyéb támogatást – a gyermekek neveléséhez. Az államtól, az önkormányzatoktól és egyéb szervezetektől várt anyagi segítségen kívül – a családok véleménye szerint – szükség lenne egyéb formákra, mint például a rugalmas munkaidő, a részmunkaidős foglalkoztatás, a munkavállaláshoz nyitvatartási idővel is alkalmazkodóbb gyermekintézmény, iskolai étkeztetés, az iskolabusz általánossá tétele. Különösen nehéz helyzetűek azok a családok, amelyekben testi vagy szellemi fogyatékoság miatt valamely családtag gondozásra szorul. A sérült gyermeket nevelő családokban az anyák szinte kivétel nélkül feladják munkahelyüket. A beteg gyermek után járó juttatás (10 éves korig a meghosszabbított gyes, utána esetleg az ápolási díj) csekély összege nincs arányban a fogyatékkal élő gyermekek tényleges többlétszükségletével. A problémás gyermekek oktatása, a többé-kevésbé önálló életre való felkészítésének intézményrendszere hézagos, vagy például a kistélepléseken teljesen hiányzik.

A gyermekgondozási ellátásban részesülők egy része tanulásra kívánná fordítani a gyermeke nevelése mellett rendelkezésre álló szabadidejét. A KSH a fiatalok munkaerő-piaci helyzetére vonatkozó 2004-es felmérése szerint a 15-29 éves korosztályban 19.200 volt a gyes, gyed mellett továbbtanulni szándékozók száma, amely az összes gyesen, gyeden lévő 6,6%-át tette ki abban az évben.

Korcsoprt és nem	Főtevékenységként	Munka mellett	Gyes, gyed vagy gyet mellett	Nem tudja	Összesen
Összesen (ezer fő)					
15 – 19					
Férfi	257,3	8.6	0.3	4,5	270,7
Nő	260,1	7.8	0.9	3,0	271,8
Együtt	517,4	16.4	1.2	7,5	542,5
20 – 24					
Férfi	120,7	48.1	0.8	4,1	173,7
Nő	123,1	52.0	5.5	5,9	186,5
Együtt	243,8	100.1	6.3	10,0	360,2
15 – 24					

Korcsoport és nem	Főtevékenységként	Munka mellett	Gyes, gyed vagy gyet mellett	Nem tudja	Összesen
Férfi	378,0	56.7	1.1	8,6	444,4
Nő	383,2	59.8	6.4	8,9	458,3
Együtt	761,2	116.5	7.5	17,5	902,7
25 – 29					
Férfi	18,2	73.6		2,0	93,8
Nő	13,6	75.4	11.7	5,7	106,4
Együtt	31,8	149.0	11.7	7,8	200,2
15 – 29					
Férfi	396,2	130.3	1.1	10,6	538,2
Nő	396,8	135.2	18.1	14,6	564,7
Együtt	793,0	265.5	19.2	25,2	1 102,9
Összesen, megoszlás (%)					
15 – 19					
Férfi	95,0	3.2	0.1	1,7	100,0
Nő	95,7	2.9	0.3	1,1	100,0
Együtt	95,4	3.0	0.2	1,4	100,0
20 – 24					
Férfi	69,5	27.7	0.5	2,4	100,0
Nő	66,0	27.9	2.9	3,2	100,0
Együtt	67,7	27.8	1.7	2,8	100,0
15 – 24					
Férfi	85,1	12.8	0.2	1,9	100,0
Nő	83,6	13.0	1.4	1,9	100,0
Együtt	84,3	12.9	0.8	1,9	100,0
25 – 29					
Férfi	19,4	78.5		2,1	100,0
Nő	12,8	70.9	11.0	5,4	100,0
Együtt	15,9	74.4	5.8	3,9	100,0
15 – 29					
Férfi	73,6	24.2	0.2	2,0	100,0
Nő	70,3	23.9	3.2	2,6	100,0
Együtt	71,9	24.1	1.7	2,3	100,0

29. táblázat

A továbbtanulni szándékozó fiatalok megoszlása a tervezett tanulási forma szerint

Forrás: KSH, A fiatalok munkaerő-piaci helyzete – A munkaerő-felmérés 2004. IV. negyedévi kiegészítő felvétele alapján, 2005

A munkaerőpiactól való távollét erodálja a korábban megszerzett tudást, s ezáltal rontja a gyermekgondozási szabadságon lévők foglalkoztathatóságát. Ennek pótlására és megújítására ad lehetőséget a Felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. Törvény (Ftv.), amit 1998-ban kiegészítettek a 12.§(3.) bekezdéssel. Ez kimondja, hogy tandíjmentesség illeti meg a második vagy további alapképzésben, kiegészítő alapképzésben résztvevő, gyermekgondozási segélyben illetve gyermeknevelési támogatásban részesülő hallgatót. A felmérésben megkérdezettek 54,5%-a azonban nem ismeri ezt a lehetőséget. Azon kevésbé csodálkozhatunk, hogy a legfeljebb általános iskolát végzetek háromnegyede nem tudja, hogy tandíjmentesség jár annak, aki a gyes, gyet ideje alatt második diplomát biztosító felsőfokú képzésben vesz részt. Azon már inkább, hogy az érettségizettek 40%-a, sőt az egyetemet végzetek 31,5%-a sem tud erről a lehetőségről (30. táblázat).

	Ismeri a lehetőséget		Nem ismeri	Együtt
	Összesen	Ebből (= 100%): él(t) vele		
Iskolai végzettség				
Alapfok	24,7	9,0	75,3	100,0
Középfok	51,2	16,2	48,8	100,0
Ebből: érettségi	59,3	25,2	40,7	100,0
Felsőfok	76,1	31,9	23,9	100,0
Együtt	45,5	17,7	54,5	100,0
Településtípus				
Főváros	46,6	31,5	53,4	100,0
Város	51,9	17,5	48,1	100,0
Község	38,4	12,7	61,6	100,0

30. táblázat

A gyes, gyeden, gyeten lévők ismerete a második diploma gyes, gyet alatti megszerzésének tandíjmentességéről iskolai végzettség és településtípus szerint (%)

Forrás: Frey Mária

Az eddigiekben a gyermekgondozás melletti munkavégzésről gyűjtöttünk információkat, most viszont tekintsük át azok helyzetét, akik a gyes, gyed után akarnak visszatérni a munkaerőpiacra. A gyermeknevelés miatti hosszú távollét a munkáltató és a munkavállaló közötti kapcsolatot fellazítja, esetleg teljesen formálissá teszi. Ebben közrejátszik az a tény, hogy a munkaviszonnyal rendelkezők csupán háromnegyedének maradt fenn változatlan formában a munkahelye a gyermekgondozási támogatások igénybevétele alatt. Frey Mária kutatása szerint ez az arány a gyeden lévők körében a legmagasabb, – bár ez esetben is már csak 87,8% -, a gyesen lévők között 77,4%, a gyeten lévők esetében pedig 49% (31. táblázat). A gyermekgondozási szabadságra távozó munkahelyeinek 12,3%-a megszűnt, 11%-a átalakult, s ez túlnyomó részüknél jelentős létszámleépítéssel járt.

Munkahelyre vonatkozó adatok	Gyesen lévőők		Gyeden lévőők		Gyeten lévőők		Együtt	
	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%
Munkahelye megszűnt	13,3	12,1	4,3	5,8	9,1	27,6	26,7	12,3
Munkahelye átalakult, ebből:	11,6	10,5	4,7	6,4	7,7	23,4	24,0	11,0
– létszámleépítéssel	9,1	8,2	3,6	4,9	6,7	20,4	19,4	8,9
– lsz.leépítés nélkül	2,5	2,3	1,1	1,5	1,0	3,0	4,6	2,1
Munkahelye változatlan formában működik	85,1	77,4	65,2	87,8	16,1	49,0	166,5	76,6
Együtt	110,0	100%	74,2	100%	32,9	100%	217,2	100,0

31. táblázat

Gyes-gyed-gyeten lévőők megoszlása korábbi munkahelyükről való informáltságuk szerint

Forrás: Frey Mária

A munkáltatói oldalon bekövetkezett átalakulások nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy 2002. március-május között a korábban alkalmazásban állóknak csak a 45,3%-a akart és – saját véleménye szerint – tudott volna visszatérni korábbi foglalkoztatójához (ld. 13. táblázat). Ez az arány 1993-ban 50,4%, 1995-ben 52,3%, 1999-ben pedig 46,4% volt. 2002. tavaszán a gyeden lévőőknek is csak a 61,9%-a nyilatkozott úgy, hogy munkáltatója alkalmazná és vissza is akar térni arra a munkahelyre, ahol a szülés előtt dolgozott. A gyesen lévőőknek a 42,7%-a, a gyeten lévőőknek pedig mindössze a 16,3%-a vélekedett ehhez hasonlóan.

A visszatérés lehetősége	1993	1995	1999	2002
A munkáltató megszűnt	8,6	9,2	10,0	12,3
Munkáltatója létezik, de nem kívánja őt alkalmazni	34,3	29,8	32,4	32,5
Munkáltatója alkalmazná, de nem akar oda visszatérni	6,7	8,7	11,2	9,9
Munkáltatója alkalmazná és vissza is akar oda térni	50,4	52,3	46,4	45,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

32. táblázat

A gyesen, gyeden lévőők megoszlása az ellátási idő letelte utáni visszatérés lehetősége szerint, 1993, 1995, 1999, 2002

Forrás: Frey Mária

Frey Mária kutatásában kitért arra a kérdésre is, hogy milyen főbb különbségek fedezhetők fel azok között, akik munkahelyükre vissza akarnak, illetve tudnak térni és azok között, akik nem. Vizsgálata szerint előbbieket az átlagnál némileg fiatalabbak, az utóbbiak kissé idősebbek voltak. Az alacsonyabb gyerekszám ugyancsak a munkába való visszatérésnek kedvez, három gyermektől felfelé már gyakoribb a munkaerőpiactól való távolmaradás. A munkahelyükre visszatérni tudók és akarók között ritkábban for-

dulnak elő alacsony iskolai végzettségűek és sokkal nagyobb arányban érettségivel illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezők, mint azok között, akik a munkáltatójukhoz nem kívánnak visszatérni. A szellemi foglalkozásúak nagyobb, a fizikaiak pedig kisebb hajlandóságot mutatnak arra, hogy a gyermekgondozási idő lejárta után ismét munkába álljanak. A foglalkozások hierarchiáján felfelé haladva nő azoknak a kisgyermekes anyáknak az aránya, akiknek szándékukban áll visszamenni korábbi munkahelyükre, s ennek a fordítottja érvényesül ellenkező irányban.

A fővárostól a községek felé haladva minden kategóriában csökken a korábbi munkahelyükre visszatérők aránya azok között, akik a gyermekgondozási támogatások igénybevétele előtt dolgoztak. A gyeten lévő kismamák közül a fővárosiak mindegyike vissza tud és akar menni arra a munkahelyre, ahonnan eljött, a városokban ezek aránya 86,6%, a községekben pedig csak 70,5%. A gyeden lévő munkaező-piaci kötődése erősebb, de a településtípusonkénti differencia itt is megmutatkozik. A gyeten lévő szándékai és lehetőségei összességében a gyeten lévőkéhez hasonlóak, bár a fővárosban lényegesen kevesebben akarnak és tudnak visszatérni közülük előző munkáltatójukhoz, a községekben pedig többen, mint a gyeten lévőkből.

Településtípus	Korábbi munkahelyükre visszatérők aránya (%)			
	a gyesen	a gyeden	gyeten	Együtt
	lévők között			
Főváros	82,9	95,6	100,0	89,4
Város	81,3	83,3	86,6	82,6
Község	75,8	80,7	70,5	77,4
Összesen	79,6	84,9	81,6	82,1

33. táblázat

Gyesen, gyeden, gyeten lévő visszatérése korábbi munkahelyükre – településtípusok szerint

Forrás: Frey Mária

Azoktól a kismamáktól, akik a gyermekgondozási idő lejárta után nem szándékoznak visszatérni a munkahelyükre, Frey Mária megkérdezte ennek okait. A válaszok megoszlását mutatja a következő táblázat.

Okok	Gyes	Gyed	Gyet	Együtt
	megoszlás, %			
Munkahellyel összefüggő ok miatt, és pedig:	31,5	33,5	43,0	32,9
több műszak	9,8	21,2	29,3	15,3
hosszú utazási idő	8,3	4,6	–	6,4
teljes munkaidő	3,5	1,1	–	2,4
rossz munkakörülmény	0,9	2,8	–	1,6

alacsony kereset	3,9	2,9	13,7	4,0
képzettségének nem felel meg a munkája	5,1	0,9	–	3,2
Családi ok miatt	26,3	15,7	23,2	22,1
További gyermekvállalás	33,6	37,7	7,6	33,7
Egyéb ok miatt	8,7	13,2	26,2	11,4
Együtt	100%	100%	100%	100%

34. táblázat

A korábbi munkahelyre visszatérni nem szándékozók indokai

Forrás: Frey Mária

A gyermekgondozás miatt otthon maradó kisgyermekes anyák közül a legtöbben (33,7%) azért nem kívánnak visszatérni a munkahelyükre, mert újabb babát szeretnének. Ezek aránya – érthető módon – a gyeden (37,7%) és gyesen (33,6%) lévők között lényegesen nagyobb, mint a gyeten lévők körében (7,6%), akik már amúgy is nagycsaládosok. A megkérdezettek másik harmadánál a fő visszahúzó erő a munkahely taszító hatása, aminek többféle összetevője van. A legnagyobb súllyal (15,3%) a több műszak esik a latba, ami főleg a gyeten lévők számára, de a gyesen lévők közül is sokaknak elháríthatatlan akadályt jelent a munkavállalásban. Fontos szerepe van a hosszú utazási időnek, még lényegesebb azonban a tömegközlekedés hiánya vagy a ritka járatszám, amelyeket az egyéb okok között említettek a válaszadók.

Eddig azokkal foglalkoztunk, akik a gyermekgondozási támogatások igénybevételét megelőzően dolgoztak. A továbbiakban azokra a kisgyermekes anyákra is kiterjesztjük a figyelmünket, akik a szülést megelőzően nem álltak munkaviszonyban. Azaz: a gyes-gyed-gyeten lévők összességét vizsgáljuk abból a szempontból, hogy milyen elképzeléseik vannak jövőbeni munkaerőpiaci státusukat illetően. Erre vonatkozóan az 1999. évi felmérésből is vannak információink, ami időbeli összehasonlítást is lehetővé tesz. A 35. táblázat szerint 2002-ben majdnem 5%-kal többen akartak visszatérni a munkaerőpiacra (69,6%) a gyermekgondozási idő lejárta után, mint három évvel azelőtt (64,8%). Ezen belül 1999-ben a gyermekgondozási ellátást igénybe vevő nők átlagosan 36,2%-a szándékozott visszamenni a korábbi munkahelyére, 2002-ben pedig a 34,8%-uk. Ez a minimális eltérés abból adódhat, hogy a korábbi felvételben benne voltak a szülési szabadságon lévő nők is – számuk kb. 10 ezer volt-, akiknek a kötődése a munkáltatójukhoz feltételezhetően a legszorosabb. 1999-hez képest 2002-ben sokkal nagyobb – 25,6% helyett 32,4% – volt azoknak a kisgyermekes anyáknak az aránya, akik új/más munkahelyet kívántak keresni. E növekedésnek az lehet a forrása, hogy 17%-ról 11,6%-ra csökkent a részesedés azoknak a nőknek, akik csak a család ellátásával kívánnak foglalkozni. Ez örömdetes jele lehet a munkavállalási hajlandóság hosszú ideje érzékelhető gyengülésében bekövetkező fordulatnak, amit ösztönözhetett a gyerekek utáni adókedvezmény igénybevételének a lehetősége.

Alternatívák	1	2	3	4 és több	Összesen
	18 éven aluli gyereket nevelők				
1999					
Visszamegy korábbi munkahelyére	48,7	38,7	20,0	8,3	36,2
(Új) munkahelyet keres	26,1	31,2	21,5	12,5	25,6
Vállalkozó lesz	3,4	3,2	1,5	–	3,0
Várhatóan munkanélküli ellátás igénybevételére kényszerül	5,0	7,5	9,2	8,3	6,6
Újabb anyasági ellátást igényel	5,9	6,5	23,1	33,3	11,6
Otthon marad háztartásbeliként	10,9	12,9	24,7	37,6	17,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2002					
Visszamegy korábbi munkahelyére	44,9	45,3	18,1	10,2	34,8
(Új) munkahelyet keres	35,7	34,2	30,8	20,5	32,4
Vállalkozó lesz	2,2	3,3	2,2	1,2	2,4
Várhatóan munkanélküli ellátás igénybevételére kényszerül	2,2	3,5	2,7	3,3	2,8
Újabb anyasági ellátást igényel	8,0	6,2	29,1	39,8	16,0
Otthon marad háztartásbeliként	7,0	7,5	17,1	25,0	11,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

35. táblázat

A gyermekgondozási ellátást igénybevevők megoszlása jövőre vonatkozó elképzeléseik és gyermekeik száma szerint, 1999-2002

Forrás: Frey Mária

Jelentősen visszaesett a munkanélküli ellátás igénybevételére kényszerülő vagy számító anyák részaránya is. Ezt előidézhette az a körülmény, hogy a hozzájutás feltételeinek a szigorítása miatt az érintettek elveszítették jogosultságukat. Az is elképzelhető, hogy ehelyett újabb gyermekgondozási ellátást vesznek igénybe, amire az utal, hogy 11,6%-ról 16%-ra nőtt azoknak az asszonyoknak az aránya, akik erre a támogatásra számítnak. 1999-ben és 2002-ben is igen csekély azoknak az aránya, akik vállalkozóként képzelik el a jövőjüket.

A kutatás során megkérdezték azoktól, akik új vállalkozást kívánnak alapítani, vagy már egy működő családi vállalkozásba kapcsolódnának be, hogy igényelnének-e segítséget ehhez? Az érintettek 70%-a úgy nyilatkozott, hogy saját maga is meg tudja oldani a problémáit. A fennmaradó 30% szívesen elfogadna valamilyen támogatást, éspedig kétharmaduk anyagit, egyharmaduk pedig képzésit. A felsőfokú végzettségűek elboldogulnak maguk is a vállalkozás alapításának teendőivel. A sima gimnáziumi érettségivel rendelkezők közül ugyanakkor mindenki élne a képzés lehetőségével, aki vállalkozóvá kíván válni. A 8 általános osztályt végzettek 40%-a ugyancsak örülne a segítségnek, ami nagyobb részt szintén a képzésre vonatkozik. A szakmunkások és a szakképzettséget adó középiskola érettségivel rendelkezők ugyanakkor zömében anyagi támogatást szeretnének.

A 36. táblázat adatai lehetővé teszik a jövőre vonatkozó elképzelések gyerekszám szerinti összehasonlítását is. Az adatok abban nem mutatnak változást 1999 óta, hogy a nők munkába állási szándéka az eltartott gyermekek számának növekedésével arányosan csökken. Ugyanakkor mindegyik kategóriában emelkedett azoknak a kisgyermekeseknek a részaránya, akik a gyermekgondozási idő lejárta után újból munkába kívánnak állni. 1999. IV. negyedévében ezek aránya az egy-gyerekesek körében 78,2% volt, 2002. tavaszán 82,8%. Ugyanennyi volt a két-gyerekesek mutatója is, holott előzőleg ez még csak 73,1%-ot tett ki. A háromgyerekesek korábbi 43%-ával szemben 2002-ben már 51,1%-uk szeretett volna a munkaerőpiacra visszatérni, a 4-gyerekesek közül pedig 31,9%, ellentétben az 1999. évi egyötöddel.

A munkanélküli ellátást 2002-ben gyerekszámától függetlenül szinte mindenki igyekezett elkerülni, ugyanakkor a három- és többgyerekesek körében a korábbinál jóval magasabb azoknak az aránya, akik újabb anyasági támogatásért (gyed után gyes, gyes után gyet) kívántak folyamodni. A két időpont között abban sincs változás, hogy a gyerekszámmal együtt nő azoknak az aránya, akik a jogosultságuknak megfelelő ellátás kimerítése után kizárólag a családjukkal és gyermekeik nevelésével kívánnak foglalkozni. Ezek részesedése azonban 2002 tavaszán mindegyik kategóriában jelentősen kisebb volt, mint 1999. IV. negyedévében.

A 2002-ben végzett felmérés további ismérvek szerint is lehetővé teszi a gyermekgondozási ellátást igénybe vevő nők jövőre vonatkozó elképzeléseinek elemzését. A vizsgált sokaság iskolai végzettség szerinti összetételéből egyértelműen kiderül, hogy az iskolázottság növekedésével együtt erősödik a kisgyermekes anyák munkavállalási szándéka. Míg a legfeljebb 8 általános osztállyal rendelkezőknek még a fele sem kíván visszatérni munkaerőpiacra a gyermekgondozási idő lejárta után, az érettségizettek négyötöde, a diplomásoknak pedig a 85,4%-a újból munkába áll. Az alacsony iskolai végzettségűek 27,3%-a újabb anyasági támogatás igénybevételére számít, egyötöde pedig arra, hogy még a háztartásbeliként eltöltött idővel is megnöveli a gyermekgondozás miatti távollétet. Ez nyilvánvalóan erősen megnehezíti a későbbi beilleszkedést, amihez a hiányzó ismeretek pótlása és megújítása nélkülözhetetlen előfeltétel.

Alternatívák	Iskolai végzettség				Összesen
	Alapfok	Közép fok	Ebből: érettségi	Felsőfok	
Visszamegy korábbi munkahelyére	15,6	39,9	44,8	64,1	34,8
(Új) munkahelyet keres	31,4	35,6	32,3	18,4	32,4
Vállalkozó lesz	0,7	3,3	2,7	2,9	2,4
Várhatóan munkanélküli ellátás igénybevételére kényszerül	4,8	2,2	1,7	0,4	2,8
Újabb anyasági ellátást igényel	27,3	11,0	10,6	9,4	16,0
Otthon marad háztartásbeliként	20,2	8,0	7,9	4,8	11,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

36. táblázat

A gyermekgondozási ellátást igénybevevők megoszlása jövőre vonatkozó elképzeléseik és iskolai végzettségük szerint, 1999-2002 (%)

Forrás: Frey Mária

Korcsoportok szerint elemelve a vizsgált sokaságot az a legszembetűnőbb, hogy a legfiatalabb korosztályból a háztartásbeli nők (egyéb eltartottak) rétege a jövőben is folyamatos utánpótlást kap, hiszen három, jelenleg gyermekgondozási ellátást igénybe vevő nőből egy nem válik az ellátási idő letelte után közvetlenül foglalkoztatottá.

Alternatívák	Korcsoportok								Együtt
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50+	
Visszamegy korábbi munkahelyére	5,9	31,0	40,7	38,1	26,3	21,6	25,6	–	34,8
(Új) munkahelyet keres	63,1	40,2	31,1	26,4	35,5	28,1	18,6	55,9	32,4
Vállalkozó lesz	–	0,8	2,6	3,3	1,9	3,1	5,3	–	2,4
Várhatóan munkanélküli ellátás igénybevételére kényszerül	7,2	2,9	2,8	1,7	4,2	4,1	–	–	2,8
Újabb anyasági ellátást igényel	9,2	14,9	14,1	17,0	18,6	22,7	28,4	27,8	16,0
Otthon marad háztartásbeliként	14,6	10,2	8,7	13,5	13,5	20,4	22,1	16,3	11,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

37. táblázat

A gyermekgondozási ellátást igénybevevők megoszlása jövőre vonatkozó elképzeléseik és korcsoportok szerint, 1999-2002 (%)

Forrás: Frey Mária

A 15-19 éveseknél érthető, hogy nincs munkaerő-piaci kötődésük, hiszen többségük vélhetően a nyolc osztály, ill. a középiskola befejezése után vagy helyett szülni ment. Valószínűleg az informátlanságuk lehet az oka annak, hogy ilyen előzmények után viszonylag nagy arányban munkanélküli ellátásra számítanak. A 20-29 évesek közel háromnegyede szándékozik visszatérni a munkaerőpiacra. Ebben a korcsoportban a háztartásbeli jövőt elképzelők aránya relatíve alacsony. Aki a jogosultsági idő lejártá után is otthon kíván maradni, az ezt nagyrészt egy új kisbaba reményében tervezi. Sajnos már a harmincadik életéven túl kezd apadni a gyermekgondozási idő lejártá után közvetlenül munkába állni szándékozők aránya, egyfelől további anyasági ellátások igénybe vétele miatt, másfelől pedig azért, mert a kismamák a későbbiekben csak a családjukkal kívánnak foglalkozni. Ezek az asszonyok idős korukra rendkívül kiszolgáltatottá válhatnak, ha nem szereznek öregségi nyugdíj-jogosultságot. Sőt, előbb is veszélybe sodorhatják magukat, ha netán felbomlik az anyagi stabilitást biztosító házastársi vagy élettársi kötelékük.

Településtípusok szerint vizsgálva az adatokat megállapítható, hogy a fővárosban és a városokban egyaránt magas – 75% körüli – azoknak az aránya, akik a jelenlegi anyasági ellátást követően közvetlenül visszamennének dolgozni.

Alternatívák	Főváros		Város		Község		Együtt	
	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%
Visszamegy korábbi munkahelyére	20,1	52,6	46,5	37,0	31,8	26,8	98,4	34,8
(Új) munkahelyet keres	8,7	22,8	44,5	35,4	38,5	32,4	91,8	32,4
Vállalkozó lesz	0,2	0,5	3,1	2,5	3,5	2,9	6,8	2,4
Várhatóan munkanélküli ellátás igénybevétele kényszerül	0,3	0,8	1,6	1,3	6,1	5,1	8,0	2,8
Újabb anyasági ellátást igényel	5,4	14,1	16,2	12,9	23,5	19,8	45,1	16,0
Otthon marad háztartásbeliként	3,5	9,2	13,7	10,9	15,5	13,0	32,7	11,6
Összesen	38,2	100,0	125,6	100,0	118,9	100,0	282,9	100,0

38. táblázat

A gyermekgondozási ellátást igénybevevők megoszlása jövőre vonatkozó elképzeléseik és településtípus, 1999-2002 (%)

Forrás: Frey Mária

II.6. Munkaképes korhatár alatti, de már nyugdíjas felnőttek

A magyar munkaerőpiac sajátos rétegét alkotják a munkavállalási korú, de már nyugdíjas felnőttek. A KSH adatai szerint 2004-ben 630.800 fő tartozott ebbe a kategóriába, amely az összes munkaképes korhatár alatti, gazdaságilag nem aktív felnőtt kb. 30,2%-át teszi ki.

	2002	2003	2004
Nyugdíjas	631,8	634,0	630,8
Tanuló	681,0	696,8	723,0
Ebből:			
általános iskolai tanuló	22,0	20,5	20,3
szakiskolai tanuló	121,5	122,2	123,7
középiskolai tanuló	353,1	359,3	372,1
felsőfokú tanintézet hallgatója	184,4	194,8	206,9
Gyesen, gyeden lévő	245,8	240,6	245,4
Gyermeknevelési támogatást igénybe vevő	51,3	50,0	46,6
Egyéb gazdaságilag nem aktív	520,8	458,7	443,8
Összesen	2 130,7	2 080,1	2 089,7

39. táblázat

A munkavállalási korú, gazdaságilag nem aktív népesség összetétele nemek szerint, 2002–2004. január 1. (ezer fő)

Forrás: KSH, A nemzetgazdaság munkaerőmérlege 1990-2004 január 1., 2004

Míg a 60 év feletti nyugdíjasok döntő része saját jogú öregségi nyugdíjas, nem ez a helyzet a 60 év alattiak esetében, hiszen náluk kb. ugyanannyi a rokkantsági nyugdíjas, illetve balaeseti járadékos, mint az öregségi nyugdíjas. Értelemszerűen egy bizonyos korhatár (40 év) alatt öregségi nyugdíjasról nem beszélhetünk, ám ezen korosztályokban is jelentős a rokkantnyugdíjasok száma.

Míg a saját jogú öregségi nyugdíjasok esetén munkaerőpiaci képzésnek sok értelme nincsen, hiszen ez a réteg végleg kikerült a munkaerőpiacról, a – különösen a fiatalabb korosztályokba tartozó – rokkantnyugdíjasok azonban képzések, átképzések révén egészségi állapotuknak megfelelő álláshoz tudnának jutni, így be lehetne őket vonni a munkaerőpiacra. Az átképzésnek különösen nagy jelentősége van egy speciális réteg, a kényszer nyugdíjba kerülők, pl. a haderő-átalakítás során elbocsátott munkavállalók szempontjából. Az önkéntessé alakult honvédség sorállományát ugyanis fokozatosan kisebb létszámú szerződéses állomány váltja fel – 2004-ben 45 ezerről 35 ezer alá csökkent az ágazatban szolgálatot teljesítők létszáma, 2008-ig pedig várhatóan 27 ezerre mérséklük a munkavállalói létszámot. Az érintettek döntő része a hatályos jog alapján (2001. évi XCV. törvény) munkaképes korban (43-55 év) szolgálati nyugállo-

mányba vonul. Az e csoportba tartozók többsége ugyanakkor kora, családi és anyagi helyzete miatt munkavállalóként jelenik meg a munkaerőpiacon. Munkaerőpiaci értéküket rontja azonban speciális, más munkakörben nem alkalmazható felkészültségük, szakmai gyakorlatuk, ami miatt (át)képzésük nélkülözhetetlen. Az átalakítási folyamat foglalkoztatási feszültséget ténylegesen eredményező további jellemzője, hogy végbemeget a munkaerő egy részének átirányítása az ágazaton belül más munkakörbe. A továbbfoglalkoztatás új ismeretek megszerzését, esetleg szakmaváltást igényel az érintettektől, amely ugyancsak át- illetve továbbképzéssel biztosítható.

III.

A képzési programok módszertani jellemzői, a képzési differenciálás indoklása, az oktatókkal kapcsolatos elvárások

III.1. A képzési kínálatról

A pályázati célkitűzésben megnevezett rétegek (tartósan munkanélküliek, Gyes-en, Gyed-en lévők, munkaképes korhatár alatti, de már nyugdíjas felnőttek, megváltozott munkaképességű, vagy fogyatékkal élők, alacsony iskolázottságú, vagy szakképzetlen felnőttek, 45 év feletti munkavállalók) semmiképpen nem kezelhetők homogén populációként. A célpopulációt megnevező fogalmak logikai értelemben nem mellérendelt fogalmak, hanem sokkal inkább olyan fogalmaknak tekinthetők, amelyek terjedelmének közös része van, így igen nehéz logikailag helyes felosztásokat készíteni a megjelölt kategóriák segítségével. A logikailag helyes felosztásoknak az lenne az eredménye, hogy az adott rétegről tudnánk olyan közös és lényeges jellemzőket mondani, amely csak és kizárólag az adott populációra jellemző. Anélkül, hogy részletes elemzésbe kezdenénk a fogalmak tartalmát és terjedelmét illetően, bemutatunk néhány értelmezési problémát, ami igazolja azt, hogy a képzési kínálat hozzáigazítása a célpopuláción belül az egyes rétegekhez nehezen kezelhető általános kérdésként.

Válasszuk ki mondjuk a Gyed-en, Gyes-en lévő nők csoportját. Egyetlen biztosan állítható közös jegyük a nemi hovatartozás. Ha a tipikus női szerepekre gondolunk, akkor a legegyszerűbb lenne azt mondani, hogy számukra úgynevezett „nőies szakmákat” kellene felajánlani (neveléssel, gondoskodással, ápolással, szabás-varrással, és egyéb tradicionálisan nőies foglalkozásokkal kapcsolatos tevékenységeket) természetesen a munkaerő-piaci igényekkel egyeztetve. De rögtön jelentkezik egy olyan probléma, hogy a társadalomban átalakul a tradicionális női és férfi szerepek és tevékenységek értelmezése, vannak női szerepeket (háztartásvezetés, gyermeknevelés, stb.) betöltő férfiak, és családfenntartó nők.

A fentiekben egy gondolat kísérlet erejéig megkíséreltünk egy kiválasztott réteget közös jellemzője alapján leírni, és ehhez bizonyos típusú képzéseket rendelni. Ugyanakkor tudjuk, hogy meghatározott rétegeképző ismérvek alapján a célpopuláció erősen differenciálódik. Fontos rétegeképző ismérv lehet a szóban forgó nőknek az iskolai végzettsége, ami a teljes iskolázatlanságtól a felsőfokú diplomáig, esetleg a tudományos fokozatig bezárólag igen sokféle lehet.

Ugyanezen a rétegen belül újabb rétegeképző ismérv lehet a szóban forgó csoport lakóhelye, esetleg a család szerkezete, anyagi viszonyai, a célcsoporton belüli tanulási motivációk, és így tovább. A lakóhely nemcsak a képzés elérhetősége, de a gyerekek felügyeletének megoldása miatt is lényeges, és akkor nem is szóltunk a

legfontosabbról, a munkaerő-piaci keresletről, ami szintén nem független a képzés résztvevőjének földrajzi hovatartozásától. A család anyagi helyzete meghatározó arra nézve is, hogy képes-e a tanulni kívánó családanya, kifizetni a költségtérítést, amennyiben olyan tudás- és kompetencia területet akar elsajátítani, amihez nem tud támogatott képzések segítségével hozzájutni. Ezen felül a család anyagi helyzete befolyásoló abban is, hogy van-e otthon számítógép, internet kapcsolat, így részt vehet-e a tanulni kívánó nő távoktatási vagy e-learning képzésekben. A családszerkezet meghatározza, hogy hány gyerekről kell gondoskodni, van-e kivel megosztani az otthoni feladatokat.

A többi célcsoportnál hasonló sokrétűséget tudnánk megállapítani. Úgy véljük, a képzés metodikáját illetően külön kell kezelni a megváltozott munkaképességűeket és mindenekelőtt a fogyatékosokat, ugyanis a fogyatékoság fajtájától függően (pl. mozgásszervi vagy érzékszervi) más-más speciális módszertant kell alkalmazni. Az ilyen célcsoport számára felajánlott képzéseknél a képzés személyi feltételei közül nem hiányozhatnak azok a szakemberek, akik megfelelő kompetenciával vannak felvértezve a speciális módszerekkel tanítható csoportok fejlesztéséhez. Ugyanakkor maga a fogyatékoság fogalma sem egyértelmű, különösen pedig az iskolarendszeren belül a fogyatékos tanulók megkülönböztetésébe is kerülhetnek hosszú távra kiható hibák. Ma Magyarországon mintegy 49 ezer gyermeket sorolnak a fogyatékosok közé. Az 1993-as adatok alapján (a kisebbségi törvény 1993 óta nem teszi lehetővé a származás szerinti regisztrációt) ezen gyermekek közül 42% a roma tanuló. A fogyatékosággal élő emberek alacsony iskolai végzettsége és az alacsony iskolázottságúak magas előfordulása a fogyatékosok között egyszerre mutatja a pedagógiai és a társadalmi szelekció összefüggéseit a fogyatékosok képzésében.

A 45 év feletti korosztály legalább annyira differenciált, mint a gyermekük nevelése után a munkába visszatérni szándékozó nők csoportja, mert az életkorból adódóan az élettapasztalatok hatása is figyelembe veendő, hiszen a felnőttoktatás egyik alapvető nehézsége, ha a jól bevált gyakorlattal ellentétesek a tanulási tartalmak. Ilyenkor a tudás elsajátítás nem elegendő, hanem jelentős szerepe van a meggyőzésnek is. A másik élettapasztalatból adódó, és a képzési tartalmak szempontjából fontos kérdés, hogy milyen korábbi tanulási vagy gyakorlati tapasztalatot lehet beszámítani a képzési tartalmak meghatározásába.

A képzési kínálatban való differenciálás néhány fő szempontja a kutatási célban megjelölt célcsoportok esetében:

- A. A munkaerőpiac igényei
- B. Egy-egy célcsoporton belül további differenciálási feltételeket kell érvényesíteni. A képzési tartalmak szempontjából figyelembe kell venni az alábbi szempontokat:
 - A célcsoport iskolai végzettsége
 - A célcsoport motivációi

- Korábbi – iskolai – tanulási tapasztalatok
 - A tanulásba beszámítható tapasztalati tanulás
- C. Egy adott célcsoporton belül további differenciálást tesz szükségessé a tanulási háttér:
- A tanulásra fordítható idő
 - A tanulás infrastrukturális feltételei
 - Az oktatási intézmények megközelíthetősége
 - Az önálló tanulásra való alkalmasság

III.2. Differenciálás a képzési időben

A képzési időben való differenciálás alapja lehet nyilvánvalóan az elsajátítandó kompetenciák mennyisége és minősége. Egyes populációk számára a rövid ciklusú, gyors elhelyezkedést kínáló képzések jelentik a megoldást (Pl. 45 év felettiek, akik életkoruk miatt hosszabb tanulási folyamatba már nem szívesen fognak vele, hiszen az elsajátított tudást még használni szeretnék, egy túl hosszúra nyúlt képzési folyamat, mint az érettségi megszerzése és mondjuk egy felsőfokú szakképzés elvégzése öt-hat évet is elvehet az egyén életéből, és mire munkát tudna vállalni az elsajátított tudás alapján, addigra közel kerül a nyugdíjazáshoz). Más célcsoportok, mint a gyes-en gyed-en lévők, ha időben elkezdik a tanulást, hosszabb időt tudnak rá szánni, és a tudás felhasználásával történő munkavállalásnak még jelentős perspektívái lehetnek.

A tanulási időben való differenciálás a tanulás szervezeti kereteitől is függ. A jelenléti oktatásban a differenciálásra kevesebb lehetőség van, mint a távoktatásnál. A legnagyobb differenciálási lehetőséget a nyitott képzési formák kínálják, főleg, ha az e-learning lehetőségeit felhasználó tananyag segítségével közvetítik a képzési tartalmakat. A tapasztalati tanulás eredményeinek beszámítása fontos lehetőség a tanulási időben lehetséges differenciálásban.

Az APEL – accreditation of prior experimental learning – a korábbi tapasztalati tanulás beszámítása a tanulási folyamatokba. Ez utóbbi lényegesen bonyolultabb feladat, hiszen számos elméleti problémát kell először tisztázni, mert egyébként a folyamatok esetlegessé, szubjektívvé és kontrollálhatatlanná válnak. Az APEL a képzettség megszerzésének költségtakarékos útja. Különös jelentőséggel bír azok számára, akik élet és munkatapasztalatuk során olyan tudást, készségeket, képességeket sajátítottak el, amit össze lehet hasonlítani azokkal, amelyeket az oktatásban lehet megszerezni. Az APEL lehetőséget kínál a tanulónak arra, hogy elismerjék a tudását, miután ugyanolyan szigorral ellenőrizték, mint az adott szintű oktatási intézményben szokták. Ezért a teljesítményért kreditet lehet kapni.

A moduláris rendszerű képzések jobban képesek alkalmazni az előzetes tanulás eredményeinek beszámítását, mint a hagyományos, a jelenléti oktatáson alapuló rendszerek. Ennek ellenére például az Egyesült Királyságban sok olyan akkreditációs központ

jött létre, ami lehetővé teszi az iskolarendszeren kívül és a tapasztalat útján elsajátított tudás beszámítását a felsőfokú szakmai tanulmányokba. Az idézett tanulmány utal arra is, hogy elméletileg nincs megfelelő szinten kidolgozva a felnőttképzés modern elmélete, különös tekintettel a konstruktivizmusra és a szituációs tanulásra.

Megjegyezzük, hogy tájékozódásunk szerint egyes intézmények nem választják szét a tanulási folyamatok racionalizálásánál az APL és az APEL fogalmát, hanem úgy értelmezik, hogy az előzetes tanulás részét képezi az előzetes tapasztalati tanulás.

Egy, az Egyesült Királyságbeli gyakorlatot bemutató közlemény szerint a tanuló előzetes tanulása akkreditálható, ha az a tanulás valamelyik formájára épül az alábbiak közül:

- Tapasztalati tanulás kereső foglalkozás során
- Tapasztalati tanulás önkéntes munka alkalmával
- Bizonyítvánnyal nem igazolt tanulás önirányított tanulási formában
- Külföldi bizonyítvánnyal igazolt tanulás
- Más, az adott országban belüli intézményben végzett és igazolt tanulmányok
- Bizonyítvánnyal igazolt munka alapú tanulás

A fent felsorolt célpopulációk előzetes tapasztalati tanulása és annak beszámítása a tanulmányi idő meghatározásában megint csak nem teszi lehetővé az általánosítást.

Úgy véljük, azokat a képzési programokat érdemes előnyben részesíteni, amelyek nemcsak az előzetes (tapasztalati) tanulás beszámítására tesznek kísérletet valamely új képzési folyamatba való belépéskor, hanem kidolgozzák azokat a korrekt mérési eljárásokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a képzési idő egyénre szabott legyen.

III.3. A felnőttoktató módszertani kultúrája és speciális kompetenciái

Ki lehet ma felnőttoktató?

Amíg a közoktatásban a közoktatási törvény szabályozza azt, hogy az egyes fokozatokban és intézménytípusokban milyen végzettséggel és milyen kompetenciákkal lehet tanítani, addig a felnőttképzésben hasonló előírásokkal és elvárásokkal nem találkozunk. A szakmai képzettség természetes elvárás, de kevésbé fordítanak figyelmet a képző intézmények az oktatók módszertani-andragógiai felkészültségére. A felnőttképzésben tanító, a hátrányos helyzetű és speciális sajátosságokkal rendelkező célcsoportokkal való sikeres együttműködéshez, eredményes tanuláshoz nagyobb oktatási-tanulásmódszertani kompetenciára van szükség, mint a tanulásban nagyobb felkészültséggel és folytonossággal részt vevő felnőtt tanulók esetében.

A felnőttoktatói szerepre kevésbé felkészült szakemberek tanítás-módszertani ismeretek és gyakran tanítási tapasztalat nélkül a saját iskolai élményeik alapján próbálnak meg

helyt állni a felnőttképzői szerepben. Komoly problémát jelent viszont az a tény, hogy a felnőttek és az iskoláskorúak tanulása több ponton jelentősen különbözik egymástól.

Néhány ilyen lényeges különbséget említünk a teljesség igénye nélkül:

A felnőttesség viszonylag független létet jelent, a felnőtt ember dönthet arról, hogy felvállalja-e a tanulás kötelezettségét. Döntése lehet elutasító azon az áron is, hogy általa esetleg rosszabb élethelyzetbe kerül. A döntést akár a tanulási folyamat közben is meg lehet hozni. A megfelelő kompetenciával nem rendelkező, a felnőtt és az iskoláskorúak tanulási jellemzői között különbséget tenni nem tudó felnőttoktató viszonyulása, magatartása, a felnőtt ember gyerekként való kezelése a tanulási folyamat megszakításához vezethet.

Lényeges különbség az iskoláskorúak és a felnőttek tanulásában, hogy a gyerekek a tanulatokat egy távoli jövőben akarják alkalmazni, míg a felnőttek a lehető leghamarabb gyakorlati hasznosulását szeretnék látni, ha tanulnak. Azonban nemcsak a képzési tartalmak kidolgozásánál fontos a tanultak hasznosíthatósága, hanem a felnőttoktatónak is tudatában kell lennie annak, hogy a tanulásban erős motiváló tényező az, ha az elsajátított tudás, kifejlesztett kompetenciák alkalmazhatóságáról már a képzés során meggyőződhet a tanuló.

A felnőttek tanulása néha inkább kényszer, mintsem érdeklődés vezérelte folyamat, illetve a nem-tudás beismerése. Metodikailag megfelelően felkészült andragógus kompenzálni tudja a tanulás kezdetben hiányzó hajtóerejét.

A tanár-diák viszonyban az alá-fölérendeltség helyett a partneri viszony a kíváncsi és célravezető felfogásmód. A szakmai felkészültség mellett az empátia, a rugalmasság, az előítélet mentesség, a hitelesség a felnőttoktató kíváncsi személyiség jegyei.

A hátrányos helyzetű és speciális csoportokkal foglalkozó andragógusnak speciális kompetenciákkal is kell rendelkezniük. A célcsoportok iskolai végzettsége alapján külön kiemелendő az alacsony iskolázottságúak célcsoportja, akár tartós munkanélküliek, akár gyeseen, gyeden lévők, netán 45 év felettiiek. Az ilyen célcsoportok esetében a képzés fő célja lehet a hiányzó alapkészségek és alpműveltség pótlása, a munkaerő piacon keresett és használható kompetencia elsajátítása, jó esetben mindkettő. Amennyiben a képzés fő célja a hiányzó alapkészségek pótlása, úgy bizonyos tanítótól elvárt módszertani felkészültséggel kellene rendelkeznie a felnőttoktatónak. Úgy vélem, a pedagógus (tanító) képzés nem készíti fel a hallgatókat a hiányzó, hiányos vagy hibás alapkészségek pótlásának segítésére felnőtt populációban, pedig ez a populáció egyre népesebb lesz. Nagyon fontosnak tartanám a tanítóképzésben olyan szakirányokat, specializációkat indítani, amelyek a felnőttek alapiskolai végzettségének pótlásához adnak módszertani útmutatást, illetve az andragógus és a tanítóképzés közös területeként megjeleníteni az andragógus-tanító szakmát. Ugyanezt a kompe-

tenciát pedagógus továbbképzések keretében elsajátíthatnák azok, akik kényszerből vagy szükségyszerűségből felcserélnék a gyerekek tanítását a felnőttekével. Ezen felül vannak más modellek is, pl. Franciaországban a legalacsonyabb iskolázottságú rétegek folyamatos szakképzési programjában közreműködő szociális munkásokat és önkéntes segítőket kívánják felvértetni azokkal a kompetenciákkal, amelyek az alapképzés hiányosságait pótolnák.

Azoknak az andragógusoknak, akik nem elsősorban az alapkészségeket akarják pótoltatni, hanem gyakorlati tevékenységre szeretnének felkészíteni alacsony iskolázottságú rétegeket, ismerniük kell, hogy miképpen lehet nemcsak könyvekből, hanem elsősorban a bemutatás, az audio-vizuális csatorna (video, dvd, számítógépes oktatóprogramok) és a gyakoroltatás útján kompetenciákat fejleszteni.

Az aluliskolázott rétegek számára a tanulási képességeket, a szociális alapkészségeket fejlesztő, önbizalom növelő tréningek is hatásosak lehetnek, ezért a tréneri kiképzés is fontos része lehet a célcsoportot fejlesztő andragógusok felkészültségének. A tanácsadás-orientálás mellett a segítő-támogató szerep is nagy jelentőséggel bír a tanulási folyamatok megindulásában és fenntartásában. A tutor és mentor képzésre vannak kezdeményezések, ezeknek a felkarolása és továbbfejlesztése feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű rétegek eséllyel vegyenek részt tanulási folyamatokban.

Az önálló tanulásra képes populációk – ami általában nem csak az iskolai végzettségtől függ, de attól azért nem választható el – andragógusai az általános felnőttoktatói készségek, képességek mellett olyan szakmódszertani tudás birtokában kell, hogy legyenek, amivel a felnőttek számára önállóan használható tananyagokat képesek készíteni. A szakmódszertani ismereteket hitelesítő tanítási gyakorlat, tapasztalat szintén fontos tudást jelenthet az önálló tanulás irányítását segítő eszközrendszer kifejlesztésében. Az elektronikus tananyagok előállítására speciális informatikai előismereteket is feltételez, de ismét hangsúlyozzuk, hogy didaktikai szakértelem nélkül a tananyag készítésben az informatikai tudás nem hoz megfelelő eredményt.

A szóban forgó populáció csoportos tanulási feladatokban is aktív tevékenységre képes, ezért az andragógusnak célszerű rendelkeznie azzal a módszertani felkészültséggel, ami lehetővé teszi ezeknek a módszereknek a használatát. Fontos az andragógus szociálpszichológiai felkészültsége, hiszen a csoportokban való tanulás olyan hatásokat is kifejti a csoporttagok magatartásának, viselkedésének, tudásának a változására, amit részben tervezni, részben kontrollálni érdemes.

A megváltozott képességű és a sérült emberek tanulási-tanítási folyamatainak segítése, irányítása a sérülés jellegétől függően igényel speciális szakértelmet. Fogyatékosok esetében a pszichológiai támogatás is lényeges eleme a sikeres tanulási folyamatoknak. Az érzékszervi fogyatékosok tanítására sajátos felkészültséggel rendelkező szakemberek tudnak sikerrel vállalkozni. Az általános képzésben a fejlesztő pedagógiai

kompetenciákat kell ötvözni az andragógiai szakértelemmel. Az ilyen nehézséggel küzdő emberek számára szervezett szakmai képzések elméleti és gyakorlati oktatóinak lenne szüksége a gyógypedagógusok tudásának jó néhány területére. Erre az oktatói feladatra speciális továbbképzések segítségével lehet felkészíteni. Az értelmileg sérült vagy fogyatékos embereket a fogyatékoság mértékétől függően lehet képezni. Az enyhe fokban értelmi fogyatékosok képzése a határaik ismeretében az egészségesek között is megoldható. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az iskolában előfordulhat, hogy a rossz magatartású vagy a tanulási nehézségekkel küzdő tanulóra is rákerülhet a fogyatékoság bélyege. A közepes és a súlyos mértékben fogyatékosok fejlesztésére leginkább a speciális felkészültségű szakemberek tudnak sikerrel vállalkozni. A mozgásszervi fogyatékosok képzése és a képzés segítségével történő társadalmi integrálása jó képzési kínálat mellett tapintatos, megértő, ugyanakkor a fogyatékos embert egyenrangú partnerként kezelő felnőttoktató közreműködésével lehet eredményes.

Ahogy már többször kifejtettük, más, korábban tárgyalt célpopulációkhoz hasonlóan a roma felnőttek sem tekinthetők homogén célcsoportnak, de mégis vannak hasonló vonásaik, amelyek életkörülményeikből, sajátos kultúrájából adódnak.

A cigány gyerekek és az iskolából kikerülő roma felnőttek szociális hátrányai közismertek, s az is, hogy kizárólag saját erőfeszítéssel e hátrányok nem kompenzálhatók. Már csak azért sem, mert e hátrányok természetesen összefüggenek az összes többi hátránnyal: a munkanélküliséggel, a roma tanulókkal szembeni előítéletességgel, a nyelvi hátrányokkal, a cigány kultúra alacsony presztízsével stb. Az iskola ráadásul pénzbe kerül, a család pedig sokszor nem mondhat le a tandíjként befizetendő jövedelemről. Sok esetben a rossz lakáskörülmények miatt nincsenek meg az otthontanulásnak a feltételei, a rossz egészségi állapot, az egészségtelen életmód, a betegségek csökkentik az iskolában eltöltött időt.

Alacsony iskolázottságú csoportok esetén ugyanazok az oktatói kompetenciák szükségesek, mint amelyeket a fentiekben említettünk, de roma programok oktatóinál előnyös, ha romológiai ismeretek birtokában van az andragógus. E tanulmány keretei nem adnak lehetőséget arra, hogy a roma népcsoport (túl)általánosított jellemzőit a fentieknél részletesebben bemutassuk.

A 45 év felettieknél számba kell venni, hogy a hozott tapasztalati és műveltségállomány támogatja vagy gátolja az új ismeretek megtanulását, új készségek, jártasságok kifejlődését, sőt a társadalmi és munkatevékenységben való alkalmazásukat is. Az idősebb célpopulációk tanulásában a hozott állomány negatív transzfer hatása jelenti a leküzdendő nehézségeket. A pozitív átvitel pedig gyorsabbá és könnyebbé teszi a tanulást – a rendes korúak tanulásához viszonyítva is. Míg a gyermekeknél inkább cselekvési és gondolkodási sémákat dolgozunk ki, a felnőtt tanulóknál bizonyos megmerevedett mozgás- gondolkodásmintákat kell oldanunk, mielőtt a helyesebb és magasabb rendű megoldásokat megtanítanánk.

III.4. A tanítási-tanulási módszerek a hátrányos helyzetű rétegek képzésében

Mi a módszer?

A módszer arra szolgál az oktatásban-képzésben, hogy valamilyen célt a lehető legbiztonságosabban és a legteljesebben és leggazdaságosabban érjünk el.

A hatékony felnőttképzéseknél a legbiztonságosabb, legteljesebb és legracionálisabb célmegközelítést a tartalom mellett az egyik központi kérdésnek kell tekinteni, hiszen a nem megfelelő módszerek hiányában a leginkább társadalmi szükségletekre épülő képzések sem lesznek eredményesek, hiszen a beiratkozott populáció kisebb-nagyobb hányada nem tudja a követelményeket teljesíteni.

A módszerek megválasztásának kérdése a felnőttek és az iskolás korúak tanulási sajátosságai között meglévő különbségek miatt különös figyelmet igényel. Komoly nehézségeket jelent a felnőttkori tanulás sajátosságainak figyelmen kívül hagyása, ami lehet a felnőttoktató hiányos felkészültségének, rossz modelljeinek, esetleg a korábbi iskolai tanulás során szerzett tapasztalatok felnőttoktatásra való kiterjesztésének.

Mivel a tankötelezettségi korból kilépő felnőtt számára a tanulás nem kötelező, mindig van választási lehetősége, ami a tanulás folytatására vagy abbahagyására vonatkozó döntésekből áll. Ahogy a fentiekben is említettük, a felnőtt mindig dönthet úgy, hogy kilép a tanulási folyamatból, amennyiben akár a tanulás tartalmi, akár a tanulás szervezeti formái, esetleg a tanulás-tanítás módszerei nem felelnek meg igényeinek és elvárásainak. Márpedig a felnőttképzésekben a leggazdaságosabbak közé tartoznak azok a képzések, amelyeket támogatott formában elkezdnek a felnőttek, de közben abbahagynak. Ilyen esetben elfoglalják a helyet mások elől, akiknek nem adódott meg a támogatott képzésben való részvétel, ők maguk mégsem rendelkeznek a munka világában értékesíthető, piacképes szakmával. A tanulás feladásának sokféle oka (család, anyagi feltételek hiánya, időhiány, csökkenő vagy megszűnő motiváció, stb) lehet, de ezek között szerepel a nem megfelelő módszerek alkalmazása, sőt az alkalmatlan andragógus személyiségéből és munkájából adódó konfliktusok.

Úgy véljük, a hatékony képzési modellek kidolgozásánál nem lehet eltekinteni a módszerek megválasztásának kérdéseitől. A félreértések elkerülésére megjegyezzük, hogy régebb óta létezik a didaktikában a tanítási módszerek ekvivalenciájának elmélete, vagy inkább hipotézise. Báthory Zoltán 1985-ben megjelent oktatásméleti munkájában idézi Berliner és Gage Chomsky tételén nyugvó megállapítását, mely szerint a különböző tanítási módszerek csak az információ felszíni rétegeiben különböznek egymástól, míg az információ mély struktúrája azonos marad. Témánk szempontjából azonban hangsúlyoznunk kell, hogy a fenti ekvivalencia-tételt kizárólag a kis mértékben eltérő tanulási módszerekre lehet alkalmazni, és ugyanazon tanulók esetén, tehát a következőkben a módszer ekvivalencia kérdéseire nem kívánunk kitérni.

A módszerek megválasztásának fő szempontjai:

1. A tanulás céljai és a tanulási tartalmak
2. Tanítás és tanuláselméletek
3. A tanulók sajátosságai:
 - előzetes tanulási tapasztalat
 - a megismerési folyamatok jellemzői
 - az előzetes tudás szintje
 - a tanuló motiváltsága
4. A rendelkezésre álló időkeret
5. A tanítás-tanulás infrastruktúrája
6. Az andragógus személyisége

III.5. A tanulás céljai és a tanulási tartalmak, mint módszert meghatározó tényezők

A tanulási célok és a tartalmak meghatározóak a módszer megválasztása szempontjából.

A tanulási célokat vizsgálva szólnunk kell a képzési követelmények meghatározásáról. Valójában a módszerek megválasztását nem elsősorban a célok, hanem a célokból levezetett követelmények határozzák meg.

A követelmények operacionalizált – mérhetővé tett megjelenítése – optimális esetben meghatározza, hogy milyen kimeneti viselkedést várunk attól, aki megfelel a képzés egyes követelményeinek. Egy szélsőséges példát említve, ha követelmény egy vizi-mentő tanfolyamon meghatározott távolság meghatározott módon és adott idő alatt történő teljesítése, akkor a szeminárium módszere kevésbé alkalmas a követelmény teljesítésére felkészítő úton való továbbhaladás biztosítására.

Manapság már ritkábban fordul elő, de abban az időben, amikor az informatikai oktatás hősorát élte, nem volt ritka, hogy a számítógép kezelését úgy tanították, hogy egy szakember leült a számítógép elé, majd a bemutatás és a magyarázat módszerét kombinálva a mögötte álló tanulni vágyóknak megmutatta, hogy ha lenyom egy billentyűt, akkor mi történik a számítógépen. Később, amikor már úgy vélték, hogy a tanuló felnőttek – a konkrét példa esetében egyetemi oktatókról volt szó – már elsajátították a legfontosabb alapelemeket, megengedték, hogy egy-egy ügyesebb tanársegéd is hozzányúljon a géphez, a docensek-tanárok továbbra is néző-közönségként vettek részt a foglalkozásokon. Az igazi tanulás a többség számára nem a tanfolyam alapján, hanem próba-szerencse módszerrel történt, mindenki a saját irodájában elhelyezett számítógépen tapasztalat meg, hogy hogyan is működik a szövegszerkesztő. A tanulásban nagy szerepe volt még a kollégák közötti tapasztalatcserének. A tanulás formális keretek között szinte teljesen eredménytelennek bizonyult a célok és módszerek egymással való meg nem feleltetése miatt. A szóban

forgó példa mutatja, hogy gyakorlati készségeket elméleti oktatással eredményesen fejleszteni lehetetlen vállalkozás.

Nyilvánvaló, hogy a szóban forgó példában nemcsak az oktató módszertani kompetenciáinak hiányosságai, de az infrastruktúra elégtelen volta, a megfelelő számú számítógép hiánya is lehetetlenné tette a célok elérését.

III.6. Tanuláselméletek

Az oktatás -a tanítás-tanulás bipoláris folyamatát- más-más módszertani aspektusból vizsgálhatjuk aszerint, hogy milyen tanuláselméleti koncepcióból indulunk ki.

A felnőttkori tanulás leírásához legalkalmasabbnak a konstruktivista tanuláselméletet tartjuk.

A konstruktivizmus álláspontja szerint az egyén nem elsősorban elsajátítja az objektíve létező tudást, hanem felépíti, aktívan megkonstruálja saját egyéni, csak saját magára jellemző tudásszerkezetét. Nincs egyetlen abszolút igaz tudáskonstrukció sem, az egyéni tudás minőségét a tudás adaptivitása dönti el. „A konstruktivizmust nem annyira a tudás „objektivitása”, hanem sokkal inkább a tudás és a cselekvés viszonya foglalkoztatja. A konstruktivizmus szerint a megismerés, a tudás a sikeres cselekvések lehetővé tételét szolgálja.”

A tudáskonstrukciók létrehozása feltételezi az egyén aktivitását, ennek következtében a tanulási módszerek közül előtérbe kerülnek azok, amelyek részvételre, közreműködésre ösztönzik a tanulót, így például a csoportmunkák, projekttevékenységek, önirányított tanulási folyamatok, stb.

A tanári szerep is megváltozik ebben a szemléletmódban: a tanár nem elsősorban a tudás forrása, az ismeretek átadója, hanem a tanulási környezet kialakítója, a tudás megszerzésének megkönnyítője, támogatója, a tudáskonstrukció kialakításának segítője. A konstruktivizmus tudatosítja a tudás állandó változását, a tudományos tételek relatív igazságát. Ilyen kiindulási alappal a tanulás legfontosabb célja – különösen az élethosszig tartó tanulás aspektusából – az új és használható tudás megszerzését szolgáló kulcsképessegek, a társadalmi lét különböző területein való helytállást elősegítő kulcskompetenciák kialakítása.

A képzésben résztvevő populáció jellemzői:

Előzetes tanulási tapasztalat

A képzési módszerek megválasztásánál mindenképp figyelembe kell venni az előzetes tapasztalatot. Ennek a szempontnak tanulmányunk akkor tud megfelelni, ha a képzési modellek kidolgozása szempontjából meghatározó célpopuláció egyes alcsoport-

jainak jellemzőit külön-külön vesszük számba. (tartósan munkanélküliek, Gyes-en, Gyed-en lévők, munkaképes korhatár alatti, de már nyugdíjas felnőttek, megváltozott munkaképességű, vagy fogyatékkal élők, alacsony iskolázottságú, vagy szakképzetlen felnőttek, 45 év feletti munkavállalók)

A tartós munkanélküliek nem feltétlenül tekinthetők előzetes tanulási tapasztalat szempontjából egységes csoportnak, hiszen az alacsony képzettségű rétegektől a piacképtelen szakon diplomát szerzettekig igen heterogén lehet ez a csoport, nagyon eltérő előzetes tanulási tapasztalattal.

Az alacsony képzettségű, kevés és többnyire negatív tanulási tapasztalattal rendelkező tartós munkanélkülieknél a tanuláshoz való visszavezetés lenne a legfontosabb teendő.

Az alapkészségek teljes vagy részleges hiánya a tardicionális, iskolai jellegű tanulási folyamatok esetében kifejezetten akadálya lehet a sikeres tanulásnak. Az alapkészségek fejlesztésének a metodikájával közelebbről a szakmódszertanok foglalkoznak.

A kedvezőtlen tanulási múlttal, és ezért alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők számára a felnőttkori tanulásban a sikerélmény szinte a legfontosabb kompenzációs tényező. Mivel ezeket az embereket az iskolában többségében kudarcok érték, önbizalmuk általában nem megfelelő. Az önbizalom erősítésének ebben a rétegben egy lehetséges útja a tanuló meglévő tudásának (nem iskolai tudásának) és élettapasztalatának a felhasználása.

Fontos pedagógiai alapelv, amiből az andragógia is meríthet, a pozitívumokra támaszkodás elve. A pozitívumok minden egyénben fellelhetők, de felismerésükhöz időre és megfelelő felkészültségű andragógusra van szükség.

Hasznosak lehetnek ebből a szempontból a megoldható feladatokat kijelölő vagy felajánló csoportmunkák vagy egyéni gyakorlati munkák elkészítése.

A tartós munkanélküli, középfokú vagy magasabb végzettséggel rendelkező populációk előzetes tanulási tapasztalatai jobban felhasználhatók a módszerek kiválasztásánál. A magasabb alapképzettséggel rendelkezők esetében az önálló tevékenységre és a projektek végrehajtására szerveződött csoportokban végzett tevékenységek hatékonyabbak lehetnek, de a tanár centrikus módszerek, például az előadás is eredményre vezethetnek.

A Gyesen, Gyeden lévő nők általában a fiatalabb korosztályhoz tartoznak, akik a gyerekeknevelés mellett kívánnak tanulni. Fiatalokról lévén szó közülük sokan közelébe kerültek az internetnek, a külvilággal való kapcsolattartásnak, a „magány” feloldásá-

nak egyik módszere. Az ilyen típusú tanulási tapasztalattal rendelkező nők számára az elektronikus tanulás kínálhat jelentős esélyt.

Az idősebb felnőttek inkább hagyományos tanulási-tanítási módszerekhez szocializálódtak, sokan közülük nem kerültek a számítógép közelébe, szívesen veszik, ha a tanári irányítás dominál a saját tanulási folyamataikban. A tanár-centrikus módszerek számukra kedvezőek lehetnek, de igen fontos ennek a korosztálynak, hogy a saját tapasztalataikra épülő tanulási folyamatokat szervezzenek számukra.

A megismerési folyamatok jellemzői

A felnőttkori megismerési folyamatokról szólva meghatározó, hogy a tanulási folyamatok dominánsan az érzékszervi vagy a gondolati megismerés szintjéről indulnak-e.

Fejlődéstanilag a megismerési folyamatok fejlődésében elsődleges szerepe van az érzékelésre-észlelésre alapuló tudás megszerzésének. A tapasztalatok gyarapodásával, bővülésével az érzékszervi megismerés szintje felett dominál a gondolati megismerés.

A tanulási folyamatokat mindig azon a megismerési szinten lehet kezdeni, ahol a tanuló éppen képes az adott területen tudást szerezni.

A 20. század végének és a 21. századnak gyerekei a tv-video-számítógép korában születtek. Ez a generáció – témánk szempontjából a fiatal felnőttek – ismeretszerzési technikáikban jelentősen különbözik a korábbi generációktól. Ezek a fiatalok már kora gyerekkoruktól alkalmazkodnak ahhoz, hogy az információkat audiovizuális csatornákon kapják, a kép és a hang egysege az ismeretközvetítésnek az alapja.

A gyerekek korán megszokják, hogy a számukra készült szórakoztató műsoroknak, így például bizonyos rajzfilmeknek alig van verbális tartalma. Hasonló a helyzet a figyelmet maximálisan lekötő akciófilmek többségével. Ha kísérletet teszünk arra, hogy egy óvódás vagy kisiskolás, de akár egy felső tagozatos gyerekkel elmeséltessük egy film tartalmát, szinte előre jósolható, hogy inkább eljátsszák, mint elmondják a történeteket. Nagy valószínűséggel bizonyos fiatal felnőtt csoportokban sem kapunk jobb eredményt.

A képi világban felnövő gyermekek belépve az iskolába egy más történelmi korszakba csöppennek, a 21. századból egyik pillanatról a másikra a Gutenberg-korszakban találják magukat. Az iskola a maga tradicionális formájában elvárja a figyelmet maximálisan lekötő és az összes érzékszerve ható inger gazdag környezet (tv, dvd, számítógép, játék automaták) után képes legyen a verbalításra alapuló ismeretszerzésre. Szerencsés esetben a 21. századi gyerek vissza tud lépni néhány évszázadot, megkedveli az írást-olvasást, nemcsak a tankönyveket, hanem regényeket is szívesen olvas, változatosan beszél, az iskolában elvárt módon fejezi ki magát. A kevésbé szerencsések azonban,

akiket a család vagy az intézményrendszer nem szocializált a hagyományos ismeretszerzési technikák alkalmazására, nem tudnak áttérni a tankönyv alapú világra. A tanító beszéde és a tankönyvek szövegei sem az információ közvetítésének módjában, sem annak izgalmasságában nem tudják felvenni a versenyt a modern eszközökkel. Azok a gyerekek, akik nem tudnak váltani az ismeretszerzés szintjében, gyakran lemaradnak az iskolában, és nehezen tudnak tanulmányaikban előre haladni. A megfelelő alapkészségekkel nem rendelkező tanulók nagy eséllyel hagyják el funkcionális analfabétaként az iskolát. Munkaerő piaci helyzetük minimum kétséges vagy bizonytalan, ezért szükségük lenne arra, hogy felnőttképzésben megújítsák ismereteiket, illetve piacképes szakmát szerezzenek. Amikor visszatérnek a felnőttképzésbe, az elméleti oktatásban gyakran úgy kezelik őket, mint akik „felnőtt módjára” tudnak tanulni, könyvekből, szövegeket.

Didaktikailag a legeredményesebb mindenkit azokkal az ismeretszerzési módszerekkel és technikákkal tanítani, amelyekben tapasztalata van, és sikeresen képes tudását gyarapítani.

A tankönyvközpontú világhoz nem alkalmazkodó fiatal felnőttek tanításában célszerűbb azokat a módszereket választani, amelyek számukra a megszokott csatornákat használják.

A videokazetták és a számítógépes oktatóprogramok a megszokott gazdag ingerkörnyezetet nyújtják a tanulásra vállalkozó, ám a szövegek megértésében és értelmezésében gyenge teljesítményt nyújtó fiataloknak. A szemléletesség didaktikai elve és a bemutatás módszerének alkalmazása hozzájárul az eredményesség fokozásához. A fiatalok által kedvelt animációk, fény és hanghatások, zenei aláfestések élményszerűbbé tehetik a tanulási folyamatokat, ezzel fokozva a motivációt.

A tanulás szempontjából nem elhanyagolható a memória szerepe a tanulásban. A tanulási eredményesség függ nemcsak a tanulásra szánt ismeretek megértésétől, de az emlékezetbe vésés módszereitől. A megértés hiányosságait és a tanulási technikák hiányosságait a magolással, szó szerinti tanulással kompenzálják azok a felnőttek, akik mindenáron teljesítményt szeretnének elérni, elsősorban elméleti tudásterület elsajátításában. Ez a veszély nem fenyegeti a funkcionális analfabétákat, annál inkább az olvasni tudó, de önállóan gondolkodni nem kívánó vagy nem elég felkészült rétegeket. A szó szerinti, mechanikus tanulás felváltása értelmes tanulással metodikai segítséget igényel. A problémamegoldó tanulás, a beszélgetés és vita előtérbe helyezése a közlő módszerek helyett segíthet a kevésbé eredményes tanulási módszerek megválasztásában.

Írányított és önirányított tanulási folyamatok

Az önirányított tanulási folyamatok teszik a legoptimálisabbá az egyéni igények és szükségletek szerinti differenciálást. Ugyanakkor önirányított tanulási folyamatokról csak olyan populációk esetében beszélhetünk, amelyek megfelelő tanulási tapasztalatokkal és ismeretszerzési technikákkal rendelkeznek.

M. Knowles szerint önirányított tanulásról akkor beszélhetünk, ha a tanuló saját maga kezdeményezi a tanulást, mások segítségével vagy anélkül diagnosztizálja saját tanulási szükségleteit, megfogalmazza a tanulás céljait, megkeresi a tanuláshoz szükséges humán és materiális forrásokat, megfelelő tanulási stratégiát választ, és értékeli saját tanulási eredményeit.

A célok meghatározását, a tanulási stratégiák kiválasztását, az eredmények értékelés kritériumainak a meghatározását tanulási programnak nevezzük.

Knowles írja a felnőttek önirányított tanulási folyamatairól, és ennek kapcsán a tanári szerepekről:

- a. A felnőttek tanulásában olyan pszichikus klímát kell kialakítani, amelyben a tanulót elfogadják, megbecsülik, a tanár és a diák között a kölcsönösség szelleme uralkodik.
- b. A tanulási folyamat megkezdése előtt a hangsúlyt a tanulási igények öndiagnózisára kell tenni. Lehetséges eljárás, hogy a tanuló számára modelleket adnak pl. arról, hogy milyen a jó tanár, a jó szülő, a jó matematikus, ezzel lehetővé válik az egyén számára, hogy megállapítsa, melyek azok a tulajdonságok és kompetenciák, amelyek hiányoznak belőle, és útmutatást adnak az önfejlesztéshez.
- c. Az egyén az öndiagnózis alapján megtervezi saját tanulási programját, az igényeit tanulási célokká transzformálja, olyan tanulási alkalmakat keres, amellyel közelebb kerül a célok eléréséhez, majd a tanulás folyamatában és befejezésekor értékeli, hogy milyen mértékben közelítette meg az általa kitűzött célokat.
- d. Az önirányított tanulási folyamatban a tanár vagy tutor mint forrás-személy működik közre, aki nem tanítani akarja a másik embert, hanem támogatni a tanulását.
- e. A tanár segít a tanulónak az önértékelésben, a tanuló információkat gyűjt arról, hogy mennyire sikerült a célokat elérnie.
- f. A segítő tanár vagy tutor nagy hangsúlyt fordít a tanuló tapasztalatainak felhasználására a tanulási folyamatban.

A tanulás segítőjének kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy milyen a tanuló tanulási tapasztalata, olvasási készsége, jártassága a felfedezéssel tanulásban, különösen a projektek területén, amelyek lehetőséget adnak a tanulónak az innovatív tanulásra.

A tanár prezentációs, átadó szerepét az önirányított tanulásban átveszik a tanulás alapját képező tananyagok, amelyek gyakran a szó klasszikus értelmében nem nevezhetők tananyagoknak, inkább tanulásra alkalmas ismerethordozóknak, legyen szó szövegekről, multimédiás anyagokról, hypertextről és így tovább.

Az önálló tanulást biztosító eszközök nem szorítják háttérbe a tanár szerepeket, hanem átalakítják, a tanár-diák személyes találkozásának helyébe lép az elmék és gondolatok találkozása.

Az önirányított tanulás támogatása olyan speciális szakmai tudást igényel, amivel nem feltétlenül rendelkezik minden tanár. Erre a tanári szerepre külön fel kell készülni didaktikai szemléletmóddal, a tanulásra hangsúlyt helyező szakmai és módszertani tudással.

Gottwald és Sprinkart szerint az önirányított tanulónak legalább öt, a sikeres tanuláshoz vezető készséggel kell rendelkeznie, ezek a következők: az önmeghatározás és orientáció készsége, a válogatás és döntés készsége, az eszköztudás használatának készsége, tanulási készségek és szervezési készség. Az önirányított tanulás tehát feltételezi a fenti alapkészségek meglétét, de lehetőséget ad további kompetenciák fejlesztésére is.

A digitális tanulási környezet az önirányított tanulás számára eddig soha nem látott lehetőségeket kínál. Ez nem jelenti azt, ahogy a fentiekben is láttuk, korábban nem beszélhattünk volna önirányított tanulásról. Otto Peters szerint viszont a hagyományos eszközökkel való önirányított tanulás és a digitális eszközökkel folyó tanulás úgy viszonyul egymáshoz, mint a hintó, amelynek alapján az első autót tervezték, a modern gépkocsikhoz, amelynek kifejlesztéséhez a hajtóerő, az olaj szolgáltatott korábban minden képzeletet felülmúló lehetőséget.

Az önálló, önirányított tanulást lényegesen megváltoztatja és megkönnyíti, hogy a tanuló számára végtelen sok információ válik hozzáférhetővé néhány billentyű lenyomásával a számítógépen. Könyvek, folyóiratok, enciklopédiák, könyvtárak katalógusainak megszámlálhatatlan sora kínál kényelmesebb elérhetőséget a tanulni szándékozók számára. De nem csak a hagyományos információhordozók kínálnak új feltételeket az önirányított tanulóknak, hanem hypertextek, az online tanulás vagy éppen a virtuális kommunikáció. A hypertext Joyce szerint a gondolatokat inkább térben mint időben mutatja be. A hypertextek általában kognitív egységekből állnak, amelyekben megjelenhetnek szövegek, képek, ábrák, videók, stb. Az egységek egymáshoz sokféleképpen kapcsolódnak, lehetőséget biztosítva arra, hogy a tudás megszerzésének a legkülönbözőbb útvonalait járja be a tanuló, mintha az óceán végtelen vízén evezne különböző irányokba. A hypertext segítségével a tanuló előtt számtalan lehetőség nyílik tanulási igényeinek és szükségleteinek kielégítésére.

A tradicionális, külső irányítású tanulási folyamatokra jellemző a tanulási tartalmak és a tananyagok lineáris felépítése, amelyet a tudás bemutatása és átadása determinál. Ez a logika nem feltétlenül kedvez az önirányított tanulónak, aki a tudást saját információkereséssel, a szükséges információk kiválasztásával, értékelésével és alkalmazásával kívánja megszerezni. Ezért jelentenek az önirányított tanulás számára a hypertextek optimális lehetőséget. A tanuló saját érdeklődésének és asszociációnak függvényében olyan tanulási utat járhat be, amit esetleg rajta kívül egyetlen tanuló sem választana.

A hypertextek segítségével történő tanulás jellemzője, hogy nemcsak az önirányított tanulás egyik hatékony eszköze, de az önirányított tanulás előiskolájának is tekinthető.

A hálózatok az önirányított tanulás lehetőségeit tovább bővítik. A hálózatok gondoskodnak arról is, hogy a legfrissebb információhoz tudjon hozzájutni a tanuló. A 32 kötetes Encyclopaedia Britannica megjelent CD-ROM-on, de elérhető Interneten is, ahol mindig a legfrissebb verzióval találkozik az információkereső tanuló. A virtuális könyvtárak, folyóiratok egyre sokasodó száma is lehetővé teszi, hogy könnyen hozzáférhető legyen a legújabb tudás mindenki számára.

A hálózaton való tanulásban a hallgató szabadsága még nagyobb, mint a hypertextekkel való tanulásban. A hypertextek általában egy szerzőtől vagy szerzőcsoporttól származnak, azonos felfogást és gondolkodásmódot tartalmaznak, míg a hálózaton szereplő információk a legkülönbözőbb szerzők alkotásai, amelyek más-más nézőpontot, attitűdöt, véleményt közvetítenek a tanuló felé. Ezek a források lehetőséget biztosítanak a tanulónak a szerzők álláspontjának összehasonlításra, önálló gondolkodásra és állásfoglalásra ösztönzik. Ugyanakkor a nagy mennyiségű információ miatt nagy a veszélye annak, hogy a tanuló tévutakra lép, a tudást nem autentikus forrásokból szerzi. Az önirányított tanulás esetében a tutor szerepe lehet, hogy ezeket a félreértéseket segítsen kiküszöbölni, az értékes tudást a felületes, tudománytalan információktól elkülöníteni.

A hálózatok lehetőséget kínálnak a virtuális kommunikáció számára, ami szintén az önirányított tanulást támogatja. A tanulók megválaszolatlan kérdéseiket, számukra megoldhatatlan problémáikat közzé tehetik, és olyan társakra lelnek, akikkel fizikai közelségbe aligha kerülhetek volna, de segíteni tudnak a probléma megoldásában. Intézményes tanulás esetén a virtuális kommunikáció természetesen lehetőséget ad azokkal a tanulótársakkal való kapcsolattartásra, akik hasonló programokban vesznek részt. A hallgatók között informális kommunikáció és információ csere segíti a hallgatót abban, hogy függetlensége erősödjék a tanulási folyamatokban.

A videokonferencia tervezett, szervezett, de a virtuális kommunikáción alapuló oktatási esemény. Ha a tanuló saját akaratából, saját gondolataival részt vesz egy ilyen konferencián, módjában áll kontrollálni, hogy mások mennyire fogadják el véleményét, gondolatait, következtetéseit. A virtuális kommunikáció lehetővé teszi azt is, hogy a hasonló kérdések iránt érdeklő önirányított tanulók csoportokat hozzanak létre, projekteket dolgozzanak ki, informálják társaikat saját kutatásaikról, és rendelkezésükre bocsássák az általuk feltárt információkat.

Paulsen a digitális környezetben folyó önirányított tanulás négy modelljét különbözteti meg:

- Egy tanuló magányosan tanul, ezt WWW paradigmának nevezi. A legtöbb autonóm tanulási folyamat ilyen módon zajlik le.
- Egy tanuló-egy másik személlyel tart kapcsolatot, ez az e-mail paradigma. A gyakorlatban jelentheti azt, hogy egy önirányított tanuló kapcsolatot tart a tanulási

tanácsadójával, tutorával, de jelentheti azt is, hogy egy tanuló tanulási céljainak elérése érdekében egy másik tanulóval kommunikál.

- Egy személy több személlyel van tanulási kapcsolatban a következő modellben. Ez történik például akkor, amikor olyan tanítási esemény következik be, amelyből több tanuló is profitálhat. Ez a modell írja le azt a szituációt is, amikor egy magányos tanuló olyan üzenetet tesz fel a világhálóra, amiben tanácsot, segítséget kér tanulási problémájának a megoldásához.
- Az utolsó modell jellemzője, hogy több személy kerül több személlyel kapcsolatba, amit az idézett szerző számítógépes konferencia modellnek nevez. Ez a modell teszi lehetővé a magányos tanulók számára is, hogy vitákban, szerepjátékokban brain stormingokban, projekt csoportokban működjenek együtt.

Az önirányított tanulás digitális környezetben feltételezi bizonyos kulcskompetenciák meglétét, és lehetőséget ad további kompetenciák fejlesztéséhez, ilyenek például a komplex információkezelés és az informatikai eszközök készségszintű alkalmazását segítő kompetenciák. Az önirányított tanulás a konstruktivista tanulásfelfogás realizálásának egyik legfontosabb módja, az élethosszig tartó tanulás alapja és feltétele.

III.7. Teljesítményértékelés, vizsgáztatás

Az oktatási rendszerek alapvető kötelezettsége, hogy minősítse a tanulás eredményeit, visszajelzést nyújtson a tanuló és a tanár számára a tanulási folyamatok sikeréről, és mindenekelőtt a társadalom, pontosabban a felhasználók számára arról, hogy a megszerzett végzettség birtokában lévő egyén alkalmas arra, hogy meghatározott munkakörök betöltéséhez megfelelő kompetenciákkal rendelkezik.

A vizsgáztatás a felnőttképzésben a tanulási teljesítmények értékelésének legelterjedtebb módszere. A vizsga a tanulás egy szakaszának összegező-lezáró értékelése. A tanulási folyamatok megkezdése – és ez különösen igaz a felnőttképzésekre – feltételezi bizonyos előismeretek, kompetenciák meglétét. Ezeket az ún. belépő értékeléssel lehet megvizsgálni, amit a gyakorlatban a felvételi vagy alkalmassági vizsgákkal azonosítanak.

Szintén a tanulási folyamatok megkezdése előtt lehet létjogosultsága az elhelyező értékelésnek. Mit jelent az elhelyező értékelés? Az elhelyező értékelést akkor érdemes használni, ha az oktatást-képzést különböző haladási ütemű csoportokban végezzük, a belépő tudásszint szerint differenciálunk akár a tanítási tartalmakban, akár a haladási ütemben, esetleg mindkettőben. Az elhelyező értékelésnél az alapvető szempont mindig az adott ismeretkör (modul) elsajátításához feltételezett előismeretek szintje kell, hogy legyen, minden más kritérium használata magában rejti a tévedés kockázatát a csoportba sorolásoknál.

A tanulási folyamatok irányítására a vizsga csak kevésbé alkalmas, hiszen egy tanulási szakasz végeredményét méri. A folyamat közben korrigálható eltéréseket a formatív

(segítő-formáló) értékelés képes kimutatni. A formatív értékelések a tanulás közben adnak információt tanárnak és tanulónak egyaránt arról, hogy képes-e az elvárt tempóban haladni, ugyanakkor tanácsot, segítséget is felkínálnak a lemaradók számára. A formatív értékelés soha nem lehet olyan minősítő jellegű, ami a vizsga eredményeit befolyásolja.

A tanítási-tanulási folyamatban – különösen hátrányos helyzetű és tanulási nehézségekkel küzdő populációk számára- szerepe van a diagnosztikus értékelésnek. Diagnosztikus értékelést akkor végezhet az oktató, ha úgy érzékeli, hogy a tanulásban való előrehaladást valami más, a konkrét tanulási tartalomtól független tényező okozza (pl. funkcionális analfabetizmus, dyslexia, dysgráfia, dyscalculia, stb). Ebben az esetben a felnőttoktató leginkább a probléma érzékelésére képes, a diagnózist csak szakember képes megállapítani, a korrekció úgyszintén speciális közreműködéssel lehetséges.

A szummatív értékelést szolgáló vizsga a hátrányos helyzetű, tanulási problémákkal küzdő populáció számára meglehetősen nagy stresszel jár. A vizsga jellemzője, hogy maximális teljesítményt mér (a maximális teljesítmény azt jelenti, hogy felkészülés után, nagyjából ismert követelmények alapján adott időpontban az egyén igyekszik a tőle telhető legjobb eredményt produkálni), ugyanakkor a hétköznapi életben az egyén a munkáját a tipikus teljesítmény szintjén végzi. Amennyiben a maximális és a tipikus teljesítmények között jelentős eltérés van, akkor a bizonyítványok, tanúsítványok félrevezető tájékoztatást adhatnak a munkaerő piacnak.

A tanulás eredményeiről az elméleti jellegű vizsgák azért is téves tájékoztatást adhatnak, mert a vizsgák előtt a rövid távú memóriában tárolt tudás igen hamar elfelejtődik. A csak vizsgán számonkért tudás nagy valószínűséggel csupán rövid időre raktározódik el, és amikor a gyakorlatban használni kell, már csak emléknymokat lehet előhívni. Ennek elkerülésére érdemes azokat a képzési modelleket előnyben részesíteni, amelyek a folyamatos visszacsatolásról is gondoskodnak, és hátrányos helyzetű populációkról lévén szó, külön gondolt fordítanak a tanulási folyamat közbeni (formatív, diagnosztikus) értékelésre. A tanulási teljesítmények értékelésének objektivitása szintén fontos, de nem könnyen megoldható kérdés.

III.8. A hátrányos helyzetű rétegek munkaerő-piaci helyzetének javítását szolgáló képzési modellek néhány kívánatos módszertani jellemzője

- A támogatandó képzés valós munkaerő-piaci igényeket elégítsen ki.
- A képzési cél, tartalom és követelmények összhangban legyenek az adott célcsoport lehetőségeivel.
- Biztosítsák a képzési idő rugalmas meghatározását a felnőttek korábbi tanulási eredményeinek és tapasztalati tanulásának érvényesítésével.
- A felnőttoktatók a célcsoportok jellemzőinek megfelelő módszertani kompetenciákkal rendelkezzenek, a felkészülést megfelelő továbbképző rendszer biztosítsa.

- A képzési modellek alkalmazzák az aktív, cselekedtető tanulást, építsenek a konstruktivista tanulásfelfogásra.
- A csoportos oktatásnál támaszkodjanak a csoportdinamikai hatásokra, egyéni tanulásnál kövessék az önirányított tanulás jellemzőit.
- A tanulási eredmények értékelésében a szummatív értékelések mellett kapjon megfelelő hangsúlyt a formatív és diagnosztikus értékelés.

IV.

Speciális képzési programok a hátrányos helyzetű rétegek számára

A hazai és nemzetközi képzési kínálatot áttekintve a következőket lehet általánosságban elmondani a célcsoportoknak felkínált speciális képzési programokról:

- Alacsony végzettségű egyének számára felkínált képzések közt központi szerepet játszanak az alapkompenciák elsajátítására irányuló programok (írás, olvasás, számolás). Leszögezhető, hogy ezen kompetenciák nélkül a társadalomban és a munkaerőpiacon való érvényesülés alapjaiban kérdőjeleződik meg. A tendencia véleményünk szerint abba az irányba mutat, hogy a munkaerőpiacon minimálisan „elismert” iskolai végzettség egyre inkább az érettségi lesz, ezt jelzi a szakmák egyre nagyobb arányban érettségihez való kötése. Éppen ezért a felnőttképzési piacnak arra is fel kell készülnie, hogy a hátrányos helyzetű csoportok számára egyre inkább elérhetővé tegye az érettségi megszerzését.
- A programok szinte kizárólagosan fizikai tevékenységre épülnek, mindössze néhány szakma tartozik a klasszikus szolgáltatás területére. A szellemi munkavégzés csupán egy-két szakmára korlátozódik. Ez nagyban összefügg azzal a ténnyel, hogy a hátrányos helyzetűek közül, elsősorban az alacsony végzettséggel rendelkezők közt sok a roma származású, és számukra a fizikai tevékenységgel járó szakmák a legvonzóbbak (lásd mélyinterjúk felmérés kiértékelése).
- A programok elsősorban a szorosan vett szakmai kompetenciák elsajátítására törekednek, megfigyelhető az általános értelmiségképző modulok hiánya. A szakmai vizsgáztatás során is elsősorban a gyakorlati tudás számonkérése kerül előtérbe, az elméleti tudás több esetben csak az általános ismeret szintjére korlátozódik.
- A szakmai gyakorlatok minden szakma esetében túlsúlyban vannak az elméleti képzéshez képest. Ez az arány átlagosan 70-30 %.
- Fogyatékkal rendelkező egyének esetében nagyon fontos a fogyatékek jellege, és ennek a szakmához, illetve követelményekhez való kapcsolata. A szakmai követelmények esetében fontos tartalmi elem a fogyatékek jellegének tanulási folyamatra gyakorolt hatása, illetve a képzési tartalom célcsoport igényeihez való alakítása.
- Munkaerő-piaci képzések esetében különösen fontos a képzés időtartamának helyes megállapítása, ugyanis a felmérések eredményei is azt igazolják vissza, hogy a képzésben való részvétel egyik fontos döntési tényezője a program hossza. A célcsoportokra jellemző szakmák iskolarendszerű képzésben történő elsajátítása átlagosan 2 év, munkaerő-piaci képzés formájában 6-8 hónap.
- A képzések áttekintése kapcsán célszerű külön megemlíteni az informatikai jellegű képzéseket. Az NFT több részében is megfogalmazza az információs társadalomból fakadó munkaerő-piaci kihívásokkal kapcsolatosan a „digitális írástudás” fejlesztésének elősegítését. A munkaerő-piacon az érvényesülés egyik feltételeként jelent meg az informatikai

írástudás, amely a munkanélküliek hátrányos helyzetben lévők számára megkönnyíti az elhelyezkedést, illetve elősegítheti valamilyen új szakma megtanulását (átképzés, távoktatás keretében), és a munkavégzés napjainkban megjelenő új formájának, a távmunkának elterjedését. Munkaerő-piaci szempontból a jellemzően a 25-35 éves korú felnőttek részéről jelentkezik az informatikai tudás elsajátításának igénye, vizsgált célcsoportjaink közül elsősorban a gyēs-gyed-en lévőket, és a fogyatékkal élőket kiemelve. Ezzel is magyarázható az informatikai képzések térhódítása a programok területén.

Fontosnak tartjuk a programok gyakorlati bemutatását is, ugyanis a kulcsképzések megragadása és szakmai tartalmuk elemzése nagyban elősegíti a képzések igényekhez történő hatékonyabb alakítását. A programok bemutatása során egyaránt támaszkodunk a magyar és külföldi képzési kínálatra, első esetben elsősorban a regionális képző központokéra fókuszálva, hiszen kulcsfontosságú szerepet játszanak a munkaerő-piaci képzések területén, annak tudás és eszközbázisát jelentik.

IV.1. Képzési kínálat az Európai Unióban

IV.1.1. Speciálisan az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők számára kínált képzések

Írás és olvasás – intenzív tanfolyam kezdőknek

Célcsoport: alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam: 48 * 128 tanóra
Ár: 100 euró
A képzés célja: a tanfolyam során a résztvevők elsajátítják az írás és olvasás alapjait, illetve már meglévő ismereteiket is stabilizálhatják és bővíthetik. A tanulásnál különböző eszközöket (pl. számítógép) alkalmaznak.

Írás, olvasás és számolás

Célcsoport: alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam: 15 * 60 tanóra
Ár: 70 euró
A képzés célja: a tanfolyam során a résztvevők stabilizálhatják és bővíthetik már meglévő írási és olvasási képességüket, és elsajátíthatják a legegyszerűbb matematikai műveleteket.

Olvasási és helyesírási nehézségek – kezdők

Célcsoport: alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam: 15 * 30 tanóra
Ár: 35 euró

A képzés célja: a résztvevők fejleszthetik olvasási és írási készségüket, és elsajátíthatják a legalapvetőbb helyesírási szabályokat.

Olvasási és helyesírási nehézségek – haladók

Célcsoport: alacsony iskolai végzettségűek

Időtartam: 15 *30 tanóra

Ár: 35 euró

A képzés célja: a kurzus során a már meglévő helyesírási ismereteiket bővíthetik tovább a résztvevők, megismerkednek a kivételekkel és nehezebb helyesírási szabályokkal.

IV.1.2. Fogyatékosok, megváltozott munkaképességűek számára kínált programok

Webszerkesztő

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 8 hónap elméleti oktatás + 4 hónap gyakorlati képzés

Célcsoport: testi és értelmi fogyatékosok, nagyothallók, gyengénlátók, beszédhibások (süketek, vakok, magatehetetlenek nem!)

Modulok: az alapozó képzés (első 3 hónap) során egyszerű weboldalokról tanulnak a hallgatók, a következő 5 hónap során pedig multimédiás web-lapkészítési ismeretekre tehetnek szert. A képzés gyakorlatorientált, csak a legszükségesebb elméleti ismeretekről esik szó.

Tartalom:

- az internet alapjai
- HTML
- JAVA-Script, VB-Script
- webszerkesztő-programok, pl. QuarkXPress, Photoshop, Frontpage
- megszerezhető pluszképesítés: ECDL

A kurzus lezárása: vizsga

Próbamunka az információs- és telekommunikációs technika területén

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 5 nap

Célcsoport: testi és értelmi fogyatékosok, nagyothallók, gyengénlátók, beszédhibások (süketek, vakok, magatehetetlenek, súlyos értelmi fogyatékosok nem!)

Modulok:

- orvosi diagnosztika
- pszichológiai vizsgálat

- szakmai érdeklődés és motiváció feltárása
- szakmaspecifikus információk
- egy szakma területen gyakorlatban történő megismerése, kipróbálása

Dolgozó vakok és gyengénlátók képzése az elektronikus segítő eszközök használata terén

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: egyénileg eltérő

Célcsoport: vakok, gyengénlátók

Modulok: a képzés során a hallgatók megtanulnak specifikus segítő eszközök segítségével irodai munkát végezni és a számítógépet kezelni

Tartalom:

- Windows NT/2000, XP
- képernyőolvasó
- speciális szoftver (BBS)
- nagyító szoftver (pl. Jaws, Virgo)
- Office
- szövegszerkesztő, táblázatkezelő és adatbázis-kezelő szoftverek
- Outlook
- Lotus Notes

Képző eszközök: IBM vagy IBM-kompatibilis PC-rendszerek Braille-írással és/vagy nagybetűs írás-processzorokkal, VersaBraille 2plus, Optacon II, Elotype, BraillexControl, Delta, Notex 40, Braille-nyomtató

A kurzus lezárása: vizsga

Számítástechnika mozgáskorlátozottaknak

Képzési forma: részdíj

Időtartam: 4 alkalom

Célcsoport: mozgáskorlátozottak és kísérőik

Modulok:

- PC kezelése billentyűzet segítségével (egér helyett)
- segédeszközök, pl. képernyő-nagyító, kontraszt-beállítások, nyelvi vezérlés
- más fogyatékosok tapasztalatainak átadása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Kezdő számítástechnikai kurzus halláskárosultaknak

Képzési forma: részdíj

Időtartam: 6 alkalom * 3 óra

Célcsoport: halláskárosultak

Modulok

- a PC kezelése és legfontosabb alkotórészei
- a Windows és az egér kezelése
- első lépések a Word, Excel programok és az internet terén
- dokumentumok és táblázatok adatainak tárolása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

„Számítógép és szórakozás” megváltozott munkaképességűek számára

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 5 nap

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek

Modulok:

Délelőttönként:

- Word
- Excel
- Internet
- e-mail

Délutánonként:

- tánc
- festés
- zenélés

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Számítástechnikai alapozó képzés megváltozott munkaképességűek számára

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 3 alkalom * 2,5 óra

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek

Modulok:

- a billentyűzet és egér kezelése
- képernyő
- nyomtató és CD
- Windows
- egyszerű szöveges dokumentumok írása
- Word dokumentumok

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Számítástechnikai alapozó képzés szellemi fogyatékosok számára

Képzési forma: részidős

Időtartam: 6 alkalom * 2 óra

Célcsoport: szellemi fogyatékosok

Modulok:

- a számítógép kezelése
- hardverek és funkcióik megismerése
- gyakorlatok billentyűzettel és egérrel
- rajzolás az MSPaint-tel
- bevezetés a szövegszerkesztésbe Wordpad-ben
- egyéni dokumentumok készítése szöveggel és képpel (levél, meghívó)
- mentés és nyomtatás

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

„Training on the job” – súlyosan sérült emberek szakmai (re)integrációja

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 10 hónap

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek

Modulok:

- 1. modul: elektronikus adatfeldolgozás, Office (2 hónap)
- 2. modul: adatbázis-kezelés Access (3 hét)
- 3. modul: Computerpass I, II, III (1 hónap)
- 4. modul: bér/fizetés (1 hónap)
- 5. modul: számvitel (1 hónap)
- 6. modul: munkajog (1 hét)
- 7. modul: értékesítés/ügyfélszolgálat (1 hónap)
- 8. modul: szakmai gyakorlat (3,5 hónap)
- a résztvevők önállóságának, kommunikációs és koopoerációs képességeinek erősítése

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Fiatal, súlyosan sérült emberek képzése és integrációja

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 2 hónap

Célcsoport: fiatal megváltozott munkaképességűek

Modulok:

- Assessment Center
- álláskeresési stratégiák
- alapfokú számítástechnikai ismeretek
- dokumentumok lemezre mentése
- kommunikációs tréning
- telefonos tréning
- önmenedzselési képességek fejlesztése
- munkajog

Súlyosan sérült emberek szakmai integrációja

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 6 hónap

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek

Modulok:

- 1. modul
 - elméleti képzés (1 hónap):
 - gazdasági ismeretek
 - számtan
 - levelezés
 - számítástechnikai alap- és haladó ismeretek
- 2. modul
 - szakmai gyakorlat (5 hónap): az egyéni egészségi állapotnak megfelelően. Kéthetente egész napos elméleti képzés az 1. modul témái szerint.

Informatikus (rendszerintegrátor)

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 3 hónap

Célcsoport: testi és szellemi fogyatékosok, gyengénlátók, halláskárosultak, beszédhibásak (vakok, karhiányosok nem)

Modulok:

- kommunikáció
- matematika
- gazdasági és társadalmi ismeretek
- alapfokú számítástechnikai ismeretek
- műszaki alapismeretek vagy geometria
- természettudományos alapismeretek
- rehabilitációs sport

E-learning testi fogyatékosok számára

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 1 év, ebből 8 hét gyakorlat

Célcsoport: súlyos testi fogyatékkal élők

Követelmény: gazdasági végzettség

Modulok:

- számítástechnikai ismeretek (szövegszerkesztés, táblázatkezelés, adatbázisok, PowerPoint, webszerkesztés, Outlook, multimédia, e-kereskedelem, programozás)
- matematika
- levelezés

- kommunikáció/retorika
- angol
- irodavezetés

A kurzus lezárása: vizsga

Végzettség: PC-szakember

Egyéni munkahelyi tréning

Képzési forma: teljes idős

Időtartam: 9 hónap

Célcsoport: munkanélküli megváltozott munkaképességűek és súlyos fogyatékkal élők

Modulok:

- tartós szakmai perspektívák felkutatása az egyéni egészségi állapot figyelembe vételével
- a résztvevők motivációjának és önértékelésének erősítése
- erősségek és gyengeségek meghatározása
- a leggyakoribb felhasználói programok megismerése és gyakorlása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Számítógépes játék-tervező

Képzési forma: teljes idős

Időtartam: 12-18 hónap (gyakorlattal együtt)

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek (süketek is)

Modulok:

- online és offline játékok design-ja és/vagy programozása (2D és 3D)
- karakter-design
- animáció
- level-design
- stage-design

A kurzus lezárása: okleveles játéktervező

Elektronikus kereskedő

Képzési forma: teljes idős

Időtartam: 15 hónap (4 hónapos gyakorlattal együtt)

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek

Modulok:

- szöveg- és képszerkesztés
- aukciós platformok és online-boltok felépítése és kezelése
- megrendelések lebonyolítása
- internet-jog

- az egzisztencia-alapítás alapjai

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Médiainformatikus (European Multimedia Professional)

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 24 hónap (4 hónapos gyakorlattal együtt)

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek (testi fogyatékosok, nagyothallók) és egészségesek

Követelmény: érettségi, alapfokú angol nyelvtudás

Modulok:

- multimédia-rendszerek elemzése, tervezése és installálása
- kommunikációs technológiák adminisztrálása és installálása
- internetes alkalmazások (www-technológiák) tervezése, programozása és integrálása
- multimédia-alkalmazások tervezése és fejlesztése
- ultimédia-komponensek készítése, szerkesztése és integrálása
- multimédia-alkalmazások objektumorientált implementálása adatbankok bekapcsolásával

A kurzus lezárása: vizsga

Végzettség: államilag elismert médiainformatikus

Internet és e-mail vak felhasználók részére

Képzési forma: teljes idő

Célcsoport: vakok és gyengénlátók

Követelmény: alapfokú számítógépes ismeretek, billentyűzet használata

Modulok:

- Braille-írással keresni az interneten
- keresési technikák
- felhasznált programok: Internet Explorer és Outlook Express
- elektronikus postafiók létesítése, használata
- browser beállítások módosítása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Gazdasági ügyintézési ismeretek vakok részére – elektronikus adatok feldolgozása

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 24 hónap (1 hónapos gyakorlattal együtt)

Célcsoport: vakok és gyengénlátók

Követelmény: érettségi

Modulok:

Általános ismeretek:

- nyelvtan
- politika
- hittan
- sport

Szakmai ismeretek:

- üzemgazdaságtan, számvitel és kontrolling
- információs és kommunikációs technikák
- programozás
- adatbázis-kezelés
- webszerkesztés

A kurzus lezárása: vizsga

Műszaki rajzok készítése AUTOCAD-del

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 3 hét (120 óra)

Célcsoport: halláskárosultak, süketek

Követelmény: műszaki rajzoló végzettség

Modulok:

- az adatfeldolgozás alapjai
- CAD rendszerek hardver és szoftver elemei
- CAD rendszerek kezelése
- menük és parancsok megismerése
- geometria, rajzok készítése
- mozgatás, tükrözés, forgatás
- szövegbevitel
- rajzok mentése, törlése, nyomtatása
- lemezformattálás

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

CAD-építészet

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 24 hét

Célcsoport: megváltozott munkaképességűek és egészségesek

Követelmény: építőipari végzettség vagy többéves építőipari munkatapasztalat

Modulok:

- az adatfeldolgozás alapjai
- irodai alkalmazások
- 2D CAD
- 3D CAD

- alkalmazások

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

IV.1.3. Speciálisan az idősebb korosztály számára kínált képzések

Alapfokú számítástechnikai kurzus

Célcsoport: idősek
Időtartam: 6 * 18 tanóra
Ár: 63,70 euró

Modulok:

- a számítógép felépítése
- a billentyűzet és az egér kezelése
- a Windows alapjai
- programok indítása
- a szövegszerkesztés alapjai
- számítógép-vásárlási tanácsok

Szövegszerkesztés – haladó számítástechnikai kurzus

Célcsoport: idősek
Időtartam: 3 * 12 tanóra
Ár: 49,50 euró

Modulok:

- szövegszerkesztés
- levélírás
- egyéni fejléc készítése
- üdvözlőlapok szerkesztése képekkel
- nyomtatás
- mentés

Fotók szerkesztése

Célcsoport: idősek
Időtartam: 3 * 12 tanóra
Ár: 59,40 euró

A képzés célja: a tanfolyam alatt a résztvevők megtanulják kezelni és szerkeszteni a digitális képeket, illetve ezeket diavetítés formájában lejátszani.

Internet időseknek

Célcsoport: idősek
Időtartam: 1 * 4 tanóra

Ár: 20 euró

Modulok:

- információk keresése
- weboldalak mentése
- internet-programok kezelése
- e-mailek küldése, fogadása

E-mail időknek

Célcsoport: idők

Időtartam: 1 * 4 tanóra

Ár: 20 euró

A képzés célja: a résztvevők elméletben és a gyakorlatban is megtanulnak e-mailt és képeket küldeni az Outlook segítségével, és megismerkednek a címjegyzék használatával is. Minden résztvevő saját postafiókot és e-mail címet hozhat létre.

Webes megjelenés idők számára

Célcsoport: idők

Időtartam: 6 * 12 tanóra

Ár: 60 euró

Modulok:

- webes megjelenések struktúrája
- szövegek kiemelése
- a megfelelő betűtípus és betűméret kiválasztása
- színek kiválasztása
- fotók feltöltése

Koncentrációs tréning

Célcsoport: idők

Időtartam: 6 * 12 tanóra

Ár: 33 euró

A képzés célja: az ember emlékező és koncentráló képessége már 5 napos csekélyebb igénybevétel után csökken. A kurzus során a résztvevők játékos gyakorlatok segítségével megtanulhatják, hogyan aktiválják szellemi képességeiket, amelyek agyukat jobb vérellátottsághoz segíthetik.

IV.2. Képzési kínálat Magyarországon

IV.2.1. Alacsony iskolai végzettségűek

Általános iskolai végzettséggel rendelkezők számára kínált képzések

Asztalos

A tanfolyam időtartama:	1250 óra, 9 hónap
Elméleti órák száma:	378
Gyakorlati órák száma:	872
Képesítés:	OKJ 33 5262 01 Asztalos

A képzés szakmai moduljai:

- Asztalos szakmaismeret
- Faipari alapképzés
- Faipari anyagismeret
- Faipari géptan
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szakmai gyakorlat
- Szerkezzetan-szakrajz
- Vállalkozási ismeretek

Eljárás szerinti hegesztő + Minősített hegesztő TÜV

A tanfolyam időtartama:	638 óra, 5 hónap
Elméleti órák száma:	240
Gyakorlati órák száma:	398
Képesítés:	OKJ 31 5233 01 Eljárás szerinti hegesztő, Minősített hegesztő (TÜV)

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szakmai alapismeretek
- Anyag és gyártásismeret
- Gépipari műszaki rajz
- Fémipari számítások és mérések
- Hegesztéstechnológia I.
- Hegesztési eljárások
- Lakatos alapgyakorlatok
- Hegesztési gyakorlatok I.
- Műszaki mérések
- Speciális gyakorlatok
- Hegesztés előkészítés, lángvágás
- Hegesztés rajzi jelölések

- Minőségbiztosítás
- Hegesztett kötések vizsgálata
- Hegesztő minősítés
- Hegesztési alakváltozások
- Munkaerőpiaci ismeretek
- Hegesztési gyakorlatok II.

Kőműves

A tanfolyam időtartama: 1400 óra, 10 hónap
Elméleti órák száma: 420
Gyakorlati órák száma: 980
Képesítés: OKJ 31 5216 14 Kőműves

A képzés szakmai moduljai:

- Szakmai ismeretek
- Anyag- és gyártásismeret
- Szakrajz
- Szakmai számítások
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Gazdálkodási ismeretek
- Tanudvari, tanműhelyi alapképzés
- Építéshelyi alapgyakorlat
- Alapozási munkák
- Falazási munkák
- Előregyártott födém készítése
- Monolitikus szerkezetek készítése
- Vakolati és kiegészítő rétegek készítése
- Hidegburkolási munkák
- Bontási munkák
- Álláskeresési technikák

Könyűgépkezelő

A tanfolyam időtartama: 168 óra, 1 hónap
Elméleti órák száma: 102
Gyakorlati órák száma: 66
Képesítés: OKJ 31 5256 02 Könyűgépkezelő

A képzés szakmai moduljai:

- Anyagismeret
- Belsőégésű motorok
- Elektrotechnika
- Elsősegélynyújtás
- Gépelemek

- Gépkarbantartás
- Gépkezelési gyakorlat
- Hidraulika
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szerkezetan

Szárazépítő

A tanfolyam időtartama: 1050 óra, 8 hónap
Elméleti órák száma: 420
Gyakorlati órák száma: 630
Képesítés: OKJ 31 5216 22 Szárazépítő

A képzés szakmai moduljai:

- Szintrehozás
- Anyag- és gyártásismeret
- Szakmai ismeret
- Szakrajz
- Szakmai számítások
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Vállalkozási és munkajogi ismeretek
- Európai Uniós ismeretek
- Szerelt falak, előtét héjak, szárazvakolatok készítése
- Mennyezetburkolatok, álmennyezetek, tetőtéri burkolások készítése
- Szerelt padlók, aljzatok készítése
- Tűzvédelmi szerkezetek készítése
- Speciális szerelt szerkezetek készítése
- Kommunikációs tréning
- Álláskeresési technikák

Villanyszerelő

A tanfolyam időtartama: 1180 óra, 8 hónap
Elméleti órák száma: 396
Gyakorlati órák száma: 784
Képesítés: OKJ 33 5216 03 Villanyszerelő

A képzés szakmai moduljai:

- Villamosipari anyag- és gyártásismeret
- Elektrotechnika, szakmai számítások
- Érintésvédelem
- Erőáramú hálózatok szerelése
- Villamosipari alapgyakorlatok
- Vezérlő- és jelzőáramkörök szerelése
- Villamos műszerek és mérések

- Villamosgépek
- Villamosipari szakrajz
- Álláskeresési technikák
- Alapfokú számítógép-kezelés
- Kommunikáció
- Jogi, gazdálkodási ismeretek
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szintrehozás, felzárkóztatás

Személy- és vagyonőr

A tanfolyam időtartama: 325 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma: 229
Gyakorlati órák száma: 95
Képesítés: OKJ 33 8919 01 Személy- és vagyonőr

A képzés szakmai moduljai:

- Alkotmányjog és államigazgatási jog
- Csoportépítő kommunikációs tréning
- Büntetőjog és büntetőeljárás jog
- Kriminálisztikai ismeretek
- Önvédelmi ismeretek
- Polgári jog
- Pszichológiai ismeretek
- Szakmai gyakorlat
- Szolgálati ismeretek
- Vagyonvédelmi ismeretek

Nehézgépkezelő

A tanfolyam időtartama: 170 óra, 2 hónap
Elméleti órák száma: 170
Gyakorlati órák száma: 0
Képesítés: OKJ 31 5256 03 Nehézgépkezelő

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Anyagtan
- Gépelemek
- Elektrotechnika
- Belsőégésű motorok
- Hidraulika
- Elsősegélynyújtás
- Szerkezetan (Volvo)

Fakitermelő

A tanfolyam időtartama:	400 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma:	120
Gyakorlati órák száma:	280
Képesítés:	OKJ 31 6262 01 Fakitermelő

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetismeret
- Fűrészelés-technológia
- Fa- és választékismeret
- Fakitermelés eszközei, gépei
- Fakitermelési technológiák
- Európai Unió ismeretek
- Vállalkozási ismeretek
- Motorfűrész- és motoros kézieszköz-ismeret

Könnyűgépkezelő + alapfokú raktárkezelő

A tanfolyam időtartama:	288 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma:	216
Gyakorlati órák száma:	72
Képesítés:	OKJ 31 5256 02 Könnyűgépkezelő, Alapfokú raktárkezelő (DRKK-s bizonyítvány)

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Anyagismeret
- Gépelemek
- Elektrotechnika
- Belsőégésű motorok
- Hidraulika
- Raktárgazdálkodás
- Készletgazdálkodás
- Elsősegélynyújtás
- Szerkezetan
- Targonca karbantartás
- Gépkezelési gyakorlat

Szociális gondozó és ápoló

A tanfolyam időtartama:	1326 óra, 11 hónap
Elméleti órák száma:	822
Gyakorlati órák száma:	504
Képesítés:	OKJ 33 8933 02 Szociális gondozó és ápoló

A képzés szakmai moduljai:

- Önismereti tréning
- Kommunikációs tréning
- Szupervízió
- Team munka tréning
- Pszichológiai alapism. és készségfejl.
- Mentálhigiéné
- Szociálpolitikai alapismeretek
- Alapozás
- Egyéni esetkezelés
- Csoportos szociális munka
- Közösségi munka
- Gondozási ismeretek
- Foglalkozástan
- Háztartásgazdálkodás és munkavédelem
- Funkcionális anatómia
- Kórtan
- Gyógyszertan
- Gerontológia
- Ideg- és elmegyógyászat
- Csecsemő- és gyermekgyógyászat
- Sebészet
- Urológia
- Fül-orr-gégészet
- Bőrgyógyászat
- Szemészet
- Nőgyógyászat
- Reumatológia
- Fog- és szájbetegségek
- Fogyatékoságtan
- Szenvedélybetegségek
- Dietetikai alapismeretek
- Közegészségügyi alapismeretek
- Államigazgatási, jogi alapismeretek
- Elsősegélynyújtás
- Rehabilitáció
- Egészségügyi intézményi gyakorlat
- Szociális intézményi gyakorlat
- Ápolástan alapismeretek
- Belgyógyászat

Takarító

A tanfolyam időtartama: 350 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma: 110
Gyakorlati órák száma: 240
Képesítés: OKJ 31 7899 03 Takarító

A képzés szakmai moduljai:

- Csoportépítés, önismeret, bevezetés
- Anyagismeret
- Takarítógépek és eszközök
- Munkaszervezés, takarítási technológiák
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Takarítási gyakorlat
- Kommunikáció, konfliktuskezelés
- Álláskeresési technikák

Bádogos és épületbádogos

A tanfolyam időtartama: 9 hónap
Képesítés: OKJ 31 5216 02 Bádogos és épületbádogos

A képzés szakmai moduljai:

- munka- és környezetvédelem,
- gazdasági és vállalkozási alapismeretek,
- építőipari anyag- és gyártásismeret,
- műszaki rajz,
- bádogos és épületbádogos szakrajz,
- épületszerkezetek, építési technológiák,
- épületbádogos szakmai ismeretek,
- bádogos munkák szakszámításai,
- épületipari és bádogos gépek,
- bádogos alapgyakorlatok,
- épületbádogos szakmai gyakorlat.

Mezőgazdasági gépkezelő

Képesítés: OKJ 31 6280 10 Mezőgazdasági gépkezeleő (a gép megjelölésével)

Tartalom:

A tanfolyam elvégzése után a hallgatók képesek lesznek a rájuk bízott, vagy a tulajdonukban levő mezőgazdasági erőgépek, mezőgazdasági vontatók és kapcsolódó munkagépek önálló, gazdaságos és az agrotechnikai követelményeknek megfelelő üzemeltetésére. A közúti közlekedésben külön jogszabályban előírt vezetői engedélyük birtokában alkalmasak.

Gyógynövénytermesztő és feldolgozó

Képesítés: OKJ 31 6206 01 Gyógynövénytermesztő és feldolgozó

Tartalom:

A tanfolyam elvégzése után a hallgató képes gyógynövényeket gyűjteni, termesztani, felvásárolni és feldolgozni. A hallgató a vadon termő, a maga által termesztett és más termelőtől felvásárolt gyógynövényeket piacon és vásárban is képes árúsítani.

Gyepgazdálkodási ismeretek

Képesítés: a képző központ bizonyítványa

Tartalom:

- Bevezetés
- Gyepgazdálkodási ismeretek
- Vállalkozási ismeretek
- Gazdálkodói nyilvántartások kialakítása és vezetése
- Európai Unió ismeretek
- Tanulmányút
- Vizsga

Növényvédő és méregraktár-kezelő

Képesítés: OKJ 31 6206 02 Növényvédő és méregraktár-kezelő

Tartalom:

- Növényvédelmi ismeretek
- Technológiai, műszaki ismeretek
- Kereskedelmi, munka, környezetvédelmi ismeretek
- Gyakorlati ismeretek
- Európai Unió-s ismeretek

Zöldség- és gyümölcsfeldolgozó

A tanfolyam időtartama: 9 hónap

Képesítés: OKJ 31 5212 16 Zöldség- és gyümölcsfeldolgozó

Tartalom:

- A hallgató a tanfolyam elvégzése után megszerzi a zöldség- és gyümölcsfeldolgozó szakma műveléséhez szükséges elméleti és gyakorlati tudást, képes lesz önálló és higiénikus munkavégzésre, zöldség- és gyümölcs feldolgozásra.
- A hallgató elsajátítja a termékek gyártástechnológiájához, a gazdaságos termeléshez és szakmai számításokhoz szükséges ismereteket.

- Felkészíti a feldolgozó berendezések, gépek szakszerű üzemeltetésére, működtetésére.
- A hallgató elsajátítja az élelmiszeriparban szükséges munka- és környezetvédelmi ismereteket.

Ökológiai zöldség- és gyümölcsstermesztő

A tanfolyam időtartama: 3 hónap

Képesítés: a képző központ bizonyítványa

Tartalom:

- Az ökológiai termesztés alapjai
- Zöldségtermesztés
- Gyümölcsstermesztés
- Az ökotermékek feldolgozása, értékesítése
- A biodinamikus gazdálkodás gyakorlata

ABC-eladó

A tanfolyam időtartama: 444 óra, 4 hónap

Képesítés: OKJ 31 7862 01 ABC-eladó

Tartalom:

- Kereskedelmi és vállalkozási ismeretek
- Áruismeret
- Irányított szakmai gyakorlat

Tetőfedő

A tanfolyam időtartama: 1200 óra, 9 hónap

Képesítés: OKJ 31 5216 18 Tetőfedő

Tartalom:

- Munkavédelem, elsősegélynyújtás, tűzvédelem, környezetvédelem
- Építőipari alapismeretek
- Építőipari és faipari anyag- és gyártásismeret
- Műszaki rajz ismeretek
- Tetőfedő munkák szakrajza
- Faipari alapgyakorlatok
- Tetőfedő szakmai ismeret, szakmai gyakorlat
- Tetőfedő unkák szakszámításai
- Építőipari gépek
- Fenntartási és felújítási technológiák

Európai számítógép használói jogosítvány

A tanfolyam időtartama: 270 óra, 9 hét
Képesítés: ECDL bizonyítvány

A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- információtechnológiai ismeretek
- operációs rendszerek
- szövegszerkesztés
- prezentáció és grafika
- hálózati szolgáltatások
- táblázatkezelés
- adatbázis-kezelés
- vizsgafelkészülés, vizsga

Dajka

A tanfolyam időtartama: 3 hónap
Képesítés: OKJ 31 8999 01 Dajka

A képzés szakmai moduljai:

- nevelési alapismeretek
- munkajog
- munka és környezetvédelem
- egészségtan
- önismereti tréning
- munkaerőpiaci tréning
- óvodában eltöltött gyakorlatok

Általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők számára kínált képzések

7-8. osztályos általános iskolai felzárkóztató

A tanfolyam időtartama: 566 óra, 7 hónap, Heti 5 nap, napi 5 óra
Elméleti órák száma: 566
Gyakorlati órák száma: 0
Képesítés: Általános iskolai bizonyítvány (21 899)

A képzés szakmai moduljai:

- Kommunikációs tréning
- Anyanyelv és kommunikáció
- Magyar irodalom
- Matematika
- Fizika
- Kémia

- Földünk és környezetünk
- Biológia
- Történelem és állampolgári ismeretek
- Művészeti ismeretek
- Angol

Motorfűrészes-kezelő

A tanfolyam időtartama: 200 óra, 2 hónap
Elméleti órák száma: 60
Gyakorlati órák száma: 140
Képesítés: OKJ 21 6280 02 Motorfűrészes-kezelő

A képzés szakmai moduljai:

- Géptan és szerszámismeret
- Fa- és választékismeret
- Fűrészelési technológiák
- Biztonságtechnika és munkavédelem
- Vállalkozási és jogi ismeretek
- Szakmai gyakorlat

Parkgondozó

A tanfolyam időtartama: 450 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma: 180
Gyakorlati órák száma: 270
Képesítés: OKJ 21 6207 05 Parkgondozó

A képzés szakmai moduljai:

- Parkfenntartás
- Műszaki ismeretek
- Gazdálkodási alapismeretek
- Személyiségfejlesztő tréning
- Munka, tűz és környezetvédelem
- Európai Unió ismeretek
- Kertészeti alapismeretek

Baromfifeldolgozó, kacsasütő

A tanfolyam időtartama: 2 hónap
Képesítés: a képző központ bizonyítványa

Tematika:

- Baromfifeldolgozás gyakorlat (170 óra)
- Baromfiipari technológia (42 óra)
- Munkavédelem, higiénia (18 óra)

ECDL vizsgára felkészítő (150 óra)

Képesítés: ECDL bizonyítvány

Tematika:

- Információ-technológia alapjai (20 óra)
- Számítógép-használat és file-kezelés (20 óra)
- Szövegszerkesztés (20 óra)
- Táblázatkezelés (30 óra)
- Adatbázis-kezelés (20 óra)
- Prezentáció (20 óra)
- Információs hálózatok (20 óra)

Települési hulladékgyűjtő és szállító

A tanfolyam időtartama: 2 hónap

Képesítés: OKJ 21 7898 01 Településhulladék-gyűjtő és -szállító

Tematika:

A képesítés célja a települési és a nem veszélyes hulladékok gyűjtésére és a lerakóhelyre való szállítására szolgáló gépek kiszolgálására alkalmas betanított munkások képzése. A képzés során a hallgatók megismerkednek az általuk végzett munka társadalmi, közegészségügyi, környezetvédelmi jelentőségével, képesek lesznek a gyűjtött és szállított anyagok ártalommentes elhelyezésére, a technológiai előírások betartására.

Ezüstkalászos gazda

A tanfolyam időtartama: 2 hónap

Képesítés: OKJ 21 6201 01 Ezüstkálászos gazda

A képesítés célja:

A mezőgazdasági magángazdálkodást folytató, mezőgazdasági alapképesítéssel nem rendelkezők részére olyan átfogó alapismeretek nyújtása, amely alapján eligazodnak a növénytermesztés, állattenyésztés, kertészet, gépészet tudományában és a piaci igények felismerésében.

Mezőgazdasági munkás

Képesítés: OKJ 21 6201 02 Mezőgazdasági munkás

Tematika:

A mezőgazdasági munkás a növénytermesztési, az állattenyésztési és az ezekhez kapcsolódó műszaki, munka-, tűz- és környezetvédelmi szakterületen jelentkező technológiai alapfeladatokat magasabb szakképesítéssel rendelkező személy irányításával, kézi erővel vagy speciális gépkezelői engedélyhez nem kötött gépekkel, berendezésekkel, eszközökkel végzi.

Sütőipari munkás

A tanfolyam időtartama: 536 óra, 4 hónap
Képesítés: OKJ 21 5212 04 Sütőipari munkás

Tartalom:

- Sütőipari gyártástechnológiai ismeretek
- Sütőipari gépészeti ismeretek
- Munkavédelmi és higiéniai ismeretek
- Szakmai gyakorlat
- Európai Unió ismeretek
- Felzárkóztatás
- Álláskeresési tréning.

IV.2.2. Fogyatékosok számára kínált képzések

Kosárfonó és fonottbútor-készítő

Célcsoport: látássérültek
A tanfolyam időtartama: 1000 óra, 7 hónap
Elméleti órák száma: 300
Gyakorlati órák száma: 700
Képesítés: OKJ 21 5291 07 Kosárfonó és fonottbútor-készítő

A képzés szakmai moduljai:

- Szerszám-, anyag- és gyártásismeret
- Fűztermesztés- és feldolgozás
- Szakmai ismeretek
- Munka- és tűzvédelmi ismeretek
- Néprajzi alapismeretek
- Szakrajz
- Vállalkozási ismeretek
- Európai Unió ismeretek
- Szakmai gyakorlat

Falusi vendéglátó

Célcsoport: mozgáskorlátozottak
Feltétel: alapkú iskolai végzettség
Képesítés: OKJ 31 7822 01 Falusi vendéglátó

A képzés szakmai moduljai:

- Kommunikáció, vendégkapcsolatok
- Turisztikai ismeretek
- Szállásadó és vendéglátói alapismeretek
- Vállalkozási-gazdálkodási ismeretek

- Élelmezési és ételkészítési ismeretek
- Mezőgazdasági alapismeretek
- Uniós ismeretek
- Irányított szakmai ismeretek

Kiadványszerkesztő

Célcsoport: mozgáskorlátozottak
A tanfolyam időtartama: 320 óra, 6 hónap
Feltétel: középfokú végzettség
Képesítés: OKJ 52 8429 01 Kiadványszerkesztő
A képzés szakmai moduljai:

- Nyomdai és kiadvány-szerkesztési ismeretek
- Elektronikus képfeldolgozás
- Kiadványszerkesztés

ECDL Start + AutoCad szerkesztő

Célcsoport: mozgáskorlátozottak
A tanfolyam időtartama: 470 óra, 9 hét
Feltétel: műszaki végzettség
Képesítés: ECDL Start + CAD műszaki dokumentáció készítő
A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- operációs rendszerek
- szövegszerkesztés
- táblázatkezelés
- internet
- autocad
- munkaerőpiaci tréning

Varrómunkás

Célcsoport: hallássérültek
A tanfolyam időtartama: 5 hónap
Képesítés: OKJ 31 5276 03
Tartalom:

A hallgató a tanfolyam elvégzése után képes lesz a műszaki dokumentáció és mintadarab megtekintése után önálló termelő munka végzésére. A varrodákban ismétlődő részműveleteket, előkészítő, összeállító és befejező tevékenységet végez.

Számítástechnikai szoftver-üzemeltető + CAD szerkesztő

Célcsoport:	mozgáskorlátozottak
A tanfolyam időtartama:	700 óra, 8 hónap
Feltétel:	érettségi
Képesítés:	OKJ 52 4641 03 Számítástechnikai szoftver-üzemeltető + képző központ bizonyítványa: CAD műszaki dokumentáció készítő

A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- számítástechnikai alapismeretek
- DOS, Windows 2000
- segédprogramok
- hálózati alapismeretek
- globális hálózatok
- szövegszerkesztés
- táblázatkezelés
- adatbázis-kezelés
- programozás
- bemutató készítése
- integrált irodai szoftverek
- AutoCad
- munkaerőpiaci tréning

Számítógép-kezelő (-használó) fogyatékos felnőttek részére

Célcsoport:	látás-, hallásszervi, mozgásszervi illetve értelmi képességeikben korlátozottak
A tanfolyam időtartama:	600 óra

A képzés szakmai moduljai:

- Számítástechnikai alapismeretek
- A Windows használata
- Gépírás, magyar helyesírás
- Szövegszerkesztés
- Táblázatkezelés
- Adatbázis-kezelő alapismeretek
- Prezentáció és grafika
- Információ és kommunikáció, Internet
- Önmenedzselési tréning

Számítástechnikai szoftverüzemeltető fogyatékkal élők részére

A képzés szakmai moduljai:

- Bevezetés (5 tanóra)
- Hatékony tanulási módszerfejlesztő tréning fogyatékkal élők részére (10 tanóra)
- Egyéni és csoportos munkára felkészítő tréning (15 tanóra)
- Ön-és társismeret, személyiségfejlesztés (25 tanóra)
- EU alapismeretek (20 tanóra)
- Számítástechnikai alapismeretek (70 tanóra)
- Operációs rendszerek, rendszerközeli programok (95 tanóra)
- Szövegszerkesztés (60 tanóra)
- Táblázatkezelés (60 tanóra)
- Adatbázis-kezelés (65 tanóra)
- Prezentáció és grafika (20 tanóra)
- Információs hálózatok (60 tanóra)
- Intenzív felkészülés a vizsgára (50 tanóra)
- Munkaerő-piaci tréning (20 tanóra)

Fürdőmasszőr

Célcsoport:	látásfogyatékosok
Feltétel:	általános iskolai végzettség
Képesítés:	OKJ 31 5008 01
A tanfolyam időtartama:	2 félév

Tananyag:

- anatómia,
- fizioterápia,
- fürdőtan,
- hidroterápia-balneoterápia,
- iszapkezelés,
- masszázs,
- kommunikáció,
- lábápolás,
- elsősegélynyújtás

Gyógypedagógiai asszisztens

Célcsoport:	látásfogyatékosok
Feltétel:	érettségi
Képesítés:	OKJ 54 1449 01
A tanfolyam időtartama:	2 félév

Tananyag:

- pedagógia,

- pszichológia,
- gyermek- és ifjúságvédelem,
- egészségtan-gondozás,
- oktatástechnika,
- gyógypedagógia,
- gyógypedagógiai pszichológia,
- gyógypedagógiai sérülésspecifikus tantárgypedagógiák és szabadidőpedagógiák, gyógypedagógiai egészség

IV.2.3. Tartós munkanélküliek számára kínált képzések

Hogyan tovább? – önfejlesztő tréning

A tanfolyam időtartama: 1 hónap

Feltétel: általános iskolai végzettség

Tematika:

A képzés konkrét célja, hogy a résztvevők a tréning során

- Ismerjék meg és használják fel elhelyezkedésük érdekében a környezetükben elérhető foglalkozásokhoz, az egyes munkakörök betöltéséhez, a munkáltatókhoz, a képzési lehetőségekhez kapcsolható információ- és adatforrásokat.
- Ismerjék meg a munkahelyek feltárása és a speciális munkavállalási problémák kezelése kapcsán segítségükre lévő szervezeteket, ellátó rendszereket, intézményeket és azok szolgáltatásait.
- Váljanak képessé a munkahelyfeltárás-elhelyezkedés, munkakörbetöltés és a megszerzett munkahely tartós megőrzésének folyamata során fellépő mérlegelési és döntési helyzetek önálló kezelésére, az esetleges kudarcok elemzésére, a problémamegoldó módszerek alkalmazására.
- Legyenek képesek kiemelkedő készségeik, erőforrásaik meghatározására, elképzeléseiknek, készségeiknek legmegfelelőbb foglalkozások kiválasztására.
- Tervezzék meg a munkába lépés lehetőségeit, lépéseit, megvalósításának ütemezését – készítsék el egyéni cselekvési tervüket.
- Számítógép segítségével legyenek képesek az Interneten keresztül munkaerőpiaci információkhoz jutni, illetve szövegszerkesztő használatával írják meg önéletrajzukat, kísérőlevelüket.

Motiváció az elhelyezkedéshez

A tanfolyam időtartama: 2 hét

Feltétel: általános iskolai végzettség

Tematika:

A tanfolyamon az általánosan fontos álláskeresési technikákat ismerik meg a hallgatók. A szakterületen belüli lehetőségek feltárására, megmutatására is sor kerül. A több szakképesítéssel rendelkezők is segítséget kapnak a sikeres álláskereséshez.

Személyiségfejlesztő tréning

Feltétel: általános iskolai végzettség

Tematika:

- Bevezetés, csoportnyitás, együttműködés
- Önismeret, életszemlélet, képességek, tulajdonságok
- Álláskeresési technikák

IV.2.4. Gyermekvállalási támogatást igénybe vevők számára kínált képzések

Európai számítógép használói jogosítvány + gépírás gyesen lévőik számára

A tanfolyam időtartama: 280 óra

Feltétel: általános iskolai végzettség

Képesítés: ECDL bizonyítvány + a képző központ bizonyítványa a gépírásról

A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- információtechnológiai ismeretek
- operációs rendszerek
- szövegszerkesztés
- prezentáció és grafika
- lokális hálózatok
- globális hálózatok
- táblázatkezelés
- adatbázis kezelés
- gépírás

V.

A célcsoportok igényei kérdőíves felmérés alapján

V.1. A felmérés célja és eszközei

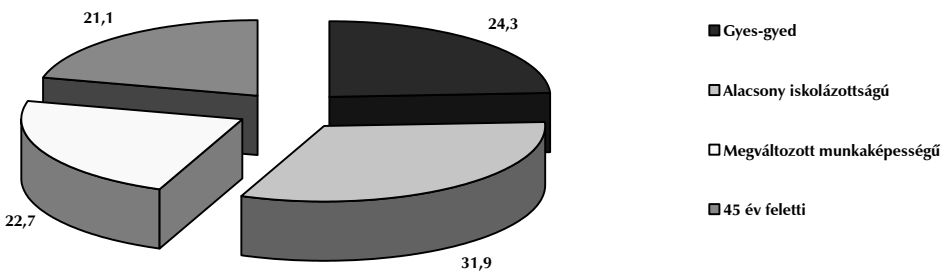
Felmérést végeztünk a célcsoportok tagjai közt, melynek fő célja a képzésben való részvételi hajlandóság, és a képzés formájára és tartalmára irányuló preferenciarendszer megismerése, illetve több, a képzés technikai lebonyolításával összefüggő, és azt befolyásoló tényező begyűjtése.

A célcsoportok tagjait elsősorban a civil szervezetek segítségével tudtuk megszólítani, melyek nagy szerepet vállaltak a felmérés kivitelezhetőségében. Szerepük – mint ahogy azt a mélyinterjúk is visszaigazolták – a célcsoportokkal való bárminemű foglalkozás kapcsán megkerülhetetlen.

Fő kutatási eszközünk a kérdőív volt, melynek összeállításában elsősorban a zárt kérdések voltak túlsúlyban. Ezzel is próbáltuk a feleletadást ösztönözni. A kérdőív előnye volt, hogy nagyszámú célcsoportot lehetett vele megszólítani, eredményes volt a kiértékelés, több belső összefüggést is fel lehetett vele tártani, azonban az okok magyarázatára elsősorban a nyitott kérdések világítottak rá, melyek kiértékelése és összegzése nehezebb. Éppen ezért a kérdőíves megkérdezést kiegészítette egy több személlyel elkészített mélyinterjú-sorozat, mely nagyban visszaigazolta az előzetes elvárásokat, illetve segítség volt a képzési kínálat megfogalmazásában.

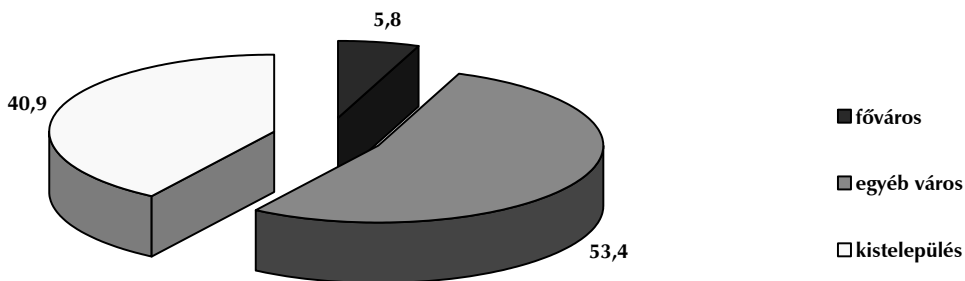
V.2. A megkérdezett célcsoportokra vonatkozó információk

A felmérés keretében 4 célcsoport igényeit mértük fel, összesen 446 személy megkérdezésével. A célcsoportok részvételi arányát az alábbi diagram mutatja be.

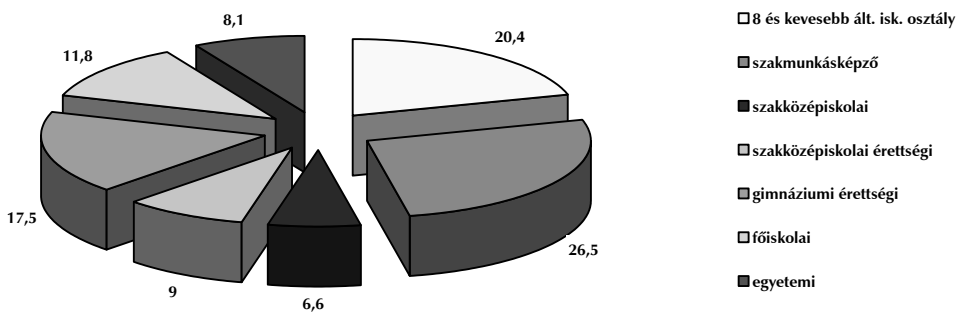
12. ábra

A megkérdezés országos szintű volt, a válaszadók földrajzi elhelyezkedése a településrendszert tekintve a következő volt:

13. ábra

A válaszadók köre az iskolai végzettség alapján a következőképpen oszlott meg:

14. ábra

A megkérdezettek összességére vonatkoztatva a további főbb ismérveket tartottuk fontosnak kiemelni:

- A válaszadók mindössze 50,7 %-a rendelkezik szakképesítéssel.
- Jelenleg mindössze 11,8 %-uk folytat tanulmányokat, mely jellegét tekintve elsősorban nyelvi és felhasználói szintű informatikai ismereteket elsajátító képzésekből áll, illetve fontos megjegyezni az alacsony végzettségű egyének esetében a hiányzó általános iskolai osztályok és az érettségi megszerzését.
- A megkérdezettek mindössze 46,7 %-a folytat kereső tevékenységet.
- A fogyatékkal rendelkezők közül 69,2 % a mozgássérült, 5,1 % a vak vagy csökkentlátó, amit azért fontos kiemelni, mert a fogyatékek jellege teljes mértékben determinálja a képzési igényeket.
- A fogyatékkal rendelkezők közül 87,2 % még nem vett részt távoktatásban, illetve 83 % még nem is végzett távmunkát.

V.3. Képzési motivációk

A megkérdezettek döntő része szívesen venne részt képzésben, azonban ez a hajlandóság célcsoportonként eltérő. Természetes módon a 45 év felettieket a legnehezebb motiválni, illetve a hajlandóság mögött eléggé eltérő okok húzódnak meg. Az alacsony végzettségűek esetében a képzés döntően eszközként funkcionál, a fogyatékkal rendelkezők esetében esélyként, a gyes-gyed-en lévőknél pedig a kompetenciák megszerzését és főleg karbantartását jelenti.

Képzési hajlandóság („Részt venne-e képzésben?”) célcsoportokra lebontva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		31,4	68,6
	Gyes, gyed-en lévők	18,8	81,2
	Alacsony iskolázottságú	36,0	64,0
	Megváltozott munkaképességű	31,9	68,1
	45 év felettiek	45,5	54,5

Fontosnak tartottuk ugyanezt a kérdést megvizsgálni az iskolai végzettség szemszögéből is. Elmondható, hogy a középfokú végzettséggel rendelkezők a „legmotiváltabbak”, melynek véleményünk szerint a fő üzenete az, hogy szélesíteni kell az érettségire épülő képzések körét.

Képzési hajlandóság („Részt venne-e képzésben?”) az iskolai végzettség szempontjából (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		31,4	68,6
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	40,5	59,5
	Szaktanulmányi képző	32,1	67,9
	Szakközépiskolai	21,4	78,6
	Szakközépiskolai érettségi	36,8	63,2
	Gimnáziumi érettségi	29,7	70,3
	Főiskolai	20,8	79,2
	Egyetemi	23,5	76,5

A **képzés jellegénél** a tanfolyami jelleg élvezte a legnagyobb támogatást (89,6 % támogatta), míg távoktatásban 70,2 % venne részt. Ez utóbbi adatot „beárnyékolja”, hogy a megkérdezettek 60,4 %-a rendelkezik számítógéppel (vagy van esélye sűrűbben hozzáférni munkahelyen vagy rokonnál), ám mindössze 31,7 rendelkezik internet-kapcsolattal (otthon, munkahelyen vagy rokonnál).

A **tanfolyam optimális hossza** elég tág keretek közt lett meghatározva a megkérdezettek által, 15,4 % jelölte meg a 6 hónapot, 21 % a 12 hónapot, 16,8 % pedig a 24 hónapot, a többi válasz ezek körül szóródott viszonylag egyenletesen. A többség természetesen hajlamos években gondolkodni és nem hónapokban, ezzel magyarázható ezen adatok kiugró mivolta.

V.4. Képzési tartalom

Ezen kérdéskörben elsősorban azt kutattuk, hogy az adott célcsoportnak milyen ismeretekre van szüksége, mit tanulna. Az elemzést elvégeztük az iskolai végzettség szempontjából is, mert ez fontos tényező a képzési kínálat kialakításakor. A konkrét kérdés minden esetben úgy hangzott el, hogy részt venne-e adott képzésben, és ehhez képzési kínálatot rendeltünk (tartalom alapján), igen – nem válaszok megadásával.

Az **informatikai jellegű képzések igényét legnagyobb mértékben** a fogyatékkal rendelkezők jelezték, hiszen egyrészt a legtöbben ezt esélyként értelmezik, másrészt a legtöbbjük számára más – elsősorban fizikai – tevékenység nem is jöhet számításba. Az alacsony végzettséggel rendelkezők többsége érdeklődik az informatika iránt, de nem tartják reális eszköznek, a fizikai szakmákat sokkal többre tartják.

Az informatikai jellegű képzések igénye a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		35,7	64,3
	Gyes, gyed-en lévők	35,7	64,3
	Alacsony iskolázottságú	46,9	53,1
	Megváltozott munkaképességű	28,1	71,9
	45 év felettiek	30,4	69,6

Az informatikai jellegű képzések támogatottsága az iskolai végzettség függvényében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		35,7	64,3
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	44,0	56,0
	Szaktanulmányi képző	43,2	56,8
	Szakközépiskolai	36,4	63,6
	Szakközépiskolai érettségi	25,0	75,0
	Gimnáziumi érettségi	26,9	73,1
	Főiskolai	36,8	63,2
	Egyetemi	23,1	76,9

Az **idegen nyelv ismerete** ennél kisebb prioritással bír. Első látásra talán a gyes-gyed-en lévők százalékos aránya kevésnek tűnik, de mint a mélyinterjúkból kiderült, a többség valószínűleg már rendelkezik nyelvtudással, ezért nem akkora a támogatottsága.

A nyelvi képzések támogatottsága a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		43,4	56,6
	Gyes, gyed-en lévők	48,2	51,8
	Alacsony iskolázottságú	43,8	56,3
	Megváltozott munkaképességű	34,4	65,6
	45 év felettiek	43,5	56,5

A nyelvi képzések támogatottsága az iskolai végzettség függvényében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		43,4	56,6
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	52,0	48,0
	Szakmunkásképző	48,6	51,4
	Szakközépiskolai	18,2	81,8
	Szakközépiskolai érettségi	16,7	83,3
	Gimnáziumi érettségi	42,3	57,7
	Főiskolai	63,2	36,8
	Egyetemi	30,8	69,2

Az **álláskeresési technikák** elutasítása szinte egyöntetű a célcsoportok körében, az összes megkérdezett mindössze 15,4 %-a nyilatkozott úgy, hogy részt venne ilyen képzésen. Célcsoportokra levetítve az elutasítás a 45 év felettiek körében a legnagyobb, akik – saját megfogalmazásuk szerint – inkább munkát szeretnének kapni, nem tréningeket. A legnagyobb támogatást az alacsony végzettséggel rendelkezők körében kapta ez a képzés, 28,1 % nyilatkozott úgy, hogy részt venne ilyenben. Az iskolai végzettség szempontjából elemezve a kérdést ugyanazt az eredményt kapjuk, az elutasítás mindenhol egyértelmű, kivéve a 8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztállyal rendelkezőket, közülük 40 % jelezte az esetleges részvételi szándékát.

A **vállalkozási ismereteket** elsajátító képzések támogatottsága is hullámváz eredményt mutat, az alacsony végzettséggel rendelkezők és a 45 év felettiek körében döntő az érdeklődés hiánya. Az iskolai végzettség szempontjából történő vizsgálat azonban fontos eredményeket hozott, úgy gondoljuk a képzési kínálat kialakításakor figyelembe kell venni, hogy a középiskolai végzettséggel rendelkező réteg a legmotiváltabb ezen a téren.

A vállalalkozási ismereteket elsajátító képzések iránti igény a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		72,0	28,0
	Gyes, gyed-en lévőek	64,3	35,7
	Alacsony iskolázottságú	81,3	18,8
	Megváltozott munkaképességű	68,8	31,3
	45 év felettiek	82,6	17,4

A vállalalkozási ismereteket elsajátító képzések iránti igény az iskolai végzettség függvényében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		72,0	28,0
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	76,0	24,0
	Szaktanulmánytervező	75,7	24,3
	Szakközépiskolai	81,8	18,2
	Szakközépiskolai érettségi	50,0	50,0
	Gimnáziumi érettségi	69,2	30,8
	Főiskolai	78,9	21,1
	Egyetemi	61,5	38,5

A kérdőívben felsorolt ismeret típusokon (informatika, internet, idegen nyelv, saját szakmában továbbképzés, álláskeresői technikák, vállalkozói ismeretek) túlmenően lehetőség volt egyéni igény szerinti képzés típusát, szakmát is megjelölni.

A Gyes-en, Gyed-en lévőek közül a válaszadók többsége valamilyen szakmát jelölt meg a kereskedelem, vendéglátóipar területéről, pénzügyi, ügyviteli területről, valamint többen jelezték, hogy az érettségit kívánják megszerezni.

A megváltozott munkaképességűek képzési igényként többségében kézműves, iparos szakmát jelöltek meg, de előfordul agrár szakterület és sport edző, sportmenedzser is.

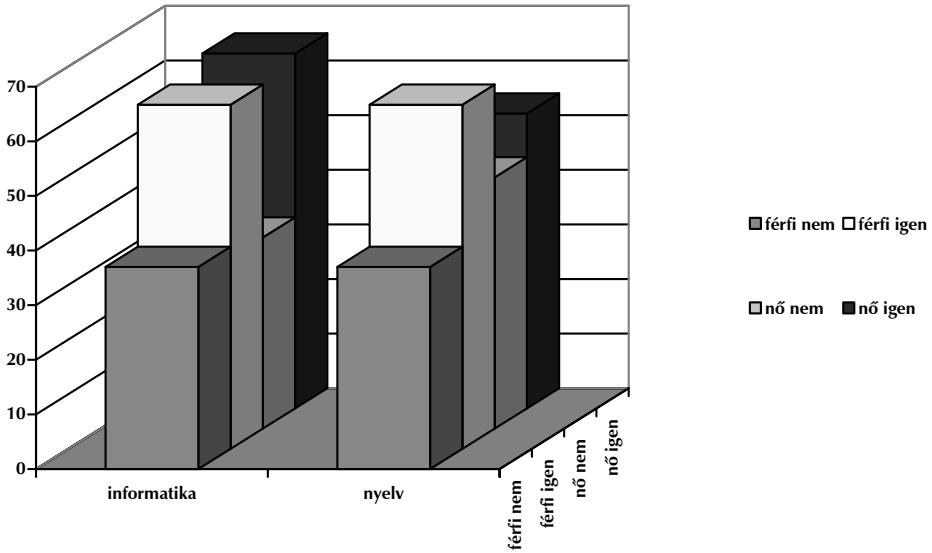
A 45 éven felüli munkavállalók elsősorban felsőfokú szakirányokat jelöltek meg, de előfordul az uniós ismeretek igénye, vagy pályázatírási ismeretek válasz is.

Az alacsony iskolázottságúak vagy szakképzetlenek válaszaikban szinte mindenféle szakirányt megjelöltek, kisiparos szakmákat, vendéglátóipari szakmákat, sőt többen jelezték igényüket az érettségi, vagy felsőfokú végzettség megszerzése iránt.

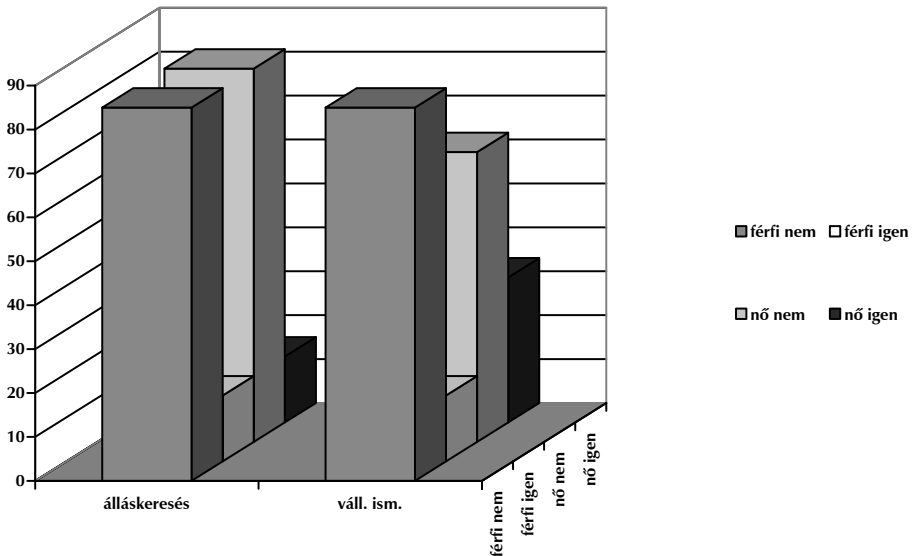
Vizsgáltuk a képzésben való részvételi hajlandóságot **nemek szerint** is. A férfiak 63,6 %-a, a nők 70,8 %-a nyilatkozott úgy, hogy részt venne képzésben. A képzés tartalmi

részét tekintve a vállalkozási ismereteket elsajátító képzések nők körében tapasztalt nagyobb támogatottsága volt számottevő.

Képzési típusok támogatottsága férfi – nő viszonylatban („Résztt venne-e adott képzésben?”), (%):

15. ábra

16. ábra

V.5. Területi különbségek

Mivel a felmérés országos szintű volt, fontosnak tartottuk annak vizsgálatát, hogy adott települési típus szemszögéből tapasztalható-e lényeges eltérés a képzésben való részvétel ismérvei közt. A földrajzi különbségek motivációra gyakorolt hatása rögtön a lényegi kérdés kapcsán érezhetővé vált.

A képzésben való részvételi hajlam a településtípus alapján vizsgálva („Részt venne-e képzésben?”), (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		31,6	68,4
	Fővárosban lakók	58,3	41,7
	Egyéb város	28,2	71,8
	Kistelepülés	32,1	67,9

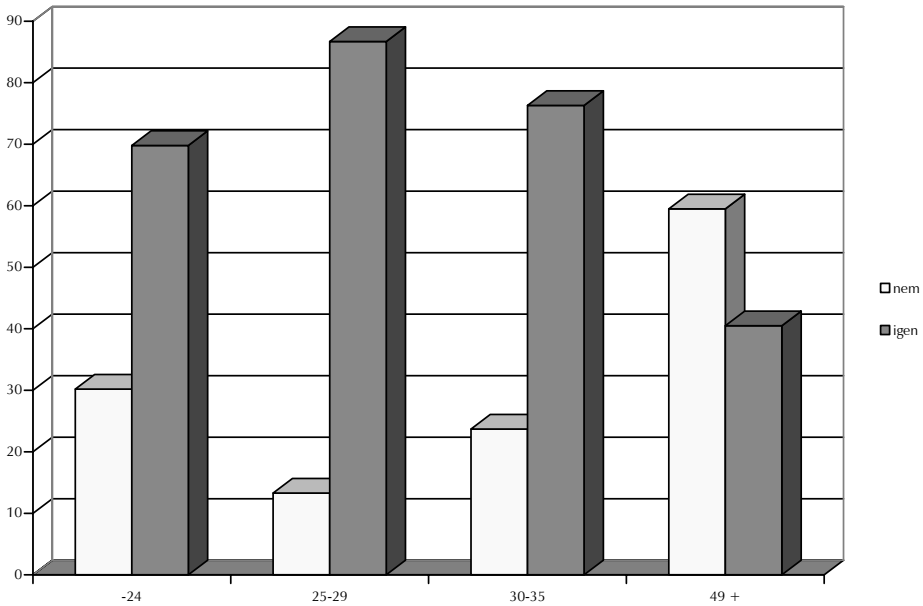
A **képzési tartalmat** tekintve települési szempontból a legtöbb esetben nem volt mérhető nagy eltérés. Általánosságban elmondható, hogy minden képzés esetében a városban lakók a legaktívabbak, ők nyilatkoztak igennel a legnagyobb arányban. Az idegen nyelvet elsajátító képzések és a vállalkozói ismeretek minden településtípusnál egyenlő támogatást kaptak, az álláskereső technikák hasonlóan, de csak az egyéb város és kistelepülés kategóriában, a fővárosban lakók egyáltalán nem érdeklődnek iránta. Az informatikai képzéseket külön kiemeljük, ugyanis az erre ráépülő egyéb képzések (melyek adott esetben a távmunka lehetőségét is megteremtik) kiemelten fontosak.

Az informatikai jellegű képzésekben való részvételi szándék, településtípus szerint vizsgálva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		35,7	64,3
	Fővárosban lakók	40,0	60,0
	Egyéb város	28,2	71,8
	Kistelepülés	45,6	54,4

V.6. Kor szerinti megoszlás

Központi kérdés, hogy adott korcsoportba tartozó egyének milyen mértékben motiválhatók a képzésben való részvétel kapcsán. A felmérés teljes mértékben visszaigazolta azt a feltevésünket, hogy elsősorban a fiatalabb korosztály vonható be, illetve hogy a kor növekedésével a képzésben való részvételi szándék csökken.

17. ábra

Képzésben való részvételi szándék korcsoportok alapján („Részt venne-e képzésben?”), (%)

Az adott képzési tartalmat választók közt a korcsoportok alapján nem tapasztalható nagy eltérés, általánosságban elmondható, hogy a 25-29 éves korcsoport 65-70 % érdeklődik minden képzés iránt (az álláskeresési technikák kivételével ennek elutasítása minden korcsoportban egyenletes), az ennél fiatalabbak és idősebbek – az életkor növekedésével növekvő arányban – kevésbé érdeklődnek a képzések iránt.

VI.

A képző központok által végzett felmérés kiértékelése

VI.1. A kutatás célja és eszközei

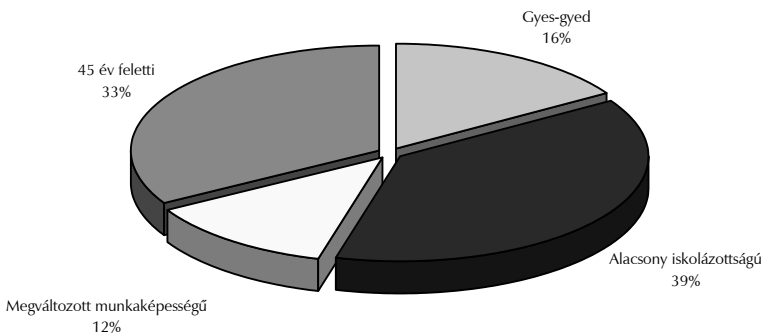
Regionális képző központok segítségével felmérést végeztünk a célcsoportok tagjai közt, melynek fő célja szintén a képzésben való részvételi hajlandóság, és a képzés formájára és tartalmára irányuló preferenciarendszer megismerése, illetve több, a képzés technikai lebonyolításával összefüggő, és azt befolyásoló tényező begyűjtése volt, azonban a célcsoport tagjai jelenleg is képzésben részesülnek, így fontosnak tartottuk felmérni, hogy ez miként befolyásolja a korábban már felmért preferencia-rendszert.

A célcsoportok tagjait a regionális képző központok munkatársainak segítségével szólítottuk meg, a képzési helyszínén.

Fő kutatási eszközünk a kérdőív volt, melynek összeállításában elsősorban a zárt kérdések voltak túlsúlyban. Ezzel is próbáltuk a feleletadást ösztönözni. A kérdőív előnye volt, hogy nagyszámú célcsoportot lehetett vele megszólítani, eredményes volt a kiértékelés, több belső összefüggést is fel lehetett vele tární, azonban az okok magyarázatára elsősorban a nyitott kérdések világítottak rá, melyek kiértékelése és összegzése nehezebb. A kérdőív felépítése nagyban igazodott a korábbi, célcsoportok körében végzett felmérés során használthoz, azonban több kérdés esetében korrekcióra volt szükség, elsősorban azon pontok esetében, melyek a folyamatban lévő képzés hatását mérték fel.

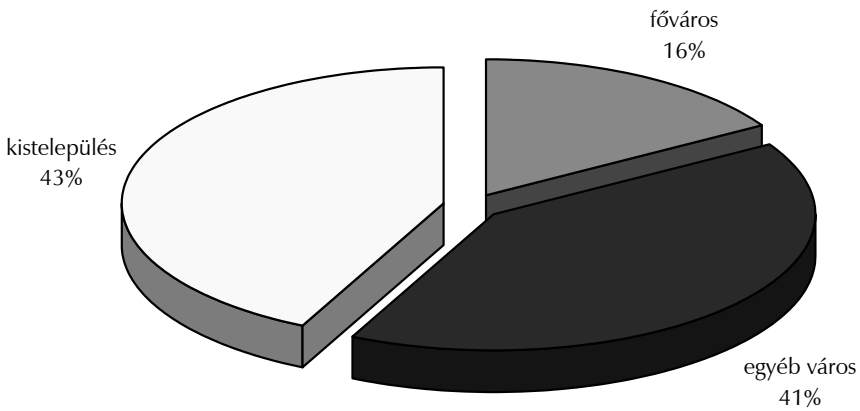
VI.2. A megkérdezett célcsoportokra vonatkozó információk

A felmérés keretében ugyanazon 4 célcsoport igényeit mértük fel, összesen 528 személy megkérdezésével. A célcsoportok részvételi arányát az alábbi diagram mutatja be.

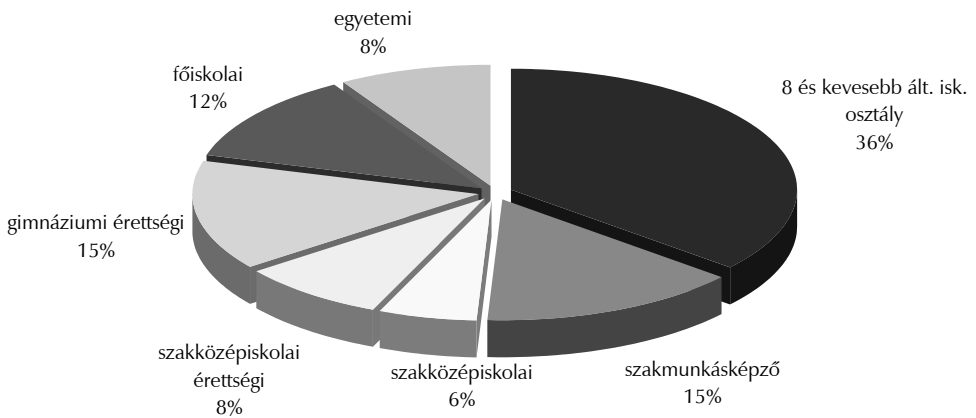
18. ábra

A megkérdezés elsősorban a Dél-dunántúli és a Közép-magyarországi régióra terjedt ki. A válaszadók földrajzi elhelyezkedése a településrendszert tekintve a következő volt (%):

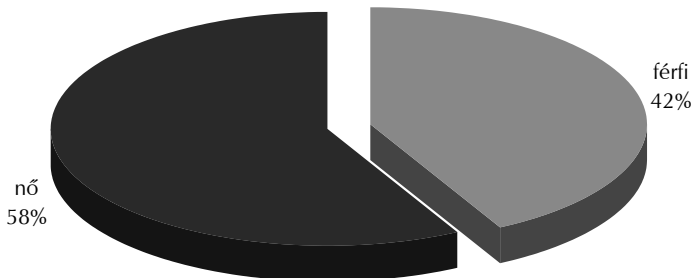
19. ábra

A válaszadók köre az iskolai végzettség alapján a következőképpen oszlott meg (%):

20. ábra

A válaszadók nem szerinti megoszlása a következő (%):

21. ábra

VI.3. A folyamatban lévő képzés hatása a képzési tartalomra, célcsoportos vizsgálatok alapján

A felmérés lényegi elemének tartottuk annak kiderítését, hogy a képzési rendszerbe bekerülő egyén képzésről mint eszközről, annak tartalmáról és technikai jellegéről alkotott véleménye miként változik meg a képzés hatására. Kiindulási alapnak természetesen a korábbi felmérésünket tekintettük, melynek keretében megkérdezettek többsége nem vett részt munkaerő-piaci vagy egyéb képzésben, és így akartuk a motivációs háttérét és preferenciarendszerét felvázolni. Az eredményektől elsősorban azt vártuk, hogy a képzés sikeressége pozitív hatással fog jelentkezni.

Központi kérdés, hogy adott egyén – miközben képzésben vesz részt – hogyan vélekedik erről, jónak tartja-e döntését, illetve növekszik-e a további képzésekben való motivációja.

Képzési hajlandóság („Részt venne-e további képzésekben?”) célcsoportokra lebontva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		28,9	71,1
	Gyes, gyed-en lévők	20,0	80,0
	Alacsony iskolázottságú	18,9	81,1
	Megváltozott munkaképességű	29,6	70,4
	45 év feletti	44,1	55,9

A korábbi felmérés eredményeit figyelembe véve ezen adatok nagyobb hajlandóságot fejeznek ki, tehát a képzés sikeressége egyfajta szempontból megállapítható.

Természetesen kíváncsiak voltunk adott képzési tartalom megítélésére is. A felmérés egésze kapcsán nem volt törvényszerű, hogy a válaszadók épp abban a képzésben részesültek, amelyre a kérdés irányult. A kérdés minden esetben arra irányult, hogy részt venne-e adott tartalmú képzésben, fontosnak tartja-e azt életvitele és elhelyezkedése szempontjából.

Az informatikai (felhasználói szintű ismeretek, internet, szöveg és táblázatkezelés) megítélése a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		47,4	52,6
	Gyes, gyed-en lévő	35,7	64,3
	Alacsony iskolázottságú	55,6	44,4
	Megváltozott munkaképességű	28,9	71,1
	45 év feletti	50,6	49,4

Az idegen nyelvi képzések megítélése a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		38,3	61,7
	Gyes, gyed-en lévő	48,2	51,8
	Alacsony iskolázottságú	36,8	63,2
	Megváltozott munkaképességű	28,9	71,1
	45 év feletti	38,3	61,7

Az álláskeresési technikák megítélése a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		83,1	16,9
	Gyes, gyed-en lévő	89,3	10,7
	Alacsony iskolázottságú	77,4	22,6
	Megváltozott munkaképességű	71,1	28,9
	45 év feletti	93,8	6,2

A vállalkozói ismeretek elsajátítására irányuló képzések megítélése a célcsoportok esetében (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		69,8	30,2
	Gyes, gyed-en lévők	64,3	35,7
	Alacsony iskolázottságú	68,4	31,6
	Megváltozott munkaképességű	71,1	28,9
	45 év felettiek	75,3	24,7

A **képzés jellegénél** a tanfolyami jelleg élvezte a legnagyobb támogatást (87,9 % támogatta), míg távoktatásban 65,9 % venne részt. Utóbbi adatot kedvezőbbé teszi, hogy ugyanakkor a megváltozott munkaképességűek 81,6 %-a nyilatkozott úgy, hogy részt venne távoktatásban. Többségük jelenleg is informatikai képzésben vesz részt, így látszik, hogy a szándék teljes mértékben megvan, elsősorban a technikai kivitelezés hiányzik.

A **tanfolyam optimális hossza** a döntően képzésben nem résztvevő egyének által (lásd korábbi felmérés) elég tág keretek közt lett meghatározva a megkérdezettek által, 15,4 % jelölte meg a 6 hónapot, 21 % a 12 hónapot, 16,8 % pedig a 24 hónapot, a többi válasz ezek körül szóródott viszonylag egyenletesen. A többség természetesen hajlamos években gondolkodni és nem hónapokban, ezzel magyarázható ezen adatok kiugró mivolta. A mostani felmérés eredményei ennél jóval „megfoghatóbbak” (elsősorban a tapasztalat miatt), és a válaszadók 20,1 %-a jelölte meg a 6 hónapot, 26,9 % a 12 hónapot és 12,7 %-a a 24 hónapot.

VI.4. Nemek szerinti megoszlás

Általánosságban elmondható, hogy a felmérés nem igazolt vissza jelentős különbségeket a nemek közti aktivitás vagy preferencia-rendszer szempontjából.

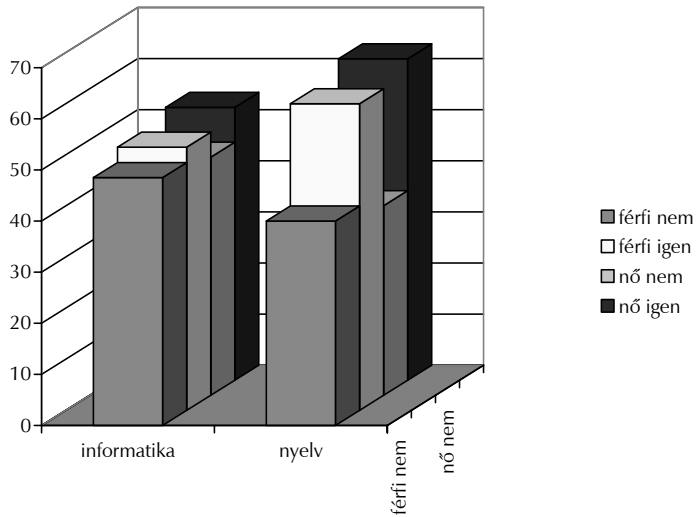
Képzési hajlandóság („Részt venne-e további képzésekben?”) nemekre lebontva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		28,9	71,1
	Férfi	30,9	69,1
	Nő	27,3	72,7

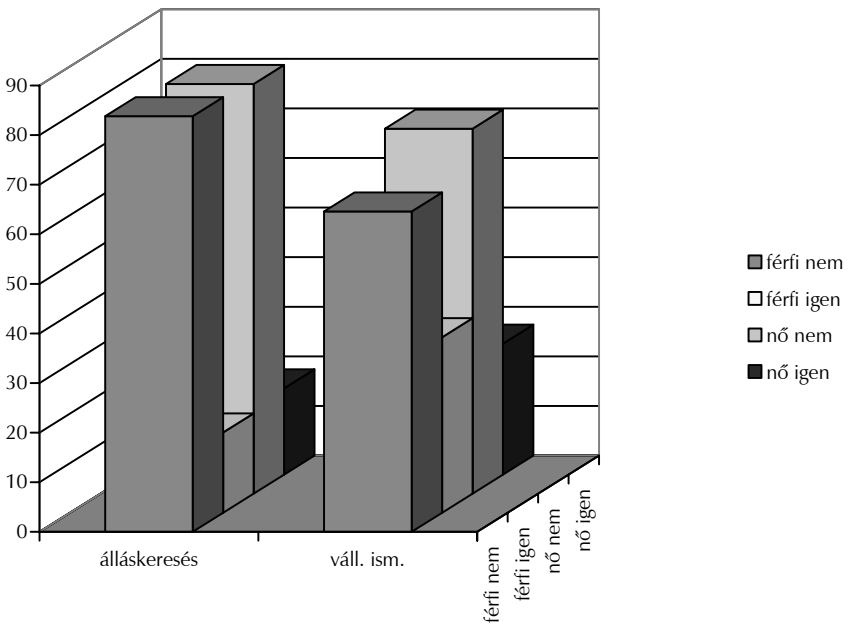
Távoktatásban való részvételi hajlandóság (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		34,1	65,9
	Férfi	37,6	62,4
	Nő	31,6	68,4

Képzési típusok támogatottsága férfi – nő viszonylatban („Részt venne-e adott képzésben?”), (%):

22. ábra

23. ábra

VI.5. Területi különbségek

Mivel ezen felmérés is országos szintű volt, fontosnak tartottuk annak vizsgálatát, hogy adott települési típus szemszögéből tapasztalható-e lényeges eltérés a képzésben való részvétel ismérvei közt.

A további képzésben való részvételi hajlam a településtípus alapján vizsgálva („Részrt venne-e további képzésben?”), (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		28,9	71,1
	Fővárosban lakók	41,4	58,6
	Egyéb város	25,6	74,4
	Kistélepülés	27,3	72,7

Ugyanakkor a távoktatás mint képzési forma eléggé egységes képet alkot („Részrt venne-e távoktatásban?”), (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		33,8	66,2
	Fővárosban lakók	30,8	69,2
	Egyéb város	33,9	66,1
	Kistélepülés	34,6	65,4

A képzési tartalom megítélése résztvevő lakóhelyének szempontjából vizsgálva visszaigazolja a korábbi felmérés eredményeit. A kérdés minden esetben arra irányult, hogy részt venne-e adott tartalmú képzésben, fontosnak tartja-e azt életvitele és elhelyezkedése szempontjából.

Az informatikai (felhasználói szintű ismeretek, internet, szöveg és táblázatkezelés) megítélése a lakóhely alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		47,5	52,5
	Fővárosban lakók	58,5	41,5
	Egyéb város	36,6	63,4
	Kistélepülés	54,9	45,1

Az idegen nyelvi képzések megítélése a lakóhely alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		38,0	62,0
	Fővárosban lakók	36,6	63,4
	Egyéb város	36,6	63,4
	Kistélepülés	39,8	60,2

Az álláskeresési technikák megítélése a lakóhely alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		83,0	17,0
	Fővárosban lakók	95,1	4,9
	Egyéb város	81,7	18,3
	Kistélepülés	80,5	19,5

A vállalkozói ismeretek elsajátítására irányuló képzések megítélése a lakóhely alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		69,8	30,2
	Fővárosban lakók	78,0	22,0
	Egyéb város	64,9	35,1
	Kistélepülés	72,2	27,8

VI.6. Iskolai végzettség alapján történő megoszlás

Az egyén iskolai végzettsége elsősorban a szakmai tartalmat befolyásolja, azonban nem mindegy, hogy adott csoport miként viszonyul a képzéshez mint eszközhez. Ha a válaszokat az egyének iskolai végzettsége alapján rendezzük, látjuk, hogy az újabb képzésben való motiváció szinte egyenletesen oszlik el. Ha áttekintjük a korábbi felmérés eredményeit, megállapítható, hogy a jobb eredményeket (elsősorban a 45 év felettiek esetében) a jelenlegi képzésben való részvétel is kiválthatta.

A további képzésben való részvételi hajlam az iskolai végzettség alapján vizsgálva („Részt venne-e további képzésben?”), (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		28,7	71,3
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	22,5	77,5
	Szakmunkásképző	33,8	66,2
	Szakközépiskolai	32,0	68,0
	Szakközépiskolai érettségi	36,6	63,4
	Gimnáziumi érettségi	29,7	70,3
	Főiskolai	30,2	69,8
	Egyetemi	28,2	71,8

A távoktatás mint oktatási forma megítélését árnyaltabban mutatja be az iskolai végzettség alapján történő megközelítés, ugyanis kiugró adatot kapunk az egyetemi végzettséggel rendelkezők körében, azonban a kiemelt célcsoport tagjai – megváltozott munkaképességűek – korántsem rendelkeznek ilyen jó végzettségi mutatókkal.

A távoktatás támogatottsága az iskolai végzettség alapján vizsgálva („Részt venne-e távoktatásban?”), (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		34,1	65,9
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	41,7	58,3
	Szakmunkásképző	44,4	55,6
	Szakközépiskolai	11,8	88,2
	Szakközépiskolai érettségi	32,0	68,0
	Gimnáziumi érettségi	29,5	70,5
	Főiskolai	34,3	65,7
	Egyetemi	11,1	88,9

Érdekes eredmények születtek adott képzési tartalom iránti érdeklődés kapcsán is, hiszen az informatikai képzést egyenletesen ítélték meg az adott iskolai végzettséggel rendelkező csoportok, a többi képzés esetében különböző prioritások olvashatóak le. A kérdés minden esetben arra irányult, hogy részt venne-e adott tartalmú képzésben, fontosnak tartja-e azt életvitеле és elhelyezkedése szempontjából.

Az informatikai (felhasználói szintű ismeretek, internet, szöveg és táblázatkezelés) megítélése az iskolai végzettség alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		47,4	52,6
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	53,6	46,4
	Szaktanulmányok	44,4	55,6
	Szakközépiskolai	47,1	52,9
	Szakközépiskolai érettségi	46,2	53,8
	Gimnáziumi érettségi	44,4	55,6
	Főiskolai	40,5	59,5
	Egyetemi	42,9	57,1

Az idegen nyelvi képzések megítélése az iskolai végzettség alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		38,3	61,7
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	40,9	59,1
	Szaktanulmányok	48,9	51,1
	Szakközépiskolai	35,3	64,7
	Szakközépiskolai érettségi	23,1	76,9
	Gimnáziumi érettségi	37,8	62,2
	Főiskolai	43,2	56,8
	Egyetemi	21,4	78,6

Az álláskeresési technikák megítélése az iskolai végzettség alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		83,1	16,9
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	75,5	24,5
	Szaktanulmányok	77,8	22,2
	Szakközépiskolai	100,0	0,0
	Szakközépiskolai érettségi	84,6	15,4
	Gimnáziumi érettségi	86,7	13,3
	Főiskolai	91,9	8,1
	Egyetemi	92,9	7,1

A vállalkozói ismeretek elsajátítására irányuló képzések megítélése az iskolai végzettség alapján (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		69,8	30,2
	8 (vagy kevesebb) általános iskolai osztály	63,6	36,4
	Szakt munkásképző	73,3	26,7
	Szakközépiskolai	70,6	29,4
	Szakközépiskolai érettségi	73,1	26,9
	Gimnáziumi érettségi	66,7	33,3
	Főiskolai	81,1	18,9
	Egyetemi	75,0	25,0

A **szakképesítés** megléte illetve hiánya is jól mérhető eltéréseket okoz a képzések megítélésében.

Újabb képzésben való részvételi szándék, szakképzettség megléte alapján vizsgálva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		28,5	71,5
	Szakképesítéssel nem rendelkező esetében	22,8	77,2
	Szakképesítéssel rendelkező esetében	33,8	66,2

Ugyanakkor a távoktatás mint képzési forma támogatottsága a szakképzés alapján vizsgálva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		34,1	65,9
	Szakképesítéssel nem rendelkező esetében	40,1	59,9
	Szakképesítéssel rendelkező esetében	27,5	72,5

A **kereső tevékenység** természetesen módon csökkenti az újabb képzésben való részvétel lehetőséget, ugyanakkor elősegíti a távoktatásban való részvételi szándékot.

Újabb képzésben való részvételi szándék, kereső tevékenység folytatása alapján vizsgálva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		28,9	71,1
	Kereső tevékenységet nem folytat	21,0	79,0
	Kereső tevékenységet folytat	42,9	57,1

Ugyanakkor a távoktatás mint képzési forma támogatottsága a kereső tevékenység folytatása alapján vizsgálva (%):

		NEM	IGEN
Az összes megkérdezett esetében		34,1	65,9
	Kereső tevékenységet nem folytat	33,0	67,0
	Kereső tevékenységet folytat	25,9	74,1

VII. Mélyinterjú vizsgálat

A kérdőíves vizsgálaton túl – annak eredményeit mélyebb összefüggésben vizsgálva – több célcsoport-taggal mélyinterjút is készítettünk. A kiválasztás teljesen véletlenszerű volt, mindössze annak a kritériumnak kellett teljesülnie, hogy a személy a célcsoport tagja legyen. A vizsgálat előnye abból származott, hogy több olyan gondolat is elhangzott a megkérdezettek részéről, melyek a gyakorlatban messzemenően hasznosíthatóak, illetve az egész kivitelezés sikerességének alapját szolgáltatják. A nehézségek elsősorban a bizalmatlanságból és pesszimizmusból fakadtak, illetve magából az élethelyzetből; egy fogyatékos személlyel nehéz a munkaerőpiacról és az iskolapadról beszélni, miközben több esetben önmaga ellátásáról is nehezen tud gondoskodni. Összességében azonban a felmérést sikeresnek ítéljük, és az elhangzott, hasznosíthatónak vélt gondolatokat beépítettük a projekt kivitelezésébe.

A mélyinterjúk a következő témakörökre terjedtek ki:

- képzési igények felmérése, milyen típusú és tartalmú képzésekre van elsősorban szüksége a célcsoportoknak,
- képzési motivációk, illetve
- információ-beszerzés és tájékozódás a képzésekkel kapcsolatosan.

Elégge eltérő érdekrendszerter térképezhetünk fel azon döntési tényezők mögött, melyek a **képzési tartalom** és jelleg kiválasztását határozták meg.

Az **alacsony végzettséggel** rendelkező célcsoport tagjai esetében a megkérdezettek mindegyike úgy nyilatkozott, hogy „lehessen vele munkát kapni”. Ez a megállapítás elsőre talán túl egyszerűnek tűnik, azonban az ő szemszögükből ez a releváns. Azokat a képzéseket keresik – és itt az esetek túlnyomó részében *fizikai* szakmáról van szó – melyekkel el tudnak helyezkedni, akár legálisan, akár feketén, néha csak átmeneti időre. A férfiak esetében ez elsősorban az erdőgazdálkodási és építőipari szakmákat jelenti, a nőknél varrónői, takarítónői, adminisztrátori és ápolói szakmákat. Viszonylag fontos szempontnak ítéelhető a képzés időtartama, ugyanis az iskolapadban töltött idő kiesett időnek számít, csak elveszi a lehetőséget a pénzkereset elől (feltéve ha a képzés mellett nem kapnak járadékot). Így esetükben a szociális körülmények mindenképpen fontos tényezőnek számítanak a képzés kiválasztásánál. Eleve esélyként élük meg a gyakorlati képzést, hiszen sokan kapnak munkát a gyakorlati helyszínt szolgáltató cégnél, és adott emberek sikere példaként lebeg előttük.

Fogyatékos személyek esetében a tanfolyamok szinte csak egyszerű kétkezi fizikai munkákra korlátozódnak, ilyen a rongyszőnyegkészítés, fazekasság vagy famegmun-

kálás. Ezen emberek többsége nem is akar, és nem nagyon tud más képzésben részt venni. Esetükben tehát a döntést elsősorban az befolyásolja, hogy mi az a mit még meg tudnak csinálni, így például az időtartam már nem meghatározó tényező. A fogyatékos emberek döntő része még csak nem is hallott a távmunkáról, ezért mint esély nem is számolnak vele. A célcsoport jelentős része alacsony végzettségű is, ezért az informatika nem csak az internet hiánya miatt esik ki a hatékonynak tartott eszközök köréből. Nem lehet azt mondani, hogy nem érdekli őket az internet használata, az eleve lemondás inkább abból fakad, hogy nem látnak belőle hasznot. Nem tekintik *reális* lehetőségnek a munkához jutásban, sem mint eszköz, sem mint információs forrás.

A **GYES-GYED**-en lévő kismamák elsősorban olyan szakmák és képzések iránt érdeklődnek, mely érdekli őket, kiegészíti az alapvégzettséget vagy fontosnak tartott kompetencia elsajátításában segít (pl. idegennyelv vagy felhasználói ismeretek). Esetükben az időtartam megítélése inkább a gyermek korával van összefüggésben, ahogy az idő-södik, úgy nő a kismama mozgástere.

A képzésben való részvétel mögötti **motivációk** még vegyesebb képet mutatnak.

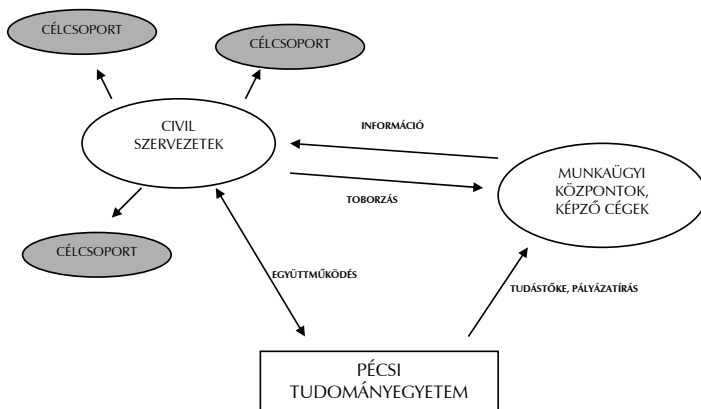
Az **alacsony végzettséggel rendelkezők** szakmát akarnak tanulni, mellyel el tudnak helyezkedni, ugyanakkor kifejezetten olyan képzéseket keresnek, melyek végzése mellett *járadékot* is kapnak. Számukra a járadék folyósítása (és esetlegesen az ingyenesség vagy egyéb támogatás) döntő szempont. Nem a képzés önmagában a motiváló tényező, hanem a pénzszerzés lehetősége. A mélyinterjúk során alapesetnek tekintettük azt, hogy a személy megpróbálja az iskolarendszerű képzés azon legmagasabb fokát elérni, mely az ő szociális és gazdasági körülményei közt elérhető, így a kérdések elsősorban az iskolarendszeren kívüli, elsősorban tanfolyami és munkaerő-piaci képzésekre irányultak. Az se mindegy, hogy miként kerülnek kapcsolatba a képzési lehetőséggel, hiszen az „elején” bizalmatlanul veszik azt, majd a második-harmadik tanfolyam után kimondottan keresik azokat. Ezen emberek többsége nagyban *befolyásolható*, szinte mindig vevők a barátok és elsősorban a szociális segítők, mentorok bátorítására és noszogatására... Ez a fajta kapcsolatrendszer elsősorban a toborzás folyamatában fog döntőnek bizonyulni. Büszkéek, ha sikerrel tudják venni az akadályokat, elvégeznek egy adott képzést, így erre lehet építeni a toborzás folyamata során.

A **fogyatékkal élők** esetében a képzés a szakmaszerzés – és ezáltal boldogulás – lehetőségén túl az *együttlétet* is garantálja, mely számukra nagyon fontos. Példaértékű a pécsi Agóra Kft esete, mely maga köré gyűjtötte a fogyatékkal élőket, rendelkezik saját felszerelt műhellyel, melyben a képzéseken túl az elsajátított kompetenciákra alapozva termelés is folyik, majd a termékeket saját boltjukban értékesítik. Az emberek tudják, hogy a boltban milyen termékek kaphatóak, hogyan lettek „előállítva”, és ez ösztönzi a vásárlást. Pontosan látható, hogy a célcsoport esetében a képzés önmagában még kevés, piaci szereplők – elsősorban gazdálkodó cégek – bevonása nélkül a gyakorlat nem fog működni.

A **GYES-GYED**-en lévők elsősorban az érdeklődési területüknek megfelelő képzést választják, felfrissítik azt vagy éppen új kompetenciákra tesznek szert, illetve „kihazsnálják az időt”... Fontos motiváció a munkaerő-piaci igényeknek történő megfelelésre való törekvés.

Nagyon fontosnak ítéljük azt a kérdést, hogy **miként szereznek tudomást a képzési lehetőségekről**. Ez a lehetőségeket és aktivitást tekintve egyaránt szórást mutat. Az interjúk során az rajzolódott ki, hogy a legnagyobb aktivitást az alacsony végzettséggel rendelkezők fejtik ki, akik kimondottan keresik a képzéseket, felkeresik a munkaügyi kirendeltségeket, képző központokat, és gyakran kérnek tanácsot a szociális segítőtől és nonprofit szervezetektől (alapítványok, egyesületek). Pontosan ez az amire építeni lehet, és ami tulajdonképpen már működik is, hiszen a felkeresett civil szervezetek közül több is jelezte, hogy rendszeresen kapnak tájékoztatást a képző cégektől. Ezen embereknek csak a kezdő lökést és biztatást kell megadni. A fogyatékkal élők lehetőségei a legszűkebbek, az ő megszólításuk a legnehezebb. Mint kiderült az internet nem megfelelő médium, mobilitásuk nem elegendő, így véleményünk szerint az *információáramlás és toborzás területén a szociális szereplőkre és civil szervezetekre kell támaszkodni*. A többség is ezt fogalmazta meg, egyértelművé téve a nonprofit szféra megkerülhetetlen szerepét. A kismamák használják fel a legtöbb információs forrást, első helyen az újságokat említve meg.

Arra a kérdésre, hogy miként lehetne fokozni az információáramlás hatékonyságát, a legtöbb megkérdezett a segítő alapítványok és egyesületek tájékoztatását említette meg. Ez viszont felveti a Pécsi Tudományegyetem fokozott szerepvállalását is, hiszen elsősorban a gyakorlati képzések kapcsán az egyetem szoros kapcsolatrendszerét épített ki a nonprofit szférával. Javaslatunk, hogy ezt a kapcsolatrendszeret bővíteni kell az egyetem fokozottabb szerepvállalásával. Példaértékű és működőképes modell lehet az alábbi:

VIII.

A Regionális Képző Központok körében végzett felmérés eredményei

A piacgazdasági átmenet problémáival szembesülő szakképzési koncepció 1992-től feladatként fogalmazta meg, hogy az átalakuló szakképzés kiemelten foglalkozzon a vállalati gyakorlólhelyek megszűnéséből adódó helyzettel. E feladat az iskolai szakképzés feltételrendszerének bővítését, az iskolai tanműhelyek létesítését és számos esetben a megfelelő vállalati tanműhelyek iskolákhoz való kapcsolását feltételezte. A tömeges munkanélküliség ugyanakkor igényelte a munkaerő-piaci képzés rendszerének kiépítését, amely a rövid ciklusú átképzésekkel próbálta az elavult szakmaszerkezet és az új gazdasági tér igényei közötti szakadékot áthidalni, és ezzel egy időben egy olyan intézményrendszert is kialakítani. Amely a felnőttképzésben referenciaként működhet. Így jöttek létre 1991 és 96 között a **regionális munkaerő-fejlesztő és átképző központok**.

A képző központok alapfeladatai szorosan kapcsolódnak olyan munkaerő-piaci szolgáltatásokhoz, mint a képzési tanácsadás (pályaorientáció), a felzárkóztató programok, illetve az elhelyezkedést segítő (álláskereső) technikák oktatása. Figyelemre méltó adat, hogy a működésük közel 14 esztendeje alatt, több tízezer képzésben részesült fő mellett az átlag lemorzsolódási arány 4-5 százalékra tehető, ami a 20-22 százalékos szakiskolai adathoz képest nagyon jó. Az intézményhálózat létrejöttével kiépült a központok kapcsolata a szakképző iskolákkal, melyek szívesen használják a központok korszerű eszközeit és moduláris rendszerű tananyagait, illetve az iskolák humán erőforrása részt vesz a központok elméleti képzésében.

Az alábbi táblázatból kiderül, hogy milyen hangsúlyos szerepet töltenek be a regionális képző központok a munkaerőpiaci képzések területén. A képzések számának csúcspontja egybeesik a legmagasabb munkanélküliségi adatokkal, így nyugodtan kijelenthetjük, hogy a munkaerőpiaci feszültségek kezelésében, elsősorban a strukturális munkanélküliség csökkentésében a központok nyújtotta képzési tevékenység kulcsszerepet játszott.

Év	Összesen	munkanélküli	munkanélküli	tartósan	megváltozott
			pályakezdő	munkanélküli	munkakép.
1994	13.741	6.995	1.650	1.256	26
1995	22.324	8.689	2.163	892	17
1996	29.055	8.024	1.843	1.061	22
1997	30.468	12.653	2.228	2.014	56

Év	Összesen	munkanélküli	munkanélküli	tartósan	megváltozott
			pályakezdő	munkanélküli	munkakép.
1998	26.514	11.045	1.631	1.497	100
1999	31.023	13.389	3.856	1.245	132
2000	29.597	11.604	2.742	2.481	557
2001	27.951	9.876	2.467	2.487	166
2002	21.557	8.031	1.868	1.284	126
2003	18.950	9.495	1.777	1.644	277
Összesen:	251.180	99.801	22.225	15.861	1.479

40. táblázat

Képző központokba felvett hallgatók száma státusz szerint (fő)

Forrás: Fodor Imréné (PRMKK), 2005

A munkaerőpiacon abszolút hátrányba kerülnek azok akik 8 általános osztály végzettséggel (vagy azzal sem...), illetve veszélyeztetve vannak azok, akik leértékelődő, nem piacképes szakmával rendelkeznek. Az ő esetükben a képzés szinte az egyetlen megoldási lehetőség a munkaerő-piaci reintegrációra. Nem is véletlen, hogy az ő részarányuk a legmagasabb a képzésekben.

Év	8 általános alatt	8 általános	szakiskola	szakmunkás-képző	technikum	szakközépiskola	gimnázium	főiskola	egyetem
1994	43	2.319	337	1.980	613	2.459	2.524	259	118
1995	222	5.305	565	4.847	841	3.952	3.323	510	309
1996	1.794	6.255	1.591	3.815	1.143	4.271	3.214	803	583
1997	144	7.029	585	6.452	877	4.437	4.161	1.283	436
1998	193	6.820	428	4.735	1.076	4.140	3.158	1.143	338
1999	345	6.297	524	6.189	1.358	4.533	4.062	1.074	476
2000	659	6.380	575	5.720	1.112	3.668	2.912	860	493
2001	546	5.404	466	4.398	1.090	3.771	3.017	1.089	554
2002	299	4.796	423	4.005	780	2.412	2.026	861	505
2003	517	5.755	552	4.584	972	2.825	2.419	1.530	706
Össz:	4.762	56.360	6.046	46.725	9.862	36.468	30.816	9.412	4.518

41. táblázat

Felvett hallgatók jellemzői iskolai végzettség szerint (fő)

Forrás: Fodor Imréné (PRMKK), 2005

A hallgatók kor szerinti összetételének vizsgálatakor kiderül, hogy a hallgatók egy jelentős része rögtön az iskolarendszerű képzést követően munkaerő-piaci képzésben részesül. Ez jelenti egyrészt a szakmastruktúra és munkaerő-piaci igények közti eltérést, másrészt az oktatási rendszer képzési hatékonyságát és rosszul elköltött forrásokat. Kicsit egyszerűen fogalmazna, a munkaerő-piaci képzéseknek nem az lenne a funkciója, hogy az el nem sajátított alapkompenciákat pótolja, vagy a magas arányú rossz pályaválasztási döntéseket próbálja korrigálni.

Év	16-18	19-25	26-35	36-50	51 felett
1994	370	4827	3180	2022	253
1995	1970	6672	4831	4683	313
1996	1857	8615	6324	5470	1223
1997	504	8733	8221	7100	846
1998	631	7954	7510	5214	722
1999	776	8327	8250	6427	1074
2000	552	5876	7598	7044	1309
2001	488	5165	6928	6419	1334
2002	438	4431	5433	4872	933
2003	882	4276	6552	6551	1614
Összesen:	8468	64876	64827	55802	9621

42. táblázat

A felvett hallgatók korcsoportonkénti megoszlása (fő)

Forrás: Fodor Imréné (PRMKK), 2005

A regionális képző központok körében végzett felmérés során a kutatásban elemzett csoportok képzésével kapcsolatosan tettünk fel kérdéseket. Megkérdeztük, hogy milyen arányban vesznek részt az adott célcsoportok a képzésben, milyen arányban szerveznek számukra külön képzést, vagy integrált képzésben vesznek részt, s milyen típusú, összetételű tanfolyamokat szerveznek számukra. Megkérdeztük, milyen mértékben és milyen szakmákban vezettek már be távoktatást. Hogyan hirdetik tanfolyamaikat, milyen módon toborozzák a hallgatókat. Milyen mértékű problémát okoz a bejárás a tanulóknak, valamint milyen mértékű a tanulók képzés utáni elhelyezkedése.

Az RKK-k mindegyike foglalkozik különböző hátrányos helyzetű csoportok képzésével, de különböző mértékben és módon. A hátrányos helyzetű rétegek képzése nagyrészt integrált képzés formájában valósul meg, ami azt jelenti, hogy nem, vagy csak részben szerveznek számukra speciális képzést, a csoportok más csoportokkal azonos képzési programban részesülnek.

Az általános iskolai végzettséggel sem rendelkezők képzése csak igen alacsony mértékű, az összes képzésben résztvevőnek csak 1-2 %-a átlagosan 50-60 fő évente. Számukra szinte csak felzárkóztató programokat szerveznek 500-1000 órában, egy-két esetben szakmai képzéssel együtt, pl. parkgondozó szakmában.

Csak általános iskolát végzetteknek egy-két kivételtől eltekintve meglehetősen nagy arányban szerveznek képzést 98 %-ban OKJ szakmai képzést, 1-2 %-ban egyéb, kiegészítő képzéseket, mint álláskeresői technikák.

Szakképzetlen felnőttek képzése 10-30 %-ban történik, számukra külön képzési csoportokat szerveznek. Számukra a cél egy OKJ képesítés megszerzése, ezért az OKJ óraszám (300-1300 óra) a döntő, amit néhány százalékban kiegészít felzárkóztató, vagy egyéb képzés. E képzések szervezésében nagyrészt közrejátszik az is, hogy a központ milyen mértékben veszi igénybe a felnőttképzési normatív támogatási lehetőséget.

45 év feletti munkavállalók számára egy-két kivétellel csak néhány %-ban szerveznek külön képzést, többnyire informatikai képzéseket 100-250 órás tanfolyamokon.

Gyes-en, Gyed-en lévőknek igen kis arányban, vagy egyáltalán nem szerveznek képzést.

Megváltozott munkaképességűek számára 1-2 %-ban indítanak képzéseket részben informatikai, részben betanított jellegű szakmai tanfolyamokat szerveznek.

A tartósan munkanélküliek 4-7 %-ban szerepelnek a képzésben résztvevők között, részben OKJ szakmai képzésekben vesznek részt kombinálva kiegészítő, álláskeresői technikák, vagy reintegráló tréningekkel.

A távoktatás gyakorlatával kapcsolatban a képző cégek igen rövid válaszokat adtak. A távoktatás még nem kellőképpen elterjedt módszer. Elsősorban informatikai területen került sor a bevezetésére. ECDL vizsgára felkészítő képzés kifejlesztése és alkalmazása valósult meg a távoktatás érdekében vállalkozások alkalmazottai részére, a SCID módszer alapján került kidolgozásra Excel táblázatkezelő program. a Gyes-en, Gyed-en lévő, speciális helyzetű csoportok számára dolgoztak ki távoktatásra alkalmas tananyagokat,

A továbbiakban a HEF-OP 3.5.1 központi program keretében kerül sor távoktatási programok fejlesztésére és alkalmazására informatikai, vállalkozási és szociális szakterületeken alkalmazásban állók részére.

A tanfolyamok hallgatóinak toborzása különféleképpen történik. Az RKK-k legfontosabb partnerei ebben a munkaügyi központok, illetve kirendeltségeik. Ugyanakkor a központok egy része hatékony kapcsolatrendszert alakított ki a régió kistérségeivel,

önkormányzataival, civil szervezetekkel. Az induló tanfolyamok hirdetései folyamatosan jelennek meg a helyi médiában, szóró-, ismertető és tájékoztató anyagok kerülnek kihelyezésre különböző helyeken, ahol az érdeklődők nagyobb számban megfordulnak, könyvtárakban, könyvesboltokban, áruházakban, postákon stb.

A tanfolyamra való bejárás nehézségei sokaknak nem teszik lehetővé a tanulást. Az RKK-k általában rugalmas megoldásokat keresnek a résztvevők segítésére. Jó példa erre hogy a fogyatékkal élő képzésbe vont felnőtteket mikrobusz szállítja a képzés színhelyére, és vissza. Megemlíti a hátrányos helyzetű személyek részére biztosított 50 %-os utazási térítést. A kistélepülések igényeinek megfelelően több helyen alkalmazzák az ún. „házhoz vitt képzés” rendszerét.

A hátrányos helyzetű rétegek képzés utáni elhelyezkedési arányát nem csak az intézményben elsajátított többlet-tudás határozza meg, hanem az a társadalmi környezet is, melyben szeretnének elhelyezkedni. A hátrányos helyzetűek elhelyezkedési aránya 20-30 %-ra tehető, ami fele a nem hátrányos helyzetűekének. A legkritikusabb a romák, a fogyatékosok és az aluliskolázottak helyzete.

IX.

Összegzés, javaslatok

A társadalmi, gazdasági fejlettséghez igazodó és a munkaerőpiaci folyamatokat leginkább aktív eszközökkel segítő foglalkoztatáspolitikai egyre differenciáltabb, a reál-folyamatokhoz egyre jobban, részleteiben is illeszkedő eszközökkel él. A differenciálás a különböző szegmentált/szegmentálódott rétegek, munkaerőpiaci helyzetek, célok szerint jelenik meg, sőt sok esetben az egyénre szabott szolgáltatás megvalósítása a cél. Az EU-s pénzkeretek további lehetőséget kínálnak a célok megvalósítására. A differenciált támogatási rendszerek viszont csak akkor lehetnek hatékonyak, ha a differenciálás valóságos csoportképző ismérvek, s jól definiált szakmai célok alapján történik.

A hátrányos helyzetű csoportok képzésének támogatása nem új foglalkoztatáspolitikai cél, a Munkaerőpiaci Alap foglalkoztatási alaprészből, az álláskeresők képzésének támogatásán kívül is számos foglalkoztatási, képzési program került támogatásra. A hátrányos helyzetű csoportokat sok szempont szerint lehet meghatározni. Kutatásunkban az alacsony iskolai végzettségűek, a szakképzetlenek, a gyermekgondozási ellátáson lévők, a fogyatékkal élők, a munkaképes korú, de már nyugdíjban lévők, valamint a 45 év feletti munkavállalók csoportjaira koncentráltunk.

Foglalkoztatáspolitikai szempontból egyik fontos célkitűzés a foglalkoztatási ráta növelése, elsősorban az inaktívak nagyobb mértékű aktivizálásával. Az inaktívak között a hátrányos helyzetűek viszonylag nagyobb arányban vannak jelen.

Munkaerőpiaci szempontból a munkaerő leglényegesebb jellemzője az iskolai végzettség, illetve a szakképzettség. A munkaerő kínálatot tekintve erőteljesen nő a népesség iskolázottsági szintje,

A népességre és a gazdasági aktivitásra vonatkozó előrejelzésekkel kapcsolatosan néhány lényeges következtetésre ki kell térni. A fiatal korosztály iskolázottsága lényegesen magasabb, mint az idősebb korosztályé. Ebből következik, hogy a demográfiai csere folytán 15-20 év múlva a munkaképes korú népesség iskolázottsága összességében lényegesen magasabb lesz a jelenleginél. Lényegesen megnő a felsőfokú végzettségűek aránya a népességen belül. Statikusan igaz az, hogy az iskolázottsági, képzettségi szint növekedésével arányosan csökken a munkanélküliség veszélye. Ennek azonban munkaerőpiaci korlátai vannak. Ez csak adott munkaerőpiaci kereslet mellett igaz, illetve azon túl is egy bizonyos pontig, ameddig kereslet jelentkezik felsőfokú végzettségűekre, vagy amilyen arányban a felsőfokú végzettségűek alacsonyabb szintű munkakörökben hajlandók elhelyezkedni. Az iskolázottság növekedése önmagában nem vezet többlet aktivitáshoz és nem jelent többlet munkahelyet

sem. Ugyanakkor más oldalról az iskolázottság növekedése visszahat a gazdasági fejlődésre is, tehát közvetett módon befolyással van a munkahelyek számára, minőségére, a tudásalapú gazdaság reális jövőképe mindenképpen jelentősen növeli a felsőfokú végzettségűek iránti igényt minden ágazatban.

Más oldalról a gazdaságilag aktív népesség összetételét megváltoztatja az öregedés, valamint az iskolázottság emelkedésének hatása. 15-20 év múlva a 40 év felettiek jóval nagyobb arányban lesznek jelen a munkaerőpiacon, különösen, ha a nyugdíj korhatára tovább emelkedik. Az aktivitás a 20 évesek körében jelentősen lecsökken, mert kitolódott az iskolázási idő a felsőfokú végzettség megszerzésének ideje egyre inkább közelít a 25-30 éves korhoz. Fontos, statisztikailag és szociológiailag bizonyított tény, hogy az iskolai végzettség kialakulása 35 éves korig befejeződik. Ez következik abból, hogy e kor felett már nem jellemző, hogy a felnőttek iskolapadba ülnek, viszont az iskolai végzettséget csak iskolarendszerben lehet megszerezni. A felnőttképzés szempontjából tehát 35 éves kor felett már iskolai végzettség növelésről nemigen beszélhetünk, csak felzárkóztatásról, bizonyos közismereti tanulmányok pótlásáról lehet szó, valamint természetesen minden egyébről, amit a felnőttképzési tevékenységek tartalmaznak. 35 éves kor alatt az általános iskolával, vagy érettségivel nem rendelkezőket célszerű az iskolai rendszerű felnőttoktatásban iskolai végzettséghez juttatni.

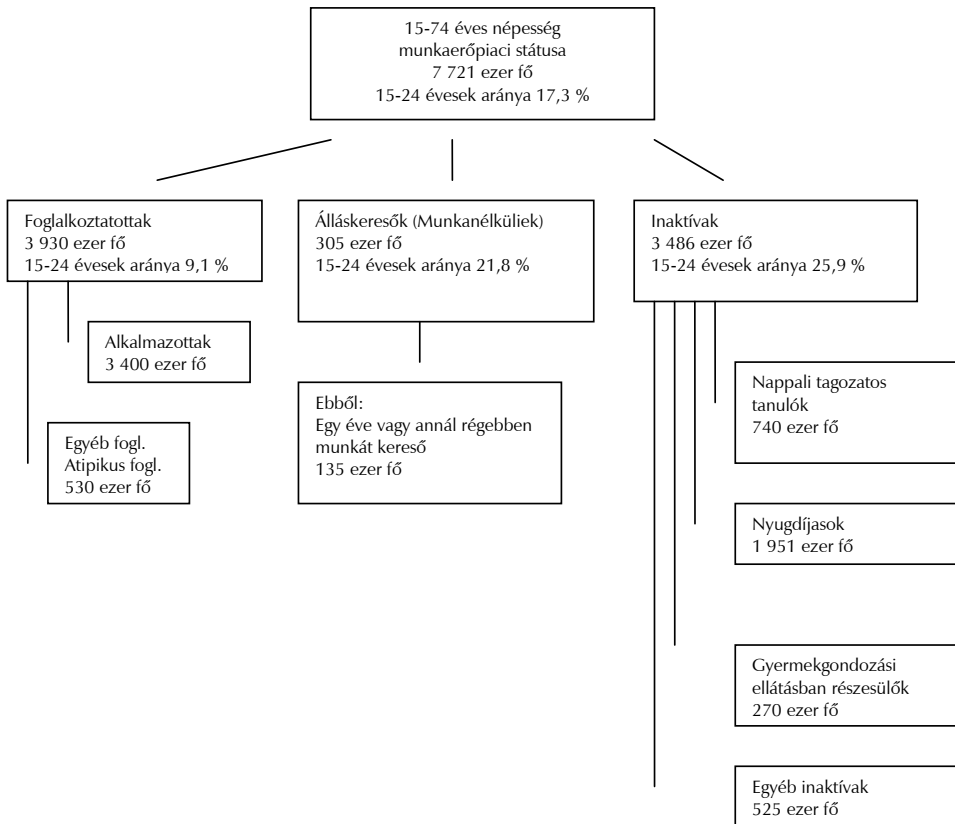
A szakképesítés megszerzése egészen más kérdés, azt 16 éves kor felett bármilyen korban meg lehet szerezni, sőt korlát nélkül halmozni, továbbfejleszteni is lehet.

Munkaerőpiaci szempontból érdemes figyelembe venni néhány fontos szempontot. A foglalkoztatáspolitikán a hangsúlyt elsősorban a keresleti oldalra helyezzük, és azt keressük, hogyan lehet bővíteni a kereslet megteremtésével a foglalkoztatást. Mindennek feltétele a kínálat olyan alakítása is, hogy az fedezze a kereslet mennyiségi, minőségi, strukturális igényét. A foglalkoztatottság a gazdaság és az intézményi szféra által meghatározott. Környezete és alakítója egyik oldalról a piac, a piaci szereplők, másik oldalról az ezt támogató kormányzati politikák. Ez az ún. első munkaerőpiac (versenyszféra és közszféra), ahol a normál és stabil foglalkoztatási viszonyok piaci elven alakulnak ki. Kínálati oldalon a foglalkoztatáspolitikai ehhez kapcsolódó feladata a keresletnek megfelelő kínálat biztosítása, vagy legalábbis ennek elősegítése. Az első munkaerőpiacról kiszoruló, a munkanélküliek, a hátrányos helyzetűek, a perifériára szorultak munkahelyhez jutásának elősegítésére a munkaerőpiaci politika létrehozott egy sajátos ún. második munkaerőpiacot. Ennek működési köre a non-profit szféra, a szociális gazdaság intézményrendszere, a munkaerőpiaci szervezet, a civil szervezetek köre. Ezen a munkaerőpiacon társadalmilag támogatva jönnek létre pótlólagos munkahelyek, bár azon belül – munka- és társadalombiztosítási szempontból – normális munkáról van szó. A képzés, úgyis mint foglalkoztatáspolitikai eszköz célja, hogy a perifériára szorultakat a második munkaerőpiacra, a második munkaerőpiacon lévőket pedig az első munkaerőpiacra segítse. Mindez azért is lényeges, mert az állam által támogatott képzések fajtáinak, tartalmának meghatározásakor figyelembe kell venni,

hogy elsősorban a munkaerőpiaci esélyek szempontjából releváns képzési csomagokat vegyük számításba.

Emellett létezik egy periférikus munkaerőpiaci szegmens is, egy olyan kvázi piaci szegmens, amely az első és második piacról kiszorulókat fogja át, róluk kíván gondoskodni, illetve olyan támogatást nyújtani, amelyik megnöveli az első, vagy a második munkaerőpiacba való belépés esélyét. Ezen a kvázi piacon nem munkaviszonyról, hanem csak szociális viszonyról beszélhetünk. Ide sorolhatók a munkanélküli- és szociális ellátásban részesülők, egyes speciális munkavállalási és személyes készség-fejlesztő és munkaerőpiaci ismeret-bővítő szolgáltatásokat igénybevevők.

A létszámok és arányok könnyebb áttekinthetősége érdekében az alábbi ábra mutatja a munkaerő-felmérés legfontosabb adatait.

A tanulmány elemzéseit, a felmérésekből származó következtetéseket figyelembe véve **javasatainkat az alábbiakban foglaljuk össze.**

- A támogatandó képzés valós munkaerő-piaci igényeket elégítsen ki.
- A képzési cél, tartalom és követelmények összhangban legyenek az adott célcsoport lehetőségeivel.
- Biztosítsák a képzési idő rugalmas meghatározását a felnőttek korábbi tanulási eredményeinek és tapasztalati tanulásának érvényesítésével.
- A felnőttoktatók a célcsoportok jellemzőinek megfelelő módszertani kompetenciákkal rendelkezzenek, a felkészülést megfelelő továbbképző rendszer biztosítsa.
- A képzési modellek alkalmazzák az aktív, cselekedtető tanulást, építsenek a konstruktivista tanulásfelfogásra.
- A csoportos oktatásnál támaszkodjanak a csoportdinamikai hatásokra, egyéni tanulásnál kövessék az önirányított tanulás jellemzőit.
- A tanulási eredmények értékelésében a szummatív értékelések mellett kapjon megfelelő hangsúlyt a formatív és diagnosztikus értékelés.
- Alacsony végzettségű egyének számára felkínált képzések közt központi szerepet játszanak az alapkompentenciák elsajátítására irányuló programok (írás, olvasás, számolás). Leszögezhető, hogy ezen kompetenciák nélkül a társadalomban és a munkaerőpiacon való érvényesülés alapjaiban kérdőjeleződik meg. A tendencia véleményünk szerint abba az irányba mutat, hogy a munkaerőpiacon minimálisan „elismert” iskolai végzettség egyre inkább az érettségi lesz, ezt jelzi a szakmák egyre nagyobb arányban érettségihez való kötése. Éppen ezért a felnőttképzési piacnak arra is fel kell készülnie, hogy a hátrányos helyzetű csoportok számára egyre inkább elérhetővé tegye az érettségi megszerzését.
- A programok szinte kizárólagosan fizikai tevékenységre épülnek, mindössze néhány szakma tartozik a klasszikus szolgáltatás területére. A szellemi munkavégzés csupán egy-két szakmára korlátozódik. Ez nagyban összefügg a ténnyel, hogy a hátrányos helyzetűek közül, elsősorban az alacsony végzettséggel rendelkezők közt sok a roma származású, és számukra a fizikai tevékenységgel járó szakmák a legvonzóbbak.
- A programok elsősorban a szorosan vett szakmai kompetenciák elsajátítására törekednek, megfigyelhető az általános értelmiségképző modulok hiánya. A szakmai vizsgáztatás során is elsősorban a gyakorlati tudás számonkérése kerül előtérbe, az elméleti tudás több esetben csak az általános ismeret szintjére korlátozódik.
- A szakmai gyakorlatok minden szakma esetében túlsúlyban vannak az elméleti képzéshez képest. Ez az arány átlagosan 70-30 %.
- Fogyatékkal rendelkező egyének esetében nagyon fontos a fogyatékek jellege, és ennek a szakmához, illetve követelményekhez való kapcsolata. A szakmai követelmények esetében fontos tartalmi elem a fogyatékek jellegének tanulási folyamatra gyakorolt hatása, illetve a képzési tartalom célcsoport igényeihez való alakítása.
- Munkaerő-piaci képzések esetében különösen fontos a képzés időtartamának helyes megállapítása, ugyanis a felmérések eredményei is azt igazolják vissza, hogy a képzésben való részvétel egyik fontos döntési tényezője a program hossza. A

célcsoportokra jellemző szakmák iskolarendszerű képzésben történő elsajátítása átlagosan 2 év, munkaerő-piaci képzés formájában 6-8 hónap.

- A képzések áttekintése kapcsán célszerű külön megemlíteni az informatikai jellegű képzéseket. Az NFT több részében is megfogalmazza az információs társadalomból fakadó munkaerő-piaci kihívásokkal kapcsolatosan a „digitális írástudás” fejlesztésének elősegítését. A munkaerő-piacon az érvényesülés egyik feltételeként jelent meg az informatikai írástudás, amely a munkanélküliek hátrányos helyzetben lévők számára megkönnyíti az elhelyezkedést, illetve elősegítheti valamilyen új szakma megtanulását (átképzés, távoktatás keretében), és a munkavégzés napjainkban megjelenő új formájának, a távmunkának elterjedését. Munkaerő-piaci szempontból a jellemzően a 25-35 éves korú felnőttek részéről jelentkezik az informatikai tudás elsajátításának igénye, vizsgált célcsoportjaink közül elsősorban a gyes-gyed-en lévőket, és a fogyatékkal élőket kiemelve. Ezzel is magyarázható az informatikai képzések térhódítása a programok területén.

IX.1. Alacsony iskolázottságúak képzése

Alacsony iskolázottságú felnőttek a munkavállalási korúak (ILO 15-74 éves népesség) mindhárom nagy csoportjában jelen vannak.

IX.1.1. Általános iskolát sem végeztek:

- foglalkoztatottak 0,4 %-a \approx 15 ezer fő
- álláskereső (munkanélküliek) 2,4 %-a \approx 6 ezer fő
- inaktívak (nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, gyermekgondozási ellátásban részesülők, egyéb) 20 %-a (becslés) \approx 700 ezer fő
- csak egyéb inaktív népesség 20 % -a \approx 87 ezer fő
- 15-34 évesek 3,1 %-a \approx 70 ezer fő

Az általános iskolát sem végeztek és szakképzettséggel sem rendelkezők foglalkoztatottként is veszélyeztetettek a munkaerőpiacon. A 35 év alattiak számára a legfontosabb lenne az általános iskola befejezése az iskolarendszerű felnőttoktatásban. Jelenleg 2800 fő tanul általános iskolában esti tagozaton, az iskolák kapacitása lehetővé teszi akár több tízezer fő tanítását is. Az oktatást célszerű szakképesítés megszerzésével összekötni. Az országban több, mint 600 szakiskolai feladatellátási hely található, köztük sok általános iskolával együtt működik. Így a személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állnak.

Program: Általános iskolák és szakiskolák együttműködésével országosan 8 településen pilot programként 45-45 fő (3-3 csoport) beiskolázása. Meg kell vizsgálni a program jogszabályi háttérét, az oktatási képzési idő csökkentésének lehetőségét, valamint ki kell dolgozni egy ösztönző rendszer feltételeit. Az önkormányzatokkal, munkaügyi központokkal, civil szervezetekkel együttműködve kell végezni a toborzást, valamint az elhelyezkedés feltételeinek megteremtését a második munkaerőpiacon, helyi munkahelyteremtési programmal összekapcsolva.

Forrás:

- központi költségvetés → tanulói normatíva → 54 millió forint/év
- Munkaerőpiaci Alap képzési alaprész → program kidolgozása, pedagógusok felkészítése, ösztönző rendszer → 15 millió forint

Felelős : OM

A 35 éven felüliek számára az iskolarendszeren kívüli felnőttképzési programok nyújtanak megoldást. Számukra a felzárkóztató programokkal kiegészített szakmai képzés a célszerű lehetőség elsősorban a második munkaerőpiacra való bejutásra.

Program: A regionális képző központokban szervezett felzárkóztató és szakmai képzés első szakképesítés megszerzésére inaktív felnőttek részére. Elsőként pilot programként 3 hátrányos helyzetű régióban 3-3 15 fős csoport részére célszerű a programot megszervezni. Az önkormányzatokkal, munkaügyi központokkal, civil szervezetekkel együttműködésben kell végezni a toborzást, valamint az elhelyezkedés biztosítását helyi munkahely teremtetési programmal összekapcsolva.

Tervezett létszám: 135 fő inaktív

Forrás: Munkaerőpiaci Alap felnőttképzési célú alaprész → 27 millió forint

Felelős: FMM

Írás és olvasás – intenzív tanfolyam kezdőknek

Célcsoport:	alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam:	48 * 128 tanóra
A képzés célja:	a tanfolyam során a résztvevők elsajátítják az írás és olvasás alapjait, illetve már meglévő ismereteiket is stabilizálhatják és bővíthetik. A tanuláshoz különböző eszközöket (pl. számítógép) alkalmaznak.

Írás, olvasás és számolás

Célcsoport:	alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam:	15 * 60 tanóra
A képzés célja:	a tanfolyam során a résztvevők stabilizálhatják és bővíthetik már meglévő írási és olvasási képességüket, és elsajátíthatják a legegyszerűbb matematikai műveleteket.

Olvasási és helyesírási nehézségek – kezdők

Célcsoport:	alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam:	15 * 30 tanóra
A képzés célja:	a résztvevők fejleszthetik olvasási és írási készségüket, és elsajátíthatják a legalapvetőbb helyesírási szabályokat.

Olvasási és helyesírási nehézségek – haladók

Célcsoport:	alacsony iskolai végzettségűek
Időtartam:	15 *30 tanóra
A képzés célja:	a kurzus során a már meglévő helyesírási ismereteiket bővíthetik tovább a résztvevők, megismerkednek a kivételekkel és nehezebb helyesírási szabályokkal.

7-8. osztályos általános iskolai felzárkóztató

A tanfolyam időtartama:	566 óra, 7 hónap, Heti 5 nap, napi 5 óra
Elméleti órák száma:	566
Gyakorlati órák száma:	0
Képesítés:	Általános iskolai bizonyítvány (21 899)

A képzés szakmai moduljai:

- Kommunikációs tréning
- Anyanyelv és kommunikáció
- Magyar irodalom
- Matematika
- Fizika
- Kémia
- Földünk és környezetünk
- Biológia
- Történelem és állampolgári ismeretek
- Művészeti ismeretek
- Angol

IX.1.2. Csak általános iskolát végzettek:

- foglalkoztatottak 14 %-a \approx 545 ezer fő
- álláskereső 29 %-a \approx 73 ezer fő
- inaktívak (nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, gyermekgondozási ellátásban részesülők, egyéb) 48 %-a \approx 1 700 ezer fő
- csak egyéb inaktív népesség 48 %-a \approx
- 15-34 évesek 20,4 %-a \approx 595 ezer fő

Az általános iskolai végzettséggel rendelkezők közül azokat a fiatalokat, akik érettségit szeretnének szerezni, a középiskolákban esti tagozaton történő tanulásra kell ösztönözni. Középiskolában jelenleg 90 ezer esti tagozatos tanuló tanul összesen. A szakképesítés megszerzésére a 20 év feletti korosztályoknak az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés a célszerű, mert rugalmasabb szervezésű és rövidebb a képzési idő. Ezen kívül a közismereti felzárkóztató képzés igazodni tud a szakmai és az egyéni igényekhez.

IX.1.2. Szakképzetlenek (magában foglalja a legfeljebb általános iskolát végzetteket)

- foglalkoztatottak 15 %-a \approx 660 ezer fő
- álláskeresők (munkanélküliek) 32 %-a \approx 97 ezer fő
- inaktívak (nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, gyermekgondozási ellátásban részesülők, egyéb) 20 %-a (becslés) \approx 700 000
- 20-34 évesek 22 %-a \approx 500 ezer fő

Program: Szakképzetlen, legfeljebb általános iskolát végzett felnőttek képzése, alapvetően szakmai képzési programok meghirdetése akkreditált képző intézmények közreműködésével. A szakmai képzéseket azokhoz illeszkedő rövid felzárkóztató programok egészítik ki. A képzések viszonylag rövid időtartamúak, és magas a gyakorlat aránya. A képzésben résztvevők toborzása érdekében az önkormányzatokkal, munkügyi központokkal célszerű együttműködni.

Forrás: Munkaerőpiaci Alap, felnőttképzési célú keret \rightarrow 300 millió forint

Tervezett létszám: 2000 fő inaktív

Felelős: FMM

Speciálisan az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők számára kínált szakmai képzések, amelyek segítségével széleskörű munkaerőpiaci kereslet mutatkozik minden térségben.

Asztalos

A tanfolyam időtartama:	1250 óra, 9 hónap
Elméleti órák száma:	378
Gyakorlati órák száma:	872
Képesítés:	OKJ 33 5262 01 Asztalos
A képzés szakmai moduljai:	
◦ Asztalos szakmaismeret	
◦ Faipari alapképzés	

- Faipari anyagismeret
- Faipari géptan
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szakmai gyakorlat
- Szerkezetan-szakrajz
- Vállalkozási ismeretek

Eljárás szerinti hegesztő + Minősített hegesztő TÜV

A tanfolyam időtartama:	638 óra, 5 hónap
Elméleti órák száma:	240
Gyakorlati órák száma:	398
Képesítés:	OKJ 31 5233 01 Eljárás szerinti hegesztő, Minősített hegesztő (TÜV)

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szakmai alapismeretek
- Anyag és gyártásismeret
- Gépipari műszaki rajz
- Fémipari számítások és mérések
- Hegesztéstechnológia I.
- Hegesztési eljárások
- Lakatos alapszabványok
- Hegesztési gyakorlatok I.
- Műszaki mérések
- Speciális gyakorlatok
- Hegesztés előkészítés, lángvágás
- Hegesztés rajzi jelölések
- Minőségbiztosítás
- Hegesztett kötések vizsgálata
- Hegesztő minősítés
- Hegesztési alakváltozások
- Munkaerőpiaci ismeretek
- Hegesztési gyakorlatok II.

Kőműves

A tanfolyam időtartama:	1400 óra, 10 hónap
Elméleti órák száma:	420
Gyakorlati órák száma:	980
Képesítés:	OKJ 31 5216 14 Kőműves

A képzés szakmai moduljai:

- Szakmai ismeretek

- Anyag- és gyártásismeret
- Szakrajz
- Szakmai számítások
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Gazdálkodási ismeretek
- Tanudvari, tanműhelyi alapképzés
- Építéshelyi alapgyakorlat
- Alapozási munkák
- Falazási munkák
- Előre gyártott födém készítése
- Monolitikus szerkezetek készítése
- Vakolati és kiegészítő rétegek készítése
- Hidegburkolási munkák
- Bontási munkák
- Álláskeresési technikák

Könnyűgépező

A tanfolyam időtartama:	168 óra, 1 hónap
Elméleti órák száma:	102
Gyakorlati órák száma:	66
Képesítés:	OKJ 31 5256 02 Könnyűgépező
A képzés szakmai moduljai:	
◦ Anyagismeret	
◦ Belsőégésű motorok	
◦ Elektrotechnika	
◦ Elsősegélynyújtás	
◦ Gépelemek	
◦ Gépkarbantartás	
◦ Gépezési gyakorlat	
◦ Hidraulika	
◦ Munka-, tűz- és környezetvédelem	
◦ Szerkezettan	

Szárazépítő

A tanfolyam időtartama:	1050 óra, 8 hónap
Elméleti órák száma:	420
Gyakorlati órák száma:	630
Képesítés:	OKJ 31 5216 22 Szárazépítő
A képzés szakmai moduljai:	
◦ Szintrehozás	
◦ Anyag- és gyártásismeret	

- Szakmai ismeret
- Szakrajz
- Szakmai számítások
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Vállalkozási és munkajogi ismeretek
- Európai Unió ismeretek
- Szerelt falak, előtét héjak, szárazvakolatok készítése
- Mennyezetburkolatok, álmennyezetek, tetőtéri burkolások készítése
- Szerelt padlók, aljzatok készítése
- Tűzvédelmi szerkezetek készítése
- Speciális szerelt szerkezetek készítése
- Kommunikációs tréning
- Álláskeresési technikák

Villanszerelő

A tanfolyam időtartama:	1180 óra, 8 hónap
Elméleti órák száma:	396
Gyakorlati órák száma:	784
Képesítés:	OKJ 33 5216 03 Villanszerelő

A képzés szakmai moduljai:

- Villamosipari anyag- és gyártásismeret
- Elektrotechnika, szakmai számítások
- Érintésvédelem
- Erősáramú hálózatok szerelése
- Villamosipari alapszabványok
- Vezérlő- és jelzőáramkörök szerelése
- Villamos műszerek és mérések
- Villamosgépek
- Villamosipari szakrajz
- Álláskeresési technikák
- Alapfokú számítógép-kezelés
- Kommunikáció
- Jogi, gazdálkodási ismeretek
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Szintrehozás, felzárkóztatás

Személy- és vagyonőr

A tanfolyam időtartama:	325 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma:	229
Gyakorlati órák száma:	95
Képesítés:	OKJ 33 8919 01 Személy- és vagyonőr

A képzés szakmai moduljai:

- Alkotmányjog és államigazgatási jog
- Csoportépítő kommunikációs tréning
- Büntetőjog és büntetőeljárás jog
- Kriminálisztikai ismeretek
- Önvédelmi ismeretek
- Polgári jog
- Pszichológiai ismeretek
- Szakmai gyakorlat
- Szolgálati ismeretek
- Vagyonvédelmi ismeretek

Nehézgépkezelő

A tanfolyam időtartama: 170 óra, 2 hónap

Elméleti órák száma: 170

Gyakorlati órák száma: 0

Képesítés: OKJ 31 5256 03 Nehézgépkezelő

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Anyagtan
- Gépelemek
- Elektrotechnika
- Belsőégésű motorok
- Hidraulika
- Elsősegélynyújtás
- Szerkezetan (Volvo)

Fakitermelő

A tanfolyam időtartama: 400 óra, 3 hónap

Elméleti órák száma: 120

Gyakorlati órák száma: 280

Képesítés: OKJ 31 6262 01 Fakitermelő

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetismeret
- Fűrészelés-technológia
- Fa- és választékismeret
- Fakitermelés eszközei, gépei
- Fakitermelési technológiák
- Európai Unió ismeretek
- Vállalkozási ismeretek
- Motorfűrész- és motoros kéziszköz-ismeret

Könnyűgépező + alapfokú raktárkezelő

A tanfolyam időtartama:	288 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma:	216
Gyakorlati órák száma:	72
Képesítés:	OKJ 31 5256 02 Könnyűgépező, Alapfokú raktárkezelő (DRKK-s bizonyítvány)

A képzés szakmai moduljai:

- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Anyagismeret
- Gépelemek
- Elektrotechnika
- Belsőégésű motorok
- Hidraulika
- Raktárgazdálkodás
- Készletgazdálkodás
- Elsősegélynyújtás
- Szerkezetan
- Targonca karbantartás
- Gépezési gyakorlat

Szociális gondozó és ápoló

A tanfolyam időtartama:	1326 óra, 11 hónap
Elméleti órák száma:	822
Gyakorlati órák száma:	504
Képesítés:	OKJ 33 8933 02 Szociális gondozó és ápoló

A képzés szakmai moduljai:

- Önismereti tréning
- Kommunikációs tréning
- Szupervízió
- Team munka tréning
- Pszichológiai alapism. és készségfejl.
- Mentálhigiéné
- Szociálpolitikai alapismeretek
- Alapozás
- Egyéni esetkezelés
- Csoportos szociális munka
- Közösségi munka
- Gondozási ismeretek
- Foglalkozástan
- Háztartásgazdálkodás és munkavédelem
- Funkcionális anatómia

- Kórtan
- Gyógyszertan
- Gerontológia
- Ideg- és elmegyógyászat
- Csecsemő- és gyermekgyógyászat
- Sebészet
- Urológia
- Fül-orr-gégészet
- Bőrgyógyászat
- Szemészet
- Nőgyógyászat
- Reumatológia
- Fog- és szájbetegségek
- Fogyatékoksgáttan
- Szennvedélybetegségek
- Dietetikai alapismeretek
- Közegészségügyi alapismeretek
- Államigazgatási, jogi alapismeretek
- Elsősegélynyújtás
- Rehabilitáció
- Egészségügyi intézményi gyakorlat
- Szociális intézményi gyakorlat
- Ápolástan alapismeretek
- Belgyógyászat

Takarító

A tanfolyam időtartama:	350 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma:	110
Gyakorlati órák száma:	240
Képesítés:	OKJ 31 7899 03 Takarító

A képzés szakmai moduljai:

- Csoportépítés, önismeret, bevezetés
- Anyagismeret
- Takarítógépek és eszközök
- Munkaszervezés, takarítási technológiák
- Munka-, tűz- és környezetvédelem
- Takarítási gyakorlat
- Kommunikáció, konfliktuskezelés
- Álláskeresési technikák

Bádogos és épületbádogos

A tanfolyam időtartama: 9 hónap

Képesítés: OKJ 31 5216 02 Bádogos és épületbádogos

A képzés szakmai moduljai:

- munka- és környezetvédelem,
- gazdasági és vállalkozási alapismeretek,
- építőipari anyag- és gyártásismeret,
- műszaki rajz,
- bádogos és épületbádogos szakrajz,
- épületszerkezetek, építési technológiák,
- épületbádogos szakmai ismeretek,
- bádogos munkák szakszámításai,
- épületipari és bádogos gépek,
- bádogos alapgyakorlatok,
- épületbádogos szakmai gyakorlat.

Mezőgazdasági gépkezelő

Képesítés: OKJ 31 6280 10 Mezőgazdasági gépkezeleő (a gép megjelölésével)

Tartalom:

A tanfolyam elvégzése után a hallgatók képesek lesznek a rájuk bízott, vagy a tulajdonukban levő mezőgazdasági erőgépek, mezőgazdasági vontatók és kapcsolódó munkagépek önálló, gazdaságos és az agrotechnikai követelményeknek megfelelő üzemeltetésére. A közúti közlekedésben külön jogszabályban előírt vezetői engedélyük birtokában alkalmasak.

Gyógynövénytermesztő és feldolgozó

Képesítés: OKJ 31 6206 01 Gyógynövénytermesztő és feldolgozó

Tartalom:

A tanfolyam elvégzése után a hallgató képes gyógynövényeket gyűjteni, termesztani, felvásárolni és feldolgozni. A hallgató a vadon termő, a maga által termesztett és más termelőtől felvásárolt gyógynövényeket piacon és vásárban is képes árúsítani.

Gyepgazdálkodási ismeretek

Képesítés: a képző központ bizonyítványa

Tartalom:

- Bevezetés

- Gyepgazdálkodási ismeretek
- Vállalkozási ismeretek
- Gazdálkodói nyilvántartások kialakítása és vezetése
- Európai Unió ismeretek
- Tanulmányút
- Vizsga

Növényvédő és méregraktár-kezelő

Képesítés: OKJ 31 6206 02 Növényvédő és méregraktár-kezelő

Tartalom:

- Növényvédelmi ismeretek
- Technológiai, műszaki ismeretek
- Kereskedelmi, munka, környezetvédelmi ismeretek
- Gyakorlati ismeretek
- Európai Unió-s ismeretek

Zöldség- és gyümölcsfeldolgozó

A tanfolyam időtartama: 9 hónap

Képesítés: OKJ 31 5212 16 Zöldség- és gyümölcsfeldolgozó

Tartalom:

- A hallgató a tanfolyam elvégzése után megszerzi a zöldség- és gyümölcsfeldolgozó szakma műveléséhez szükséges elméleti és gyakorlati tudást, képes lesz önálló és higiénikus munkavégzésre, zöldség- és gyümölcs feldolgozásra.
- A hallgató elsajátítja a termékek gyártástechnológiájához, a gazdaságos termeléshez és szakmai számításokhoz szükséges ismereteket.
- Felkészíti a feldolgozó berendezések, gépek szakszerű üzemeltetésére, működtetésére.
- A hallgató elsajátítja az élelmiszeriparban szükséges munka- és környezetvédelmi ismereteket.

Ökológiai zöldség- és gyümölcstermesztő

A tanfolyam időtartama: 3 hónap

Képesítés: a képző központ bizonyítványa

Tartalom:

- Az ökológiai termesztés alapjai
- Zöldségtermesztés
- Gyümölcstermesztés
- Az ökotermékek feldolgozása, értékesítése
- A biodinamikus gazdálkodás gyakorlata

ABC-eladó

A tanfolyam időtartama: 444 óra, 4 hónap
Képesítés: OKJ 31 7862 01 ABC-eladó
Tartalom:

- Kereskedelmi és vállalkozási ismeretek
- Áruismeret
- Irányított szakmai gyakorlat

Tetőfedő

A tanfolyam időtartama: 1200 óra, 9 hónap
Képesítés: OKJ 31 5216 18 Tetőfedő
Tartalom:

- Munkavédelem, elsősegélynyújtás, tűzvédelem, környezetvédelem
- Építőipari alapismeretek
- Építőipari és faipari anyag- és gyártásismeret
- Műszaki rajz ismeretek
- Tetőfedő munkák szakrajza
- Faipari alapgyakorlatok
- Tetőfedő szakmai ismeret, szakmai gyakorlat
- Tetőfedő munkák szakszámításai
- Építőipari gépek
- Fenntartási és felújítási technológiák

Dajka

A tanfolyam időtartama: 3 hónap
Képesítés: OKJ 31 8999 01 Dajka
A képzés szakmai moduljai:

- nevelési alapismeretek
- munkajog
- munka és környezetvédelem
- egészségtan
- önismereti tréning
- munkaerőpiaci tréning
- óvodában eltöltött gyakorlatok

Motorfűrészes-kezelő

A tanfolyam időtartama: 200 óra, 2 hónap
Elméleti órák száma: 60
Gyakorlati órák száma: 140
Képesítés: OKJ 21 6280 02 Motorfűrészes-kezelő
A képzés szakmai moduljai:

- Géptan és szerszámismeret
- Fa- és választékismeret
- Fűrészelési technológiák
- Biztonságtechnika és munkavédelem
- Vállalkozási és jogi ismeretek
- Szakmai gyakorlat

Parkgondozó

A tanfolyam időtartama: 450 óra, 3 hónap
Elméleti órák száma: 180
Gyakorlati órák száma: 270
Képesítés: OKJ 21 6207 05 Parkgondozó
A képzés szakmai moduljai:

- Parkfenntartás
- Műszaki ismeretek
- Gazdálkodási alapismeretek
- Személyiségfejlesztő tréning
- Munka, tűz és környezetvédelem
- Európai Unió ismeretek
- Kertészeti alapismeretek

Baromfifeldolgozó, kacsasütő

A tanfolyam időtartama: 2 hónap
Képesítés: a képző központ bizonyítványa
Tematika:

- Baromfifeldolgozás gyakorlat (170 óra)
- Baromfiipari technológia (42 óra)
- Munkavédelem, higiénia (18 óra)

Települési hulladékgyűjtő és szállító

A tanfolyam időtartama: 2 hónap

Képesítés: OKJ 21 7898 01 Településhulladék-gyűjtő és -szállító

Tematika:

A képzés célja: a települési és a nem veszélyes hulladékok gyűjtésére és a lerakóhelyre való szállítására szolgáló gépek kiszolgálására alkalmas betanított munkások képzése. A képzés során a hallgatók megismerkednek az általuk végzett munka társadalmi, közegészségügyi, környezetvédelmi jelentőségével, képesek lesznek a gyűjtött és szállított anyagok ártalommentes elhelyezésére, a technológiai előírások betartására.

Ezüstkalászos gazda

A tanfolyam időtartama: 2 hónap

Képesítés: OKJ 21 6201 01 Ezüstkálászos gazda

A képzés célja: A mezőgazdasági magángazdálkodást folytató, mezőgazdasági alapképesítéssel nem rendelkezők részére olyan átfogó alapismeretek nyújtása, amely alapján eligazodnak a növénytermesztés, állattenyésztés, kertészet, gépészet tudományában és a piaci igények felismerésében.

Mezőgazdasági munkás

Képesítés: OKJ 21 6201 02 Mezőgazdasági munkás

Tematika:

A mezőgazdasági munkás a növénytermesztési, az állattenyésztési és az ezekhez kapcsolódó műszaki, munka-, tűz- és környezetvédelmi szakterületen jelentkező technológiai alapeladatokat magasabb szakképesítéssel rendelkező személy irányításával, kézi erővel vagy speciális gépkezelői engedélyhez nem kötött gépekkel, berendezésekkel, eszközökkel végzi.

Sütőipari munkás

A tanfolyam időtartama: 536 óra, 4 hónap

Képesítés: OKJ 21 5212 04 Sütőipari munkás

Tartalom:

- Sütőipari gyártástechnológiai ismeretek
- Sütőipari gépészeti ismeretek
- Munkavédelmi és higiéniai ismeretek
- Szakmai gyakorlat
- Európai Unió ismeretek
- Felzárkóztatás
- Álláskeresési tréning.

IX.2. Tartós munkanélküliek (álláskeresők) ≈ 135 ezer fő

A tartós munkanélküliek számára elsődlegesen fontos a szocializáció, az újrászocializáció tréningek, vagy egyéb közösségi programok, szociális munkások segítségével. E csoportok képzésében, segítésében a regionális képző központok, munkaügyi központok nagy tapasztalattal bírnak.

Program: Komplex szocializációs programok tartós munkanélküliek számára RKK-közreműködésével pályázat útján. A programok a tréningeket közösségi programokkal, szociális foglalkoztató programokkal kombinálják. A programok szervezése érdekében a munkaügyi központokkal, civil szervezetekkel, önkormányzatokkal történő együttműködés szükséges.

Tervezett létszám: Régióként 100 fő

Forrás: Munkaerőpiaci Alap felnőttképzési célú alaprésze → 9* 50 millió

Felelős: FMM

Hogyan tovább? – önfelkészítő tréning

A tanfolyam időtartama: 1 hónap

Feltétel: általános iskolai végzettség

Tematika: A képzés konkrét célja, hogy a résztvevők a tréning során

- Ismerjék meg és használják fel elhelyezkedésük érdekében a környezetükben elérhető foglalkozásokhoz, az egyes munkakörök betöltéséhez, a munkáltatókhoz, a képzési lehetőségekhez kapcsolható információ- és adatforrásokat.
- Ismerjék meg a munkahelyek feltárása és a speciális munkavállalási problémák kezelése kapcsán segítségükre lévő szervezeteket, ellátó rendszereket, intézményeket és azok szolgáltatásait.
- Váljanak képessé a munkahelyfeltárás-elhelyezkedés, munkakörbetöltés és a megszerzett munkahely tartós megőrzésének folyamata során fellépő mérlegelési és döntési helyzetek önálló kezelésére, az esetleges kudarcok elemzésére, a problémamegoldó módszerek alkalmazására.
- Legyenek képesek kiemelkedő készségeik, erőforrásaik meghatározására, elképzeléseiknek, készségeiknek legmegfelelőbb foglalkozások kiválasztására.
- Tervezzék meg a munkába lépés lehetőségeit, lépéseit, megvalósításának ütemezését – készítsék el egyéni cselekvési tervüket.
- Számítógép segítségével legyenek képesek az Interneten keresztül munkaerőpiaci információkhoz jutni, illetve szövegszerkesztő használatával írják meg önéletrajzukat, kísérlőlevelüket.

Motiváció az elhelyezkedéshez

A tanfolyam időtartama: 2 hét

Feltétel: általános iskolai végzettség

Tematika:

A tanfolyamon az általánosan fontos álláskeresési technikákat ismerik meg a hallgatók. A szakterületen belüli lehetőségek feltárására, megmutatására is sor kerül. A több szakképesítéssel rendelkezők is segítséget kapnak a sikeres álláskereséshez.

Személyiségfejlesztő tréning

Feltétel: általános iskolai végzettség

Tematika:

- Bevezetés, csoportnyitás, együttműködés
- Önismeret, életszemlélet, képességek, tulajdonságok
- Álláskeresési technikák

IX.3. Fogyatékkal élők (15-59 éves) ≈ 290 ezer fő

Ebből:

- testi fogyatékos ≈ 114 ezer fő
- vak, gyengénlátó ≈ 35 ezer fő
- értelmi fogyatékos ≈ 37 ezer fő
- nagyothalló, siketnéma, néma ≈ 19 ezer fő
- beszédhibás ≈ 4 ezer fő
- egyéb ≈ 80 ezer fő
- Foglalkoztatott fogyatékkal élők ≈ 52 ezer fő

A fogyatékkal élők esetében figyelembe kell venni a fogyatékoság fajtáját, az egyének mobilitásának korlátozottságát, iskolai végzettségüket, szakmai felkészültségüket. Számukra elsősorban az atipikus képzési és foglalkoztatási formák lehetnek elérhető célok. Képzés szempontjából tehát elsősorban a távoktatás, vagy az utazó képzés lehet hatékony és az egyén szempontjából kényelmes, elérhető. A foglalkoztatásban reális cél a távmunka, ahol a munka eredményét elektronikus úton tudja a munkáltatónak megküldeni, a bedolgozói munka, ahol a munkát az egyén az otthonában tudja végezni. Teljes, vagy részmunkaidős foglalkoztatás csak ott lehetséges, ahol a feltételek (pl. akadálymentesítés) a munkahelyen megoldott. Ez a munkalehetőségeket a közlekedési problémákon túlmenően erőteljesen beszűkíti.

Program: Fogyatékkal élők számára képzési programok szervezése távoktatással, vagy utazó képzéssel, illetve tutorokkal, akkreditált felnőttképző intézmények, cégek közreműködésével pályázatok útján. A toborzás szempontjából az önkormányzatokkal,

munkaügyi központokkal, civil szervezetekkel az együttműködés célszerű. Az elhelyezkedés elősegítése kapcsolódna a programhoz, ahol a munkaadókkal történő kapcsolat lényeges, annak érdekében, hogy e csoportok munkát találjanak az első, vagy a második munkaerőpiacon.

Tervezett létszám: 500 fő

Forrás:

- Munkaerőpiaci Alap felnőttképzési célú alaprész → 100 millió forint
- szakmai képzés esetén felnőttképzési normatíva (normák szerint)

Felelős: FMM

ECDL vizsgára felkészítő (150 óra)

Képesítés: ECDL bizonyítvány

Tematika:

- Információ-technológia alapjai (20 óra)
- Számítógép-használat és file-kezelés (20 óra)
- Szövegszerkesztés (20 óra)
- Táblázatkezelés (30 óra)
- Adatbázis-kezelés (20 óra)
- Prezentáció (20 óra)
- Információs hálózatok (20 óra)

Webszerkesztő

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 8 hónap elméleti oktatás + 4 hónap gyakorlati képzés

Célcsoport: testi és értelmi fogyatékosok, nagyothallók, gyengénlátók, beszédhibások (süketek, vakok, magatehetetlenek nem!)

Modulok:

az alapozó képzés (első 3 hónap) során egyszerű weboldalakról tanulnak a hallgatók, a következő 5 hónap során pedig multimédiás weblapkészítési ismeretekre tehetnek szert. A képzés gyakorlatorientált, csak a legszükségesebb elméleti ismeretekről esik szó.

Tartalom:

- az internet alapjai
- HTML
- JAVA-Script, VB-Script

- webszerkesztő-programok, pl. QuarkXPress, Photoshop, Frontpage
- megszerezhető pluszképesítés: ECDL

A kurzus lezárása: vizsga

Próbamunka az információs- és telekommunikációs technika területén

Képzési forma: teljes idő
Időtartam: 5 nap
Célcsoport: testi és értelmi fogyatékosok, nagyothallók, gyengénlátók, beszédhibások (süketek, vakok, magatehetetlenek, súlyos értelmi fogyatékosok nem!)

Modulok:

- orvosi diagnosztika
- pszichológiai vizsgálat
- szakmai érdeklődés és motiváció feltárása
- szakmaspecifikus információk
- egy szakma terület gyakorlatban történő megismerése, kipróbálása

Dolgozó vakok és gyengénlátók képzése az elektronikus segítő eszközök használata terén

Képzési forma: teljes idő
Időtartam: egyénileg eltérő
Célcsoport: vakok, gyengénlátók
Modulok: a képzés során a hallgatók megtanulnak specifikus segítő eszközök segítségével irodai munkát végezni és a számítógépet kezelni

Tartalom:

- Windows NT/2000, XP
- képernyőolvasó
- speciális szoftver (BBS)
- nagyító szoftver (pl. Jaws, Virgo)
- Office
- szövegszerkesztő, táblázatkezelő és adatbázis-kezelő szoftverek
- Outlook
- Lotus Notes

Képző eszközök: IBM vagy IBM-kompatibilis PC-rendszerek Braille-írással és/vagy nagybetűs írás-processzorokkal, VersaBraille 2plus, Optacon II, Elotype, BraillexControl, Delta, Notex 40, Braille-nyomtató

A kurzus lezárása: vizsga

Számítástechnika mozgáskorlátozottaknak

Képzési forma: részidős
Időtartam: 4 alkalom
Célcsoport: mozgáskorlátozottak és kísérőik

Modulok:

- PC kezelése billentyűzet segítségével (egér helyett)
- segédeszközök, pl. képernyő-nagyító, kontraszt-beállítások, nyelvi vezérlés
- más fogyatékosok tapasztalatainak átadása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Kezdő számítástechnikai kurzus halláskárosultaknak

Képzési forma: részidős
Időtartam: 6 alkalom * 3 óra
Célcsoport: halláskárosultak

Modulok:

- a PC kezelése és legfontosabb alkotórészei
- a Windows és az egér kezelése
- első lépések a Word, Excel programok és az internet terén
- dokumentumok és táblázatok adatainak tárolása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

„Számítógép és szórakozás” megváltozott munkaképességűek számára

Képzési forma: teljes idő
Időtartam: 5 nap
Célcsoport: megváltozott munkaképességűek

Modulok:

Délelőttönként:

- Word
- Excel
- Internet
- e-mail

Délutánonként:

- tánc
- festés
- zenélés

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Számítástechnikai alapozó képzés megváltozott munkaképességűek számára

Képzési forma: teljes idő

Időtartam: 3 alkalom * 2,5 óra
Célcsoport: megváltozott munkaképességűek
Modulok:

- a billentyűzet és egér kezelése
- képernyő
- nyomtató és CD
- Windows
- egyszerű szöveges dokumentumok írása
- Word dokumentumok

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Számítástechnikai alapozó képzés szellemi fogyatékosok számára

Képzési forma: részidős
Időtartam: 6 alkalom * 2 óra
Célcsoport: szellemi fogyatékosok
Modulok:

- a számítógép kezelése
- hardverek és funkcióik megismerése
- gyakorlatok billentyűzettel és egérrel
- rajzolás az MSPaint-tel
- bevezetés a szövegszerkesztésbe Wordpad-ben
- egyéni dokumentumok készítése szöveggel és képpel (levél, meghívó)
- mentés és nyomtatás

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

„Training on the job” – súlyosan sérült emberek szakmai (re)integrációja

Képzési forma: teljes idő
Időtartam: 10 hónap
Célcsoport: megváltozott munkaképességűek
Modulok:

- 1. modul: elektronikus adatfeldolgozás, Office (2 hónap)
- 2. modul: adatbázis-kezelés Access (3 hét)
- 3. modul: Computerpass I, II, III (1 hónap)
- 4. modul: bér/fizetés (1 hónap)
- 5. modul: számvitel (1 hónap)
- 6. modul: munkajog (1 hét)
- 7. modul: értékesítés/ügyfélszolgálat (1 hónap)
- 8. modul: szakmai gyakorlat (3,5 hónap)
- a résztvevők önállóságának, kommunikációs és kooperációs képességeinek erősítése

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Fiatal, súlyosan sérült emberek képzése és integrációja

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	2 hónap
Célcsoport:	fiatal megváltozott munkaképességűek
Modulok:	
	<ul style="list-style-type: none">◦ Assessment Center◦ álláskeresési stratégiák◦ alapfokú számítástechnikai ismeretek◦ dokumentumok lemezre mentése◦ kommunikációs tréning◦ telefonos tréning◦ önmenedzselési képességek fejlesztése◦ munkajog

Súlyosan sérült emberek szakmai integrációja

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	6 hónap
Célcsoport:	megváltozott munkaképességűek
Modulok:	
	1. modul – elméleti képzés (1 hónap): <ul style="list-style-type: none">◦ gazdasági ismeretek◦ számtan◦ levelezés◦ számítástechnikai alap- és haladó ismeretek
	2. modul – szakmai gyakorlat (5 hónap): az egyéni egészségi állapotnak megfelelően. Kéthetente egész napos elméleti képzés az 1. modul témái szerint.

Informatikus (rendszerintegrátor)

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	3 hónap
Célcsoport:	testi és szellemi fogyatékosok, gyengénlátók, halláskárosultak, beszédhibásak (vakok, karhiányosok nem)
Modulok:	
	<ul style="list-style-type: none">◦ kommunikáció◦ matematika◦ gazdasági és társadalmi ismeretek◦ alapfokú számítástechnikai ismeretek◦ műszaki alapismeretek vagy geometria◦ természettudományos alapismeretek◦ rehabilitációs sport

E-learning testi fogyatékosok számára

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	1 év, ebből 8 hét gyakorlat
Célcsoport:	súlyos testi fogyatékkal élők
Követelmény:	gazdasági végzettség
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ számítástechnikai ismeretek (szövegszerkesztés, táblázatkezelés, adatbázisok, PowerPoint, webszerkesztés, Outlook, multimédia, e-kereskedelem, programozás)◦ matematika◦ levelezés◦ kommunikáció/retorika◦ angol◦ irodavezetés
A kurzus lezárása:	vizsga
Végzettség:	PC-szakember

Egyéni munkahelyi tréning

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	9 hónap
Célcsoport:	munkanélküli megváltozott munkaképességűek és súlyos fogyatékkal élők
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ tartós szakmai perspektívák felkutatása az egyéni egészségi állapot figyelembe vételével◦ a résztvevők motivációjának és önértékelésének erősítése◦ erősségek és gyengeségek meghatározása◦ a leggyakoribb felhasználói programok megismerése és gyakorlása
A kurzus lezárása:	a részvétel igazolása/oklevél

Számítógépes játék-tervező

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	12-18 hónap (gyakorlattal együtt)
Célcsoport:	megváltozott munkaképességűek (süketek is)
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ online és offline játékok design-ja és/vagy programozása (2D és 3D)◦ karakter-design◦ animáció◦ level-design◦ stage-design
A kurzus lezárása:	okleveles játéktervező

Elektronikus kereskedő

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	15 hónap (4 hónapos gyakorlattal együtt)
Célcsoport:	megváltozott munkaképességűek
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ szöveg- és képszerkesztés◦ aukciós platformok és online-boltok felépítése és kezelése◦ megrendelések lebonyolítása◦ internet-jog◦ az egyszisztencia-alapítás alapjai
A kurzus lezárása:	a részvétel igazolása/oklevél

Médiainformatikus (European Multimedia Professional)

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	24 hónap (4 hónapos gyakorlattal együtt)
Célcsoport:	megváltozott munkaképességűek (testi fogyatékosok, nagyothallók) és egészségesek
Követelmény:	érettségi, alapfokú angol nyelvtudás
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ multimédia-rendszerek elemzése, tervezése és installálása◦ kommunikációs technológiák adminisztrálása és installálása◦ internetes alkalmazások (www-technológiák) tervezése, programozása és integrálása◦ multimédia-alkalmazások tervezése és fejlesztése◦ multimédia-komponensek készítése, szerkesztése és integrálása◦ multimédia-alkalmazások objektumorientált implementálása adatbankok bekapcsolásával
A kurzus lezárása:	vizsga
Végzettség:	államilag elismert médiainformatikus

Internet és e-mail vak felhasználók részére

Képzési forma:	teljes idő
Célcsoport:	vakok és gyengénlátók
Követelmény:	alapfokú számítógépes ismeretek, billentyűzet használata
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ Braille-írással keresni az interneten◦ keresési technikák◦ felhasznált programok: Internet Explorer és Outlook Express

- elektronikus postafiók létesítése, használata
- browser beállítások módosítása

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Gazdasági ügyintézési ismeretek vakok részére – elektronikus adatok feldolgozása

Képzési forma: teljes idő
Időtartam: 24 hónap (1 hónapos gyakorlattal együtt)
Célcsoport: vakok és gyengénlátók
Követelmény: érettségi
Modulok:

Általános ismeretek:

- nyelvtan
- politika
- hittan
- sport

Szakmai ismeretek:

- üzemgazdaságtan, számvitel és kontrolling
- információs és kommunikációs technikák
- programozás
- adatbázis-kezelés
- webszerkesztés

A kurzus lezárása: vizsga

Műszaki rajzok készítése AUTOCAD-del

Képzési forma: teljes idő
Időtartam: 3 hét (120 óra)
Célcsoport: halláskárosultak, süketek
Követelmény: műszaki rajzoló végzettség
Modulok:

- az adatfeldolgozás alapjai
- CAD rendszerek hardver és szoftver elemei
- CAD rendszerek kezelése
- menük és parancsok megismerése
- geometria, rajzok készítése
- mozgatás, tükrözés, forgatás
- szövegbevitel
- rajzok mentése, törlése, nyomtatása
- lemezformattálás

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

CAD-építészet

Képzési forma:	teljes idő
Időtartam:	24 hét
Célcsoport:	megváltozott munkaképességűek és egészségesek
Követelmény:	építőipari végzettség vagy többéves építőipari munkatapasztalat

Modulok:

- az adatfeldolgozás alapjai
- irodai alkalmazások
- 2 D CAD
- 3 D CAD
- alkalmazások

A kurzus lezárása: a részvétel igazolása/oklevél

Kosárfonó és fonottbútor-készítő

Célcsoport:	látássérültek
A tanfolyam időtartama:	1000 óra, 7 hónap
Elméleti órák száma:	300
Gyakorlati órák száma:	700
Képesítés:	OKJ 21 5291 07 Kosárfonó és fonottbútor-készítő

A képzés szakmai moduljai:

- Szerszám-, anyag- és gyártásismeret
- Fűztermesztés- és feldolgozás
- Szakmai ismeretek
- Munka- és tűzvédelmi ismeretek
- Néprajzi alapismeretek
- Szakrajz
- Vállalkozási ismeretek
- Európai Unió ismeretek
- Szakmai gyakorlat

Falusi vendéglátó

Célcsoport:	mozgáskorlátozottak
Feltétel:	alapfokú iskolai végzettség
Képesítés:	OKJ 31 7822 01 Falusi vendéglátó

A képzés szakmai moduljai:

- Kommunikáció, vendégkapcsolatok
- Turisztikai ismeretek
- Szállásadó és vendéglátói alapismeretek
- Vállalkozási-gazdálkodási ismeretek

- Élelmezési és ételkészítési ismeretek
- Mezőgazdasági alapismeretek
- Uniós ismeretek
- Irányított szakmai ismeretek

Kiadványszerkesztő

Célcsoport: mozgáskorlátozottak
A tanfolyam időtartama: 320 óra, 6 hónap
Feltétel: középfokú végzettség
Képesítés: OKJ 52 8429 01 Kiadványszerkesztő

A képzés szakmai moduljai:

- Nyomdai és kiadvány-szerkesztési ismeretek
- Elektronikus képfeldolgozás
- Kiadványszerkesztés

ECDL Start + AutoCad szerkesztő

Célcsoport: mozgáskorlátozottak
A tanfolyam időtartama: 470 óra, 9 hét
Feltétel: műszaki végzettség
Képesítés: ECDL Start + CAD műszaki dokumentáció készítő

A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- operációs rendszerek
- szövegszerkesztés
- táblázatkezelés
- internet
- autocad
- munkaerőpiaci tréning

Varrómunkás

Célcsoport: hallássérültek
A tanfolyam időtartama: 5 hónap
Képesítés: OKJ 31 5276 03
Tartalom:

A hallgató a tanfolyam elvégzése után képes lesz a műszaki dokumentáció és mintadarab megtekintése után önálló termelő munka végzésére. A varrodákban ismétlődő részműveleteket, előkészítő, összeállító és befejező tevékenységet végez.

Számítástechnikai szoftver-üzemeltető + CAD szerkesztő

Célcsoport: mozgáskorlátozottak
A tanfolyam időtartama: 700 óra, 8 hónap
Feltétel: érettségi
Képesítés: OKJ 52 4641 03 Számítástechnikai szoftver-üzemeltető + képző központ bizonyítványa: CAD műszaki dokumentáció készítő

A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- számítástechnikai alapismeretek
- DOS, Windows 2000
- segédprogramok
- hálózati alapismeretek
- globális hálózatok
- szövegszerkesztés
- táblázatkezelés
- adatbázis-kezelés
- programozás
- bemutató készítése
- integrált irodai szoftverek
- AutoCad
- munkaerőpiaci tréning

Számítógép-kezelő (-használó) fogyatékos felnőttek részére

Célcsoport: látás-, hallásszervi, mozgásszervi illetve értelmi képességeikben korlátozottak
A tanfolyam időtartama: 600 óra

A képzés szakmai moduljai:

- Számítástechnikai alapismeretek
- A Windows használata
- Gépírás, magyar helyesírás

- Szövegszerkesztés
- Táblázatkezelés
- Adatbázis-kezelő alapismeretek
- Prezentáció és grafika
- Információ és kommunikáció, Internet
- Önmenedzselési tréning

Számítástechnikai szoftverüzemeltető fogyatékkal élők részére

A képzés szakmai moduljai:

- Bevezetés (5 tanóra)
- Hatékony tanulási módszerfejlesztő tréning fogyatékkal élők részére (10 tanóra)
- Egyéni és csoportos munkára felkészítő tréning (15 tanóra)
- Ön-és társismeret, személyiségfejlesztés (25 tanóra)
- EU alapismeretek (20 tanóra)
- Számítástechnikai alapismeretek (70 tanóra)
- Operációs rendszerek, rendszerközeli programok (95 tanóra)
- Szövegszerkesztés (60 tanóra)
- Táblázatkezelés (60 tanóra)
- Adatbázis-kezelés (65 tanóra)
- Prezentáció és grafika (20 tanóra)
- Információs hálózatok (60 tanóra)
- Intenzív felkészülés a vizsgára (50 tanóra)
- Munkaerő-piaci tréning (20 tanóra)

Fürdősmasszőr

Célcsoport:	látásfogyatékosok
Feltétel:	általános iskolai végzettség
Képesítés:	OKJ 31 5008 01
A tanfolyam időtartama:	2 félév

Tananyag:

- anatómia,
- fizioterápia,
- fürdőtan,
- hidroterápia-balneoterápia,
- iszapkezelés,
- masszázs,
- kommunikáció,
- lábápolás,
- elsősegélynyújtás

Gyógypedagógiai asszisztens

Célcsoport: látásfogyatékosok

Feltétel: érettségi

Képesítés: OKJ 54 1449 01

A tanfolyam időtartama: 2 félév

Tananyag:

- pedagógia,
- pszichológia,
- gyermek- és ifjúságvédelem,
- egészség-tan-gondozás,
- oktatástechnika,
- gyógypedagógia,
- gyógypedagógiai pszichológia,
- gyógypedagógiai sérülésspecifikus tantárgypedagógiák és szabadidőpedagógiák, gyógypedagógiai egészség-tan

IX.4. 45 év feletti foglalkoztatottak \approx 1 200 ezer fő

A 45 év feletteknél számba kell venni, hogy a hozott tapasztalati és műveltségállomány támogatja vagy gátolja az új ismeretek megtanulását, új készségek, jártasságok kifejlődését, sőt a társadalmi és munkatevékenységben való alkalmazásukat is. Az idősebb célpopulációk tanulásában a hozott állomány negatív transzfer hatása jelenti a leküzdendő nehézségeket. A pozitív átvitel pedig gyorsabbá és könnyebbé teszi a tanulást – a rendes korúak tanulásához viszonyítva is. Míg a gyermekeknél inkább cselekvési és gondolkodási sémákat dolgozunk ki, a felnőtt tanulóknál bizonyos megmerevedett mozgás- gondolkodásmintákat kell oldanunk, mielőtt a helyesebb és magasabb rendű megoldásokat megtanítanánk.

Program: 45 éven felüli munkavállalók számára szakmai továbbképzések, idegen nyelvi képzések, informatikai képzések szervezése felnőttképző intézmények, cégek közreműködésével pályázat útján. A képző cégek a toborzás érdekében a vállalatokkal, munkáltatókkal együttműködnek. A programot elsőként e célcsoportra koncentrálván célszerű 2 hátrányos helyzetű megyében meghirdetni.

Tervezett létszám: 500 fő

Forrás: Munkaerőpiaci Alap felnőttképzési célú alaprésze \rightarrow 50 millió forint

Felelős: FMM

Alapfokú számítástechnikai kurzus

Célcsoport: idősek
Időtartam: 6 * 18 tanóra

Modulok:

- a számítógép felépítése
- a billentyűzet és az egér kezelése
- a Windows alapjai
- programok indítása
- a szövegszerkesztés alapjai
- számítógép-vásárlási tanácsok

Szövegszerkesztés – haladó számítástechnikai kurzus

Célcsoport: idősek
Időtartam: 3 * 12 tanóra

Modulok:

- szövegszerkesztés
- levélírás
- egyéni fejléc készítése
- üdvözlőlapok szerkesztése képekkel
- nyomtatás
- mentés

Fotók szerkesztése

Célcsoport: idősek
Időtartam: 3 * 12 tanóra
A képzés célja: a tanfolyam alatt a résztvevők megtanulják kezelni és szerkeszteni a digitális képeket, illetve ezeket diavetítés formájában lejátszani.

Internet időseknek

Célcsoport: idősek
Időtartam: 1 * 4 tanóra

Modulok:

- információk keresése
- weboldalak mentése
- internet-programok kezelése
- e-mailek küldése, fogadása

E-mail időseknek

Célcsoport:	idősek
Időtartam:	1 * 4 tanóra
A képzés célja:	a résztvevők elméletben és a gyakorlatban is megtanulnak e-mailt és képeket küldeni az Outlook segítségével, és megismerkednek a címjegyzék használatával is. Minden résztvevő saját postafiókot és e-mail címet hozhat létre.

Webes megjelenés idősek számára

Célcsoport:	idősek
Időtartam:	6 *12 tanóra
Modulok:	<ul style="list-style-type: none">◦ webes megjelenések struktúrája◦ szövegek kiemelése◦ a megfelelő betűtípus és betűméret kiválasztása◦ színek kiválasztása◦ fotók feltöltése

Koncentrációs tréning

Célcsoport:	idősek
Időtartam:	6 * 12 tanóra
A képzés célja:	az ember emlékező és koncentrálóképesége már 5 napos csekélyebb igénybevétel után csökken. A kurzus során a résztvevők játékos gyakorlatok segítségével megtanulhatják, hogyan aktiválják szellemi képességeiket, amelyek agyukat jobb vérellátottsághoz segíthetik.

A szakmai képzések legyenek viszonylag rövidek, s a korosztály jellemzőit tekintve a képzések esetében figyelembe kell venni az egyének képzettségét, iskolai végzettségét.

IX.5. Gyermekgondozási ellátásban részesülők \approx 270 ezer fő

A Gyes-en gyed-en lévők, ha időben elkezdik a tanulást, hosszabb időt tudnak rá szánni, és a tudás felhasználásával történő munkavállalásnak még jelentős perspektívái lehetnek.

A tanulási időben való differenciálás a tanulás szervezeti kereteitől is függ. A jelenléti oktatásban a differenciálásra kevesebb lehetőség van, mint a távoktatásnál. A leg-

nagyobb differenciálási lehetőséget a nyitott képzési formák kínálják, főleg, ha az e-learning lehetőségeit felhasználó tananyag segítségével közvetítik a képzési tartalmakat. A tapasztalati tanulás eredményeinek beszámítása fontos lehetőség a tanulási időben lehetséges differenciálásban.

Program: Gyermekgondozási ellátáson lévők elsősorban távoktatási képzési programja akkreditált felnőttképző intézmények, cégek közreműködésével pályázat alapján. A program elsősorban informatikai, szakmai frissítési, a munkaerőpiacra való visszatérést segítő komplex képzést magába foglaló részekből áll. A program célja elsősorban a kistelepüléseken élők számára nyújt segítséget, a településre utazó tutorok segítségével. A képző cégek a toborzás elősegítése érdekében az önkormányzatokkal együttműködnek. A pályázat a képző cég térségi igényeinek felmérése után térségi programot tartalmazzon.

Tervezett létszám: 200 fő

Forrás: Munkaerőpiaci Alap felnőttképzési célú alaprésze \approx 80 millió forint

Felelős: FMM

Európai számítógép használói jogosítvány + gépirás gyesen lévők számára

A tanfolyam időtartama:	280 óra
Feltétel:	általános iskolai végzettség
Képesítés:	ECDL bizonyítvány + a képző központ bizonyítványa a gépirásról

A képzés szakmai moduljai:

- csoportépítő tréning
- információtechnológiai ismeretek
- operációs rendszerek
- szövegszerkesztés
- prezentáció és grafika
- lokális hálózatok
- globális hálózatok
- táblázatkezelés
- adatbázis kezelés
- gépirás

ECDL vizsgára felkészítő (150 óra)

Képesítés:	ECDL bizonyítvány
------------	-------------------

Tematika:

- Információ-technológia alapjai (20 óra)
- Számítógép-használat és file-kezelés (20 óra)

- Szövegszerkesztés (20 óra)
- Táblázatkezelés (30 óra)
- Adatbázis-kezelés (20 óra)
- Prezentáció (20 óra)
- Információs hálózatok (20 óra)

A szakmai képzéseknek igazodniuk kell az egyének képzettségéhez, iskolai végzettségéhez, egyéni felkészültségükhöz.

IX.6. Munkaképes korú nyugdíjasok \approx 630 ezer fő,

Ebből:

- nyugdíjkorhatár alatti rokkant nyugdíjas \approx 466 ezer fő
- nyugdíjkorhatár alatti nem rokkant nyugdíjas \approx 164 ezer fő

Míg a saját jogú öregségi nyugdíjasok esetén munkaerőpiaci képzésnek sok értelme nincsen, hiszen ez a réteg végleg kikerült a munkaerőpiacról, a – különösen a fiatalabb korosztályokba tartozó – rokkantnyugdíjasok azonban képzések, átképzések révén egészségi állapotuknak megfelelő álláshoz tudnának jutni, így be lehetne őket vonni a munkaerőpiacra. Az átképzésnek különösen nagy jelentősége van egy speciális réteg, a kényszer nyugdíjba kerülők, pl. a haderő-átalakítás során elbocsátott munkavállalók szempontjából. Az önkéntesség alakult honvédség sorállományát ugyanis fokozatosan kisebb létszámú szerződéses állomány váltja fel – 2004-ben 45 ezerből 35 ezer alá csökkent az ágazatban szolgálatot teljesítők létszáma, 2008-ig pedig várhatóan 27 ezerre mérséklék a munkavállalói létszámot. Az érintettek döntő része a hatályos jog alapján (2001. évi XCV. törvény) munkaképes korban (43-55 év) szolgálati nyugállományba vonul. Az e csoportba tartozók többsége ugyanakkor kora, családi és anyagi helyzete miatt munkavállalóként jelenik meg a munkaerőpiacon. Munkaerőpiaci értéküket rontja azonban speciális, más munkakörben nem alkalmazható felkészültségük, szakmai gyakorlatuk, ami miatt (át)képzésük nélkülözhetetlen. Az átalakítási folyamat foglalkoztatási feszültséget ténylegesen eredményező további jellemzője, hogy végbemeget a munkaerő egy részének átirányítása az ágazaton belül más munkakörbe. A továbbfoglalkoztatás új ismeretek megszerzését, esetleg szakmaváltást igényel az érintettektől, amely ugyancsak át- illetve továbbképzéssel biztosítható.

Ebben a körben azok számára célszerű képzési programokat indítani, akik kényszerből kerültek nyugállományba. Ilyenek például a haderőállomány csökkentése miatt nyugdíjazottak, illetve a rokkant nyugdíjasok egy része. E rétegek esetében figyelembe kell venni, hogy többségük az idősebb korosztályba tartozik, s így képzésük szempontjából elsősorban a 45 év feletti munkavállalók számára ajánlott képzések kerülhetnek szóba, illetve korábbi szakmájukhoz közelálló szakmák programjai. E képzések szempontjából fontos, hogy viszonylag rövid, intenzív tanfolyamok legyenek, és hatékony lehet a távoktatás is.

A honvédség esetében a jelenleg is folyó képzések tapasztalatai figyelembe vételével érdemes a képzési programot folytatni.

Program: Rokkant nyugdíjasok számára komplex távoktatási szakmai, valamint informatikai képzési program akkreditált képző intézmények részvételével pályázat útján. A toborzáshoz az önkormányzatokkal, munkaügyi központokkal, civil szervezetekkel történő együttműködés szükséges. A programok kidolgozása, a tutorok felkészítése, a programok szervezése, a tutorok házhoz történő rendszeres kijárása, a vizsgáztatás a képző cég feladata. Pályázni komplex programmal lehet. Hasznos, ha a képzés a távmunka végzésére segít felkészíteni.

Tervezett létszám: 160 fő

Forrás: Munkaerőpiaci Alap felnőttképzési célú alaprész 80 millió forint

Felelős: FMM

A kutatás során vizsgált rétegek alapvetően hátrányos helyzetben vannak a társadalomban, illetve a munkaerőpiacon, s ez hosszú távon így lesz.. Érdemes számukra standard programokat létrehozni, valamint az éves költségvetésbe jogszabályi szinten e programokat beépíteni. Javasoljuk a Munkaerőpiaci Alap képzési alaprésze szintjén (vagy a felnőttképzési célú kereten belül), annak bizonyos %-ában „Hátrányos helyzetűek képzése” címen keretrészt létrehozni, s létszámokkal, költségekkel tervezhető módon, évente pályázati rendszerben, standard minőségű és mennyiségű programot indítani. A tervezhetőség, az állandó lehetőségek biztosítása kiemelten fontos a rétegek szempontjából, egy idő után ismertté válik, a hatékonyság jelentősen nő az átláthatósággal, az ismertség növekedésével.

Célszerű a korábbi képzési programok (OFA, NFI, FMM) komplex monitoringja, értékelése, s új, ágazati szintű terv készítése.

Irodalomjegyzék

A fiatalok munkaerő-piaci helyzete – A munkaerő-felmérés 2004. IV. negyedévi kiegészítő felvétele alapján, KSH, 2005

A nemzetgazdaság munkaerőmérlege 1990-2004, KSH, 2004

A tudás társadalma I–II., Információs Társadalom Kötetek 5., Stratégiai Kutató Intézet, Budapest, 2000

Bánfalvy Csaba: A fogyatékossgal élő diákok a közoktatásban. <http://text.disabilityknowledge.org/Banfalvy-Kozokt.htm>

Báthory Zoltán: Tanítás és tanulás. Tankönyvkiadó, Bp. 1985.

Csoma Gyula: A felnőttek tanulásának pszichológiai sajátosságai <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=esely-Csoma-Felnottek>

Csovcsics Erika: A cigány gyerekek iskolai kudarcainak okáról. <http://www.vigilia.hu/2002/9/csovcsics.html>

Feketéné Szakos Éva: A felnőttek tanulása és oktatása – új felfogásban. Akadémiai kiadó, Budapest, 2002

Frey Mária: A gyermeknevelési támogatásokat igénybe vevő és a családi okból inaktív személyek foglalkoztatásának lehetőségei és akadályai – A HU9918-13 Phare program keretében végzett statisztikai kutatás zárótanulmánya, Budapest, 2002

Gottwald, F-T., Spinkart, K. P.: Multi-Media Campus. Die Zukunft der Bildung. Düsseldorf: Metropolitan-Verlag, 1998

Joyce, M.: Interview. Discover. The World of Science, November, 1989

Knowles, M.: Self-Directed Learning: A guide for learners and teachers. Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge, 1975

Knowles, M.: The modern practice of adult education. New York: Association Press, 1970

Konrad, J. (2001): Accreditation of Prior Experiential Learning in the United Kingdom. School of Education and Professional Development, Leeds Metropolitan University, UK, Working Paper, 2001

KSH, A KSH jelenti, 2002/10

Mihály Ildikó: Alapműveltség és intézményi környezet – ALPHA 97 <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=1999-03-vt-Mihaly-Alapmuveltseg>

Munkaerőpiaci jellemzők 2005. II. negyedévében, KSH, 2005

Népszámlálás 2001/6., KSH, Budapest

Paulsen, M.F.: Teaching methodes and techniques for computer-mediated communication. The 18th ICDE World Conference Abstracts . International Council for Distance Education. The Pennsylvania State University, 1997

Peters, O.: Distance Education in Transition. New trends and challenges. Bibliotheks- und Informationssysteme der Universitat Oldenburg, Oldenburg, 2002

Székely Lászlóné – dr. Takács Ilona: A tanulási siker kialakításának eszközei, módszerei a hátrányos helyzetű tanulóknál a felnőttoktatás tükrében <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=eselyt-Szekely-tanulasi#top>

Szociális statisztikai évkönyv, KSH, Budapest, 2004

www.afsz.hu

www.nepszamlalas.hu

Zrinszky László: A felnőttképzés tudománya. Okker Oktatási Iroda, Bp. 1995.

Mellékletek

1. melléklet: A népesség megoszlása iskolai végzettség és nemek szerint

Kor- csoport (év)	Összesen		Nő	Legalább általános iskola 8. évfolyamát sem végezte el		Férfi	Nő	Legalább középfiskolai érettségivel		Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő
	Összesen	Férfi		Összesen	Férfi			Összesen	Férfi					
7–9	101 047	53 963	47 084	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
10–14	5 205	2 865	2 340	36 623	16 384	20 239	–	–	–	–	–	–	–	–
15–19	3 794	2 150	1 644	626 588	316 249	310 339	104 012	46 518	180 220	231 870	45 691	17 476	28 215	–
20–24	3 620	2 064	1 556	792 006	405 194	386 812	353 851	148 495	205 356	116 199	48 842	67 357	59 962	–
25–29	3 669	2 044	1 625	770 578	392 014	378 564	314 352	132 967	181 385	97 909	42 660	55 249	59 182	–
30–34	3 678	1 989	1 689	685 783	348 050	337 733	271 477	113 535	157 942	105 714	46 532	62 597	47 488	–
35–39	3 788	1 835	1 953	593 407	297 586	295 821	299 127	121 322	177 805	118 503	53 095	38 281	20 241	–
40–44	4 630	2 112	2 518	687 615	339 185	348 430	313 822	134 979	178 843	84 752	46 471	30 737	13 671	–
45–49	4 555	2 079	2 476	803 107	390 399	412 708	156 700	73 049	83 651	50 978	20 241	23 600	9 345	–
50–54	4 440	1 779	2 661	681 190	325 553	355 637	111 760	58 206	53 554	32 945	5 060	2 096	1 640	–
55–59	4 624	1 775	2 849	570 874	264 656	306 218	86 883	49 425	21 962	7 650	3 700	463 652	470 384	–
60–64	5 111	1 910	3 201	464 267	205 162	259 105	52 011	30 049	9 722	5 340	–	–	–	–
65–69	5 117	1 747	3 370	361 514	163 600	197 914	21 886	12 164	7 005	–	–	–	–	–
70–74	3 690	1 220	2 470	265 935	120 166	145 769	14 332	7 327	1 738 302	934 036	–	–	–	–
75–79	2 807	783	2 024	145 593	65 782	79 811	3 097 032	1 358 730	–	–	–	–	–	–
80–84	1 422	322	1 100	61 697	25 578	36 119	–	–	–	–	–	–	–	–
85–X	2 966	585	2 381	42 939	15 520	27 419	–	–	–	–	–	–	–	–
Összesen	164 163	81 222	82 941	7 589 716	3 691 078	3 898 638	–	–	–	–	–	–	–	–
Ebből:														
10–X	63 116	27 259	35 857	7 589 716	3 691 078	3 898 638	3 097 032	1 358 730	1 738 302	934 036	463 652	470 384	–	–
15–X	57 911	24 394	33 517	7 553 093	3 674 694	3 878 399	3 097 032	1 358 730	1 738 302	934 036	463 652	470 384	–	–
18–X	55 321	22 952	32 369	7 195 717	3 496 043	3 699 674	3 097 032	1 358 730	1 738 302	934 036	463 652	470 384	–	–
25–X	50 497	20 180	30 317	6 134 499	2 953 251	3 181 248	2 580 930	1 131 992	1 448 938	888 345	446 176	442 169	–	–

2. melléklet: A népesség iskolai lakhely, iskolai végzettség és nemek szerint (fő)

Terület, igazgatási rang	10–X éves			15–X éves			18–X éves			25–X éves		
	összesen	férfi	nő	Összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
	általános iskola első évfolyamát sem végezte el			legalább általános iskola 8. évfolyam			legalább középfiskolai érettségivel			egyetem, főiskola stb. oklevéllel		
Főváros	9 687	4 608	5 079	1 460 842	673 661	787 181	877 255	389 394	487 861	307 680	158 303	149 377
Megyeszékhely (m.jv.)	6 971	3 260	3 711	1 435 377	678 558	756 819	732 890	323 941	408 949	224 534	115 101	109 433
Többi megyei jogú város (m.jv.)	743	385	358	167 521	82 043	85 478	71 393	32 335	39 058	19 018	9 928	9 090
Többi város	16 312	6 836	9 476	2 024 050	991 362	1 032 688	768 044	334 975	433 069	200 615	98 833	101 782
Városok együtt	33 713	15 089	18 624	5 087 790	2 425 624	2 662 166	2 449 582	1 080 645	1 368 937	751 847	382 165	369 682
Községek, nagyközségek	29 403	12 170	17 233	2 465 303	1 249 070	1 216 233	647 450	278 085	369 365	136 498	64 011	72 487
Ország összesen	63 116	27 259	35 857	7 553 093	3 674 694	3 878 399	3 097 032	1 358 730	1 738 302	888 345	446 176	442 169
Régiók:												
1 Közép-Magyarország	15 099	7 005	8 094	2 261 357	1 067 739	1 193 618	1 195 946	528 233	667 713	393 729	201 348	192 381
2 Közép-Dunántúl	5 004	2 446	2 558	838 265	417 048	421 217	304 611	136 982	167 629	79 532	41 349	38 183
3 Nyugat-Dunántúl	4 699	2 170	2 529	754 630	372 111	382 519	289 494	129 492	160 002	75 935	38 700	37 235
4 Dél-Dunántúl	7 724	3 009	4 715	722 971	354 371	368 600	252 384	111 404	140 980	68 153	33 952	34 201
5 Észak-Magyarország	9 602	3 803	5 799	911 555	447 732	463 823	333 272	146 145	187 127	81 734	40 343	41 391
6 Észak-Alföld	13 525	5 517	8 008	1 066 935	527 943	538 992	367 613	155 122	212 491	95 937	45 329	50 608
7 Dél-Alföld	7 463	3 309	4 154	997 380	487 750	509 630	353 712	151 352	202 360	93 325	45 155	48 170
Főváros:												
1 Budapest	9 687	4 608	5 079	1 460 842	673 661	787 181	877 255	389 394	487 861	307 680	158 303	149 377
Megeyk:												
7 Bács-Kiskun	3 707	1 605	2 102	388 674	190 769	197 905	124 763	53 397	71 366	33 812	16 753	17 059

terület, igazgatási rang	10-X éves			15-X éves			18-X éves			25-X éves		
	összesen	férfi	nő	Összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
	általános iskola első évfolymát sem végezte el			legalább általános iskola 8. évfolyam			legalább középiskolai érettségivel			egyetem, főiskola stb. oklevéllel		
4 Baranya	2 736	1 061	1 675	304 319	147 854	156 465	113 725	50 580	63 145	30 904	15 321	15 583
7 Békés	2 077	904	1 173	282 922	139 582	143 340	94 808	40 224	54 584	22 506	10 696	11 810
5 Borsod-Abaúj-Zemplén	5 765	2 223	3 542	522 726	256 214	266 512	193 845	85 190	108 655	47 259	23 278	23 981
7 Csongrád	1 679	800	879	325 784	157 399	168 385	134 141	57 731	76 410	37 007	17 706	19 301
2 Fejér	2 214	1 127	1 087	323 051	162 120	160 931	118 824	53 684	65 140	31 549	16 669	14 880
3 Győr-Moson-Sopron	1 512	757	755	332 604	164 611	167 993	132 420	59 608	72 812	34 913	18 127	16 786
6 Hajdú-Bihar	4 575	2 090	2 485	388 601	190 911	197 690	144 969	60 729	84 240	39 277	18 458	20 819
5 Heves	2 154	828	1 326	233 024	114 063	118 961	86 815	37 595	49 220	22 375	11 048	11 327
6 Jász-Nagykun-Szolnok	2 909	1 126	1 783	291 092	144 671	146 421	99 248	43 600	55 648	25 361	12 452	12 909
2 Komárom-Esztergom	1 331	661	670	236 546	116 324	120 222	86 153	38 039	48 114	21 022	10 598	10 424
5 Nógrád	1 683	752	931	155 805	77 455	78 350	52 612	23 360	29 252	12 100	6 017	6 083
1 Pest	5 412	2 397	3 015	800 515	394 078	406 437	318 691	138 839	179 852	86 049	43 045	43 004
4 Somogy	2 981	1 143	1 838	240 791	118 489	122 302	80 994	35 818	45 176	21 585	11 050	10 535
6 Szabolcs-Szatmár-Bereg	6 041	2 301	3 740	387 242	192 361	194 881	123 396	50 793	72 603	31 299	14 419	16 880
4 Tolna	2 007	805	1 202	177 861	88 028	89 833	57 665	25 006	32 659	15 664	7 581	8 083
3 Vas	910	422	488	202 778	99 791	102 987	76 779	34 378	42 401	19 783	9 949	9 834
2 Veszprém	1 459	658	801	278 668	138 604	140 064	99 634	45 259	54 375	26 961	14 082	12 879
3 Zala	2 277	991	1 286	219 248	107 709	111 539	80 295	35 506	44 789	21 239	10 624	10 615

Forrás: KSH Népszámlálás, 2001

3. melléklet: A munkanélküliek száma az utolsó foglalkozási főcsoport, csoport és a munkakeresés időtartama szerint

Foglalkozási főcsoport, kiemelt foglalkozási csoport	Összesen	hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–18	19–24	Több mint két éve
			Hónapja				
		keres munkát					
Törvényhozók, igazgatási, gazdasági vezetők							
Törvényhozó, országos igazgatási, érdekképviseleti vezető	28	2	8	8	1	4	5
Területi, helyi önkorm., közig., igazságszolg. érdekkép.v. vezető	172	24	54	45	13	12	24
Gazdasági, költségvetési szervezet vezetője	5 816	739	1 646	1 664	265	551	951
Kisszervezet vezetője	1 240	188	343	377	51	97	184
Együtt	7 256	953	2 051	2 094	330	664	1 164
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásúak							
Műszaki és természettudományi foglalkozású	1 639	260	473	452	70	119	265
Egészségügyi foglalkozású	314	61	90	88	13	23	39
Szociális foglalkozású	187	38	55	50	4	18	22
Szakképzett pedagógus	2 625	396	681	876	129	221	322
Gazdasági, jogi és társadalomtudományi foglalkozású	2 373	386	755	681	104	184	263
Kulturális, művészeti és vallási foglalkozású	1 051	174	267	314	43	88	165
Egyéb magasan képzett ügyintéző	44	11	9	15	3	2	4
Együtt	8 233	1 326	2 330	2 476	366	655	1 080
Egyéb, felső- vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásúak							
Technikus és hasonló műszaki foglalkozású	5 897	834	1 609	1 761	275	532	886
Egészségügyi foglalkozású	3 840	536	1 113	1 228	150	362	451
Szociális és munkaerő-piaci szolgáltatási foglalkozású	1 073	166	317	325	62	102	101
Pedagógus foglalkozású	847	124	263	262	37	55	106

Mellékletek

Foglalkozási főcsoport, kiemelt foglalkozási csoport	Összesen	hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–18	19–24	Több mint két éve
			Hónapja				
			keres munkát				
Igazságszolgáltatási, élet- és vagyonvédelmi ügyintéző	456	52	102	154	23	46	79
Gazdasági, pénzüintézeti ügyintéző	11 499	1 684	3 416	3 507	560	989	1 343
Kulturális, művészeti, és vallási foglalkozású	1 131	157	318	333	60	98	165
Egyéb ügyintéző	577	113	172	169	22	38	63
Együtt	25 320	3 666	7 310	7 739	1 189	2 222	3 194
Irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásúak							
Irodai jellegű foglalkozású	12 483	1 727	3 198	3 838	633	1 165	1 922
Ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozású	4 248	635	1 348	1 179	190	379	517
Együtt	16 731	2 362	4 546	5 017	823	1 544	2 439
Szolgáltatási jellegű foglalkozásúak							
Kereskedelmi, vendéglátóipari foglalkozású	41 504	6 994	13 963	12 067	1 709	3 070	3 701
Közlekedési, postai és hírközlési foglalkozású	3 568	468	988	1 087	159	333	533
Nem anyagi jellegű szolgáltatási foglalkozású	12 768	2 050	3 976	3 820	594	1 008	1 320
Együtt	57 840	9 512	18 927	16 974	2 462	4 411	5 554
Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak							
Mezőgazdasági foglalkozású	15 312	1 747	4 469	4 633	794	1 602	2 067
Erdő- és vadgazdálkodási foglalkozású	1 989	215	560	617	93	210	294
Halászati foglalkozású	165	19	51	41	9	18	27
Növényvédelmi, növény-egészségügyi és talajvédelmi fogl.	70	7	16	21	2	8	16
Együtt	17 536	1 988	5 096	5 312	898	1 838	2 404
Ipari és építőipari foglalkozásúak							
Bányászati foglalkozású	1 446	127	335	490	88	141	265
Élelmiszer-ipari foglalkozású	7 977	1 044	2 647	2 311	322	782	871

Foglalkozási főcsoport, kiemelt foglalkozási csoport	Összesen	hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–18	19–24	Több mint két éve
			Hónapja				
		keres munkát					
Könnyűipari foglalkozású	17 014	2 408	4 928	5 392	766	1 604	1 916
Vas- és fémipari foglalkozású	32 710	4 432	9 596	9 840	1 503	3 017	4 322
Háziipari, vegyesipari és raktározási foglalkozású, laboráns	7 196	919	2 031	2 243	326	719	958
Építőipari foglalkozású	32 512	4 470	10 534	9 444	1 402	2 817	3 845
Együtt	98 855	13 400	30 071	29 720	4 407	9 080	12 177
Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők							
Feldolgozóipari gépek kezelője	21 408	3 055	6 862	6 408	882	1 845	2 356
Egyéb helyhez kötött gépek kezelője	4 179	557	1 167	1 280	190	431	554
Mobil gépek kezelője	20 257	2 727	6 279	5 762	882	1 787	2 820
Együtt	45 844	6 339	14 308	13 450	1 954	4 063	5 730
Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak							
Egyszerű, szolgáltatási jellegű foglalkozású	76 973	9 114	23 609	23 690	3 663	7 560	9 337
Egyszerű mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozású	2 627	274	778	802	123	293	357
Együtt	79 600	9 388	24 387	24 492	3 786	7 853	9 694
Fegyveres szervek foglalkozásaiban dolgozók	1 055	154	312	319	51	76	143
Soha nem dolgozott	54 407	8 613	12 321	20 575	2 098	5 216	5 584
Ismeretlen	3 533	715	907	1 139	124	261	387
Összesen	416 210	58 416	122 566	129 307	18 488	37 883	49 550

Forrás: KSH, Népszámlálás 2001

4. melléklet: A munkanélküliek a munkakeresés időtartama, régiók, megyék és településtípusok szerint

Régió, megye, településtípus	Összesen	1 hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–18	19–24	Több mint két éve
		hónapja					
		keres munkát					
Közép-Magyarország							
Budapest	50 038	9 542	13 841	14 767	2 029	3 814	6 045
Pest megye	35 391	5 831	10 134	10 976	1 479	2 974	3 997
Régió összesen	85 429	15 373	23 975	25 743	3 508	6 788	10 042
Ebből:							
város (Bp. nélkül)	16 122	2 571	4 547	5 023	711	1 285	1 985
Község	19 269	3 260	5 587	5 953	768	1 689	2 012
Közép-Dunántúl							
Fejér megye	13 608	2 366	4 498	3 986	505	959	1 294
Komárom-Esztergom megye	9 572	1 876	3 093	2 693	346	718	846
Veszprém megye	10 785	1 872	3 770	3 113	369	717	944
Régió összesen	33 965	6 114	11 361	9 792	1 220	2 394	3 084
Ebből:							
Megyei jogú város	8 249	1 547	2 659	2 341	332	596	774
többi város	10 922	1 871	3 583	3 241	408	806	1 013
Község	14 794	2 696	5 119	4 210	480	992	1 297
Nyugat-Dunántúl							
Győr-Moson-Sopron megye	9 797	2 137	3 304	2 767	315	583	691
Vas megye	5 270	1 022	1 906	1 424	210	300	408
Zala megye	10 117	1 726	3 276	2 810	437	748	1 120
Régió összesen	25 184	4 885	8 486	7 001	962	1 631	2 219
Ebből:							
Megyei jogú város	9 794	1 889	3 079	2 745	389	678	1 014
többi város	4 436	782	1 486	1 290	186	300	392
Község	10 954	2 214	3 921	2 966	387	653	813
Dél-Dunántúl							
Baranya megye	18 695	2 245	5 092	6 158	835	2 025	2 340
Somogy megye	15 769	1 948	5 216	4 775	719	1 326	1 785
Tolna megye	10 543	1 419	3 331	3 125	510	896	1 262
Régió összesen	45 007	5 612	13 639	14 058	2 064	4 247	5 387
Ebből:							
Megyei jogú város	8 995	1 310	2 649	2 788	395	742	1 111

Régió, megye, településtípus	Összesen	1 hónapnál rövidebb ideje	1–5	6–12	13–18	19–24	Több mint két éve
		hónapja					
		keres munkát					
többi város	12 210	1 469	3 694	3 829	617	1 129	1 472
Község	23 802	2 833	7 296	7 441	1 052	2 376	2 804
Észak-Magyarország							
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	51 634	5 006	13 493	16 812	2 602	5 903	7 818
Heves megye	14 568	1 860	4 535	4 708	650	1 289	1 526
Nógrád megye	11 650	1 414	3 587	3 667	537	1 040	1 405
Régió összesen	77 852	8 280	21 615	25 187	3 789	8 232	10 749
Ebből:							
Megyei jogú város	15 210	1 666	3 791	4 754	777	1 592	2 630
többi város	20 159	2 263	5 547	6 513	949	2 126	2 761
Község	42 483	4 351	12 277	13 920	2 063	4 514	5 358
Észak-Alföld							
Hajdú-Bihar megye	31 467	3 634	9 242	10 004	1 420	3 363	3 804
Jász-Nagykun-Szolnok megye	22 056	2 676	6 599	6 639	1 042	2 079	3 021
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	35 605	4 077	10 310	12 312	1 672	3 601	3 633
Régió összesen	89 128	10 387	26 151	28 955	4 134	9 043	10 458
Ebből:							
Megyei jogú város	17 115	2 172	4 800	5 574	804	1 664	2 101
többi város	31 333	3 387	8 911	10 200	1 602	3 311	3 922
Község	40 680	4 828	12 440	13 181	1 728	4 068	4 435
Dél-Alföld							
Bács-Kiskun megye	23 311	2 889	6 416	7 567	1 044	2 267	3 128
Békés megye	19 754	2 387	6 144	5 735	984	1 826	2 678
Csongrád megye	16 580	2 489	4 779	5 269	783	1 455	1 805
Régió összesen	59 645	7 765	17 339	18 571	2 811	5 548	7 611
Ebből:							
Megyei jogú város	14 499	2 193	4 255	4 525	705	1 217	1 604
többi város	23 244	2 954	6 768	7 306	1 142	2 129	2 945
Község	21 902	2 618	6 316	6 740	964	2 202	3 062
Magyarország összesen	416 210	58 416	122 566	129 307	18 488	37 883	49 550

Forrás: KSH, Népszámlálás 2001

5. melléklet: A munkát keresők a munkakeresés időtartama és korcsoport szerint

Korcsoport	Összesen	1 hónapnál rövidebb ideje	1-5	6-12	13-18	19-24	több mint 2 éve
			hónapja				
		keres munkát					
15-29	245 629	17,9%	32,1%	30,3%	3,5%	6,3%	9,9%
30-39	151 918	13,7%	29,4%	30,9%	4,3%	8,7%	13,0%
40-49	149 166	12,2%	26,8%	29,6%	4,5%	9,9%	17,0%
50-59	65 788	11,2%	22,5%	27,5%	4,6%	10,2%	24,0%
60-	11 693	11,2%	6,4%	9,9%	1,1%	3,3%	68,2%
Összesen	624 194	14,7%	28,7%	29,6%	4,0%	8,1%	14,9%

Forrás: KSH, Népszámlálás 2001

6. melléklet: Regisztrált és tartósan regisztrált munkanélküliek száma és aránya megyénként

Megye	Regisztrált munkanélküliek száma	Tartósan regisztrált munkanélküliek száma	Tartósan regisztrált munkanélküliek aránya
Ország összesen	401 175	100 803	25,1
Bács-Kiskun	21 041	5 717	27,2
Baranya	23 376	5 713	24,4
Békés	18 145	4 054	22,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	55 551	20 941	37,7
Budapest	18 433	4 044	21,9
Csongrád*	22 059	3 641	16,5
Fejér*	13 622	3 123	22,9
Győr-Moson-Sopron	10 236	1 207	11,8
Hajdú-Bihar	31 743	8 770	27,6
Heves	14 844	3 360	22,6
Jász-Nagykun-Szolnok**	19 166	4 729	24,7
Komárom-Esztergom	9 778	1 152	11,8
Nógrád	14 493	4 556	31,4
Pest	21 004	2 934	14,0
Somogy	18 507	5 953	32,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	41 360	11 452	27,7
Tolna	12 684	3 002	23,7
Vas**	8 790	1 469	16,7
Veszprém*	12 183	2 381	19,5
Zala**	12 641	1 869	14,8

* 2005 októberi adatok

** 2005 augusztusi adatok

A többi adat 2005 szeptemberére vonatkozik.

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat (www.afsz.hu)

7. melléklet: A 15-64 éves népesség foglalkoztatási aránya az Európai Unió tagországaiban, 2004 IV. negyedévében

	Foglalkoztatási arány		
	férfiak	nők	együtt
Ausztria	75,2	61,0	68,1
Belgium	67,9	53,3	60,6
Dánia	79,4	71,6	75,6
Egyesült Királyság	78,0	65,7	71,8
Finnország	69,0	65,1	67,1
Franciaország	68,5	57,4	62,9
Görögország	73,8	45,5	59,6
Hollandia	80,0	66,1	73,1
Írország	76,0	57,2	66,7
Luxemburg	72,4	50,6	61,6
Olaszország	70,2	45,9	58,0
Portugália	73,8	62,0	67,8
Spanyolország	74,2	49,2	61,8
Svédország	73,1	69,9	71,5
Magyarország	63,3	51,0	57,0
Ciprus	79,8	58,6	68,8
Cseh Köztársaság	72,8	56,1	64,5
Észtország	67,9	59,4	63,4
Lengyelország	58,4	46,5	52,4
Lettország	65,9	58,7	62,2
Litvánia	64,9	58,1	61,4
Málta	74,3	33,5	54,0
Szlovákia	64,0	51,1	57,5
Szlovénia	70,1	59,5	64,9

Forrás: KSH, Munkaerőpiaci jellemzők 2005 II. negyedévében

8. melléklet: A foglalkoztatási arány korcsoportok szerint (2005 II. negyedév)

Korcsoport	Foglalkoztatási arány
15-19	2,9
20-24	38,8
25-29	70,8
30-34	74,0
35-39	77,6
40-44	78,6
45-49	75,2
50-54	67,9
55-59	47,9
60-64	15,0
65-69	3,6
70-74	1,0
Összesen	50,4
15-24	21,4
15-64	56,8

Forrás: KSH, Munkaerőpiaci jellemzők 2005 II. negyedévében

9. melléklet: A népesség gazdasági aktivitás, korcsoport és nemek szerint

Gazdasági aktivitás	Összesen	–14	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	
Gazdaságilag aktív népesség								
Aktív kereső	3 585 584	–	55 614	413 623	513 761	479 426	436 009	
Gyermekgondozási ellátás mellett dolgozó	11 052	–	26	874	2 743	3 409	2 169	
Nyugdíj, járadék mellett dolgozó	93 633	–	67	797	1 364	1 921	2 688	
Foglalkoztatott együtt	3 690 269	–	55 707	415 294	517 868	484 756	440 866	
Munkanélküli	416 210	–	26 529	75 949	63 924	53 814	47 626	
Gazdaságilag aktív népesség együtt	4 106 479	–	82 236	491 243	581 792	538 570	488 492	
Gazdaságilag nem aktív népesség								
Gyermekgondozási ellátásban részesülő	293 404	–	8 365	58 760	102 362	75 119	32 791	
Saját jogú öregségi nyugdíjas, járadékos	2 023 630	–	–	–	–	–	–	
Rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos	577 167	–	1 270	6 634	10 963	16 693	26 359	
Hozzáértő jogú nyugdíjas, járadékos	167 379	298	592	721	314	614	1 101	
Egyéb inaktív kereső	243 961	458	4 534	26 539	34 482	32 868	29 058	
Inaktív kereső együtt	3 305 541	756	14 761	92 654	148 121	125 294	89 309	
Eltartott együtt	2 786 295	1 694 180	571 612	225 405	57 078	36 993	30 933	
Gazdaságilag nem aktív népesség együtt	6 091 836	1 694 936	586 373	318 059	205 199	162 287	120 242	
Összesen	10 198 315	1 694 936	668 609	809 302	786 991	700 857	608 734	
Férfi								
Gazdaságilag aktív népesség								
Aktív kereső	1 959 623	–	33 130	233 656	303 754	278 452	232 476	
Gyermekgondozási ellátás mellett dolgozó	1 194	–	3	34	149	287	260	
Nyugdíj, járadék mellett dolgozó	42 139	–	38	485	813	1 045	1 192	
Foglalkoztatott együtt	2 002 956	–	33 171	234 175	304 716	279 784	233 928	
Munkanélküli	255 894	–	16 639	49 225	40 992	32 306	28 008	
Gazdaságilag aktív népesség együtt	2 258 850	–	49 810	283 400	345 708	312 090	261 936	
Gazdaságilag nem aktív népesség								
Gyermekgondozási ellátásban részesülő	5 514	–	221	668	1 005	1 308	1 099	
Saját jogú öregségi nyugdíjas, járadékos	781 865	–	–	–	–	–	–	
Rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos	303 646	–	763	4 025	6 412	9 436	14 208	
Hozzáértő jogú nyugdíjas, járadékos	3 200	133	278	279	100	108	155	
Egyéb inaktív kereső	140 775	241	2 603	15 762	20 339	18 993	16 755	
Inaktív kereső együtt	1 235 000	374	3 865	20 734	27 856	29 845	32 217	
Eltartott együtt	1 356 800	867 008	287 531	110 472	26 940	13 276	9 974	
Gazdaságilag nem aktív népesség együtt	2 591 800	867 382	291 396	131 206	54 796	43 121	42 191	
Összesen	4 850 650	867 382	341 206	414 606	400 504	355 211	304 127	

	40–44	45–49	50–54	55–57	58	59	60	61	62–64	65–69	70–74	75–X
	509 082	571 010	424 805	118 518	24 828	18 100	6 640	3 739	4 218	2 575	849	2 787
	1 199	512	120	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	4 837	8 323	10 145	15 506	5 422	4 517	5 272	4 767	10 707	10 212	4 736	2 352
	515 118	579 845	435 070	134 024	30 250	22 617	11 912	8 506	14 925	12 787	5 585	5 139
	51 744	50 091	31 813	8 815	1 867	1 259	652	392	737	535	176	287
	566 862	629 936	466 883	142 839	32 117	23 876	12 564	8 898	15 662	13 322	5 761	5 426
	11 977	3 221	685	38	3	8	2	3	2	10	7	51
	954	8 653	26 134	119 310	62 569	65 767	86 016	85 041	263 027	430 224	379 909	496 026
	57 143	107 404	151 138	84 324	22 277	18 008	13 547	9 960	17 019	16 891	9 253	8 284
	1 822	2 268	2 638	2 666	1 204	1 559	1 941	2 026	7 063	18 461	30 060	92 031
	34 177	35 670	27 441	9 864	2 674	2 487	710	433	580	556	529	901
	106 073	157 216	208 036	216 202	88 727	87 829	102 216	97 463	287 691	466 142	419 758	597 293
	35 649	37 573	29 823	11 471	3 101	3 114	2 392	2 278	6 145	10 833	11 828	15 887
	141 722	194 789	237 859	227 673	91 828	90 943	104 608	99 741	293 836	476 975	431 586	613 180
	708 584	824 725	704 742	370 512	123 945	114 819	117 172	108 639	309 498	490 297	437 347	618 606
	253 856	277 431	207 956	85 927	21 502	16 343	5 422	2 955	2 947	1 741	576	1 499
	239	175	47	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	2 060	4 093	4 818	3 128	1 331	1 261	2 524	2 490	6 032	6 149	3 032	1 648
	256 155	281 699	212 821	89 055	22 833	17 604	7 946	5 445	8 979	7 890	3 608	3 147
	30 276	29 153	18 599	6 632	1 478	1 008	400	226	407	291	89	165
	286 431	310 852	231 420	95 687	24 311	18 612	8 346	5 671	9 386	8 181	3 697	3 312
	707	372	119	8	1	4	–	1	–	1	–	–
	–	5 915	12 717	18 080	12 618	15 759	33 128	34 296	110 604	184 458	159 448	194 842
	29 528	51 898	69 407	47 690	15 801	13 483	9 533	6 583	9 070	8 331	4 191	3 287
	249	299	269	144	48	51	52	45	99	203	218	470
	19 347	19 610	14 249	6 529	2 210	2 358	584	334	308	190	117	246
	49 831	78 094	96 761	72 451	30 678	31 655	43 297	41 259	120 081	193 183	163 974	198 845
	11 791	10 691	7 536	3 520	1 278	1 330	458	431	774	1 078	983	1 729
	61 622	88 785	104 297	75 971	31 956	32 985	43 755	41 690	120 855	194 261	164 957	200 574
	348 053	399 637	335 717	171 658	56 267	51 597	52 101	47 361	130 241	202 442	168 654	203 886

Mellékletek

Gazdasági aktivitás	Összesen	–14	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	
Nő								
Gazdaságilag aktív népesség								
Aktív kereső	1 625 961	–	22 484	179 967	210 007	200 974	203 533	
Gyermekgondozási ellátás mellett dolgozó	9 858	–	23	840	2 594	3 122	1 909	
Nyugdíj, járadék mellett dolgozó	51 494	–	29	312	551	876	1 496	
Foglalkoztatott együtt	1 687 313	–	22 536	181 119	213 152	204 972	206 938	
Munkanélküli	160 316	–	9 890	26 724	22 932	21 508	19 618	
Gazdaságilag aktív népesség együtt	1 847 629	–	32 426	207 843	236 084	226 480	226 556	
Gazdaságilag nem aktív népesség								
Gyermekgondozási ellátásban részesülő	287 890	–	8 144	58 092	101 357	73 811	31 692	
Saját jogú öregségi nyugdíjas, járadékos	1 241 765	–	–	–	–	–	–	
Rokkantsági nyugdíjas, baleseti járadékos	273 521	–	507	2 609	4 551	7 257	12 151	
Hozzá tartozói jogú nyugdíjas, járadékos	164 179	165	314	442	214	506	946	
Egyéb inaktív kereső	103 186	217	1 931	10 777	14 143	13 875	12 303	
Inaktív kereső együtt	2 070 541	382	10 896	71 920	120 265	95 449	57 092	
Eltartott együtt	1 429 495	827 172	284 081	114 933	30 138	23 717	20 959	
Gazdaságilag nem aktív népesség együtt	3 500 036	827 554	294 977	186 853	150 403	119 166	78 051	
Összesen	5 347 665	827 554	327 403	394 696	386 487	345 646	304 607	

Forrás: KSH, Népszámlálás 2001

	40–44	45–49	50–54	55–57	58	59	60	61	62–64	65–69	70–74	75–X
	255 226	293 579	216 849	32 591	3 326	1 757	1 218	784	1 271	834	273	1 288
	960	337	73	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	2 777	4 230	5 327	12 378	4 091	3 256	2 748	2 277	4 675	4 063	1 704	704
	258 963	298 146	222 249	44 969	7 417	5 013	3 966	3 061	5 946	4 897	1 977	1 992
	21 468	20 938	13 214	2 183	389	251	252	166	330	244	87	122
	280 431	319 084	235 463	47 152	7 806	5 264	4 218	3 227	6 276	5 141	2 064	2 114
	11 270	2 849	566	30	2	4	2	2	2	9	7	51
	954	2 738	13 417	101 230	49 951	50 008	52 888	50 745	152 423	245 766	220 461	301 184
	27 615	55 506	81 731	36 634	6 476	4 525	4 014	3 377	7 949	8 560	5 062	4 997
	1 573	1 969	2 369	2 522	1 156	1 508	1 889	1 981	6 964	18 258	29 842	91 561
	14 830	16 060	13 192	3 335	464	129	126	99	272	366	412	655
	56 242	79 122	111 275	143 751	58 049	56 174	58 919	56 204	167 610	272 959	255 784	398 448
	23 858	26 882	22 287	7 951	1 823	1 784	1 934	1 847	5 371	9 755	10 845	14 158
	80 100	106 004	133 562	151 702	59 872	57 958	60 853	58 051	172 981	282 714	266 629	412 606
	360 531	425 088	369 025	198 854	67 678	63 222	65 071	61 278	179 257	287 855	268 693	414 720

10. melléklet: A munkavállalási korú, gazdaságilag nem aktív népesség összetétele nemek szerint, 2002–2004. január 1. (ezer fő)

	2002	2003	2004
Nyugdíjas	631,8	634,0	630,8
Tanuló	681,0	696,8	723,0
Ebből:			
általános iskolai tanuló	22,0	20,5	20,3
szakiskolai tanuló	121,5	122,2	123,7
középiskolai tanuló	353,1	359,3	372,1
felsőfokú tanintézet hallgatója	184,4	194,8	206,9
Gyesen, gyeden lévő	245,8	240,6	245,4
Gyermeknevelési támogatást igénybe vevő	51,3	50,0	46,6
Egyéb gazdaságilag nem aktív	520,8	458,7	443,8
Összesen	2 130,7	2 080,1	2 089,7
Ebből: nő			
Nyugdíjas	270,1	292,0	284,1
Tanuló	340,6	348,4	358,9
Ebből:			
általános iskolai tanuló	8,2	7,4	7,4
szakiskolai tanuló	46,7	46,3	46,4
középiskolai tanuló	186,2	189,4	192,9
felsőfokú tanintézet hallgatója	99,5	105,3	112,2
Gyesen, gyeden lévő	244,8	238,9	242,8
Gyermeknevelési támogatást igénybe vevő	51,3	50,0	46,6
Egyéb gazdaságilag nem aktív	328,8	267,7	290,4
Összesen	1 235,6	1 197,0	1 222,9

Forrás: KSH A nemzetgazdaság munkaerőmérlege 1990-2004